

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДНУ
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
магістрантів і молодих дослідників**

**«НАУКОВІ ПОШУКИ МОЛОДІ
У XXI СТОЛІТТІ»**

**ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ У РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

30 жовтня 2024 року

Біла Церква – 2024

УДК 330.341.1:005.591.6
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор, ректор університету, голова оргкомітету

Варченко О.М., д-р екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності, заступник голови оргкомітету

Недашківський В.М., д-р с.-г. наук, професор, перший проректор, проректор з організаційної роботи

Димань Т.М., д-р с.-г. наук, професор, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності

Паска І.М., д-р екон. наук, професор, декан економічного факультету

Хомяк Н.В., канд. екон. наук, доцент, координатор НТР економічного факультету

Василенко О.І., д-р філософії, асистент, завідувача відділом аспірантури та докторантури

Юрченко А.І., канд. с.-г. наук, начальник відділу науково-дослідної та інноваційної діяльності

Славінська О.В., начальник редакційно-видавничого відділу, відповідальний секретар

Наукові пошуки молоді у XXI столітті. Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції магістрантів і молодих дослідників (Біла Церква, 30 жовтня 2024 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2024. 218 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

©БНАУ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ЗАГУРСЬКИЙ Д.О., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.О.**, доктор філософії

Білоцерківський національний аграрний університет

Систематизовано досвід зарубіжних країн у формуванні джерел фінансування територіальних громад та визначено напрями його використання у вітчизняній практиці. Охарактеризовано джерела формування власних і позикових фінансових ресурсів, а також інструмент досягнення збалансованості місцевих бюджетів територіальних одиниць - міждержавні трансферти. Наголошено, що дієвим інструментом у формуванні бюджетів територіальних громад є державно-приватне партнерство.

Ключові слова: територіальна громада, джерела формування фінансових ресурсів, державно-приватне партнерство.

Узагальнення наукової літератури дозволило зробити висновок, що на практиці, окрім джерела надходження бюджетних ресурсів з метою фінансового забезпечення потреб територіальних громад, залучаються інвестиційні кошти приватних структур, гранти міжнародних організацій та фонду ДФРР. Це зумовлено тим, що більшість об'єднаних територіальних громад в умовах війни неспроможні самостійно здійснювати фінансування проєктів щодо відновлення і розвитку соціальної інфраструктури. Одним із дієвих інструментів у цьому напрямі може стати державно-приватне партнерство (ДПП), у використанні якого органи місцевого самоврядування мають підвищений інтерес [1].

Розглянемо зарубіжну практику фінансування соціально-економічного розвитку територій. Як зазначає дослідник Кульчицька Н. [2, с.72], що на сьогодні можна виділити такі моделі: Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія – місцеві податки становлять від 10% до 20% ВВП і 20–50% усіх податків у державі; Італія, Франція, Іспанія – місцеві податки становлять 4–6% ВВП і близько 20% усіх податків; 3) Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща – місцеві податки складають 1–2% ВВП і близько 4–5% усіх податків.

Вважаємо, що заслуговує на увагу вітчизняної практики зарубіжні підходи до фінансового збалансування місцевих бюджетів. Так, у більшості країні світу доходи місцеві бюджетів складаються за такими джерелами: власні доходи, які включають місцеві податки і збори, штрафи, доходи від управління майном, доходи від іншої економічної діяльності, відсотки від загальнодержавних податків, добровільні пожертвування, отримані місцевими органами кредити і позики; трансферти з інших бюджетів у формі фінансової допомоги.

Зазначимо, що власні доходи місцевих бюджетів у таких країнах як Чехія, Естонія та Литва у більшості створюються на основі відрахувань від загальнодержавних податків. У свою чергу, у Фінляндії переважають грошові кошти (більше половини), що надходять від державних підприємств з надання населенню комунальних послуг, а у Швеції, Франції, Португалії, Німеччині, власні доходи територій переважно формуються за рахунок місцевих податків. Щодо практики США більша частка доходів міст формується за рахунок місцевих податків на нерухомість, прибуткових податків, податку з продажів [2].

Цікавим є досвід Франції в аспекті місцевої системи оподаткування, де передбачено такі види податків: поземельний податок на будівлі, територіальний податок з підприємств, податок на незабудовану землю та податок на житло. Окрім цього додатковим джерелом фінансового забезпечення місцевих бюджетів є дохід від успадкованого майна [3]. Вважаємо, що заслуговує на увагу також досвід Німеччини, де передбачено право громад визначати місцеві податки, які можуть відрізняються від податків, встановлених федеральними землями, брати участь у розподілі податків, отримувати суми відрахувань від прибуткового податку, податку з обороту,

передбачених на державному рівні [4]. Так, доходи бюджетів громад формуються на основі поземельного податку, промислового податку, надходжень від оподаткування споживчих товарів.

Дещо інша ситуація спостерігається в Данії та Фінляндії, де до бюджету територіальної одиниці надходять прямі податки з доходів фізичних осіб, прибутку підприємств, а в Бельгії, Франції, Німеччини, Італії та Іспанії – непрямі податки на товари, оборот з продажу [5; 6].

Одним із інструментів досягнення збалансованості місцевих бюджетів територіальних одиниць є міжбюджетні трансферти. Зазначимо, що найбільш поширеними трансфертами є гранти, субсидії, цільові трансферти. Зарубіжна практика сформувала два підходи до передавання фінансових ресурсів від одного рівня влади до іншого – поділ доходів та система грантів [7]. Так, розподіл доходів між бюджетами різних рівнів проводиться на основі поділу бази оподаткування або шляхом централізації податкового надходження на певному рівні та його подальший розподіл.

Отже, спеціальні субсидії (гранти) розглядають як міжбюджетні трансферти, які передбачають інтеграцію вертикальних і горизонтальних зовнішніх впливів. У США поширені спеціальні гранти, які виділяються як допомога загального призначення з метою нарощення дохідної частини бюджету. Водночас, трансферти у Великобританії складають половину доходів місцевого бюджету, є цільовими грантами на виконання визначених завдань, а також дотації на фінансування поточних видатків.

Серед джерел формування бюджетів адміністративно-територіальних формувань, які поширені у практиці Великобританії, Нідерландах, Греції, Словенії, слід виділити гранти з державного бюджету. Цікавою є такою ситуація у Німеччині, де у західній частині країни бюджети територіальних одиниць формуються в основному за рахунок власних доходів, а в східній частині – за рахунок трансфертів. Водночас, в Італії формують фонди дотацій та цільових субсидій, які в подальшому розподіляють між бюджетами різних рівнів, величина яких визначається розміром території, чисельністю населення, рівнем безробіття й міграції [2]. Отже, у зарубіжній практиці використовуються різні підходи до вирівнювання податкового потенціалу та бюджетного забезпечення на основі використання інструментів міжбюджетного регулювання.

Розглянемо ще один інструмент у формуванні фінансового забезпечення розвитку територіальних громад – державно-приватне партнерство (ДПП). Даний підхід є також поширеним у світовій практиці з метою реалізації інфраструктурних, соціальних та екологічних проєктів. Так, в Іспанії, Канаді та Великобританії цей інструмент поширений у сфері будівництва шкіл, лікарень, автомобільних доріг тощо, а в Німеччині приватні інвестиції спрямовуються у наукові дослідження [7]. Очевидно, що використання інструменту ДПП надає місцевому самоврядуванню надавати населенню громади можливість користуватися благами колективного користування, зберігаючи контроль за об'єктами інфраструктури. Зарубіжна практика доводить, що на принципах державно-приватного партнерства необхідно впроваджувати лише 10–15% економічно привабливих проєктів, що забезпечить збалансування ризиків між державним і приватним партнерами.

Узагальнення досвіду фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в економічно розвинених країнах дозволяє зробити висновок про те, що він може бути використаним в Україні. Однак, із врахуванням повномасштабної війни ці інструменти вимагають стабільних умов для їх реалізації. Цю думку можна пояснити тим, що можливим джерелом формування фінансових ресурсів фінансово неспроможних територіальних громад є залучені кошти. Зокрема, у розвинених країн поширена практика використання безоблігаційних й облігаційних позик, місцеві гарантії, кредити міжнародних фінансових організацій. У зарубіжній практиці муніципалітети часто вдаються до безоблігаційних позик, які залучаються на засадах строковості, платності та поворотності і, як правило, спрямовуються на створення чи оновлення об'єктів довготривалого користування.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набувають гранти, технічна допомога, благодійні внески у фінансуванні інфраструктурних проєктів територіальних громад, надання яких передбачено на безповоротній та безоплатній основі урядами іноземних держав та міжнародних організацій. Вважаємо, що в роки повоєнного відновлення це джерело стане

пріоритетним у формуванні бюджетів територіальних громад особливо окупованих і прифронтових територій країни.

Список використаних джерел:

1. Козар Ю. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 4. С. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-4-173-179
2. Kulchytska Nadia. Foreign Experience of Financial Support of Municipal Education and Possibilities of Its Adaptation to Domestic Realities. Herald of Economics, 2020. №.3(97). Pp. 69-85, <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.069>
3. Tidiane Ly, Sonia Paty. Local Taxation and Tax Base Mobility: Evidence from the French business tax reform. URL: <https://shs.hal.science/halshs-01812611v2/document>
4. Buettner Thiess, Holm-hadulla Frédéric. Fiscal equalization: the case of German municipalities. URL: <https://www.ifo.de/DocDL/dicereport108-forum3.pdf>
5. Supera-Markowska Maria. The spanish tax system and tax policy in Spain in the context of the COVID-19. Journal of Finance and Financial Law, 2022. Pp.35-49.
6. Головатюк, Ю. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних змін: уроки для України. Ефективність державного управління, 2023. (66). С. 47–61. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233444>
7. Метеленко Н.Г, Попова А. О. Джерела фінансування відновлення територіальних громад: впровадження вітчизняних та зарубіжних практик. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7aaf3a7a-5c05-4215-9b23-7d0de9a9e8fe/content>

УДК 005.334:338.124.4

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

БУЗЕВСЬКА Н.О., магістрантка

Науковий керівник - **ВАРЧЕНКО О.М.** д.е.н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств та зроблено висновок про необхідність формування системи управління ними. Окреслено складові системи управління фінансовими результатами підприємства: системи і методи аналізу прибутку; системи і методи планування прибутку; системи і методи внутрішнього контролю. Одним із обов'язкових елементів системи управління фінансовими результатами підприємства є організація обліку доходів і фінансових результатів діяльності.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, система управління, фінансові результати.

Формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах має свої особливості у зв'язку зі специфікою виробничо-господарської діяльності, а тому специфіка формування фінансових результатів у сільському господарстві впливають із самого визначення поняття «сільськогосподарська діяльність». Згідно з П(С)БО 30, сільськогосподарська діяльність – це процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів.

Фактичний розмір доходу (витрат) від первісного визнання достовірно визначити можливо лише в кінці року. Це зумовлено тим, що на момент первісного визнання підприємство не може відобразити всіх витрат, пов'язаних із біологічною трансформацією

даних активів, які будуть відомі лише в кінці року [1, с. 97].

Наступною є те, що на момент первісного визнання підприємство не завжди може визнати яка сільськогосподарська продукція буде виробничим запасом, а яка – товаром для продажу, оскільки частина виробленої продукції, як правило, використовується для внутрішньогосподарського споживання, наприклад зерно на посіви на майбутній рік. Тоді зерно, що буде використане на посів зернових, оцінюватиметься за справедливою вартістю, що викривить сам фінансовий результат, а в майбутньому – витрати на вирощування зернових.

Водночас, методика визначення фінансових результатів сільськогосподарської діяльності є не відрегульованою, оскільки фінансовий результат передбачено визначати не після реалізації сільськогосподарської продукції, а відразу після її одержання від виробництва. У всіх же інших галузях економіки фінансовий результат визначається на стадії реалізації, а не виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт). На розмір фінансових результатів аграрних підприємств суттєво впливає оцінка продукції за справедливою вартістю за первісного визнання. Дохід від первісного визнання не повинен включати справедливую вартість продукції, що визнана виробничим запасом і буде використана у подальшому на виробничі потреби. Фінансові результати діяльності обчислюються не по товарній, а по всій одержаній продукції, адже однією з особливостей сільського господарства є часткове використання продукції для внутрішньогосподарських потреб.

Отже, пріоритетним напрямом забезпечення ефективного економічного розвитку аграрних підприємств є прийняття управлінських рішень щодо формування доходів, витрат і фінансових результатів від основної діяльності, що пов'язано з виробництвом і реалізацією сільськогосподарської продукції, біологічних активів і додаткових біологічних активів.

Управління фінансовим результатом суб'єкта господарювання багато вчених – теоретиків та практиків частіше за все мають на увазі управління саме позитивним результатом – прибутком, його розподілом та перерозподілом, рідше – мінімізацію збитків, зведення їх до нуля та стратегію поновлення отримання прибутку. І.О. Бланк визначає процес управління прибутком як процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві для максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах [2, с. 17].

Прийняття управлінських рішень щодо формування фінансових результатів аграрних підприємств є надзвичайно важливим аспектом їх діяльності і передбачає розробку певних організаційно-методичних заходів для створення цілісної системи управління прибутком підприємств. Основними елементами організаційно-методичної системи управління прибутком, на думку українських дослідників, є: організаційне та забезпечення; системи і методи аналізу прибутку; системи і методи планування прибутку; системи і методи внутрішнього контролю [3, с. 127].

Відповідно, організація бухгалтерського обліку фінансових результатів насамперед розпочинається з окреслення правил і способів облікової політики. Саме облікова політика є одним із внутрішніх чинників формування системи управління фінансовим результатом та забезпечує ефективну діяльність підприємства [4]. У наказі про облікову політику в обов'язковому порядку мають бути розкриті питання щодо організації обліку доходів і фінансових результатів діяльності.

Об'єктами облікової політики щодо формування й обліку фінансових результатів є доходи, витрати та власне фінансові результати, елементами – сукупність методів і облікових процедур щодо обліку фінансових результатів діяльності підприємства. Щодо фінансових результатів, то в наказі про облікову політику, на нашу думку, слід розкрити чіткий та ефективний алгоритм визначення фінансових результатів аграрних підприємств у розрізі видів діяльності – основної операційної, іншої операційної, фінансової та інвестиційної діяльності відповідно до НП(С)БО 1 та Методичних рекомендацій № 432, а також П(С)БО 25 (для суб'єктів малого підприємництва).

Щоб формувати фінансові результати за трьома напрямками, передбаченими П(С)БО 30

«Біологічні активи», необхідно систематизувати інформацію на окремих аналітичних рахунках бухгалтерського обліку (від первісного визнання, від реалізації, від зміни справедливої вартості) за видами сільськогосподарської продукції і біологічних активів із деталізацією за аналітичними рахунками по окремих галузях сільського господарства. Для документального підтвердження інформації про справедливую вартість біологічних активів і сільськогосподарської продукції пропонується оформлення Довідки про справедливі (ринкові) ціни на біологічні активи і сільськогосподарську продукцію, що складається за галузевим принципом або по окремих регіонах реалізації на відповідну дату. Обчислення прибутку (збитку) в розрізі галузей сільськогосподарського виробництва є необхідним для прийняття як оперативних, так і стратегічних управлінських рішень.

Багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності зумовлює пріоритетність впливу на фінансовий результат низки факторів, з яких можна виокремити основні: обсяг і структуру певного виду реалізованої продукції, ціну реалізації та понесені витрати на її виробництво та реалізацію.

Дієвим і практичним засобом визначення взаємозв'язку і взаємозалежності між цими факторами, а отже, й інструментарієм управління фінансовим результатом є методика аналізу співвідношень «витрати – обсяг – прибуток» (або CVP-аналіз; «Cost – Volume – Profit») [4]. Цей вид аналізу вважається одним із найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гуцаленко Л.В. Формування та облік фінансових результатів відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи»/ Облік і фінанси АПК. 2010. № 11. С. 96-99.
2. Бланк І.О. Управління прибутком. К.: Ніка-Центр; 2007. 768 с.
3. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2017. № 28. С. 125-132.
4. Прокопович, Л., & Бурлан, С. (2023). Розвиток методичних підходів щодо управління фінансовими результатами підприємства. Економіка та суспільство, 2023. Вип.47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-79>

УДК 005.334:338.124.4

ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

БАЗИЛЮК Р.В., магістрант

Науковий керівник - **ВАРЧЕНКО О.О.**, доктор філософії

Білоцерківський національний аграрний університет

Обґрунтовано критерії визначення результативності системи антикризового управління підприємства в аспекті відновлення його фінансової стійкості. Розроблено алгоритм оцінювання результативності управління фінансовими ризиками підприємства та розкрито основні активності на кожному із його етапів. Детально розкрито підходи до визначення меж толерантності до ризику та запропоновано ці межі визначати залежно від фінансових показників, що справляють найбільш суттєвий вплив на діяльність підприємства.

Ключові слова: антикризове управління, фінансова криза, підприємство, фінансова стійкість.

Ефективний процес управління ризиками є основою для підвищення фінансової стійкості підприємств. Результативність у цьому випадку визначається не лише в аспекті розрахунком відповідного показника та аналізу його величини та динаміки, а найбільш важливо провести оцінку факторів, що впливають на процес управління ризиками.

Оцінку результативності системи антикризового управління підприємства доцільно

здійснювати за такими напрямками: своєчасність і повнота оцінки ризиків підприємства; використання кількісних критеріїв оцінки ризиків та визначення їх допустимого рівня; проведення ранжування ризиків; визначення ефективності управління ризиками; регулярність здійснення моніторингу ризиків і заходів щодо їх зниження [1; 2]. Отже, оцінювання ризику являє собою безперервний процес, вбудований у бізнес-процеси підприємства і цикл його ділової активності.

Принципи антикризового менеджменту підприємств з метою підвищення фінансової стійкості вимагають не тільки проведення їх систематичної оцінки, а й коригування фінансових показників. Це пояснюється тим, що чим вищий розмір допустимого ризику, тим більше процедур має використовуватися для його мінімізації.

Розглянемо більш детально види діяльності згідно запропонованої системи щодо оцінювання ризиків в бізнес-середовищі підприємства.

Регламентація процесу управління ризиками з метою підвищення фінансової стійкості. Ідентифікація ризику передбачає формування безперервного процесу в діяльності підприємства щодо їх характеристики та особливостей впливу на фінансову стійкість підприємства. Наприклад, формування довгострокової мети розвитку не має здійснюватися ізольовано від процесу оцінки ризику.

Оцінка ризику має відповідати конкретним стратегічним цілям розвитку підприємства. Процес оцінки ризику є безперервним процесом, а відповідно має значний вплив на якість активів підприємства. Процес сегментації ризику відповідно до цілей розвитку бізнесу є важливим компонентом довгострокової стратегії підприємства, дає можливість підтримувати належний контроль за встановленими нормативами розвитку.

Використання системного підходу в оцінці ризику дає змогу ідентифікувати основні події, що впливають на фінансову стійкість підприємства у зовнішньому та внутрішньому середовищі. У випадку якщо події у середовищі суперечать цілям підприємства, то виникають ризики в його поточній діяльності, що негативно впливають на основні фінансові показники.

Процес збирання та аналізу ризиків для систематизації кризоутворювальних факторів. Розуміння характеру цілей розвитку підприємства дає змогу ідентифікувати і виявити властиві підприємству ризики. Наприклад, досягнення мети забезпечення достовірності фінансової звітності в широкому розумінні означає стратегічне, оперативне дотримання всіх вимог до її формування, у вузькому розумінні – це відношення бізнес-показників до продажу та реалізації продукції/послуг, рентабельності основної діяльності, розміру доходів і чистого прибутку тощо. Так, на основі якісних або кількісних оцінок ризику, можна ідентифікувати кризоутворювальні фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства. А подальше проведення стрестестування, що визначає чутливість до певних ризиків, дає змогу сформувати карту ризиків у фінансовій звітності.

Спотворення фінансової звітності виражається в характеристиках її основних елементів (несуттєве викривлення, невідповідність бізнес-цілям, умисне викривлення з метою коригування фінансового результату). У зв'язку з чим виявлення потенційних випадків шахрайства, які можуть вплинути на діяльність підприємства, також є невід'ємною складовою частиною процедури аналізу ризиків.

Визначення відповідності бізнес-цілей до фінансових показниками. Проведення такої ідентифікації дає змогу скоригувати стратегічні плани підприємства, провести додатковий аналіз поточної діяльності, оновити інвестиційні плани та функціональний блок [3].

Визначення заходів та активних дій, які можуть вплинути на досягнення стратегічних бізнес-цілей підприємства. На основі скоригованих бізнес-цілей діяльності підприємства можна визначити події, що впливають на їх досягнення. Зазначимо, що події – це потенційні кризоутворювальні фактори, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, які мають позитивний або негативний вплив по відношенню до заявлених цілей. З метою більш

детального аналізу подій доцільно їх класифікувати за векторами впливу, наприклад у матрицю, де по горизонталі визначено вид ризику, а по вертикалі – функціональні напрями бізнесу підприємства.

Визначення меж толерантності до ризику. Межі допустимого ризику встановлюють виходячи з експертних оцінок, лімітів, або визначаються залежно від типу конкретного ризику. З метою підвищення фінансової стійкості підприємства межі толерантності до ризику можуть вимірюватися залежно від фінансових показників, що справляють найбільш суттєвий вплив на його діяльність. Як зазначають науковці науковці [4], у разі застосування консервативної стратегії підприємства, спрямованої на вироблення запланованого обсягу продукції, забезпечення ефективних показників діяльності, не потрібно брати на себе зайві ризики заради досягнення цілей. У разі консервативної стратегії рівень толерантності підприємства до ризиків має бути мінімальним і стратегія управління ризиками має бути спрямована на зниження ризиків до мінімального рівня. Відповідно, при визначенні рівня толерантності підприємства до ризиків доцільно використовувати консервативну стратегію.

Розрахунок рівня толерантності до ризиків можна проводити в такому порядку: виділення фінансових показників підприємства, що підлягають аналізу; визначення фіксованих процентних значень фінансових показників, що характеризують верхню і нижню межі толерантності; аналіз чутливості фінансових показників до збитків шляхом обчислення порогових значень збитків, що відповідають межам толерантності; визначення рівня толерантності в обчисленому діапазоні залежно від стратегії підприємства.

Оцінка ймовірності впливу ризику. Оцінка ризиків має проводитися на основі розрахунку ймовірності їх виникнення, то під ризиком розуміється ймовірність настання небажаної події, а не відхилення майбутніх значень доходу від прогнозів (як у менший, так і в більший бік); враховуються тільки зовнішні фактори ризику, що зумовлюють виникнення ринкового ризику; розрахунок ризику здійснюють на підставі середньоринкових показників, які використовують учасники ринку.

Вважаємо, що залежно від специфіки його діяльності, класифікація ризиків може бути розширеною, а найсуттєвіші з них ідентифіковано як валютні, кредитні та операційні ризики. Категорія ризику може бути розширена залежно від подій. У подальшому в процесі ідентифікації всіх подій щодо категорій можливого ризику можна скласти матрицю діяльності конкретного підприємства з описом найістотніших ризиків, властивих його діяльності (на основі осі координат: по горизонталі – ймовірність виникнення ризику, по вертикалі – ступінь впливу ризику).

Список використаних джерел:

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/%D0%9D%D0%B0%D0%2027_10_2020.pdf
2. Бездітко, О. Управління фінансовими ризиками підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. №(3), 43-49. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6>
3. Томашук І., & Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. Економіка та суспільство. 2022. (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>
4. Скопенко, Н. С. Ризик-апетит і методи його оцінювання / Н. С. Скопенко, І. В. Федулова // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2020. Вип. 1 (40). С. 16-25. URI: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/39386>

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

СТЕЦЕНКО В.О., магістрант

Науковий керівник – ВАРЧЕНКО О.О., доктор філософії

Білоцерківський національний аграрний університет

У статті уточнено економічну сутність поняття «фінансова привабливість» та систематизовано основні чинники, що впливають на неї. Обґрунтовано, що система управління фінансовою привабливістю підприємства є складовою його менеджменту, яка включає в себе планування та прогнозування, контроль, мотивацію та організацію. Наголошено, що організація процесу управління фінансовою привабливістю має враховувати специфіку поточного процесу діяльності підприємства.

Ключові слова: фінансова привабливість, підприємство, менеджмент, управління, планування, прогнозування, контроль, мотивація, організація.

Узагальнення наукової літератури дозволило встановити, що найбільш поширеним підходом до дефініції поняття «інвестиційна привабливість» як спроможність залучати інвестиційні ресурси, Поточний рівень інвестиційної привабливості підприємства для інвесторів можна визначити за допомогою використання аналізу й оцінки рівня запланованого доходу від величини фінансових вкладень, який інвестор планує одержати в загальному розрахунку на вкладені ним в об'єкт інвестування грошові кошти. Очевидно, що інвестиційна привабливість буде окремим випадком фінансової привабливості. Отже, фінансову привабливість розглядаємо як сукупність характеристик підприємства, що дають йому змогу залучити зовнішні фінансові ресурси.

Якщо розглядати фінансову привабливість як спроможність залучати фінансові ресурси, то це означає для підприємства бути фінансово привабливим на певну суму фінансування, але не мати можливості залучити великі обсяги фінансу. Звідси випливає, що підприємство може бути привабливим для короткострокового фінансування підприємство, одна не є привабливим, для довгострокового інвестиційного капіталу [1; 2]. При цьому, кредитоспроможне підприємство може не бути фінансово привабливим, а фінансово привабливе підприємство в будь-якому разі є кредитоспроможним.

Вважаємо, що фінансова привабливість доцільно розглядати виключно з точки зору залучення фінансових коштів з метою забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Зазначимо, що існує два основні підходи до виділення та класифікація факторів фінансової привабливості: теоретичний – на основі факторів інвестиційної привабливості; практичний – на основі аналізу підходів оцінки фінансової структурою потенційного позичальника.

Отже, фінансова привабливість розглядається виключно з точки зору залучення фінансових коштів з метою забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Зазначимо, що існує два основні підходи до виділення та класифікація факторів фінансової привабливості: теоретичний – на основі факторів інвестиційної привабливості; практичний – на основі аналізу підходів оцінки фінансової структурою потенційного позичальника.

Систематизовано основні чинники, що впливають на фінансову привабливість підприємства, які розглядаються на основі факторів інвестиційної привабливості, а також на основі аналізу підходів оцінки фінансовою структурою потенційного позичальника. Серед фінансових факторів виділяють такі показники: ліквідність, платоспроможність, ділова активність, рентабельність, оборотність, фінансова стійкість, якість власного капіталу, структура капіталу, грошові потоки, сальдований фінансовий результат та ін., а також показників, які не впливають безпосередньо на фінансову привабливість підприємства.

Отже, інвестиційна та фінансова привабливість підприємства визначаються сукупністю чинників, що впливають на них, які в подальшому використовуються у формуванні моделі

оцінки інвестиційної та фінансової привабливості. Усі фактори поділяються на зовнішні та внутрішні.

Система управління фінансовою привабливістю підприємства виступає однією з найважливіших складових частин процесу управління загалом і також включає в себе безпосередньо планування, контроль, мотивацію та організацію [3-5].

Зазначимо, що процес планування безпосередньо рівня фінансової привабливості підприємства має прямий зв'язок із поточною та планованою потребою організації у фінансових ресурсах, розмір якої визначається в короткостроковому періоді на основі процедури бізнес-планування підприємства на нинішній і майбутній рік, а на більш тривалий період – її стратегією.

Організація процесу управління фінансовою привабливістю базується на врахуванні специфіки поточного процесу організації господарської діяльності підприємства. Зазначимо, що управління внутрішніми процесами на підприємстві повинні займатися безпосередньо профільні підрозділи (фінансовий відділ, бухгалтерія та ін.).

Мотивація в процесі управління фінансовою привабливістю компанії розглядається в загальному взаємозв'язку з мотивацією в процесі безпосередньо менеджменту підприємства, а саме визначається максимізацією вартості компанії на основі залучення додаткових грошових ресурсів з метою найбільш якісного та ефективного їх використання, а також і підвищення рівня рентабельності власного капіталу, і, в подальшому, зростання рівня капіталізації підприємства [6; 7].

Зазначимо, що процес контролю процедури управління фінансовою привабливістю підприємства є однією із необхідних і найбільш важливих функцій. У загальному вигляді цей процес має саме такий вигляд: необхідні характеристики, що визначають безпосередньо ступінь загальної фінансової привабливості підприємства, прогнозуються і плануються залежно від потреби в фінансових ресурсах, а також проводиться процедура їх порівняння, аналіз загального тренду, розробляється програма щодо досягнення необхідного рівня показників, яка зазвичай приймається до виконання, а також відстежується з точною періодичністю для внесення необхідних коригувань і доопрацювань.

Координація та управління фінансовою привабливістю організації полягає безпосередньо як в цілеспрямованому розробленні цієї програми, так і в досягненні необхідного рівня залучення цільових джерел фінансування, так і в безперервному контролі рівня фінансової привабливості підприємства з метою досягнення нового якісного рівня планування, регулювання також контролю чинної стратегії розвитку компанії.

У процесі застосування подібного підходу аналізу та оцінюванню рівня фінансової привабливості підприємства відведено одну з провідних ролей. Так, отримані результати оцінки фінансової привабливості організації визначають ті планові та прогнозні показники, яких фірма повинна досягти задля досягнення необхідного значення цього показника. При використанні моделі оцінки визначається поточний рівень показника, а також оцінюються фактори, які мають вплив, які в подальшому більш детально аналізуються.

Така модель оцінювання відіграє важливу роль, якщо вона відповідає вимогам комплексності та спроможності: комплексність: дає змогу проаналізувати всі можливі чинники у взаємозв'язку; прозорість: забезпечує конкретне представлення кожного фактора, що безпосередньо впливає на фінансову привабливість; прозорість: повинна забезпечити конкретне представлення впливу кожного чинника на привабливість; практичність: у моделі відображаються всі поточні ринкові умови та реалії;

Наступним елементом процесу управління фінансовою привабливістю є інструменти впливу на результуючі показники фінансового стану підприємства. Із зазначеного вище випливає, що оцінювання фінансової привабливості доцільно здійснювати за методичним підходом, який буде відповідати вимогам: комплексності, реалізованості, об'єктивності, практичності та прозорості.

Список використаних джерел:

1. Найдовська А., Андрієнко Я. Систематизація методик аналізу інвестиційної привабливості підприємства. Економічні науки. 2023. №6 (118). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-17>
2. Костирко Л.А., Костирко Р.О., Мадярова Е.С., Серета О.О. (2018). Комплексний аналіз інвестиційної привабливості підприємств в контексті фінансового забезпечення розвитку підприємств. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2018. Вип. 2(25). С.198-207. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i25.136555>
3. Ситник О.В. Економічна сутність інвестиційної привабливості підприємства та її характеристики. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 23. С. 127–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_23_27
4. Дехтяр Н.А., Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств. Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. Економіка та управління підприємствами. 2018. Вип. 13. Випуск # 19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-56>
5. Балицька М., Паржицька М. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб банками України. Вісник ХНУ, Економічні науки. 2022. №3. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-4>
6. Воронін А.В. Системний підхід до управління вартістю підприємства / А.В. Воронін // Економіка і організація управління. 2016. № 3(23). С. 148–155.
7. Бурдик О.Ю. Основні принципи управління вартістю автотранспортного підприємства. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2021. Вип. №62. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-18>

УДК 004.4:005.8

ДУРДУКА Д.О., магістрант

Науковий керівник – НЕПОЧАТЕНКО А.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

andrii.nepochatenko@btsau.edu.ua

ВРМ-СИСТЕМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито сутність понять: «бізнес-процес» та «ВРМ-концепція». Наведено основні види бізнес-процесів підприємства, розкрито їх сутність та зміст. Відображено основні переваги та недоліки застосування ВРМ-систем.

Ключові слова: бізнес-процес, управління бізнес-процесами, Business Process Management, ВРМ, ВРМ-система.

Бізнес-процес – це сукупність різних видів діяльності підприємства, в межах якої на «вході» використовується один чи декілька видів відповідних ресурсів, в результаті цієї діяльності на «виході» утворюється певний продукт який має свою цінність для споживача [1].

Під бізнес-процесами розуміють не тільки виробничі цикли виготовлення продукції а й допоміжні процеси обслуговування бізнесу, які впливають на кінцевий результат. Виходячи з цього, практично всі процеси в компанії можна зарахувати до бізнес-процесів.

Усі бізнес-процеси можна поділити на чотири групи: основні; допоміжні; управління; розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Види бізнес-процесів підприємства

Управління бізнес-процесами – систематичний підхід до управління. Його мета у постійному поліпшенні діяльності організації та її процесів.

BPM (Business Process Management) це концепція управління організацією, що розглядає бізнес-процеси як специфічні ресурси, для моделювання та оцінки яких використовується сучасне програмне забезпечення [2].

Творці концепції пропонують ділити всі бізнес-процеси компанії на кілька ключових етапів, розмежовувати зони відповідальності й ролі співробітників, залежно від рівня їх інтеграції із зовнішніми системами.

Іншими словами, впровадження BPM у роботу підприємства дозволяє відстежувати всі його бізнес-процеси, а також забезпечувати їх автоматизацію, регламентацію та прозорість.

В даний час для реалізації концепції розроблено спеціальне ПЗ – BPMS/BPMT. Використання програми дозволяє автоматизувати практично кожен етап різних бізнес-процесів компанії.

Виділяють наступні переваги та недоліки практики застосування концепції BPM.

Плюси:

- підвищення прозорості та рівня керованості всіх процесів;
- підвищення продуктивності праці працівників за рахунок автоматизації монотонної та повторюваної роботи;
- зменшення ресурсоемності коригування вже існуючих процесів;
- аудит всіх процесів та їх результатів.

Мінуси:

- складності інтеграції ПЗ із зовнішніми системами;
- необхідність донесення до учасників системи користі та вигоди від впроваджуваного рішення;
- висока вартість ліцензії та розгортання програмного забезпечення на підприємстві
- далеко не всі процедури та дії можуть бути автоматизовані за допомогою BPM [3].

Корпорація ІВМ нещодавно опублікувала дослідження, присвячене інтеграції BPM-системи в роботу підприємства, що спеціалізується на наданні послуг бездротового зв'язку. Впровадження обійшлося в сукупності 150 тисяч доларів США, при цьому тільки за перший

рік використання концепції фірма зуміла заощадити 310 тисяч доларів США, зменшивши тривалість багатьох процесів з кількох місяців до одного-двох тижнів.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О.Б., Ципліцька О.О. Бізнес-процеси в стратегічному бізнес-плануванні діяльності підприємств сфери послуг. *Сучасні проблеми права та інноваційної економіки*: зб. наук. праць НДІ ПЗІР НАПрН України №3 за матеріалами інтернет-конференції, 26 березня 2021 року. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 110-119.

URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/17846>

2. Свірський Ю.В. Сутність і принципи управління бізнес-процесами на засадах імітаційного моделювання. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна*. 2023. Випуск 37. С. 113-118. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7981824>

3. Мамонова Г.В., Годунова К.М. Ретроспективний аналіз системи управління бізнес-процесами. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*: зб. наук. пр. Нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана; голов. ред. О. Є. Камінський. Київ : КНЕУ, 2022. Вип. 102. С. 148-157.

URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/39762>

УДК 338.4

МОРОЗОВ А.М., магістрант

Науковий керівник – **НЕПОЧАТЕНКО А.В.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський Національний Аграрний Університет

andrii.nepochatenko@btsau.edu.ua

СУЧАСНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито сутність понять: «логістична діяльність» та «Just-in-Time стратегія». Наведено основні шляхи удосконалення системи управління логістичною діяльністю. Відображено основні напрямки використання штучного інтелекту в логістиці.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, Just-in-Time стратегія, штучний інтелект в логістиці.

Логістична діяльність – це процес прогнозування, безпосереднього впровадження, управління, моніторингу і контролю щодо переміщення матеріальних і інформаційних потоків в просторі і часі від первинної ланки ланцюга до кінцевого споживача [1].

Немає єдиної методики для оптимізації логістики, яка б підійшла всім компаніям. Однак є кілька шляхів, які можна використовувати для її удосконалення – незалежно від специфіки бізнесу.

Одним із основних сучасних шляхів удосконалення системи управління логістичною діяльністю є широке застосування ЛТ-стратегії.

Just-in-Time або ЛТ (точно в строк) – це стратегія управління та оптимізації поставок, яка заснована на принципі мінімального переміщення та зберігання транспортних та складських запасів.

Усі необхідні матеріали, компоненти та товари поставляються у потрібний час та у потрібних кількостях, без накопичення запасів на складах.

ЛТ-стратегія дозволяє:

- покращити загальну логістику;
- звести до мінімуму витрати на вантажоперевезення, зберігання та контроль якості;
- покращити реакцію на зміни ринку;
- ефективніше використовувати обладнання;
- вчасно виконувати замовлення клієнтів;
- скоротити кількість відходів[2].

Сучасні технології та інформаційні системи сприяють більш ефективному використанню концепції ЛІТ. Наприклад, дозволяючи точніше спрогнозувати потребу у матеріалах.

Наступним шляхом удосконалення системи управління логістичною діяльністю є впровадження в діяльність штучного інтелекту.

Цифрові рішення полегшують вирішення повсякденних завдань. Логістика не є винятком. На складі можна роботизувати рутинні завдання. Наприклад, маркування упаковок. Процеси, що пов'язані з укладанням на піддони та зняттям з піддонів об'єктів.

Сучасні рішення на основі штучного інтелекту в логістиці дозволяють:

- прогнозувати споживчі тенденції та працювати на попередження, щоб уникнути дефіциту та надлишку необхідних товарів на складах;
- обирати транспортні маршрути та найбільш ефективні переміщення для постачання вантажів та доставки замовлень. Штучний інтелект коригує маршрути в режимі реального часу у разі виникнення будь-яких інцидентів;
- проводити інвентаризацію в режимі реального часу, миттєво оформляти замовлення на постачання та точно відстежувати замовлення, тощо [3].

За допомогою використання чат-ботів на основі штучного інтелекту, можна детально проінформувати клієнта, який запитує інформацію про місце знаходження його товару (особливо актуально при інтернет-замовленнях).

Не менш важливим шляхом оптимізації функціонування логістичної системи є її поточне «налаштування», що передбачає проведення попереднього аналізу щодо виявлення її слабких місць (проблемні точки, які уповільнюють роботу логістичної системи підприємства).

Вузькі місця в логістиці можуть бути пов'язані:

- з нестачею персоналу, поганою підготовкою співробітників, неправильним розподілом обов'язків;
- із накопиченням надлишків запасів;
- із дефіцитом перевізників;
- з використанням застарілих технологій та обладнання;
- із технічними проблемами та збоями у роботі, включаючи затримку інформаційних потоків та неточності в них [4].

Наприклад, недостатньо кваліфікований працівник відділу постачання може уповільнити розподіл продукції, що в результаті призведе до збою поставок продукції та зниженню обсягів її продажу.

Надмірне накопичення запасів призведе до переповнення складських приміщень, нестачі місць для нових відвантажень, псування продукції, що зберігається (особливо актуально для продуктів харчування, які швидко псуються – овочі, фрукти, хлібобулочні вироби, молочні продукти, свіже м'ясо та риба, тощо).

Наявність вузьких місць може призвести не тільки до технічних проблем та зниження ефективності, але й послужити джерелом демотивації співробітників, стресів та внутрішніх конфліктів.

З метою збільшення продуктивності та ефективності всі вузькі місця необхідно виявити та усунути. Оскільки вузькі місця можуть виникнути у будь-якому місці робочого процесу, важливим є постійний моніторинг та збір зворотного зв'язку.

Список використаних джерел:

1. Воронко О.С., Кравець О.В. Сутність та місце логістичної діяльності в системі управління підприємством. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2022. Вип. 68. С. 28-35. URL: <http://surl.li/bumtzm>
2. Тюха, І.В., Рибачук-Ярова Т.В., Дунда С. П. Тайм-менеджмент як напрям підвищення ефективності операційної стратегії підприємства *Економіка та суспільство*. 2022. №42. URL: <http://surl.li/ryejcl>

3. Костецький В.З., Дудкін П.Д. Використання штучного інтелекту в логістичному бізнесі. Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН України Миколи Григоровича Чумаченка: „Наука, інновації, бізнес: проблеми, перспективи і сьогочасні тренди розвитку“, 26 травня 2023 року. 2023. С. 61–62. URL: <http://surl.li/wdnkwx>

4. Логістика: навч. посіб. / Безугла Л.С., Юрченко Н.І., Ільченко Т.В., Пальчик І.М., Воловик Д.В. Дніпро: Пороги, 2021. 252 с. URL: <http://surl.li/rzdcrt>

УДК 338.532:172.16

ГРИЦЕНКО В.В., магістрант

Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

vetalsnek@gmail.com

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

Розглянуто зміст, складники, мету, принципи, інструменти системи державної політики у гуманітарній сфері. Обґрунтовано необхідність прогнозування гуманітарних викликів з метою життя державою заходів для захисту та підтримки суспільства в разі їх ескалації.

Ключові слова: державна політика, гуманітарна сфера, права людини, гуманітарні виклики, гуманітарні організації.

Державна гуманітарна політика – це система заходів і стратегій, спрямованих на розвиток гуманітарної сфери суспільства, яка включає галузі культури, освіти, науки, мистецтва, охорони здоров'я, молодіжного життя, соціального забезпечення тощо, а також охоплює права людини, стосується функціонування засобів масової інформації, тобто формує середовище існування суспільства. Все це утворює систему об'єктів державної гуманітарної політики. Її суб'єктами є державні органи влади, місцеві органи самоврядування, громадські організації, освітні та наукові установи, культурні інституції та медичні заклади та ін. Принципи державної політики у цій сфері визначаються рядом факторів, таких як міжнародні зобов'язання, соціально-економічна ситуація у країні та наявність гуманітарних ресурсів.

Приміром, мета культурної політики – розвиток духовного потенціалу особистості та суспільства, створення державного протекціонізму розвитку української культури та мистецтва [1, с. 21]. Наукова політика спрямована на визначення потреб держави у науковій галузі, інтеграцію у світовий науковий простір та посилення зв'язку між наукою й економікою. Освітня політика забезпечує доступність освіти та сприяє всебічному розвитку суспільства. Державна політика щодо охорони здоров'я орієнтована на доступну медичну допомогу та здоровий спосіб життя. Релігійна політика забезпечує права на віросповідання. Політика у сфері туризму, спорту, фізкультури має сприяти зміцненню здоров'я та духовному поступу громадян через розвиток внутрішнього та іноземного туризму. Ці та інші складники державної політики сприяють всебічному розквіту суспільства, підвищенню якості життя громадян, збереженню культурної спадщини, забезпеченню прав і свобод людини, захисту національних інтересів, формуванню громадянської ідентичності тощо, але водночас можуть ігнорувати чи гальмувати всі ці процеси.

Принципи державної політики у гуманітарній сфері включають: людську направленість, відповідальність держави перед людиною, верховенство права, законність, народовладдя, розподіл влади, децентралізацію, справедливість, рівність та рівноправність, соціальну справедливість, багатоманітність, відділення держави від церкви, захист гідності

людини, невідчужуваність прав і свобод, національний суверенітет, екологічність, підтримку української нації та національних спільнот, захист української мови й врахування регіональних особливостей [2, с. 9-12]. Дотримання принципів державної політики у гуманітарній сфері сприяє формуванню справедливого, демократичного і культурно багатого суспільства, де права і свободи людини є основними цінностями.

Інструменти державної гуманітарної політики включають, зокрема, законодавчі акти, фінансові механізми, інформаційні кампанії, стратегування, міжнародну співпрацю, організаційні засоби, науково-дослідницькі ініціативи тощо. Ці засоби спрямовані на реалізацію політичних стратегій щодо об'єктів гуманітарного розвитку суспільства.

Для реалізації завдань та пріоритетів гуманітарної політики необхідна співпраця всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. Водночас варто наголосити на потребі у підтримці зусиль гуманітарних організацій на різних рівнях – від місцевого до міжнародного, що включає сприяння проектам та програмам гуманітарних організацій, обміну досвідом та інноваціями, участі у спільних ініціативах для розв'язання глобальних гуманітарних проблем.

Прогнозування гуманітарних викликів є важливим для ефективного управління, оскільки дозволяє передбачати ситуації, що можуть спричинити труднощі для людей і суспільства в умовах нестабільності [3]. На нашу думку, для прогнозування наслідків війни в Україні слід: дослідити історію конфліктів у Криму та на Донбасі, їхні причини та впливи; залучити експертів з політичних та гуманітарних наук, міжнародних відносин для оцінки потенційних наслідків; розробити сценарії можливого розвитку подій у разі загострення конфлікту; моніторити політичну та воєнну ситуацію, оцінюючи ризики для населення; співпрацювати з міжнародними гуманітарними організаціями та державами-партнерами для реагування на кризу тощо. Такий підхід дозволяє відгукуватися на потенційні гуманітарні виклики та загрози, пов'язані з військовими конфліктами, та вдаватися до необхідних заходів для захисту та підтримки населення в разі їх ескалації.

Один з яскравих прикладів – діяльність ізраїльської гуманітарної організації IsraAID, яка надає допомогу в кризових ситуаціях по всьому світу. Організація співпрацює з урядами, ООН та іншими міжнародними організаціями, допомагаючи розв'язувати глобальні гуманітарні проблеми [4]. Співпраця з міжнародними туристичними організаціями дозволяє країні залишатися привабливою для іноземних відвідувачів. Ізраїль активно обмінюється освітніми програмами та методиками з іншими країнами. Це включає співпрацю з міжнародними освітніми організаціями та впровадження спільних програм з метою підвищення якості освіти. Ізраїль має високорозвинену систему охорони здоров'я та активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація охорони здоров'я, для обміну знаннями та новітніми практиками. Також країна бере участь у міжнародних релігійних форумах і конференціях, спрямованих на підтримку релігійної толерантності та взаєморозуміння. Таким чином, досвід Ізраїлю демонструє, як державна політика може ефективно інтегрувати співпрацю з гуманітарними організаціями для досягнення спільних цілей у різних сферах суспільного життя.

Отже, гуманітарна сфера є ключовою для держави, оскільки вона впливає на якість життя громадян, розвиток соціально-культурного простору. Принципи гуманітарної політики визначаються міжнародними зобов'язаннями держави, соціально-економічною ситуацією в країні та наявністю необхідних ресурсів. Важливість забезпечення прав людини, розвитку освіти, науки, підтримки національної культури та мови, розвитку громадянського суспільства, соціальний захист і рівність, зміцнення національної єдності та міжнародного іміджу країни тощо підкреслює необхідність формування та реалізації ефективної гуманітарної політики держави. Співпраця з гуманітарними організаціями та прогнозування викликів є важливими для успішного державного управління. Сучасні методи та технології допомагають визначати ризики та ефективно реагувати на них.

Список використаних джерел:

1. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валевський О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 126 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/bila-knyga.pdf> (дата звернення 16.10.2024)
2. Грабовенко Н. В. Навчальна програма дисципліни «Державна гуманітарна політика» (для бакалаврів). Київ : МАУП, 2018. 26 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/metod/8078.pdf> (дата звернення 14.10.2024)
3. Синьогуб І. О. Соціально-політичне прогнозування як інструмент формування гуманітарних стратегій в умовах нестабільності. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2024. № 1 (60). С. 144-155. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/299692> (дата звернення 11.10.2024)
4. IsraAID : офіційний сайт. URL: <https://www.israaid.org/about/> (дата звернення 10.10.2024).

УДК 316.46:17.022.1:338.532

ІЛЬІНА А.Г., магістрантка

Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

anastasia.spgaz@gmail.com

РОЛЬ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглянуто зміст, властивості, структуру, класифікацію, етапи формування іміджу політичного лідера. Обґрунтовано роль політичного лідерства у процесі розробки та реалізації державної політики.

Ключові слова: імідж лідера, політичний лідер, президентське лідерство, державна політика, управління.

Політичне лідерство є однією з ключових детермінант у процесі формування та реалізації державної політики. Здатність лідерів впливати на політичні процеси визначає їхню роль як каталізаторів змін, а також ініціаторів прийняття управлінських рішень, що визначають напрямок розвитку держави. Вплив політичного лідерства на активізацію формування державної політики проявляється у здатності лідерів об'єднувати соціальні групи, формулювати загальнонаціональні цілі та стратегічні пріоритети, а також мобілізувати політичні інституції на виконання цих завдань.

Термін «імідж» вперше з'явився в Україні у першій половині 90-х років ХХ століття, особливо активно використовувався у політичній сфері для опису «іміджу політика», що було зумовлено необхідністю проведення передвиборчих кампаній. Імідж політика – це символічний образ, який формується у свідомості виборців під впливом комунікативних процесів між політиком та його соціальними групами. В загальному розумінні імідж – це набір відповідних якостей, які асоціюються з певною особистістю. Фахівці з соціології управління й іміджології визначають імідж як індивідуальний образ або ауру, створену за допомогою ЗМІ, соціальною групою або самою особистістю для залучення уваги. У політиці вдало сформований імідж політичного діяча може визначити його перемогу на виборах, особливо в контексті української «персоніфікації» політики [1, с. 353].

До персоналізованих механізмів політичної ідентичності належить авторитет, імідж, харизматичність та сугестивність. Авторитет представляє собою символічну силу, що впливає на суспільство; імідж складається з різних якостей, які асоціюються з конкретною

особою; харизматичність ґрунтується на емоційних відносинах між лідером та суспільством; сугестивність є здатністю сприймати вплив. Імідж політичного лідера – ключовий механізм політичної ідентифікації. Імідж базується на системі ролей, рисах характеру, зовнішньому вигляді та інших аспектах особистості лідера. Однак спроби скласти імідж з різних компонентів можуть бути неефективними, оскільки він формується на основі поведінки лідера та оцінок інших людей [2, с. 34]. Наприклад, описуючи П. Порошенка як політичного лідера, можна зазначити, що він є консервативною особистістю, орієнтованою на принцип «сім разів відміряй – один раз відріж». Його основне кредо – «бачу ціль – не бачу перепон», що відображає прагнення до базової стабільності та уникнення різких змін. Порошенко поєднує амбіції з раціональним підходом, будучи політиком з мисленням бізнесмена. Він переконаний, що з усіма можна досягти компромісу на основі взаємовигідних рішень. Як компромісна особа, він твердо відстоює власні позиції, але, попри це, готовий досягати згоди з іншими. Його підхід жорсткий під час прийняття рішень, однак загалом він відкритий до діалогу [3, с. 29].

Структура іміджу політичного лідера представлена рядом іміджевих характеристик, які включають моральні, професійні, соціальні та персональні аспекти. Імідж політичного діяча синтезує різноманітність уявлень про його зовнішність, особистісні та професійні якості, а також його місце в політичній ієрархії та стиль діяльності. Він спроможний впливати на уявлення громадян про політику взагалі, мотивувати їх відповідну політичну поведінку та стимулювати інтерес до соціально-політичних процесів. Формування політичного іміджу є багатоетапним процесом, який включає ряд ключових стадій. Серед найважливіших з них варто відзначити: аналіз очікувань та вимог цільової аудиторії до політичного лідера; впровадження необхідних характеристик у формування іміджу; просування сформованого іміджу за допомогою засобів масової комунікації; постійне коригування основних параметрів іміджу з урахуванням потреб цільової аудиторії [4, с. 99]. Приміром, передвиборчі технології, що використовував В. Зеленський у своїй президентській кампанії, спиралися на медійний потенціал шоу «Квартал 95», серіалу «Слуга народу», а також на активне використання соціальних мереж. Як зауважив відомий блогер Д. Казанський: «Зеленський – перший і єдиний з усіх українських політиків, хто взагалі може обійтися без телевізора». Це підтверджується тим, що в ході виборчої кампанії стало очевидним: для досягнення успіху не були необхідні традиційні інструменти політичної агітації, такі як телевізійні канали, намети чи рекламні борди, які зазвичай широко використовувалися протягом десятиліть. Привернув увагу і пост письменниці та філософині О. Забужко у соціальній мережі Facebook, де вона зазначила: «Зеленський» – це не політик, «Зеленський» – це технологія, набір пікселів». Така характеристика демонструє, що кампанія В. Зеленського поєднала віртуальні образи з реальними уявленнями громадян про кандидата, завдяки чому було створено успішний імідж. Особливий акцент було зроблено на людській стороні кандидата – він позиціонувався як людина «з народу», яка не є частиною усталеної політичної системи [5, с. 4].

У науковій літературі існує ряд критеріїв класифікації іміджу, зокрема, залежно від того, які емоції викликає політик – позитивний і негативний; з погляду механізму формування та поширення іміджу: спонтанний (виникає у масовій свідомості навмання) та штучний (систематично та цілеспрямовано впроваджується за допомогою різноманітного інструментарію). Ці типи класифікації взаємодіють, утворюючи чотири категорії іміджу: стихійний позитивний, стихійний негативний, штучний позитивний та штучний негативний; за мірою відкритості політичних діячів – відкритий (включає характеристики, що приписуються конкретним політикам, а його формування може змінюватися в залежності від поставлених цілей) і закритий імідж (характеристики політичного діяча приховуються з метою подальшого використання, що базується на соціально-політичних і психологічних факторах, пов'язаних із обмеженим числом кандидатів на політичні посади) [6].

Властивості, структура, класифікація, етапи формування політичного іміджу складають лідерську систему, яка обумовлена моделлю політичного лідерства певній країні. В Україні, наприклад, такі моделі можна продемонструвати на прикладі президентського управління. Так, правління Л. Кравчука властива змагальна модель прийняття політичних рішень, Л. Кучма був більш прихильним до формалізованого підходу, В. Ющенко через свої особистісні риси характеру віддавав перевагу колегіальній моделі, В. Янукович за період свого управління створив кланово-олігархічну модель державного монополістичного капіталізму, модель правління П. Порошенка тяжіла до парламентсько-президентської [3, с. 29], а президентському лідерству В. Зеленського властиве управління із задіянням невеликої команди менеджерів [7].

Отже, по-перше, політичний імідж є потужним інструментом комунікації між лідером та суспільством. Він виступає не тільки як засіб представлення особистості, а й як механізм впливу на формування громадської думки та політичних очікувань. Політичний лідер за допомогою свого іміджу здатен активізувати підтримку населення, що у свою чергу впливає на формування державної політики, ухвалення важливих управлінських рішень та їхню легітимність. По-друге, сучасні тенденції формування політичного іміджу, зокрема із використанням ЗМІ та соціальних мереж, суттєво змінили традиційні підходи до побудови взаємовідносин між політичними елітами і громадянами. Політичні лідери, які ефективно користуються цими інструментами, можуть значно підсилити свою позицію та вплив на процес формування державної політики. По-третє, політичний імідж впливає на стратегію розвитку державної політики. Він може допомагати у досягненні довготривалих політичних цілей через підвищення довіри громадян та міжнародної спільноти, а також забезпечувати стабільність і передбачуваність політичного курсу.

Список використаних джерел:

1. Симоненко О. Інформаційні основи у формуванні іміджу сучасних політичних лідерів України. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Випуск 2 (70). С. 352-364. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/symonenko_informatsini.pdf (дата звернення: 08.10.2024)
2. Ісаєва Н. Місце та роль політичного лідера в процесі формування громадянської свідомості. *Політикус*. 2022. Випуск 2. С. 31-36. URL: http://politicus.od.ua/2_2022/5.pdf (дата звернення: 10.10.2024)
3. Бурковець Д. Становлення та розвиток моделей політичного лідерства в Україні: історичний дискурс. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. Випуск № 3. 2018. С. 26-29. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2018/3-2018/7.pdf> (дата звернення: 09.10.2024)
4. Байрачна Л. Роль засобів масової інформації у формуванні політичного іміджу державної влади. *Інформація і право*, 2013. №3 (9). С. 97-104. URL: <https://ippi.org.ua/sites/default/files/13blkidv.pdf> (дата звернення: 09.10.2024)
5. Барасій В. Ю. Шостий «Слуга народу»: ЗМІ про політичні технології В. Зеленського. *Трансформація політичних процесів у XXI столітті, IX Національний конвент* : матеріали IX Національного конвенту Міжн. асоціації студентів політичної науки. м. Київ, 23-24 травня 2019 р. / за заг. ред. Конверського А. Є. та ін., Київ, 2019. С. 34-39. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8f4bce6c-0471-41e1-a0ed-664f446e03b1/content> (дата звернення: 11.10.2024)
6. Кулеба О. В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=218> (дата звернення: 12.10.2024)
7. Лисогор І. Зеленський сказав, що його команда – це лише «п'ять-шість менеджерів». *LB.ua*. 19.12.2023. URL: https://lb.ua/news/2023/12/19/589765_zelenskiy_skazav_shcho_yogo_komanda.html (дата звернення: 17.10.2024)

КУДРИЦЬКА В.М., магістрантка

ДОМАНСЬКА А.М., магістрантка

Науковий керівник – СОКОЛЬСЬКА Т.В., д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТИТУТ ПОМІЧНИКА ВЕТЕРАНА ЯК НОВИЙ ЕТАП СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Досліджено доцільність створення інституту помічника ветерана в Україні як важливий крок у забезпеченні соціальної та психологічної реабілітації військовослужбовців, особливо в умовах повномасштабного вторгнення; визначено проблеми серед яких: підготовка фахівців і обмежене фінансування; обґрунтовано необхідність системного підходу до підготовки фахівців та забезпечення належних умов для підтримки ветеранів.

Ключові слова: помічник ветерана, соціальна підтримка, ветерани, Україна, соціальна реабілітація.

Ще з початку російського вторгнення в Україну в 2014 році питання підтримки військовослужбовців та ветеранів стало надзвичайно актуальним, а з повномасштабним вторгненням з 2022 року, наша держава зіткнулася з новими викликами у сфері соціальної та психологічної реабілітації військових після служби. Одним із ключових кроків у цьому напрямі стало створення інституту помічника ветерана, що має на меті надати їм всебічну підтримку у перехідний період від військової служби до цивільного життя.

Інститут помічника ветерана запроваджується постановою Кабінету Міністрів України від 19 червня 2023 року №652 [1] з метою підвищення ефективності соціальної реабілітації ветеранів, допомоги в реалізації їхніх прав і пільг, а також сприяння поверненню до мирного життя.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 881 [2], порядок забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя вводить нове поняття –фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, який виконує важливу роль, що виходить за межі звичайної діяльності соціальних працівників. Він стає провідником для ветеранів і демобілізованих захисників після їхнього повернення з фронту, забезпечуючи їм індивідуальну підтримку, первинне консультування та всебічну допомогу на шляху інтеграції у цивільне життя.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №881 [2], кандидати на посаду мають бути громадянами України з вищою освітою не нижче бакалавра за спеціальностями, такими як «Освіта/Педагогіка», «Соціальні та поведінкові науки», «Право», «Охорона здоров'я», «Соціальна робота» або «Публічне управління та адміністрування». Незважаючи на широкий спектр спеціальностей, які підходять для кандидатів на посаду помічника ветерана, виникають питання щодо ефективності підготовки фахівців у згаданих вище галузях. Адже робота з ветеранами вимагає специфічних знань з реабілітації, психології та соціальної адаптації, що може бути недостатньо охоплено в цих програмах навчання.

Незважаючи на те, що програмою передбачено тритижневий курс навчання та подальше тестування, виникають сумніви щодо його ефективності. Тривалість навчання може бути недостатньою для забезпечення фахівців усіма необхідними знаннями та навичками. Враховуючи, що ветерани потребують не лише соціальної підтримки, але й психологічної допомоги, юридичного консультування та сприяння в адаптації до мирного життя, існує ризик, що обмежений час і ресурси на навчання можуть призвести до недостатньої компетентності фахівців. Це, своєю чергою, може знизити ефективність реалізації програми в цілому.

Також варто зауважити, що на одного фахівця із супроводу ветеранів передбачається близько 100 ветеранів, що може значно перевищувати можливості ефективної роботи [3]. Це

може призвести до зниження якості надання послуг, формальної допомоги замість індивідуального підходу, а також до емоційного вигорання самих фахівців через надмірне навантаження, що у свою чергу вплине на загальний рівень соціальної підтримки ветеранів.

Окремою проблемою є доступність послуг для ветеранів, які проживають у регіонах із низькою щільністю населення або в сільській місцевості. Через віддаленість соціальних центрів, відсутність інфраструктури та обмежені можливості пересування, ветерани в таких регіонах можуть зіткнутися з труднощами у доступі до необхідної допомоги. Це створює значну нерівність у доступі до послуг по країні, що може зменшити ефективність програми в таких регіонах і посилити соціальне відчуження ветеранів, які найбільше потребують підтримки.

Зауважуємо, що заробітна плата фахівців із супроводу ветеранів нараховуватиметься відповідно до єдиної тарифної сітки, що передбачає середній рівень заробітної плати близько 17 860 грн, а також надбавки у розмірі 50% за особливий характер роботи [3]. Хоча фінансування заробітної плати фахівців передбачено через державні субвенції, відповідальність за облаштування робочих місць, забезпечення необхідної інфраструктури та створення комфортних умов для ветеранів покладено на місцеві органи влади. Це створює додаткові виклики для громад із обмеженими фінансовими ресурсами, а тому, фінансова стабільність проєкту викликає занепокоєння, зокрема, існує ризик затримок у виплатах заробітних плат, зниження мотивації працівників та навіть до того, що утримання фахівців буде покладене на місцеві бюджети, що ще більше ускладнить їхнє фінансове становище. Для розв'язання цієї проблеми необхідно розробити стабільні державні програми фінансування, що не залежатимуть від економічних коливань та зовнішніх джерел фінансування.

Нині впровадження інституту фахівця із супроводу ветеранів перебуває на етапі встановлення механізмів взаємодії між державними органами, місцевими громадами та громадськими організаціями. Успішна реалізація цієї ініціативи залежить від ефективної координації зусиль на всіх рівнях. Однак, незважаючи на те, що на місцях уже вводять у штатний розпис фахівців і створюють "ветеранський простір", лишається суттєва проблема: кількість кандидатів на ці посади залишається досить обмеженою. Це створює ризик, що ефективність впровадження інституту не виправдає сподівань.

Для покращення роботи інституту помічника ветерана важливо запровадити кілька коригувальних заходів, спрямованих на подолання виявлених проблем. Перш за все, слід звернути увагу на якість підготовки фахівців. Поглиблення та розширення програм навчання, зокрема практичних навичок кризового консультування та психологічної реабілітації, є критичним. Важливим кроком може стати залучення до процесу навчання ветеранів, які вже пройшли процес адаптації, та експертів з інших країн із відповідним досвідом. Це дозволить новим фахівцям краще розуміти специфіку роботи з різними категоріями ветеранів та їхніми сім'ями.

Крім того, важливо подивитися на ситуацію в Україні реальними очима та проаналізувати вимоги, викладені в постанові, зокрема, провести SWOT-аналіз, який дозволить виявити прогалини в існуючій системі. Це допоможе зрозуміти, чому інститут фахівця із супроводу ветеранів досі не впроваджується належним чином. Перш за все, необхідно оцінити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, які стоять перед реалізацією цього інституту.

Зокрема, існує потреба в чіткій стратегії, що описує кінцеві результати впровадження фахівців. Наразі багато спеціалістів, які брали участь у розробці програми, самі не до кінця розуміють, що саме має бути досягнуто, а це, у свою чергу, ускладнює реалізацію ініціативи. Відсутність ясності в цілях та завданнях, а також недостатня координація між державними органами та місцевими громадами, можуть стати перешкодами для успішного функціонування інституту.

Вважаємо, що успішна реалізація інституту фахівця із супроводу ветеранів є надзвичайно важливою для забезпечення ефективної соціальної підтримки тих, хто захищав

нашу країну. Однак для досягнення цієї мети необхідно визнати існуючі проблеми та виклики, з якими стикається даний інститут.

Системний підхід до підготовки фахівців, належне фінансування, чітка координація між усіма учасниками процесу та відкритий діалог з ветеранами дозволять створити справді ефективну систему підтримки. Лише таким чином ми зможемо забезпечити ветеранам належну допомогу та підтримку в їхньому переході до цивільного життя, сприяючи їхньому успішному інтегруванню в суспільство.

Список використаних джерел:

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2023 р. № 652 : станом на 14 жовтня. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-п#Text>. (дата звернення 01.10.2024).

2. Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 881. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-п#Text> . (дата звернення 01.10.2024).

3. Відповіді на ключові питання щодо впровадження у громадах фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <http://surl.li/hutymw> . (дата звернення 14.10.2024).

УДК 331.215.4:316.334.1

КУЩИНСЬКА А.В., магістрантка

Науковий керівник - **РИБАК Н.О.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

nastyakush@ukr.net

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Економічний розвиток будь - якої країни світу визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. Якість життя є важливим соціально-економічним критерієм при виборі напрямів і пріоритетів економічної та соціальної політики держави, а також для планування соціально-економічного розвитку країни та її регіонів.

Ключові слова: якість життя, критерії, показники, оцінка, рівень життя, добробут, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, соціальна політика.

Поняття «якість життя» є одним з найскладніших понять для вивчення характеристик суспільства. У змісті цього поняття відображені всі сторони життя суспільства, які безпосередньо підпадають під вплив економічних, соціальних, політичних та ідеологічних законів суспільного розвитку.

Термін «якість життя» з'явився в середині 1950-х рр., коли з'ясувалось, що категорія «рівень життя» не відображає з усіх сторін добробут населення. Головною причиною появи і широкого розповсюдження терміну «якість життя» у суспільствах з високим рівнем споживання була зміна механізму всього соціального розвитку.

Не дивлячись на різноманітність трактовок поняття «якість життя» у більшості випадків загальним висхідним моментом в них є забезпеченість і задоволеність населення сукупністю потреб і благ: якість життя розглядається як категорія, що характеризує умови життя і орієнтована на оцінку ступеня задоволення потреб, які не піддаються прямому кількісному виміру; якість життя відображає досвід людини, а критерії якості життя – це вимір сфер життя, в яких люди відчувають різні рівні задоволення або незадоволення [3].

Рівень і якість життя населення визначаються як за допомогою інтегрального індексу людського розвитку, так і дев'яти індексів, характеризують окремі його аспекти, а саме: демографічний розвиток регіонів; розвиток регіональних ринків праці; матеріальний добробут населення; умови проживання населення; стан і охорона здоров'я населення; соціальне середовище; рівень освіти населення; економічна ситуація; фінансування людського розвитку [2].

Відповідно до методології ООН якість людського розвитку визначається за показниками, які пов'язані із якістю здоров'я, освіти та рівня життя [5].

1. Показники якості здоров'я - це очікувана втрата здоров'я, кількість лікарів та кількість лікарняних ліжок.

2. Показники якості освіти - це співвідношення учні/вчителі в початкових школах; кількість вчителів початкових класів; частка шкіл із доступом до Інтернету; та програма міжнародної оцінки учнів (PISA) з математики, читання та природничих наук.

3. Показниками якості життя є частка працевлаштованих людей із нестабільною зайнятістю, частка сільського населення, що має доступ до електроенергії, частка населення, що використовує покращені джерела питної води, та частка населення, що має покращені санітарні умови.

Виділяють дві складові для визначення рівня життя населення. По - перше - це потреби людини у різних життєвих благах, їх склад та величина, по - друге - це можливості задоволення цих потреб, що в свою чергу залежить від пропозиції товарів і послуг на ринку та реальних доходів громадян. Головна роль у вирішенні цього питання належить державі. Адже відомо, що добробут населення є показником ефективної соціальної політики держави. Саме на державу покладається встановлення та дотримання високих соціальних стандартів, без яких неможливий високий рівень якості життя населення усіх категорій. Держава повинна дбати про своїх громадян та виконувати одну з головних функцій - соціальний захист населення.

Найбільш впливовим чинником, що впливає на якість життя, є стан економіки. Існує чимало показників, які дають оцінку у різних аспектах і які пов'язані з добробутом життя громадян. Це такі економічні показники, як величина валового внутрішнього продукту, національного доходу. Однак, якщо ми говоримо про ключову роль соціальної політики у якісному житті населення, то необхідно в першу чергу звертати увагу на показники бюджетної системи. Визначення дієвості соціальної політики є важливим для подальшого планування заходів та прогнозування результатів.

Важливим є питання доходу населення, що визначає додаткові можливості для зростання добробуту. У структурі доходу найбільшу частку займає оплата праці, а тому держава може впливати на доходи громадян.

Досвід іноземних країн показує, що високий рівень оплати праці є фундаментом для успішної соціальної політики держави. Щодо нашої країни, то кожен бюджет на наступний рік передбачає підвищення платоспроможності громадян через зростання різних соціальних гарантій та стандартів. Щороку ми спостерігаємо зростання суми прожиткового мінімуму та мінімальної зарплати. Разом з тим проблемою є невисокі темпи зростання доходів громадян. Крім того реальна зарплата з врахуванням індексу споживчих цін зростає повільно. Невисокий рівень оплати праці в Україні вимагає від держави додаткового контролю та підтримки.

Другою проблемою є висока питома вага пенсійних виплат. Про це свідчить від'ємний баланс Пенсійного фонду. В розвинених країнах намагаються дотримувати відповідності на одного пенсіонера один працюючий. В Україні, на жаль, ситуація інша, а тому й держава змушена покривати дефіцит пенсій. На сьогоднішній день держава гарантує населенню виплати по досягненню пенсійного віку, однак це не можна назвати кроком для покращення якості життя. Світовий досвід показує успішне функціонування накопичувальної пенсійної системи, коли громадяни самі формують розмір своєї майбутньої пенсії. В нашій країні низький рівень заробітної плати створює ситуацію, за

якої ресурсів для накопичення не вистачає. У нашій країні держава гарантує пенсійні виплати громадянам, однак вони не є інструментом підвищення якості життя.

Встановлення прожиткового мінімуму і мінімального розміру оплати праці практикується у більшості країн світу і залежить від багатьох економічних і соціальних факторів, серед яких: величина валового внутрішнього продукту на душу населення, інфляція, економічне зростання, досягнутий рівень продуктивності праці, середня заробітна плата, безробіття та ін. [1].

Практика розвинутих країн показує, що розмір мінімальної оплати праці знаходиться більш-менш на рівні прожиткового мінімуму. Так, у США, Хорватії та Болгарії встановлений державою рівень мінімальної оплати праці нижче за прожитковий мінімум, відповідно - 92,6 %, 58,7 %, 90,1 %; Найбільший розрив між мінімальною заробітною платою та прожитковим мінімумом спостерігається в Бельгії, Нідерландах та Ірландії, відповідно - 154,7 %, 151,4 %, 144,5 %. У середньому відношення між даними показниками складає -117,1 %.

В Україні, незважаючи на найнижчу мінімальну зарплату в Європі, спостерігається занадто великий розрив між рівнем мінімальної оплати праці та прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 234 % [4].

Необґрунтоване встановлення прожиткового мінімуму і невідповідність його величині мінімального рівня заробітної плати призводить до порушення рівноваги попиту і пропозиції на ринку праці, збільшення безробіття, інфляції витрат.

Список використаних джерел:

1. Венцель В.Т. Соціально-економічний аналіз мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму у контексті реалізації соціальної функції держави / В.Т. Венцель // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2020. № 1 (57). С. 287- 295.
2. Коробкіна К.М., Рибалова О.В. Критерії оцінки якості життя населення. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науковопрактичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2021. 440 с.
URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13162/1/>
3. Ярчук А.В. Сутність поняття якості життя населення / А.В. Ярчук // Економіка і організація управління. 2016. Випуск 3 (23). URL: [D:/DocumentS/Downloads/2917-Текст%20статті-5876-1-1020170119%20\(4\).pdf](D:/DocumentS/Downloads/2917-Текст%20статті-5876-1-1020170119%20(4).pdf)
4. Шифріна Н. І. Адекватність установленого рівня мінімальної оплати праці в Україні. Бізнес Інформ. 2021. №2. С. 183–189.
URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-183-189>
5. Human development indices and indicators: 2018 URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/search.html?tagid=regions%20and%20countries:europa%20&%20the%20cis/ukraine>

УДК 331.522.4

ПЕРЕСУНЬКО Є.М., магістрант ОПП «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник – **ПАНАСЮК В.І.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

e-mail:kosmos27a@gmail.com

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Демографічна криза в Україні є серйозною загрозою для її соціально-економічного розвитку. Скорочення населення відбувається через низьку народжуваність, високу смертність та міграційні процеси. Це призводить до дефіциту робочої сили та збільшує навантаження на пенсійну систему. У тезах розглянуто причини кризи та можливі методи її подолання: стимулювання народжуваності, повернення трудових мігрантів, покращення якості життя та підтримка сімей.

Ключові слова: демографія, демографічна криза, внутрішньо переміщені особи, мігранти, біженці.

За даними Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, на початок січня 2022 року, населення України становило 42 мільйони осіб, включаючи мешканців тимчасово окупованих територій [1]. Станом на серпень 2023 року ця цифра вже скоротилася до 36,3 мільйона, з яких лише 31,5 мільйона проживають на підконтрольній Україні території. Такі дані свідчать про серйозну демографічну кризу, що поглиблюється через війну, міграцію та економічні труднощі.

Серед основних чинників такого падіння, можна виділити: міграцію, низьку народжуваність (через зменшення чоловічої частини чи розколу сімей), високу смертність через бойові дії, погіршення доступу до медичного лікування.

Через бойові дії за кордон виїжджає значна частина молодого населення, тим самим прискорюючи старіння нації та погіршуючи економічне становище, покладаючи забезпечення людей пенсійного віку на те працездатне населення, що залишилось.

Сьогодні 6,7 мільйона українців є офіційно біженцями, які мігрували з країни, як зазначає Агентство ООН у справах біженців. За даними організації, більшість перебуває саме у європейських країнах. З них 2,2 мільйона – на території Білорусі чи Росії, але чи це була добровільна акція чи депортація, сказати важко [2].

За даними, поданими Центром економічної стратегії на січень 2024 року, з урахуванням різних сценаріїв закінчення війни, додому планують повернутися близько 26,2% біженців, стільки ж планує повернутися в найближчий час, 7,3% українців – не планують, а 15,8% скоріше не планують повернення [3].

В пріоритетах державної політики України повернути мігрантів додому. Цього можна досягти виключно забезпеченням стабільності в країні та впевненості, що повернувшись в Україну, люди матимуть як роботу так і житло. Також важливо створити такі умови, щоб змусити повернутися і членів українських діаспор, які через багато років все ще залишаються ментально з Україною.

Важливо вчасно та ефективно розробити та реалізувати план повернення біженців до дому до того, як країна вступить в ЄС. Інакше може виникнути конкурентна боротьба за українські кадри з європейськими країнами, в якій Україна може не стати переможцем.

Постає також важливе питання в'їзду мігрантів. Залучення трудових ресурсів з третіх країн завжди несе за собою великі ризики, як культурні так і національні, тому подібні кроки мають бути чітко зважені і впровадженні виключно після того, коли будуть використані всі спроби повернути корінних жителів.

За даними 2023 року Міжнародної організації з питань міграції, близько 60% внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні бажали залишитися на новому місці і 25% – переїхати (з них 84% хотіли б повернутися додому) [4]. ВПО були і залишаються вразливою частиною населення, які складно адаптуються до суспільного життя. Тому важливою складовою державної політики повернення мігрантів є покращення якості життя людей в територіальних громадах. Це дозволить не лише покращити демографічну ситуацію в країні, а й зменшить кадровий голод і дозволить людям жити краще.

Як висновок, можна сказати, що реальне відновлення населення буде можливе лише після війни. Майбутні сім'ї, які вирішать народити дитину, будуть орієнтуватися в першу чергу на безпеку. Тому держава має виконати два основних пункти: «Перемога» і «Безпека».

Список використаних джерел:

1. Міністерство соціальної політики України. Стратегія демографічного розвитку України на період 2040 року. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/>
2. Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation. URL: [https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?_gl=1*_1cnh8yi*_rup_ga*NjQ0NjkwODQ0LjE2OTIyNjM4MTI.*_rup_ga_EVDQJTJ4LmY*MTcxMzUyOTU2NS40Mi4xLjE3MTM1MzAzMjguNjAuMC4w*_ga*NjQ0NjkwODQ0LjE2OTIyNjM4MTI.*_ga_MYDG2EP686*MTcxMzUyOTU2NS4xMzAzMjguNjAuMC4w#_ga=2.241452034.1060587195.1713529565-644690844.1692263812](https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?_gl=1*_1cnh8yi*_rup_ga*NjQ0NjkwODQ0LjE2OTIyNjM4MTI.*_rup_ga_EVDQJTJ4LmY*MTcxMzUyOTU2NS40Mi4xLjE3MTM1MzAzMjguNjAuMC4w*_ga*NjQ0NjkwODQ0LjE2OTIyNjM4MTI.*_ga_MYDG2EP686*MTcxMzUyOTU2NS4xMjUyOTU2NS4xMzAzMjguNjAuMC4w#_ga=2.241452034.1060587195.1713529565-644690844.1692263812)

3. Центр економічної стратегії. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Третя хвиля дослідження URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-third-wave-research/>

4. IOM un migration displacement tracking Matrix. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremischennyam-zagalne-opituvannya-naseleennya>

УДК 65.012.34: 658.5

ПИРОГ В.В., аспірант (здобувач ступеня доктора філософії)

Науковий керівник – **ДАЦІЙ О.І.**, д.е.н., проф.

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

vipirog@gmail.com

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ІННОВАЦІЯМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто комплексний підхід до впровадження організаційних інновацій у корпораціях в умовах економічних трансформацій. Визначено вплив системного підходу на підвищення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: організаційні інновації, трансформація економіки, корпоративне управління, конкурентоспроможність, комплексний підхід, синергетичний ефект.

У сучасному світі трансформаційні процеси в економіці значно впливають на діяльність корпорацій. В умовах швидких змін важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності є організаційні інновації. Впровадження таких інновацій є необхідністю для виживання та розвитку корпорацій у глобалізованій економіці. Проте, часткове впровадження окремих інноваційних елементів не дозволяє досягти повного потенціалу їх ефективності. Ця робота акцентує увагу на необхідності комплексного підходу до впровадження організаційних інновацій для забезпечення стійкого розвитку та конкурентних переваг корпорацій.

Сьогодні корпорації стикаються з численними викликами, пов'язаними з цифровізацією та глобалізацією економіки. Одним із найважливіших завдань є пошук ефективних шляхів адаптації до нових умов, що включає впровадження організаційних інновацій. Дослідження [1] свідчить про те, що лише системне і комплексне впровадження інновацій може забезпечити корпораціям високі темпи розвитку та конкурентні переваги в умовах діджиталізації економіки.

Метою даного дослідження є визначення ролі організаційних інновацій у підвищенні конкурентоспроможності корпорацій в умовах трансформаційних змін економіки. Задачі дослідження включають аналіз сучасних підходів до впровадження інновацій у корпоративне управління, оцінку їх впливу на ефективність діяльності компаній, а також визначення необхідності комплексного підходу до організаційних змін для досягнення максимальних результатів. Важливо також розглянути, яким чином різні організаційні інновації взаємодіють між собою та впливають на загальний розвиток корпорації.

Організаційні інновації відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності корпорацій в умовах трансформаційних змін [2]. Це не лише нові методи управління чи реорганізація внутрішніх процесів, але й більш глибокі зміни в підходах до управління людськими ресурсами, корпоративною культурою та інноваційною стратегією.

Зокрема, дослідження [3] підтверджує, що окремі інноваційні рішення, наприклад, впровадження цифрових технологій управління, можуть підвищити ефективність на 10-

15%. Однак комплексний підхід, що включає одночасне застосування інновацій у різних сферах — від бізнес-процесів до організації праці, — може збільшити цей показник до 30% і більше.

Прикладом успішного впровадження комплексних організаційних інновацій є корпорації, що поєднують різні інструменти: цифровізацію бізнес-процесів, реорганізацію структур управління та впровадження нових моделей корпоративної культури [4]. Такі компанії демонструють швидше зростання, покращення фінансових результатів і підвищену конкурентоспроможність.

Цінність комплексного підходу полягає у синергетичному ефекті, який виникає при одночасному застосуванні кількох організаційних інновацій. Якщо кожна інновація окремо покращує ефективність, то їх спільне впровадження значно посилює результат [5].

На основі проведеного дослідження встановлено, що організаційні інновації є важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності корпорацій, особливо в умовах економічних трансформацій. Однак часткове або фрагментарне впровадження інновацій не забезпечує повної ефективності. Лише комплексний підхід до їх впровадження дозволяє досягти значних результатів. Рекомендується впроваджувати організаційні інновації системно, одночасно змінюючи процеси в різних сферах діяльності корпорації, що дозволить досягти синергетичного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Гринько Т., Гвініашвілі Т., Каліберда М. Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-71> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Кузьміна О., Яремко С. Управління корпоративними бізнес-процесами в умовах цифрової економіки. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. С. 144–148. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.24> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Shaw E., O'Loughlin A., McFadzean E. Corporate entrepreneurship and innovation part 2: a role- and process-based approach. *European journal of innovation management*. 2005. Vol. 8, no. 4. P. 393–408. URL: <https://doi.org/10.1108/14601060510627786> (date of access: 20.10.2024).
4. Tseng C., Tseng C.-C. Corporate entrepreneurship as a strategic approach for internal innovation performance. *Asia pacific journal of innovation and entrepreneurship*. 2019. Vol. 13, no. 1. P. 108–120. URL: <https://doi.org/10.1108/apjie-08-2018-0047> (date of access: 20.10.2024).
5. Volery T., Tarabashkina L. The impact of organisational support, employee creativity and work centrality on innovative work behaviour. *Journal of business research*. 2021. Vol. 129. P. 295–303. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.02.049> (date of access: 20.10.2024).

УДК 336.763:339.72(477)

ПОБЕРЕЖНИЙ А.М., магістрант

Науковий керівник – **ОДНОРОГ М.А.**, к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Poberezhniia@gmail.com

ЄВРОРИНКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

У цій роботі досліджується роль європейського ринку як інструменту залучення інвестицій в Україну. Проаналізовано використання єврооблігацій, єврокредитів та інших інструментів євровалютного ринку у фінансуванні держави.

Ключові слова: євроринок, єврооблігації, єврокредити, інвестиції, зовнішні запозичення, державний борг.

На 2024 рік питання залучення іноземних інвестицій стоїть серед першочергових завдань для України. Це пов'язано з економічними викликами та необхідністю залучення капіталу для покриття бюджетного дефіциту та підтримки розвитку країни. Зважаючи на останні оцінки міжнародних аналітичних центрів і економістів, українські макроекономічні показники вказують на критичний дефіцит бюджету [2, с. 151]. Як наслідок, дію окремих статей Бюджетного кодексу тимчасово призупинено. Наприклад, дефіцит бюджету не може перевищувати 3% номінального ВВП, а загальний державний борг не повинен перевищувати 60% річного номінального ВВП [7]. Однак значна частина дефіциту покривається за рахунок зовнішніх позик та податкових надходжень [5].

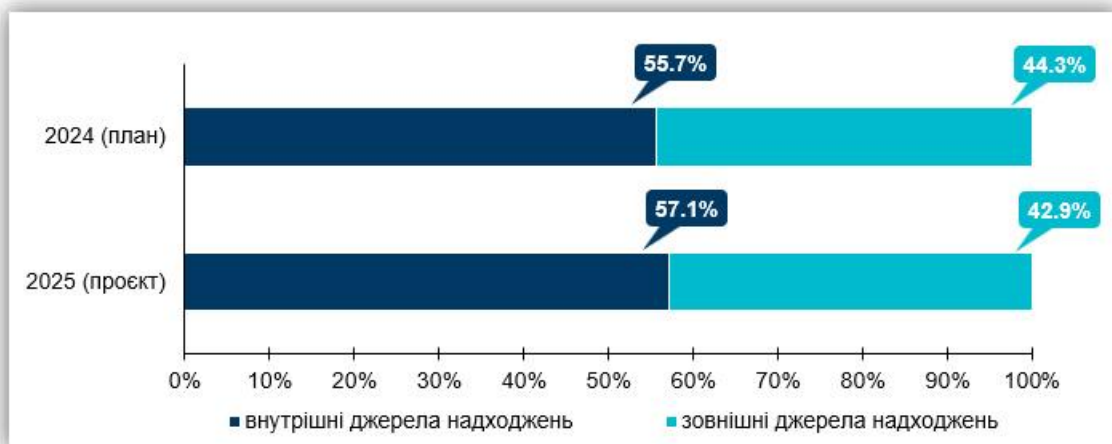

Рис. Структура надходжень до державного бюджету у 2024-2025 роках
Джерело: [3, 6]

У цьому контексті єврооблігації та інші фінансові інструменти на євровалютному ринку стали важливим інструментом фінансування для України [8].

Ринки євровалют дозволяють Україні залучати значні обсяги капіталу від іноземних інвесторів. Оскільки ці ринки функціонують за межами національних юрисдикцій та нормативно-правових актів, позичальники мають можливість залучати кошти на більш вигідних умовах, ніж на внутрішньому ринку. Наприклад, через випуск єврооблігацій країни можуть залучати кошти в іноземній валюті, що допомагає диверсифікувати джерела фінансування.

Для України єврооблігації є важливим фінансовим інструментом на європейському ринку. Вони не лише залучають необхідні кошти до бюджету, але й сприяють покращенню кредитного іміджу країни на міжнародній арені. Важливо відзначити, що міжнародні інвестори розглядають єврооблігації як стабільне джерело доходу, що збільшує попит на українські державні облігації.

Наразі Україна є залежною від зовнішнього фінансування, включаючи міжнародну фінансову допомогу та запозичення на європейських ринках. Одним з основних способів залучення коштів є випуск єврооблігацій. Наприклад, у 2022-2023 роках Україна випустила єврооблігації на загальну суму понад 2 мільярди доларів США кількома траншами. Кошти були спрямовані на фінансування важливих бюджетних видатків та стабілізацію макроекономічної ситуації під час війни.

Єврооблігації дозволяють Україні залучати інвестиції на більш вигідних умовах, ніж на внутрішньому ринку. Крім того, випуск єврооблігацій демонструє міжнародній спільноті, що країна є надійним позичальником, здатним погашати свої борги навіть у складних умовах.

Станом на 2024 рік Україна оголосила про реструктуризацію своїх єврооблігацій та гарантованих державою облігацій, включаючи доларові єврооблігації «Укравтодору». Загальна вартість цих облігацій становить 20,47 мільярда доларів США. Це рішення є частиною стратегії України, спрямованої на підтримку макроекономічної стабільності, забезпечення стійкості державного боргу та фінансування критично важливих бюджетних потреб.

За даними Міністерства фінансів України, у 2023 році країна успішно здійснила кілька випусків єврооблігацій. Наприклад, найбільший транш у розмірі 1,25 мільярда доларів США був випущений з терміном погашення у 2033 році та відсотковою ставкою 7,75%. Такий високий рівень відсоткової ставки відображає міжнародні ризики, пов'язані з інвестуванням в Україну у воєнний час, але також демонструє зацікавленість інвесторів у підтримці країни [4].

Ринок єврооблігацій, і зокрема єврооблігацій, є важливим засобом залучення інвестицій для України. В умовах зростаючих потреб у зовнішньому фінансуванні та бюджетних проблем ці ринки допомагають Україні зберегти доступ до міжнародного капіталу та сприяють економічній стабілізації та розвитку. Однак для довгострокового успіху Україна повинна підтримувати макроекономічну стабільність і продовжувати працювати над зменшенням боргового навантаження.

Перспективи використання інших інструментів валютного ринку євро, таких як єврокредити, євробанкноти та деривативи, є значними для України банк [1]. Єврокредити дозволили б українським компаніям та державі запозичувати кошти за нижчими відсотковими ставками, ніж на внутрішньому ринку та збільшили б доступ до фінансування інфраструктурних і енергетичних проєктів. Євроноти, короткострокові боргові інструменти, допомагають фінансувати тимчасові дефіцити бюджету та дозволяють гнучко управляти державним боргом. Крім того, деривативи на валютному ринку можна використовувати для хеджування валютних і процентних ризиків. Це особливо важливо для України через волатильність її валюти та нестабільні макроекономічні умови.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Козак Ю. Г. Міжнародна макроекономіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 456 с.
3. Проєкт Державного бюджету на 2025 рік: основні характеристики та стратегічні пріоритети. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3909293-proekt-derzavnogo-budzetu2025-osnovni-harakteristiki-ta-strategicni-prioriteti.html>
4. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua>
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України, 2010, № 50-51, ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 02.12.2023 № 4100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4100-19>
7. Статистичні дані щодо зовнішніх боргових зобов'язань України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
8. Інформація про розміщення єврооблігацій України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>

ПОЛОНЧУК Л.Ю., магістрантка
Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
polonchuk22@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто зміст, напрями, етапи формування та реалізації стратегії сталого розвитку фармацевтичного підприємства. Обґрунтовано необхідність та можливості розвиватися на засадах сталого розвитку компаній фармацевтичного бізнесу України.

Ключові слова: стратегія сталого розвитку, цілі, економіка, екологія, соціальний розвиток, управління.

Сталий розвиток фармацевтичного підприємства – це комплексне завдання, яке охоплює три основні напрями: економічний, соціальний та екологічний [1]. Пріоритет належить економічним цілям, оскільки вони є передумовою досягнення й успішної реалізації інших.

Реалізація економічного напрямку – це передусім: оптимізація виробничих процесів: впровадження інноваційних технологій, енергозбереження, автоматизації та управління відходами; пошук нових ринків збуту (розширення географії продажів, вихід на міжнародний ринок); інновації в галузі досліджень і розробок (інвестування в наукові дослідження, розробку нових лікарських препаратів, медичних технологій [2, с. 3]); збільшення ефективності маркетингу та продажів (залучення сучасних маркетингових інструментів, розвиток онлайн-продажів).

Соціальний напрям, зокрема, включає в себе: підвищення якості продукції та послуг (забезпечення відповідності продукції міжнародним стандартам якості, розширення спектру медичних послуг); турбота про персонал (створення комфортних умов праці, надання можливостей для професійного зростання, забезпечення соціальних гарантій); залучення до соціальних проектів (фінансова та волонтерська допомога медичним закладам, благодійні акції, програми просвітництва).

Екологічний напрям спрямований на: зменшення впливу виробництва на навколишнє середовище (впровадження систем екологічного менеджменту [2], [1], використання екологічно чистих технологій, переробка та утилізація відходів [3]); зменшення викидів в атмосферу (перехід на енергоефективне обладнання, використання відновлюваних джерел енергії); збереження водних ресурсів (раціональне використання води на виробництві, очищення стічних вод); зменшення використання небезпечних хімічних речовин (перехід на безпечніші альтернативи, впровадження системи управління ризиками [4]).

Кроками для реалізації стратегії сталого розвитку вбачаються такі: 1) Визначення цілей та завдань сталого розвитку – їх конкретизація відповідно до стратегічних цілей підприємства. 2) Створення стратегічного плану – розробка детального плану реалізації стратегії, включаючи конкретні заходи, терміни та відповідальних осіб. 3) Визначення показників ефективності – встановлення системи індикаторів для відстеження прогресу в досягненні цілей сталого розвитку. 4) Впровадження системи управління сталим розвитком – розробка системи управління, яка охоплюватиме всі напрямки сталого розвитку, забезпечуватиме моніторинг та оцінку результатів. 5) Залучення зацікавлених сторін – спілкування та взаємодія з працівниками, партнерами, інвесторами, органами влади та громадськими організаціями. 6) Просування ідей сталого розвитку – інформування громадськості про стратегію сталого розвитку та досягнуті результати [5].

Перевагами сталого розвитку для фармацевтичного підприємства є підвищення конкурентоспроможності на ринку, зниження виробничих витрат, збільшення цінності бренду та лояльності споживачів, залучення інвестицій, створення позитивного іміджу підприємства. Важливо пам'ятати, що сталий розвиток – це не одноразовий проєкт, а тривалий процес, який потребує постійних зусиль та інновацій, тому необхідна злагоджена робота всіх підрозділів підприємства [5].

Реалізація стратегії сталого розвитку – це інвестиції в майбутнє фармацевтичного підприємства, які призведуть до економічного зростання, соціального прогресу та екологічної відповідальності. Українські фармацевтичні компанії мають як можливості, так і необхідність розвиватися на засадах сталого розвитку. Можливості полягають, зокрема, в наступному:

- зростаючий попит на екологічно чисту продукцію: свідомість споживачів щодо екології та соціальної відповідальності зростає, що створює попит на екологічно чисту продукцію, що відповідає принципам сталого розвитку. Це дає можливість українським компаніям позиціонувати себе як виробників етичних і відповідальних продуктів [6];

- інновації в технологіях: українські фармацевтичні компанії мають доступ до сучасних технологій, які дозволяють мінімізувати вплив на навколишнє середовище, використовувати відновлювані джерела енергії та ефективно управляти ресурсами;

- доступ до європейського ринку: Україна прагне інтегруватися до ЄС, що відкриває для українських фармацевтичних компаній доступ до більш суворих екологічних стандартів та вимог до сталого розвитку. Це спонукає компанії впроваджувати інновації та відповідати високим стандартам;

- збільшення інвестицій: інвестори все більше звертають увагу на екологічно чисті та соціально відповідальні бізнеси. Прихильність до принципів сталого розвитку підвищує привабливість українських фармацевтичних компаній для інвесторів;

- зміцнення іміджу України: впровадження принципів сталого розвитку позитивно впливає на імідж України як країни, що дбає про екологію та соціальну відповідальність. Це сприяє залученню інвестицій та розвитку фармацевтичної галузі.

Необхідність розвиватися на засадах сталого розвитку для вітчизняних фармацевтичних компаній полягає в тому, що набули актуальності:

- екологічні проблеми: Україна стикається з проблемами забруднення навколишнього середовища, що негативно впливає на здоров'я населення. Фармацевтична галузь має брати активну участь у вирішенні цих проблем, впроваджуючи екологічно чисті технології та зменшуючи свій вуглецевий слід;

- питання соціальної відповідальності: українські фармацевтичні компанії мають соціальну відповідальність перед своїми працівниками, громадою та країною. Це означає, що вони повинні дбати про здоров'я і благополуччя своїх працівників, забезпечувати доступність лікарських засобів для населення та сприяти розвитку громади.

- вимоги міжнародних партнерів: Україна співпрацює з міжнародними організаціями, які вимагають дотримання принципів сталого розвитку. Фармацевтичні компанії повинні відповідати цим вимогам, щоб уникнути санкцій та зберегти можливість експорту продукції;

- пошуки інструментів забезпечення конкурентної переваги: впровадження принципів сталого розвитку дає вітчизняним фармацевтичним компаніям конкурентну перевагу на міжнародному ринку, де все більше споживачів цінують екологічно чисті та соціально відповідальні продукти.

Отже, фармацевтичні компанії України мають необхідність та можливості розвиватися на засадах сталого розвитку, інвестуючи в своє майбутнє. Це дозволить їм не лише підвищити конкурентоспроможність та зберегти довкілля, але й сприяти розвитку економіки та благополуччю населення України.

Список використаних джерел:

1. Milanesi M., Runfola A., Guercini S. Pharmaceutical industry riding the wave of sustainability: Review and opportunities for future research. *Journal of Cleaner Production*. Volume 261, 10 July 2020,

121204. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652620312518?via%3Dihub> (дата звернення: 29.09.2024).

2. Campos L. S. Environmental management systems (EMS) for small companies: a study in Southern Brazil. *Journal of Cleaner Production*. 2012. Vol. 32. P. 141–148. DOI: 10.1016/J.JCLEPRO.2012.03.029. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652612001771>

3. Zhurenko V. V., Lebedynets V. O. Characteristics of development and dissemination of environmental management systems in the area of production of medicines in Ukraine. *Ceska Slov Farm*. 2022. № 71 (5). P. 200–213. PMID: 36443025 (Scopus) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36443025> (дата звернення: 04.10.2024).

4. Деренська Я. Аналіз світових тенденцій в управлінні ризиками фармацевтичної галузі. *Mechanism of an economic regulation*. 2022. № 3–4 (97–98). С. 83–89. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.15> (дата звернення: 04.10.2024).

5. Ghobakhloo M., Iranmanesh M., Mubarak M. F., Mubarak M., Rejeb A., Nilashi M. Identifying industry 5.0 contributions to sustainable development: A strategy roadmap for delivering sustainability values. *Sustainable Production and Consumption*. Volume 33. 2022. Pages 716–737. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2022.08.003>. (дата звернення: 09.09.2024).

6. Herghiligiu, I.V., Robu, I., Pislaru, M., Vilcu, A., Asandului, A.L., Avasilcai, S., Balan, C. Sustainable environmental management system integration and business performance: a balance assessment approach using fuzzy logic. *Sustainability*. 2019. Vol. 11, № 19. P. 5311. <https://doi.org/10.3390/su11195311> (дата звернення: 14.10.2024).

УДК 339.138

ПОПОВИЧ В.М. здобувач ОС «Доктор філософії»

Науковий керівник - **СКРИГУН Н.П.**, канд. екон. наук

Національний університет харчових технологій

skr2009@ukr.net

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

Розкрито сутність та стратегічне значення цифровізації як важливого чинника розвитку бізнесу та взаємодії з клієнтами. Наведено переваги і недоліки цифровізації бізнес-процесів.

Ключові слова: маркетинг, цифровізація, бізнес, підприємство, штучний інтелект.

Цифрові технології охоплюють різноманітні аспекти управління бізнесом - від виробничих процесів до маркетингу та взаємодії з клієнтами. Стратегічне значення цифровізації полягає в тому, що вона не просто полегшує окремі завдання, але й змінює саму суть бізнес-процесів, роблячи їх прозорішими, швидшими і більш адаптивними [1]. Одним із основних інструментів цифровізації є автоматизація, тобто технології, які дозволяють підприємствам скоротити час на виконання рутинних операцій, покращити точність оброблення інформації та мінімізувати вплив людського чинника на результати.

Великі дані (Big Data), хмарні сервіси та штучний інтелект (ШІ) стали основними драйверами цифрових трансформацій. Вони дозволяють збирати та аналізувати величезні обсяги інформації, що допомагає приймати більш обґрунтовані рішення. Наприклад, аналітичні системи на основі штучного інтелекту можуть прогнозувати майбутні тренди, оцінювати поведінку споживачів та виявляти слабкі місця у бізнес-процесах.

Автоматизація є однією з ключових складових цифровізації. Завдяки автоматизації рутинні та повторювані процеси можуть виконуватись без участі людини, що дозволяє знизити витрати на трудові ресурси та підвищити продуктивність. Одним із прикладів є автоматизовані системи управління запасами, що дозволяють контролювати надходження та витрати товарів у реальному часі, зменшуючи ризики недостач або надлишків.

Оптимізація процесів також стає можливим завдяки використанню спеціальних програмних комплексів, таких як ERP-системи (Enterprise Resource Planning).

ERP-системи інтегрують всі ключові бізнес-процеси, включаючи фінанси, виробництво, постачання, продажі та управління персоналом, в єдине інформаційне середовище. Це дозволяє підприємствам не лише автоматизувати процеси, але й ефективніше управляти ресурсами, знижувати витрати та підвищувати ефективність управлінських рішень.

Цифрові технології суттєво змінили підходи до взаємодії з клієнтами. Завдяки використанню CRM-систем (Customer Relationship Management) підприємства отримують можливість краще розуміти потреби своїх споживачів, підвищувати рівень обслуговування та створювати персоналізовані пропозиції. CRM-системи дозволяють зберігати історію взаємодій з клієнтами, аналізувати їх поведінку та потреби, що допомагає підприємствам підвищувати лояльність споживачів. Цифровий маркетинг також став невід'ємною частиною сучасного бізнесу. Завдяки таким інструментам, як контент-маркетинг, пошукова оптимізація (SEO), таргетована реклама та соціальні мережі підприємства можуть ефективно доносити свої пропозиції до широкої аудиторії. Незважаючи на всі переваги, цифровізації притаманні також певні недоліки. По-перше, це високі початкові витрати на впровадження нових технологій. Малим і середнім підприємствам може бути складно інвестувати у сучасні рішення, особливо на початковому етапі трансформацій. По-друге, цифровізація створює нові загрози у сфері кібербезпеки. Оскільки більшість бізнес-процесів переходять у цифрову площину, компанії стають більш вразливими до хакерських атак, витоку даних та інших кіберзагроз. Захист інформації стає пріоритетним завданням, і для його забезпечення необхідно впроваджувати надійні системи безпеки, що вимагає додаткових інвестицій. Також важливим є людський фактор. Персонал може не бути готовим до роботи з новими технологіями, що потребує проведення навчання та підвищення кваліфікації працівників. Опір змінам з боку співробітників також може стати перешкодою для успішного впровадження цифрових рішень.

Отже, цифровізація кардинально змінює підходи до управління сучасними бізнес-процесами. Завдяки автоматизації, аналізу великих даних та використанню штучного інтелекту підприємства отримують можливість підвищити свою ефективність, скоротити витрати та адаптуватись до змін у ринковому середовищі. Проте цей процес також пов'язаний із певними викликами, такими як кібербезпека та необхідність навчання персоналу. Роль цифровізації у сучасному бізнесі неможливо переоцінити. Вона відкриває нові горизонти для розвитку підприємств і є ключовим інструментом підвищення їх конкурентоспроможності. Успішне впровадження цифрових технологій вимагає ретельної підготовки, інвестицій та адаптації, але потенційні вигоди значно переважають над можливими ризиками.

Список використаних джерел:

1, Башлай С., Кулагін Д. Цифровізація інструментів менеджменту в аграрному бізнесі. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. № 28-01. С. 84–91. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-28-01-009> (дата звернення: 16.10.2024).

УДК 331.5:330.341.1

РИБАК А.С., магістрант

Науковий керівник – **БАТАЖОК С.Г.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

rbkeyuuuu@gmail.com

РОЗВИТОК НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі все більш поширеними стають невідомі раніше форми зайнятості. Особливо вони набули актуальності в умовах воєнного стану. Нестандартні форми зайнятості є більш ефективними та зручними в порівнянні зі традиційними формами зайнятості особливо в кризовий та посткризовий періоди національної економіки.

Ключові слова: форми зайнятості, нетипова зайнятість, запозичена праця, стандартна зайнятість, самозайнятість, тимчасова робота, дистанційна занятість.

Концепція гнучких форм зайнятості є відносно новою в практиці різних країн світу і необхідна для оптимізації кількості робочих годин, часу початку і закінчення робочого дня, створення гнучких робочих місць.

У 1995 році Міжнародна організація праці запропонувала зняти бар'єри, які перешкоджають нестійким формам зайнятості, а багато розвинутих країн прийняли заходи щодо стимулювання широкого розповсюдження цих форм [3].

Нестандартна зайнятість, визначена Міжнародною організацією праці (МОП), включає в себе чотири різних типи зайнятих найманих працівників, які відхиляються від стандартних трудових відносин. До них відносяться тимчасова зайнятість (випадкова робота і термінові контракти); робота на неповний робочий день і організація роботи за викликом; тристоронні трудові відносини (тимчасова робота агентства та інші форми брокерської діяльності або розсилки робочої сили) і замасковані трудові або залежні відносини для самостійної роботи (де працівники юридично класифікуються як самозайняті, а хтось інший керує їхньою роботою) [3].

18 липня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості» № 2421-IX, який набрав чинності 10 серпня 2022 року.

Основною метою цього Закону є врегулювання нестандартних форм зайнятості для осіб, які виконують роботу на непостійній основі, оскільки до його прийняття чинне законодавство не регламентувало таку працю [1].

У науці не вироблено єдиного підходу до розуміння нетипової зайнятості. Але деякі науковці зазначають, що це трудова діяльність працівників певної класифікаційної групи, що передбачена чи не заборонена чинним законодавством України, однак за особливістю організації режиму робочого часу, робочого місця й умов праці не відповідає стандартним правилам і потребує спеціального механізму правового регулювання й організаційно-економічного забезпечення [3].

Докорінне відновлення технічної та технологічної бази на основі комп'ютеризації, автоматизації, інформатизації, впровадження нових гнучких виробничих систем призвели до суттєвих змін у сфері організації праці. В результаті на зміну стандартним трудовим відносинам приходять різноманітні нетипові форми зайнятості, такі як нестандартні гнучкі графіки робочого часу, тимчасова робота, дистанційна занятість, запозичена праця, тощо.

Запровадження нестандартних форм зайнятості зумовлене об'єктивними соціально-економічними причинами:

- залучення та закріплення на підприємстві талановитих професіоналів, які проживають у віддалених районах або за кордоном;
- потреба у працевлаштуванні окремих категорій працівників, для яких традиційна зайнятість з будь-яких причин неможлива (матері з маленькими дітьми, безробітна молодь, люди з особливими потребами);
- потреба ринку праці у мобільній робочій силі, яка готова приступити до виконання своїх функціональних обов'язків у найкоротший строк;
- стабілізація економіки в кризових умовах: на державному рівні - зниження рівня безробіття, на рівні підприємства - можливість оптимізації витрат на персонал, зберігаючи його в штаті та уникаючи звільнення працівників;
- посилення ролі творчої людини у виробництві, що зумовило нарощення попиту на інтелектуальну, креативну працю, на висококваліфікованих працівників зі схильністю не

тільки до постійного навчання, засвоєння та інтерпретації нового, але також і до вироблення інноваційного конкурентоздатного продукту [4]. Масштаби нестандартних форм зайнятості у світі, особливо в останні кілька десятиліть постійно збільшуються, що в свою чергу зумовлено різними чинниками, в першу чергу це технологічні зміни, циклічні коливання, демографічні зміни і зрушення, регулювання ринку праці на мікро- та макрорівнях. Крім того, до використання нестандартних форм зайнятості більш схильні приватні підприємства ніж державні. Використання нестандартних форм зайнятості має як позитивні, так і негативні риси. Серед переваг і відкритих можливостей для застосування нестандартних форм зайнятості в Україні можна відзначити: швидке реагування на зміну кон'юнктури ринків праці; зниження рівня безробіття; залучення до роботи кваліфікованих професіоналів; можливості створення нових робочих місць та збереження наявних в умовах кризи; оптимізацію витрат на персонал; зростання ефективності праці і, як результат, підвищення економічних і фінансових показників та конкурентоспроможності бізнесу [2].

Виконувати висококваліфіковану працю віддалено є альтернативою масовому відтоку трудової робочої сили для виконання низько-кваліфікованої праці в інших країнах.

Серед загроз і негативних наслідків – недосконалість законодавчої бази (новий Кодекс законів про працю досі не прийнято); нехтування роботодавцями соціального захисту працівників; відсутність контролю за умовами праці; зниження лояльності і мотивації персоналу, низький рівень корпоративної культури і, як результат, погіршення якості праці та, відповідно, зниження рівня конкурентоспроможності бізнесу. Утримувати баланс за таких обставин доволі складно [2].

Нестандартна зайнятість створює ризики для працівників, фірм, ринків праці та суспільства, оскільки нестандартні форми зайнятості, особливо коли це не є добровільним, може збільшити незахищеність працівників. Тоді як певні небезпеки можуть також бути присутніми в стандартних трудових відносинах, вони менш поширені, ніж у різних формах нестандартної зайнятості [5].

Враховуючи сильні та слабкі сторони застосування нестандартних форм зайнятості на підприємстві, можна сформулювати загальну стратегію подальшого розвитку нестандартних форм зайнятості в Україні. Для того, щоб отримати позитивні наслідки від застосування нестандартних форм зайнятості, насамперед необхідно створити всі умови для їх функціонування: вдосконалити наявні нормативно-правові документи; вивчити досвід інших країн світу з питань впровадження нестандартних форм зайнятості; забезпечити необхідні для їх впровадження матеріально-технічні, фінансові і кадрові ресурси; постійно проводити аналіз змін у соціально-трудовах відносинах;

Нестандартні форми зайнятості є більш ефективними та зручними в порівнянні зі традиційними формами зайнятості. Критеріями оцінки ефективності регулювання нових форм зайнятості є: забезпечення гарантій зайнятості, забезпечення прав працівників і роботодавців, гідний рівень оплати праці, взаємодія суб'єктів трудових відносин на принципах соціального партнерства, соціальна стабільність у суспільстві. Від ефективності регулювання в Україні позикової праці і нестандартної зайнятості як найбільш складних і суперечливих явищ у сучасній сфері праці буде залежати добробут самих працівників, ступінь гнучкості і цивілізованості трудових відносин [2].

Список використаних джерел:

1. Закон України. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#Text>

2. Галайда Т. О. Нестандартні форми зайнятості персоналу суб'єктів підприємництва та перспективи їх розвитку в Україні / Т. О. Галайда, Н. Б. Теницька, Н. В. Чорногорська // Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 3(1). С. 66-73. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2018_3\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2018_3(1)_13).

- 3.Руденко О. М. Пропозиції щодо розвитку нестандартних форм зайнятості в інноваційних сферах діяльності. Економіка та держава. 2017. № 3. С. 102-105.
- 4.Прогонюк Л.Ю. Нестандартні форми зайнятості як невід’ємна реалія сьогодення: теоретичний аспект / Л. Ю. Прогонюк // Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/45.pdf
- 5.European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. (2017). Non-standard forms of employment: Recent trends and future prospects. Dublin: Author. URL: <https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1629&context=intl>

УДК 332.143-048.23

РЯБУШЕНКО А.С., магістрант

Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

artemryabushenko@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМНО-ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД

Розглянуто етапи організації проектно-програмного підходу в територіальних громадах. Обґрунтовано необхідність регулярних організаційних дій з виконання програми соціально-економічного розвитку та її коригування відповідно до актуальних потреб громади.

Ключові слова: проектно-програмний підхід, проект, програма, територіальний розвиток, громада, управління.

Організація програмно-проектного підходу в територіальних громадах передбачає кілька важливих етапів, які допомагають структуровано та ефективно реалізувати проекти, спрямовані на розвиток громад. Основними етапами цього процесу є ініціювання, планування, реалізація, моніторинг та оцінка, завершення, поширення результатів та досвіду проекту.

Ініціювання проекту передбачає визначення проблеми або можливості (на початковому етапі громада виявляє проблему або потенційну можливість, яка потребує рішення чи інвестицій); формулювання ідеї проекту (розробка загальної концепції проекту, його мети та очікуваних результатів); аналіз потреб (залучення зацікавлених сторін – мешканців громади, бізнесу, місцевих активістів – для обговорення проблематики і збору ідей).

Планування проекту – розробка плану дій (визначення завдань, необхідних людських, фінансових, матеріальних інших ресурсів, строків виконання та відповідальних осіб); визначення бюджету (детальний аналіз витрат на реалізацію проекту, що включає оцінку можливих джерел фінансування: бюджети громади, державні чи міжнародні гранти, приватні інвестиції); оцінка ризиків (визначення потенційних перешкод, які можуть виникнути під час виконання проекту, та розробка плану їх подолання).

Реалізація проекту: розподіл завдань і відповідальності (кожен учасник команди або відділу громади отримує свої обов’язки та завдання); контроль за виконанням (моніторинг ходу робіт для забезпечення дотримання графіка та бюджету); комунікація (інформування громади про етапи реалізації проекту, залучення мешканців до обговорення прогресу та можливих коригувань).

Моніторинг та оцінка: оцінка результатів (після завершення проекту оцінюється його ефективність, досягнення цілей і позитивний вплив на громаду); моніторинг впроваджених змін (здійснюється постійний нагляд за функціонуванням результатів проекту, наприклад, інфраструктурні зміни чи соціальні програми).

Завершення проєкту ґрунтується на підведенні підсумків (фінальний аналіз проєкту, підготовка звітів про його виконання, результати та використані ресурси); навчання й вдосконалення (аналіз позитивних та негативних аспектів для поліпшення майбутніх проєктів).

Поширення результатів та досвіду: презентація результатів (керівництво громади інформує мешканців та зацікавлених сторін про результати проєкту, його вплив і здобутки); обмін досвідом (у разі успішної реалізації проєкту громада може поділитися досвідом з іншими громадами, що допоможе поширенню кращих практик).

Ці етапи забезпечують цілісність процесу організації та реалізації проєктів у територіальних громадах, сприяючи сталому розвитку і залученню місцевих мешканців до управління розвитком їхньої громади.

Для розробки стратегій, планів, програм, проєктів традиційними є формування робочих груп. В Узинській міській ТГ учасниками робочої групи з підготовки «Стратегії розвитку Узинської міської об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року» – стратегічного плану розвитку, який є основою для розроблення програм соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади, що визначають послідовні заходи першочергової реалізації планів розвитку та необхідні для цього витрати, які включаються до проєкту бюджету на наступний рік, стали 28 осіб згідно основних принципів та представлених інтересів громади. До складу робочої групи ввійшли представники органу місцевого самоврядування (виконкому); представники населених пунктів громади, які не є співробітниками виконавчого органу; представники комунальних підприємств; представники громадськості та інших зацікавлених осіб (двох громадських об'єднань, приватний підприємець) [1, с. 7-9]. Оскільки фахівці радять в склад робочої групи з розробки програмних документів включати непарну кількість осіб, а частка групи громадськості та інших стейкхолдерів має бути не менша ніж 51% від загального списку членів робочої групи [2, с. 50], вважаємо за доцільне пропонувати керівництву Узинської міської територіальної громади оптимізувати як чисельну кількість з непарним складом членів, так і якісний склад такої групи, адже відповідно до програмно-проєктного підходу в управлінській структурі територіальної громади пропонується виокремлювати проєктні групи [3, с. 27]. До їх складу можна залучати лідерів – агентів змін з бізнесу та громадськості, приміром, молодіжних рад, рад переселенців. Представники ради ВПО можуть суттєво вплинути на зміну структури нових можливостей громади.

Оскільки регіональний розвиток передбачає формування проєктного (програмного) документа, у 2021 р. робочою групою було розроблено «Програму соціально-економічного та культурного розвитку Узинської міської територіальної громади на 2022-2024 роки», затвердженої міським головою Узинської МР та схваленої рішенням сесії міської ради. Саме програма соціально-економічного розвитку є передумовою для збалансованого сталого розвитку на місцевому рівні. Розробці «Програми...» передував ретельний аналіз функціонування основних сфер життєдіяльності громади, зокрема економіки та розвитку її головних секторів, підприємництва, фінансового стану та бюджету, транспортної інфраструктури і зв'язку, торгівлі та громадського харчування, соціального розвитку й соціальної інфраструктури, екологічного стану тощо.

Переважаюча частка земельних ресурсів Узинської міської територіальної громади належить до земель сільськогосподарського призначення – 80,24 % [4, с. 8]. Найбільшу питому вагу від зайнятих осіб населення громади за видами діяльності складають працівники в галузі промисловості – 18,7 %, друге місце належить галузі оптової й роздрібною торгівлі, торгівлі транспортними засобами, послугам з їх ремонту – 14,6 %, третю сходинку посідає сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство – 13,7 %, а четверту – галузь освіти – 13,2 % [4, с. 10]. В зв'язку з цим Узинська міська територіальна громада визначила для себе пріоритетні напрями розвитку території, а саме: економічний розвиток у сфері промисловості та сільського господарства; розвиток

благоустрою громади та підвищення якості послуг для мешканців; розвиток людського потенціалу [4, с. 8].

«Програма соціально-економічного та культурного розвитку Узинської міської територіальної громади на 2022-2024 роки» потребує регулярних організаційних дій з її виконання. Щороку Узинською міською радою обговорюються результати виконання Програми, за потреби вносяться корективи в заплановані на майбутній період заходи. Звіт про виконання Програми за 2023 р. затверджений Рішенням №36-1605/2024 Узинської МР включає аналіз таких ключових положень: 1) фінансова самодостатність (аналіз дохідної та видаткової частини бюджету Узинської міської громади); 2) реальний сектор економіки (промисловість, агропромисловий комплекс); 3) інвестиційна діяльність; 4) зовнішньоекономічна діяльність; 5) транспорт та дорожнє господарство; 6) житлово-комунальне господарство; 7) благоустрій території (в тому числі поводження з відходами); 8) соціальна сфера (зокрема, зайнятість населення та ринок праці, соціальний захист населення); 9) гуманітарна сфера (охорона здоров'я, освіта, сфери культури, фізичної культури та спорту, молодіжної політики та національно-патріотичного виховання; 10) надання адміністративних послуг; 11) безпека життєдіяльності та цивільний захист [5]. Київщина, в тому числі й Узинська міська територіальна громада з початку повномасштабної війни прийняла численну кількість внутрішньо переміщених осіб – за даними ОВА офіційно зареєструвалися майже 330 тис. переселенців [6]. Це дозволяє нам пропонувати Узинській МР провести ретельний аналіз процесів інтеграції ВПО та релокованого бізнесу в соціально-економічний простір громади та відобразити це у програмних документах та звітах.

Отже, метою реалізації програмно-проектного підходу в управлінні територіальним розвитком є вирішення конкретних актуальних завдань щодо задоволення потреб, досягнення цілей розвитку, покращення якості життя мешканців територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Узинської міської об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року. Затверджена рішенням 15 сесії № 15-553/2018 Узинської міської ради VII скликання від 26.12.2018 р. м. Узин. 2018. 75 с. URL: https://rada.info/upload/users_files/04054990/docs/dfad949d0600708d2785181d730e340c.pdf (дата звернення: 29.09.2024).

2. Розробка комплексних планів. Посібник для громад. USAID. Chemonics. Київ. 2022. 88 с. URL: <http://surl.li/xdkmfr> (дата звернення: 01.10.2024).

3. Проскура, В., Зарічна, О., Кашин, А. (2024). Проектний підхід до управління територіальними громадами в умовах викликів війни. *Сталій розвиток економіки*, 2(49), С. 23-30. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-4>

4. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Узинської міської територіальної громади на 2022-2024 роки. м. Узин. 2021 р. 45 с. URL: <https://uzmr.gov.ua/docs/1026200/> (дата звернення: 04.10.2024).

5. Рішення №36-1605/2024 «Звіт про виконання «Програми соціально-економічного та культурного розвитку Узинської міської територіальної громади на 2022-2024 роки» за 2023 рік». URL: <https://uzmr.gov.ua/docs/1602983/>

6. Карлашук В. На Київщині офіційно зареєструвалися понад 330 тисяч переселенців – ОВА. *Суспільне. Київ.* 20.06.2023. URL: <https://suspilne.media/kyiv/511437-na-kiivsini-oficijno-zareestruvalisa-ponad-330-tisac-pereselenciv-ova/> (дата звернення: 29.09.2024).

УДК 338.439:504

БОНДАРЕНКО Д.М., магістрант,
Науковий керівник **ЮХИМЕНКО П.І.**, д.е.н., професор
Білоцерківський національний аграрний університет

РОДИННІ ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ

Розглянуто важливість родинних фермерських господарств в розвитку АПК та їх прерогативи у соціальному розвитку сільських територій. Показано їх переваги у загальній архітектоніці розвитку підприємництва на селі та підтримку їх з боку держави.

Ключові слова: сімейне фермерське господарство, сільські території, самозайнятість, ефективність, продуктивність праці, соціалізація виробництва.

Навіть в умовах невизначеності і руйнації аграрного бізнес-середовища в наслідок російської агресії агросфера України оказалась найбільш стійкою і стала визначальним економічним фактором валютних надходжень. Російська агресія не змінила структуру АПК України важливим елементом якої є родинні фермерські господарства, які у загальній архітектоніці ФГ складають 88,7 %. Незважаючи на зменшення загальної кількості фермерських господарств (рис. 1) вони залишаються важливою складовою у виробництві сільськогосподарської продукції і стабілізуючою ланкою господарювання, яка компенсує зниження обсягів виробництва продукції сільського господарства внаслідок окупації частини території України, забезпечує продовольчі потреби населення і формує грошові доходи селян.

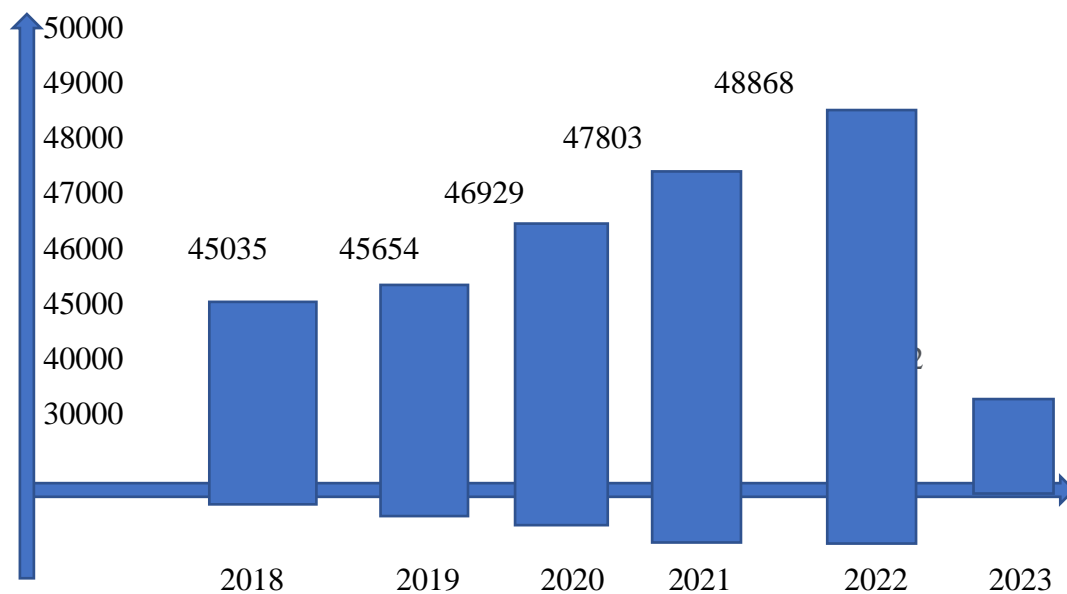

Рис. 1. Динаміка кількості фермерських господарств за 2018–2023 рр.
Джерело: узагальнено за даними Державна служба статистики України.

Подальше удосконалення інституціонального порядку розвитку фермерства, яке було проведене після 2014 року певним чином спрямоване до євроінтеграційних процесів і склало фундамент істотних змін фермерського законодавства. Законом України від 31 березня 2016 р. «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності родинних фермерських господарств» було відмічено, що «фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи - підприємця і має статус родинного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно фізична особа - підприємець та члени її сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу

України» [1]. Цей Закон України започаткував новий вид фермерських господарств – сімейні ферми у формі фізичної особи-підприємця, які мали у загальній архітектоніці ряд переваг.

по-перше, невеликі родинні фермерські господарства, якщо взяти, наприклад, рослинництво, мають можливість займаються виробництвом більш трудомістких, але ефективних культур - ягід, овочів тощо. Вони дають більш високий прибуток з гектара, ніж культури, які масово вирощують агрохолдинги - пшениця, соняшник, соя, кукурудза та ін. (табл. 1)

Таблиця 1 – Розрахунок прибутковості окремих видів вирощеної продукції фермерським господарством «ЛЮДМИЛА-Ч» у 2023 році

Група	Культура	Урожайність, ц/га	Ціна грн/т	Повна собівартість, грн	Прибутковість 1 т, грн	Прибуток з 1 га, грн
Зернові і зернобобові	пшениця	36,1	6092	5078	1014	3843
	кукурудза	61,2	6386	5487	1097	6684
	гречка	11,3	23815	19848	3967	4443
	соя	21,1	14897	12413	2482	5183
Олійні	соняшник	18,2	14762	12256	2449	4857
Ягідні	ягідні	41,9	57636	48029	9608	40343
Молоко	1 корова	65,3	10969	9143	1627	11882

Джерело: розраховано автором на основі бухгалтерських даних фермерського господарства «ЛЮДМИЛА-Ч».

по-друге, сімейне фермерство створює приріст самозайнятого населення. Це люди, які залишаються працювати за місцем свого проживання і в меншій мірі потребують різних видів державної допомоги. Завдяки фермерству в селі, нарешті, можуть з'явитися ресурси для відновлення і розвитку інфраструктури. Багато регіонів мають шанс вийти зі стану депресії, яке сьогодні здається вже перманентним. Сімейне фермерське господарство та його прерогативи подані на рисунку 2. Проведений нами аналіз бізнес-середовища в аграрному секторі Білоцерківського району показав, що тут переважають (80 %) родинні ферми незалежно від їх юридичного статусу.

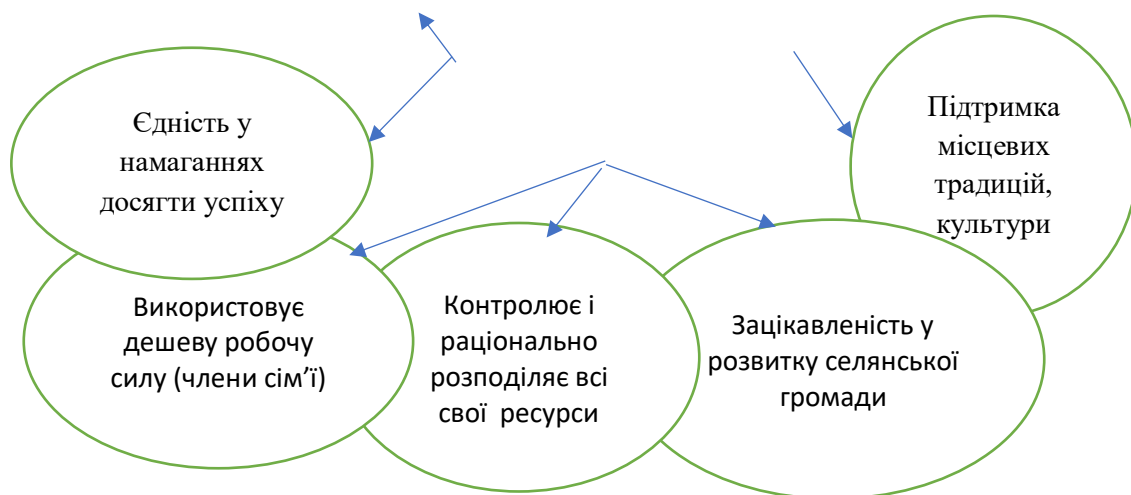

Рис. 2. Переваги родинного фермерського господарства

Джерело: запропоновано автором.

по-друге, родинне фермерство створює приріст самозайнятого населення. Це люди, які залишаються працювати за місцем свого проживання і в меншій мірі потребують різних видів державної допомоги. Завдяки фермерству в селі, нарешті, можуть з'явитися ресурси для відновлення і розвитку інфраструктури. Багато регіонів мають шанс вийти зі стану депресії, яке сьогодні здається вже перманентним. Родинне фермерське господарство та його прерогативи подані на рисунку 2. Проведений нами аналіз бізнес-середовища в аграрному секторі Білоцерківського району показав, що тут переважають (80 %) родинні ферми незалежно від їх юридичного статусу.

Розуміючи важливість розвитку малого фермерства для підтримки господарств з площею не більше 100 га. в Україні, у 2017 році Урядом було затверджено Концепцію розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 рр. [2] Такий підхід мав би охопити державною фінансовою підтримкою близько 70 % загальної кількості фермерських господарств, проте у 2021 р. рівень державних видатків на підтримку аграрного сектору України склав 4665 млн. грн, з них лише 120,79 млн. грн виділено на програму фінансової підтримки розвитку фермерських господарств, що становить 2,6 % загальної суми фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників [3].

Важливою проблемою розвитку сімейного фермерського господарства стало цифровізація їх господарської діяльності. По перше, це новизна цифрових технологій в сільському господарстві, а по-друге, відсутність досвіду їх застосування. Фермери бояться поставити під загрозу існування ферми, якщо не зможуть працювати з цифровими технологіями коли це необхідно. Отже, щоб встановити довіру сімейні фермерські господарства і заохотити впроваджувати цифрові технології, провайдери повинні забезпечити доступність і надійність підтримки.

Важливою передумовою перспективного розвитку сімейних фермерських господарств є формування системи виробничих та обслуговуючих кооперативів у системі сільських територій з обов'язковим забезпеченням кваліфікованої інформаційної допомоги та сприяння з боку регіональних державних структур і органів самоврядування. Причому процес кооперативного будівництва в дрібнотоварному приватному секторі буде довготривалим та мати неоднозначний характер.

Отже, родинні фермерські господарства, в яких наявний виробничий і підприємницький потенціал, є джерелом створення суб'єктів малого підприємництва, що підтверджується концентрацією землі, нарощуванням технічної озброєності, впровадженням нових технологій тощо. Формування досконалого інституціонального порядку розвитку родинного фермерства відображає формування об'єктивних соціально-економічних

передумов подальшого їх розвитку. У сучасних умовах однією з проблем, що стає на заваді розвитку кооперації в системі родинних фермерських господарств, є неготовність переважної більшості селян приймати безпосередню активну участь у створенні і функціонуванні кооперативних об'єднань.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України "Про фермерське господарство" щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств. Закон України 31 березня 2016 року № 1067-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#Text>
2. Німеччина та Україна: порівняння АПК країн. latifundist 2022. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/950-nimechchina-ta-ukrayina-porivnyannya-apk-krayin>
3. Financing from the State budget. The state of agro-industrial complex financing in 2021. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Retrieved from: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvann-ya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2021-roci>

УДК 342.54

ГРУЗИНСЬКА Є.О., здобувачка вищої освіти

ШЕВЧЕНКО О.С., магістрант

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено теоретико-методологічні основи публічного управління сферою охорони здоров'я; механізми, інструменти та інституційне забезпечення; проаналізовано процес формування і реалізації публічної політики щодо міжнародної співпраці у сфері охорони здоров'я та вплив медичної реформи на цей процес; обґрунтовано шляхи удосконалення публічного управління у сфері охорони здоров'я України.

Ключові слова: публічне управління, медична реформа, система охорони здоров'я, правове регулювання, механізми управління

Однією з найважливіших складових соціально-економічного розвитку будь-якої держави є забезпечення здоров'я нації, яке є найбільш затребуваним суспільством. Після Революції гідності першим кроком нової влади став курс на модернізацію системи охорони здоров'я, її організаційний, соціальний, економічний, медичний складники. З того часу охорона здоров'я зайняла особливе місце в соціокультурному і економічному контексті і знаходиться в постійному трансформаційному процесі, змінюються підходи щодо визначення базових принципів і механізмів управління як у державній, так і в приватній сферах охорони здоров'я [1]. І в цьому контексті одну з ключових ролей у реалізації внутрішньої політики у медичній сфері відіграє публічне управління. основним завданням якого є розбудова орієнтованої на пацієнта системи, здатної забезпечити справедливе загальне охоплення послугами охорони здоров'я всього населення країни [2]

До основних функцій публічного управління сферою охорони здоров'я відносять: окреслення напрямів реалізації норм чинного медичного законодавства; захист прав пацієнтів; удосконалення та стовідсоткове упровадження електронного обміну даними в медичній діяльності; забезпечення доступності ресурсів державної та комунальної охорони здоров'я; формування єдиного медичного простору України [3].

В умовах воєнного стану публічне управління має свої особливості та характерні механізми, оскільки активно відбуваються інституційно-правові зміни, різка трансформація низки неформальних інститутів, несприятливі дії на різні сфери функціонування держави і суспільства.

Процеси становлення нової форми публічного врядування у сфері охорони здоров'я відбуваються в турбулентних умовах соціально-політичної та економічної криз, повномасштабних воєнних дій, що складають зовнішнє середовище галузі, а також супроводжуються невизначеністю щодо побудови нової моделі охорони здоров'я, яка відповідатиме сучасним викликам суспільства і можливостям держави та міжнародним соціальним стандартам.

Для ефективного публічного управління у сфері охорони здоров'я в Україні важлива міжвідомча взаємодія між Кабінетом Міністрів, МОЗ, Міністерством фінансів, НСЗУ, органами місцевого самоврядування та закладами охорони здоров'я. Потрібно сконцентрувати зусилля інституцій на моніторинг та оцінювання результатів цілей сталого розвитку у галузі охорони здоров'я та взаємодії з усіма зацікавленими сторонами на усіх рівнях публічного управління.

Основними важелями впливу держави в процесі реалізації інституційного механізму публічного управління охороною здоров'я є:

- ✓ економічні й фінансові. Вони чинять управлінський вплив на медицину як інструменти оперативного управління та покликані вирішувати питання.
- ✓ правові чинять більш довгостроковий характер;
- ✓ організаційні – надають чіткі методи реалізації правових норм та концентруються на виконавцях та рекомендованих способах вирішення проблем;
- ✓ політичні – формують загальний вектор реалізації державних програм та курсу держави загалом у сфері охорони здоров'я [4].

Нашими дослідженнями встановлено, що на сьогодні, процес реформування національної системи охорони здоров'я уже дає позитивні результати, які призвели до покращення доступності первинної медичної допомоги населенню, підвищення якості діагностики та лікування на первинній ланці. Важливим інструментом стала також розбудова сучасної електронної системи охорони здоров'я, що дає змогу поступово підвищувати ефективність та прозорість сфери. Цифрові технології полегшують лікарям вибудовувати стосунки з та заохочувати їх до самостійної турботи про себе. Зокрема, завдяки роботі цієї електронної системи охорони здоров'я, стало можливим залучення приватних надавачів медичних інформаційних систем для роботи із закладами й лікарями.

Суттєвим здобутком реформування стало також підвищення рівня медичної грамотності населення та усвідомлення важливості здорового способу життя та профілактики захворювань. Проте, на сьогодні, надзвичайно важливим є пошук найбільш ефективної моделі публічного управління в системі охорони здоров'я, яка має на меті вчасне і повноцінне забезпечення максимального охоплення населення послугами охорони здоров'я належної якості, обумовлює чітке розуміння комплексу організаційних засад, сучасних форм і засобів впливу [5].

На нашу думку, одним із найперспективніших механізмів публічного управління сферою охорони здоров'я нашої країни є публічно-приватне партнерство, яке є засобом залучення ресурсів, розподілених між галуззю, науковими установами та добровільними організаціями охорони здоров'я, для вирішення численних проблем. В епоху обмежених ресурсів запровадження механізмів публічно-приватного партнерства в медицині дозволить залучити у державний сектор охорони здоров'я додаткові ресурси.

Пріоритетними напрямками удосконалення публічного управління в сфері охорони здоров'я [5] є: удосконалення політик і інституцій публічного управління в системі охорони здоров'я; зміцнення та підвищення кваліфікації кадрових ресурсів у системі охорони здоров'я через інтеграцію освіти та наукової діяльності у цій сфері до міжнародного контексту; відновлення фармацевтичного сектора; підвищення якості медичних послуг;

розвиток електронної охорони здоров'я; забезпечення фінансової стабільності системи охорони здоров'я за допомогою впровадження гнучких методів фінансування, розширення програми медичних гарантій та розвитку ринку добровільного медичного страхування.

Список використаних джерел:

1. Муляр Г.В. Особливості взаємодії управлінських органів у сфері охорони здоров'я. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. № 2. С. 97–101.
2. Костюк В.С. Реформування охорони здоров'я в Україні в умовах європейської орієнтації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 24(2). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29__11.(дата звернення 11.10.2024).
3. Аніщенко М.А. Сфера охорони здоров'я як об'єкт публічного управління. Теорія та історія публічного управління. 2023, Випуск 34. С.31-36.
4. Макаренко М. В. Світові тренди цифровізації сфери охорони здоров'я та принципи реалізації. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 1 (36). С.58-63.
5. Орлова Н. Пріоритети державної системи охорони здоров'я в Україні на шляху до євроінтеграції. Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні: матер. наук.-практ. конф. (19 квітня 2024 р., м. Львів). С. 55-57.

УДК 658.5

ДУДКЕВИЧ В.В., магістрант

Науковий керівник – **ШЕМИГОН О.І.**, к.с.-г. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет
shemigonsasha@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ

У публікації зроблено наголос на управління збутом, як однією з важливих функцій управління. Особливу увагу автор звертає на покроковість цього складного процесу.

Ключові слова: управління, збут, дослідження ринку, продажі, навички, вміння.

Успішно працююча організація – це та, яка, поміж іншим, знаходить споживача на ту продукцію чи послуги, що виробляє. Сьогодні не є проблема виробити, є проблема збути. Якби підприємці уміли ефективно продавати, їх бізнеси процвітали б.

Якщо говорити про управління збутом в цілому, то на думку О. Гіржевої[1], під ним розуміється координування операцій зі збуту, створення та організації діяльності відділу збуту, впровадження інноваційних прийомів, за допомогою яких підприємство не тільки досягає своїх бізнес-цілей, а й перевершує їх. Окрім того, під цим терміном мають на увазі поєднання управління людськими ресурсами і безпосередньо процесом продажів. інакше кажучи, управління збутом товарів - складна система, що включає елементи менеджменту, маркетингу та торгівлі.

Початковою функцією управління збутом є, зауважують О. Дячун та С. Радинський [2] є дослідження ринку продажів товарів. Вона містить:

- визначення видів ринків збуту (оптових, роздрібних, зарубіжних);
- дослідження параметрів якості товарів, які повинні відповідати вимогам споживачів;
- можливості обсягів збуту (потенціалу ринку відповідних товарів) у розрізі окремих товарів;
- встановлення конкурентів підприємства, які діють на цих ринках, їхніх переваг і недоліків;
- визначення величини потреб споживачів у певних товарах;

– можливості успішного виходу підприємства на ринки збуту (як вітчизняні, так і зарубіжні). Інформація про ринки збуту є вихідним пунктом щодо вирішення інших функцій управління збутом.

Ще згадані автори відзначають, що функція дослідження ринку збуту виконується у більшості випадків окремим спеціалізованим відділом маркетингу (відділом маркетингових досліджень). Такий підхід має перевагу в тому, що результати дослідження ринку збуту пов'язуються з усіма напрямками маркетингових досліджень, які у тій чи іншій мірі впливають на управління збутом. Наступною функцією управління збутовою діяльністю є організація збуту. Вона містить значний комплекс робіт зі збутової діяльності.

Центральною ж ланкою функції організації збуту, на їх думку, є створення відділу збуту, на який покладається виконання практично всієї збутової діяльності. В його структуру входять група, що займається безпосередньо збутом товарів, планова група, склади готової продукції, групи рекламування збуту, стимулювання, обліку збуту товарів, його контролю та регулювання. В ряді випадків рекламуванням збуту займається окремий спеціалізований на цій діяльності відділ реклами. Перевагою такого варіанту є те, що питання рекламування вирішуються комплексно у взаємозв'язку з рекламуванням всієї діяльності на рівні підприємства[2].

Збут у системі маркетингу підприємства є сукупністю функцій транспортування, складування, зберігання, комплектації та пакування, просування у межах каналів розподілу, передпродажної підготовки, продажу товару. Збутова політика є сукупністю збутових стратегій (позиціонування товару, стратегії охоплення ринку та ін.) і комплексу заходів, рішень та дій виробника, спрямованих на кінцевих споживачів продукції.

Збутова політика підприємства орієнтована:

- 1) на максимізацію прибутку та оптимізацію витрат у каналах розподілу;
- 2) задоволення платоспроможного попиту клієнтів та посилення їх лояльності;
- 3) підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг;
- 4) створення позитивного іміджу на ринку та розвиток брэнда.

Управління збутовою діяльністю передбачає розробку, планування, координацію, організацію та контроль відповідних заходів і ключових показників ефективності та масштабів просування продукції на ринку з метою налагодження перспективних тривалих відносин з бізнес-партнерами в рамках стратегічного партнерства [3].

Н. Малюта, менеджерка з продажів у Європі в GMDH Streamline, переконує нас, що почати варто з основ продажів. Вона розповіла, що це таке та які чотири основні навички та вміння треба, аби навчитись продавати.

1. Експертність

Потрібно бути експертом в тому, що ви продаєте. Необов'язково мати профільну освіту. Важливо розуміти специфіку вашого продукту чи послуги, **знати особливості виробництва, сильні та слабкі сторони.**

2. Етапи продажу

Продаж — це чіткий та покроковий процес. Послідовність будь-яких продажів схожа між собою. Ці етапи, які проходить покупець від першого контакту до підписання контракту, називаються **воронка продажів.**

Все починається з першого контакту з потенційним клієнтом. Далі йде процес кваліфікації. Ви дізнаєтесь запит покупця та вирішуєте, чи працювати з ним. Після цього ви можете починати презентувати свій продукт чи послугу. Підготувати його, щоб продати (*Пітчінг — це коротка презентація своєї ідеї*). В деяких випадках також доцільно провести тестування, коли ви даєте змогу покористуватись своїм продуктом.

Один з фінальних етапів — це робота із запереченнями. Ви починаєте вести перемовини з потенційним клієнтом та дізнаєтесь, що він думає про вашу пропозицію. Далі, якщо вашого покупця все влаштовує, ви укладаєте договір та відбувається останній етап — оплата.

3. Бізнес-культура

Сучасний бізнес має мати свої цінності та культуру комунікації. Це про те, якими словами та як ви продаватимете свій продукт чи послугу. Фактично це про те, **як надати покупцю якісний сервіс**. Насправді професія продавця полягає в тому, щоб попіклуватися про людину, допомогти їй та покращити її життя.

4. Організація роботи продавця

Організація роботи продавця — це про знання та інструменти, які допоможуть продати. Важливо розуміти, які вони є, як їх використовувати і як завдяки їм можна покращити роботу. Знаючи це, ви зможете розібратись в ситуації кожного конкретного клієнта та допомогти йому.

У продажах треба вміти доносити цінність продукту чи послуги. Ви маєте показати клієнту зміну, яку несете для покупця, до купівлі та після. Чим більша ця різниця, тим більша цінність. А цінність своєю чергою відображається в ціні. Чим більша цінність рішення, тим більша ціна вашого товару.

Пропозиція буде більш цінною, якщо ви продаватимете **вирішення проблеми, а не її наслідків**. Наприклад, у вашого клієнта постійно болить голова. Це негативно впливає на якість його роботи, на стосунки з рідними та змушує постійно хвилюватись за стан свого здоров'я. У такому випадку вам треба запропонувати те, що може усунути проблему (головний біль), а наслідки просто зникнуть[4].

Проте, на нашу думку, ключовими моментами у цьому складному процесі – процесі збуту є, перш за все, сегментація споживачів. Ви не сонце, усіх не обігрієте. І друге - адекватна реакція на зауваження споживачів. Зауваження споживачів є цінним матеріалом для вас. Аналізуючи останні ви покращуєте загальне враження і працюєте над усуненням недоліків. Цим самим ви стаєте лише сильнішими.

Список використаних джерел:

1. Гіржева О.М. Управління збутом як інструмент управління розвитком суб'єктів підприємництва. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/24095/1/Upravlinnia%20rozvytkom%20sotsialno-ekonomichnykh%20system_8.10.2020-159.pdf
2. Дячун О., Радинський С. Функції управління збутом на підприємстві. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39252/2/FMNECPS_2022_Dyachun_O-Functions_of_sales_management_64-67.pdf
3. Мостова А.Д., Познякова Т.А. Удосконалення управління розподілом та збутом продукції торговельного підприємства з використанням цифрових технологій. Академічний огляд. № 2 (55). 2021. С. 52-68. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2021/2/7.pdf>
4. Малюта Н. “Розуміти проблему або біль свого клієнта”: як донести цінність свого продукту та продати його. URL: <https://rubryka.com/article/rozumity-bil-kliyenta/>

УДК 658:005.

КАЗАНЦЕВА Є.М., магістрантка
Науковий керівник – **ШЕМІГОН О.І.**, к.с.-г. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет
shemigonsasha@gmail.com

ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Пропонується авторське розуміння, відповідно, з констатацією та висновками, підходів та оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: управління, підприємство, конкурентоспроможність, концепція, ефективність.

Конкурентоспроможність підприємства – є не що інше, як оцінка результативності його функціонування, що реалізується через ефективність виробництва продукції, надання послуг тощо та узагальнюючим показником ефективності системи менеджменту цього підприємства.

В.П. Мартиненко та Л.С. Шиманська [1], зауважують, що існує цілий ряд методик оцінки конкурентоспроможності з урахуванням як цінових, так і нецінових факторів. Оцінка конкурентоспроможності підприємства на конкурентному ринку, або його сегменті, побудовані на ретельному аналізі технологічних, виробничих, фінансових та збутових можливостей суб'єкта господарювання, наголошують згадані автори. Вона є останнім етапом маркетингового дослідження та покликана з'ясувати потенційні можливості підприємства і заходи, які воно повинне вжити для забезпечення конкурентоспроможності позицій на конкурентному ринку.

Найбільш широке застосування в практичній діяльності можуть мати наступні визначені методи: метод SWOT-аналізу середовища, метод бенчмаркінгу, метод оцінки конкурентоспроможності товарів на основі їх рейтингу. Саме вони є досить простими в розрахунках, допомагають визначити слабкі та сильні сторони підприємства, можуть вказати на напрямки, які підприємству варто розвивати, щоб конкурувати на ринку.

На думку ж О.І. Шемігона [2], оцінка конкурентоспроможності має починатися з визначення мети дослідження:

- якщо є потреба визначити положення окремо взятого товару серед аналогів, достатньо буде провести їх пряме порівняння за найважливішими показниками;

- якщо метою дослідження є оцінка перспектив збуту товару на конкретному ринку, то в аналізі має використовуватися інформація, що включає відомості про вироби, які вийдуть на ринок в перспективі, а також відомості про зміни діючих в країні стандартів, законодавства, динаміки споживчого попиту тощо.

В.О. Тарумов, Н.І. Ситник [3] приходять висновку, що ефективно управління компанією в напрямку підвищення ступеня конкурентоспроможності продукції забезпечує оптимальне співвідношення її елементів – зростання якості товару, зниження собівартості продукції, і поліпшення рівня обслуговування. Кожен з цих факторів можна розглядати як складний окремий об'єкт управління. Зокрема, на обсяг витрат впливають ціна, якість сировини і електроенергії, кваліфікація працівників, заробітна плата персоналу і адміністративні витрати. Всі компоненти визначаються технічним рівнем виробництва, конструкцією виробничого процесу та управлінням.

Т.В. Швед та І.С. Біла[4] констатують, що оцінка розвитку підприємства з точки зору оцінки конкурентоспроможності останнього здійснюється відповідно до найбільш загальних підходів – структурного та функціонального. В основі структурного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства лежить аналіз його позиції на ринку з урахування рівня монополізації галузі, тобто концентрації виробництва і капіталу, наявності вхідних бар'єрів для нових підприємств, що вступають до галузевого ринку, ступеня диференціації продукції, можливості технологічних нововведень та економії на масштабах виробництва. Функціональний підхід полягає у визначенні конкурентоспроможності підприємства за показниками ефективності виробництва, фінансового стану, збуту та конкурентоспроможності товару. Перевагою функціонального підходу є використання тих груп показників, які дають змогу більш об'єктивно оцінити найважливіші сфери діяльності підприємства, зокрема фінансово господарську діяльність підприємства (продуктивність праці та фондівіддача, показники ліквідності та платоспроможності підприємства, рентабельності продажу тощо), та визначити його місце на галузевому ринку. Однак цей підхід не дає змогу врахувати такі характеристики конкурентоспроможності підприємства, як імідж та потенціал підприємства.

Своє бачення у формуванні конкурентних переваг підприємства пропонує Л.В. Вербівська [5]. Вона настоює на концептуальному формуванні конкурентних переваг з врахування складності та динамічності сучасного бізнес-середовища, в якому

функціонують підприємства, які намагаються забезпечити для себе сталі конкурентні переваги. Відповідно, авторка визначає основні аспекти цих концепцій, до яких відносяться:

1. Стратегічне управління вартістю – дана концепція розглядає зниження виробничих витрат, оптимізацію бізнес-процесів і створення продуктів або послуг, які можуть формувати цінову конкуренцію на ринку. Головною метою такої стратегії є досягнення конкурентної переваги шляхом забезпечення витрат виробництва, нижчих порівняно з конкурентами.

2. Стратегічне управління інноваціями – цей підхід орієнтується на розробку нових ідей, технологій та продуктів, які дозволяють підприємству перебувати на провідних ролях на ринку. При цьому інновації можуть включати як технологічні новації, пов'язані з виробництвом, так і нові організаційні методи управління та маркетингу.

3. Стратегічне управління брендом і маркетингова диференціація – дана концепція базується на створенні унікального бренду та образу підприємства, який приваблює споживачів і за рахунок цього дозволяє встановлювати високі ціни на продукцію. Також даний підхід включає в себе розробку маркетингових стратегій для позиціонування підприємства на ринку як окремого та відмінного від конкурентів гравця.

4. Стратегічне управління глобальними ресурсами – дана концепція враховує сучасні тенденції, орієнтовані на пошук шляхів доступу до глобальних ринків, ресурсів та технологій. Вона акцентується на формуванні транснаціональної стратегії та налагодженні глобальних ланцюгів постачання.

5. Екологічно та соціально відповідальне управління – ця концепція орієнтується на новітні тенденції зеленої економіки та уникнення вуглецевих викидів і максимально враховує вплив підприємства на навколишнє середовище та суспільство загалом. Така концепція передбачає впровадження сталої та екологічно відповідальної стратегії, яка може привабити клієнтів та інвесторів, котрі також функціонують у сфері безкарбонової економіки. В загальному бачимо, що головною метою сучасних концепцій формування конкурентних переваг суб'єкта господарювання є намагання створити такі стратегії розвитку, які б дозволили підприємству залишатися конкурентоздатним у динамічному бізнес-середовищі і при цьому забезпечили для нього сталі конкурентні переваги на ринку.

Проте, на нашу думку, визначальними мають бути дві основні складові – це можливості організації, що намілилася ув'язатися у конкурентне середовище і запити соціуму (споживача), який, власне, і буде підтримувати конкурентоспроможність фірми, споживаючи її продукт.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко В.П., Шиманська Л.С. Сучасні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. Випуск 16. 2015. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/298ff2f4-0dac-4ed1-9286-3b97507e3abf/content>

2. Шемігон О.І. Сучасні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/2424/1/suchasni%20pidxody.pdf>

3. Тарумов В.О., Ситник Н.І. Інвестиції як фактор розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Сучасні підходи до управління підприємством. Збірник наукових праць. № 5. 2020. С. 120-134. <http://spu.fmm.kpi.ua/>

4. Швед Т.В., Біла І.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Економіка та суспільство. Випуск № 8. 2017. С. 405-410. https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/70.pdf

5. Вербівська Л.В. Конкурентні переваги підприємства та обґрунтування стратегії їх забезпечення. Ефективна економіка. № 11. 2023. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2461/2497>

КВАЧУК І. В., магістрант

Науковий керівник - **УТЕЧЕНКО Д.М.**, доктор філософії

Білоцерківський національний аграрний університет

dashautchenko@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розглянуто дослідження управління, що включає впорядкування множини операцій для вибору найкращої стратегії дій та ухвалення рішень, спрямованих на досягнення мети. Для підвищення операційної ефективності менеджери повинні розуміти причини негативних явищ і тенденцій у сільському господарстві та прагнути мінімізувати їхній вплив на підприємство.

Ключові слова: ефективне управління, сільське господарство, системний підхід, управлінські рішення, стратегічне бачення.

Сучасний підхід до управління сільськогосподарськими підприємствами полягає в тому, щоб розглядати їх не як підрозділи, а як низку операційних процесів, що відбуваються всередині підприємства. Це означає, що спочатку слід визначити стратегію, окресливши бачення майбутнього та стратегічні цілі підприємства, а потім організувати кожен операційний процес таким чином, щоб він був спрямований на досягнення цих цілей. Лише після цього має бути сформована організаційна структура, яка забезпечить ефективну реалізацію цих процесів [1].

Для ефективного управління вкрай важливо застосовувати системний підхід до прийняття рішень, який враховує всі фактори, що впливають на цей процес. Обираючи стратегію, слід прагнути мінімізувати ризики та максимізувати можливості для розвитку підприємства. Одним з ключових елементів такого підходу є стратегічне бачення, яке визначає напрямок руху організації та шляхи досягнення поставлених цілей.

Прийняття рішень є критично важливим елементом успіху підприємства. Менеджери повинні раціонально проаналізувати всі можливі варіанти, оцінити їхні ризики та можливості, а також врахувати наявні ресурси та обмеження. Ефективне прийняття рішень допомагає організації не лише залишатися конкурентоспроможною, але й зберігати стабільність у мінливому бізнес-середовищі.

Управлінські рішення є невід'ємною частиною функціонування будь-якої організації. Вони мають стратегічний і комплексний характер, пов'язані з ризиком і невизначеністю та повинні враховувати інтереси зацікавлених сторін. Ефективність управлінських рішень безпосередньо впливає на успіх підприємства, а вміння їх приймати є критично важливою навичкою для менеджерів у сучасному динамічному бізнес-середовищі.

Управління є процесом прийняття рішень для досягнення стратегічних цілей і завдань організації. Характер та обсяг управлінських рішень варіюється залежно від ситуації та рівня управління. Основні типи управлінських рішень та їх характеристики:

Стратегічні рішення: визначають довгострокову стратегію та напрямок розвитку організації. Характерні риси - стратегічні рішення вимагають детального аналізу зовнішнього середовища та внутрішніх ресурсів, враховують можливі ризики та можливості. Основна увага приділяється досягненню довгострокових цілей та визначенню конкурентних переваг.

Спеціальні рішення: вирішують конкретні проблеми, які виходять за межі звичайної сфери діяльності організації. Специфічні - спеціальні рішення можуть стосуватися таких аспектів, як розробка нових продуктів, інноваційні проекти, стратегічні інвестиції, антикризове управління тощо [2].

Основний вплив на об'єкт управління здійснюється через прийняття та реалізацію управлінських рішень. Управлінські рішення значною мірою визначають дотримання

економічних співвідношень і параметрів у виробничому процесі та ефективність використання виробничих ресурсів. Керівник підприємства або підрозділу несе повну відповідальність за прийняті рішення. Своєчасні та науково обґрунтовані рішення прискорюють виробничий процес, тоді як запізнілі або передчасні рішення знижують ефективність роботи окремих працівників і колективу в цілому.

Крім того, підприємці та менеджери стикаються з питаннями соціальної відповідальності та етики. Оскільки будь-яке підприємство у своїй діяльності використовує матеріальні, фінансові та трудові ресурси, що належать державі та суспільству, воно несе відповідальність не лише за досягнення економічних результатів, але й за дотримання соціальних та етичних норм. У цьому контексті важливо враховувати не лише економічну ефективність, а й вплив на суспільство, навколишнє середовище та добробут працівників, що формує репутацію компанії та сприяє її сталому розвитку. [3].

Знання, досвід та управлінські навички керівників у побудові структури управління компанією мають вирішальне значення для успіху будь-якої роботи. Вміння правильно розподілити повноваження та відповідальність між співробітниками не тільки підвищує ефективність роботи, але й сприяє кращій координації дій та швидшому реагуванню на виклики, що виникають в процесі діяльності.

Список використаних джерел:

1. Голубев А. Фермерські господарства України: тенденції розвитку та економіко-соціальна сутність. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2017. № 1. С. 58–63.
2. Зоря С.П. Формування стратегії інноваційного розвитку аграрних підприємств в контексті підвищення їх конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/78.pdf>
3. Синюк О. Удосконалення процесу управління персоналом сільськогосподарських підприємств. Аграрна Економіка, 2023, Т. 16, № 3-4. С. 36-44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2023_16_3-4/AE-16_3-4_4.pdf

УДК 35.08(477)

МАКАРУК М.Л., магістрант

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Досліджено теоретико-методологічні засади управління персоналом в органах публічної влади його системи та технології; особливості, нормативно-правове регулювання цією процедурою в системі публічної служби в умовах війни. Доведено, що першочерговими кроками підвищення ефективності управління персоналом у сфері управління публічної служби є: чітке визначення суб'єктів і об'єктів управлінського впливу; розмежування функцій керівництва та служби управління персоналом; забезпечення права державних службовців на професійний розвиток; урегулювання питання правового, соціального та організаційного статусу державного службовця.

Ключові слова: управління персоналом, кадрова політика, органи публічної влади, публічна служба, людський капітал, професійний розвиток, модернізація, нормативно-правове регулювання.

Сучасні процеси становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток громадянського суспільства, інтеграція України в Європейське співтовариство неможливі без функціонування ефективного інституту публічної служби – ключового механізму

держави, а отже і без високопрофесійного компетентного персоналу [1]. Наявність фахового персоналу в органах публічної влади є одним із ключових елементів, що визначає конкурентоспроможність держави на міжнародній арені. Проте, в Україні процеси підбору, навчання та розвитку кадрів у публічному секторі стикаються з низкою проблем. [2].

У зв'язку із означеним, особливого значення нині набуває дослідження і пошук нових концептуальних підходів та інструментів для покращення управління персоналом органів публічної влади, що дозволить забезпечити належну якість та ефективність їхньої роботи в умовах сучасних викликів та глобальних змін.

Розглядаючи проблематику пошуку ефективних моделей управління персоналом на публічній службі, вкрай важливо зрозуміти природу самого управління, його теоретико-методологічні засади, інструменти, засоби, моделі, особливості у сфері публічного управління та адміністрування.

Що стосується системи управління персоналом, то вона є відносно автономною і специфічною підсистемою загальної системи управління організацією та являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, в яку входять об'єкт та суб'єкт управління, між якими існують організаційні та управлінські відносини, а також функції управління, що реалізуються через систему відповідних методів та елементів.

Зазвичай система управління персоналом включає такі основні елементи: групу фахівців апарату управління; інформаційну базу для управління персоналом; комплекс технічних засобів системи управління; комплекс методів та методичних підходів до організації праці й управління персоналом; правову базу; сукупність програм управління інформаційними процесами вирішення завдань управління персоналом [3].

Аналізуючи особливості публічної служби в Україні, функціональний зміст її видів та проходження ми виявили, що публічна служба як соціально-правова інституція, з одного боку, орієнтована на забезпечення практичної реалізації завдань державних і муніципальних органів влади є досить важливим чинником, який представляє єдину державну владу незалежно від її виду. З іншого боку – захист свобод, прав, інтересів фізичних осіб та юридичних осіб в їх взаємовідносинах з державою. Від посадових осіб, задіяних на цій службі від їх професійності, компетентності, авторитетності, стабільності, забезпеченості, захищеності залежить функціонування як держави разом з громадянським суспільством.

Нами встановлено, що зміст кадрової політики в органах влади та місцевого самоврядування полягає в наступному: забезпечення високопрофесійними фахівцями органів влади та місцевого самоврядування; передбачати та планувати потреби в кадрах; аналіз прийому, звільнення та плинності кадрів; раціональне використання персоналу, його оптимальний підбір і розміщення; заходи адаптації співробітників; розробка критеріїв оцінки персоналу; безперервне навчання працівників; розвиток персоналу, професійна орієнтація та перепідготовка, атестація та оцінка кваліфікації, організація просування по службі; удосконалювати організацію та стимулювання праці, забезпечувати техніку безпеки, створювати та використовувати резерв кадрів на керівні посади. Ключовими проблемами управління персоналом у сфері публічної служби є відсутність чіткого розподілу політичних і адміністративних посад, відкритого конкурсного відбору державних службовців, кар'єрного зростання, єдиних критеріїв оцінювання та стимулювання [1-4].

Якщо аналізувати модернізацію публічного управління, то вона являє собою комплексний, системний процес трансформацій у сфері публічного управління, який забезпечує його перехід від стабільного до безперервно змінного, динамічного сучасного стану, здійснюється для його оновлення, передбачає реформування організаційно-правових, соціально-політичних, інституційних, економічних та інших аспектів публічного управління, спрямований на підвищення якості та ефективності публічного управління в Україні, його адаптацію до європейських стандартів і цінностей [5].

Складовими модернізації процесу управління персоналом у сфері публічної служби в сучасній Україні є: оптимізація її організаційних структур; інституалізація вищого

корпусу державної служби; створення системи моніторингу та відбору кращих міжнародних практик у сфері державної служби; запровадження моніторингу конкурентоспроможності державної служби та державного службовця; формування позитивного іміджу державної служби за рахунок переорієнтації публічних послуг на потреби громадян; удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців [6].

Отже, не нашу думку, першочерговими кроками підвищення ефективності управління персоналом у сфері управління публічної служби є: чітке визначення суб'єктів і об'єктів управлінського впливу у середині самої системи; розмежування функцій керівництва та служби управління персоналом конкретного органу виконавчої влади у процесі розробки та реалізації кадрової політики; забезпечення права державних службовців на професійний розвиток; урегулювання питання правового, соціального та організаційного статусу державного службовця; уведення правових норми, які регулюють планування кар'єри, проведення кваліфікаційних іспитів.

Список використаних джерел:

1. Мохова Ю. Л., Сабадаш Р. В. Система управління персоналом в органах державної влади. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2019. № 1. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/1_2019/26.pdf. (дата звернення 12.10.2024).
2. Сурай І. Публічна служба України: інституціональний підхід. Науковий вісник : державне управління № 2(8) 2021. С.111-131.
3. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М., Семенченко Н.В. Технології управління персоналом: монографія. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.
4. Качан Я. В. Принципи, функції та технології проходження публічної служби. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7 № 6-7. С. 12-19.
5. Закон України «Про державну службу». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. Редакція від 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. дата звернення (10.10.2024).
6. Панченко Г. О. Сутнісні характеристики системи управління персоналом у сфері державної служби в сучасній Україні. Журнал «Наукові інновації та передові технології» № 10(12) 2022 (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). С.123-135.

УДК 330.15:352/354:338.244.47(477)

ОЛЬХОВСЬКИЙ В.М., магістрант.

Науковий керівник - **ЮХИМЕНКО П.І.**, д.е.н., професор,
Білоцерківський національний аграрний університет

СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ СТОРОНИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛОВІЛЬШАНСЬКОЇ ГРОМАДИ

Проаналізовано результати SWOT-аналіз економічної діяльності Маловільшанської ОТГ, виявлено сильні та слабкі сторони використання природно-ресурсного потенціалу громади, показано можливі загрози розвитку її виробничого потенціалу, обґрунтовані рекомендації.

Ключові слова: SWOT-аналіз, громада, стратегія розвитку, регіональна інфраструктура, сільське господарство, інноваційні технології, виробничий потенціал, капітал.

В період формування стратегічного плану розвитку Маловільшанської ОТГ нами разом із фінансовим відділом було проведено SWOT-аналіз її економічної діяльності (табл. 1). В процесі співставлення сильних та слабких сторін потенціалу розвитку аналізованої нами Маловільшанської ОТГ а також ідентифікація її перспектив та стримуючих чинників розвитку використовували класичний інструмент, який багато років використовується в стратегічному аналізі. Отримані дані цього аналізу стали свого роду містком між діагнозом

потенціалу громади та формуванням стратегії її розвитку – ідентифіковані сильні та слабкі сторони. Особливо для перспектив розвитку громади важливим стало виявлення зовнішніх можливостей і загроз. Визначення правильної стратегії перспектив розвитку громади має базуватись на існуючих власних перевагах та шансах, що з'являються всередині самої громади та її оточенні. Нижче подано результати проведеного нами SWOT - аналізу, який було розроблено для Маловільшанської ОТГ, з поділом на кілька сфер її функціонування.

Таблиця 1 - .SWOT-аналіз перспектив розвитку Маловільшанської ОТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Виявлено достатній рівень зацікавлених і готових до практичного проведення змін в середовищі жителів громади, покращення її соціально-економічної ситуації; - виявлено, що є рідкісним явищем, достатньо високий рівень взаємодовіри жителів громади до роботи органів місцевого самоврядування; - наявність розвинених, економічно міцних агропромислових та фермерських господарств, які швидко адаптуються до нових економічних умов і готові прийняти участь у капіталізації природно-ресурсного потенціалу громади; - важливим потенціалом розвитку є наявність підприємств переробки сільгосппродукції в районному центрі Білоцерківський район); - до позитиву можна віднести і наявність на території громаді значної мережі закладів торгівлі та побутового обслуговування; - виявлено досить хороший стан шляхової інфраструктури між населеними пунктами; - наявні відділки комунікацій (поштові відділення) у кожній колишній сільраді; - хороші чорноземи створюють великий потенціал розвитку сільського господарства в громаді; - серед викопних природних ресурсів може бути використана глина (виробництво будматеріалів); 	<ul style="list-style-type: none"> - Достатньо високий рівень безробіття; - у зв'язку з війною низький рівень інвестицій в економіку громади, капіталізацію природно-ресурсного потенціалу; - в малозаселених населених пунктах спостерігається низький рівень економічної активності, підприємництва; - відсутність перспективного плану розбудови соціальної інфраструктури громади (генеральні плани населених пунктів); - відсутність регіональної інфраструктури підтримки місцевого бізнесу; - незадовільний стан окремих будівель комунального господарства (зокрема, бібліотек, клубів відпочинку тощо); - незадовільний технічний стан полігону організованого звалища твердих побутових відходів; - невідповідність організації с/г виробництва нормам охорони довкілля , що негативно впливають на екосистему громади (інтенсивне використання водних ресурсів); - зростання злочинності на селі (особливо в період війни)

<ul style="list-style-type: none"> - наявність вільних земельних ділянок та об'єктів бувших колективних господарств для залучення інвестицій; - наявні згуртовані в минулому творчі самобутні виробничі колективи (соціальний капітал); - активні підприємці громади сіл (зріле громадянське середовище). 	
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Законодавчі зміни, які стосуються громад: - формування інституціонального порядку справжньої самостійності у земельних питаннях сільськогосподарського призначення; - є всі можливості поступового покращення економічної ситуації в наслідок капіталізації природно-ресурсного потенціалу громади (а у зв'язку із цим соціально-побутової ситуації) жителів; - активізувати участь у отриманні державною цільовою підтримкою малого бізнесу та фермерських господарств через відповідні гранти сприяння; - врахувати зростанням світового попиту на екологічно чисту продукцію АПК, сприяти розвитку органічного виробництва; - підтримка розвитку підприємницької ініціативи жителів сіл громади; - приєднання чергових сільських громад; - доступ до ресурсів міжнародної технічної допомоги (активізація участі в міжнародних грантових проєктах); - сприяння розвитку кооперації і кластеризації економіки громади. 	<ul style="list-style-type: none"> - Погіршення демографічної ситуації, особливо у роки війни (втрата частини механізаторів с/г виробництва); - незавершеність реформ децентралізації; - загальний ще досить слабкий для повного самостійного забезпечення стан економіки; - можливе невдоволення у випадку відсутності позитивних економічних ефектів від створення ОТГ; - політична нестабільність у державі; - зростання цін на енергоносії; - трудова міграція за межі громади, особливо молоді.

Джерело: складено автором на основі .SWOT-аналізу Маловідьшанської ОТГ.

Аналіз отриманих нами результатів позитивних і негативних сторін розвитку Маловільшанського ОТГ показав існування великих резервів для сталого розвитку

економіки та сільських територій громади. Збудженню його потенціалу можуть сприяти і тенденція світового розвитку, зокрема:

- на світових ринках зростає попит на с/г продукцію та продовольчі товари. Наявність високопродуктивних земель сільськогосподарського призначення та традиційного укладу життя місцевого сільського населення, дозволить вирощувати екологічно чисту агропродукцію, налагодити її переробку у високоякісні харчові продукти, утворити диверсифіковані робочі місця та зменшити негативні міграційні тенденції;

- прогнозоване продовження євроінтеграційних процесів та реформ в Україні сприятимуть зростанню зацікавленості інвесторів до ОТШ. Інтереси донорів та інвесторів саме до об'єднаних територіальних громад та наявність природно-ресурсного потенціалу, певної інфраструктури, дієвої влади у співпраці з активною громадою, дозволяє розраховувати на додаткові кошти для реалізації інфраструктурних та інвестиційних проєктів;

- розширення меж громади за рахунок приєднання сусідніх селищ, що сприятиме зростанню економічного потенціалу об'єднаної громади (на момент нашого дослідження існують ще дві заявки сільських громад);

- наявність на території хорошого дорожних комунікацій дає можливість використання виробничого потенціалу м. Біла Церква;

- в Україні та в сусідніх країнах зростає інтерес до відносно недорогого внутрішнього туризму: сільського, зеленого, гастрономічного, та пов'язного з туризмом відпочинку в екологічно чистій місцевості з натуральним харчуванням та комфортними умовами проживання. Маловільшанська громада має для цього прекрасні природні можливості та може скористатися ними як для економічного розвитку, так і для соціального.

Список використаних джерел:

1) Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

2) ТОП-5 шляхів розвитку “зеленої” економіки в Україні. Економіст. 13.02.2024. URL:

<https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/>

3) EaP GREEN. UNECE. URL: <https://unece.org/eap-green>

4) Yukhymenko Petro, Batazhok Svitlana, Rybak Nadiia, Tkachenko Olha, Bilyk Olha, Panasiuk Viktoriia, Prykhodko Tamara. Problems of the transition of the Ukrainian economy to a “green economy” based on sustainable technological change. Journal of Infrastructure, Policy and Development 2024, 8(5), 3561. 14 p. URL: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i5.3561>

УДК 331.45: 657.47

РОЗУМЕНКО Д.Ю., магістрант

Науковий керівник – **ХОМОВИЙ С.М.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-ПРАВОВИХ УМОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто екологічно-облікові аспекти, в тому числі екологічні елементи, що здійснюють суттєвий вплив на економічну діяльність суб'єкта господарювання і, як наслідок, потребують інституціоналізації в рамках системи бухгалтерського обліку та правових норм.

Ключові слова: бухгалтерський облік, правові норми, екологічна політика, навколишнє середовище, інформаційне забезпечення.

Сучасну екологічну ситуацію в Україні можна вважати кризовою, що виникла протягом тривалого часу внаслідок ігнорування об'єктивних закономірностей розвитку та відтворення природно-ресурсного комплексу України. Особливістю екологічного стану України є те, що складна регіональна екологічна ситуація загострюється масштабними локальними (регіональними) кризами та війною на території нашої країни.

Проблема природних ресурсів країни стала життєво важливою справою, від вирішення якої залежить доля нинішніх і майбутніх поколінь. Тому постає питання про необхідність вироблення іншого, принципово нового ставлення держави до проблеми охорони довкілля та обліково-правових механізмів охорони довкілля. Дані механізми охорони навколишнього природного середовища надають державній політиці в цій сфері чітку доцільність, формальну визначеність та забезпечують адекватне регулювання відносин у сфері екології, бухгалтерського обліку та господарювання юридичних осіб, що сприяють застосуванню вибіркових, провокаційних і примусових заходів. Так само фізичні особи в частині юридичної відповідальності за використання природних ресурсів та їх відходи, а також за порушення природоохоронного законодавства. Організаційні засади бухгалтерського обліку охорони навколишнього природного середовища та створення ефективної національної системи охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів в Україні спрямовані на: формування та реалізацію національної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів; створення науково-технічних можливостей у природоохоронній діяльності; створення умов для ефективного функціонування правового та облікового забезпечення політики екологічної та ядерної безпеки; вирішення проблеми розвитку кадрового потенціалу для забезпечення виконання природоохоронної діяльності та стандартів екологічної безпеки в межах підприємства [4].

Довкілля закріплено в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», цей закон встановлює необхідність організаційної управлінська діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища середовище, засноване на ринкових силах. Механізм господарсько-правового захисту природного середовища спрямована на реалізацію таких стратегічних завдань і розглядається як основа реалізації екологічних функцій держави.

На нашу думку, це формування екологічної свідомості людей в т.ч. і бухгалтерської направленості забезпечує перехід суспільства на шлях сталого розвитку [1; 2].

Важливе місце в системі обліково-правових механізмів захисту середовища потребує економічного стимулу, який сприяє дотримання екологічних вимог міністерствами, відомствами, підприємствами, організаціями, посадовими особами і громадянами, з питань безпеки та раціональності природокористування, екологічної стабільності, збалансованого та раціонального природокористування, що характеризуються надзвичайним суперечностями і складнощами.

Багато вчених вважають екологічну рівновагу як стагнацію продуктивності або «нульове зростання». Однак баланс в природі та природних економічних процесах пов'язаний з динамічною рівновагою. Динамічна рівновага як умова сталого розвитку і потреба заснована саме на антагоністичних змінах середовища, розміри якого відповідають адаптаційним можливостям людини і не порушують гомеостаз Землі.

Тільки в знанні останнього закону і його послідовному врахуванні у процесах бухгалтерського обліку можна побачити розвиток суспільної думки у ракурсі до здорового способу життя. Методологічною основою виникнення теорії оптимальної взаємодії суспільства і природи, відносин в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів, системи галузевих відносин визначаються соціально-економічними факторами та генотипу відповідного способу виробництва. Проте і до цих пір

система трудових відносин не враховує відносини спрямовані на закладання основ сталого захисту навколишнього середовища і функціонування економіки та сталого розвитку в бухгалтерській сфері.

Список використаних джерел:

1. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві. *Агроекологічний журнал*. 2022. № 2. С.18-23.
2. Pelinyo, L.M. (2018). Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля [A place of ecological accounting in the modern accounting system and its importance in the field of ecological protection]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy — Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 18.2, 70–75 [in Ukrainian].
3. Сухарев С. Основи екології та охорони довкілля: Навч. посібник // С.Сухарев, С. Чундак, О.Сухарева. К.: Центр навчальної л-ри. 2016. 391 с.
4. Максимів Л.І. Інноваційні підходи в бухгалтерському обліку: екологічний і соціальний аспекти. *Менеджмент природних ресурсів, екологічна і лісова політика: Науковий вісник*. 2024, вип.. 14.2. С. 24-33.

УДК 658.8

СВІНЦЬКИЙ Я.Г. магістрант
Науковий керівник – **ШЕМИГОН О.І.**, к.с.-г. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет
shemigonsasha@gmail.com

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ ЯК АДАПТАЦІЄЮ ДО ЗМІН У ПОВЕДІНЦІ СПОЖИВАЧІВ

Зроблено узагальнення завдань маркетингу у сучасних умовах господарювання. Також зроблено наголос на наявність структури, як невід'ємного атрибуту усіх реально існуючих систем і система маркетингу не є виключенням.

Ключові слова: маркетинг, управління маркетингом, збутова політика, структура.

Управління маркетингом - це аналіз ринкового середовища, принаймні того його сегменту, на якому працює організація та внутрішніх можливостей останньої, з метою не лише максимально довго залишатися активною, а й прагнути посунути конкурентів, забезпечуючи збільшення частки цього ринку.

Маркетинговий менеджмент підприємства зазвичай починається з маркетингового дослідження ринку. Складовими маркетингового дослідження є дослідження поведінки споживачів, їх потреб, смаків, та мотивів, які спонукають до купівлі товару. Маркетингове дослідження ринку включає також вивчення та прогнозування попиту та пропозиції, дослідження цінового моніторингу та асортименту конкурентів, розрахунок місткості ринку та ринкової частки підприємства[1].

Управління маркетинговою діяльністю, наголошують далі М.О. Лишенко, В.В. Гуляєва та О.В. Васильченко [1], має відбуватися в п'яти напрямках, таких як покращення виробництва, вдосконалення товару, підвищення інтенсифікації виробництва, застосування маркетингових методів та соціально-етичний маркетинг.

Своє бачення маркетингової політики, а саме: розподілу й збуту, виокремлення їх функціонального змісту, а також обґрунтування ролі та значення маркетингової політики розподілу для різних функціональних рівнів управління пропонує О.А. Біловодька [2].

Вона наголошує, що збутову політику підприємства та політику розподілу доцільно орієнтувати на:

- 1) отримання прибутку у поточному періоді й на перспективу;
- 2) максимальне задоволення платоспроможного попиту споживачів;
- 3) довгострокову ринкову стійкість підприємства та конкурентоспроможність його продукції;
- 4) створення позитивного іміджу на ринку та його суспільне визнання і т. п.

Розподільна та збутова політики підприємства-виробника залежать від впливу ендогенних та екзогенних факторів і які повинні відповідати його маркетинговій концепції, визначеним корпоративній та конкурентній стратегіям, а також оперативним і тактичним цілям діяльності. У зв'язку з цим підприємство повинне швидше й ефективніше за конкурентів змінювати орієнтири діяльності, перебудовувати бізнес-процес, при цьому враховуючи власні вигоди, пов'язані з підвищенням прибутку, а також забезпечуючи зростання добробуту окремих споживачів та держави у цілому. Фактично, маркетингова політика розподілу є підґрунтям для ведення підприємницької діяльності, серцевиною будь-яких проєктів, стратегічних та оперативних планів розвитку маркетингової діяльності[2].

Головним завданням маркетингового менеджменту, нагадують нам О.С. Борисенко з співавторами [3], про що ми маємо постійно пам'ятати, займаючись цим видом діяльності - полягає в досягненні відчуття задоволеності всіма сторонами обміну. До завдань маркетингового менеджменту можна віднести:

- визначення місії підприємства, розроблення цілей, стратегічних напрямів його діяльності, визначення місця на ринку загалом і на окремих сегментах;
- розроблення стратегії діяльності підприємства, виявлення ринків і позицій;
- планування виробництва продукції, включно з її розробленням, виробництвом і обслуговуванням;
- формування плану виробництва продукції;
- планування і здійснення комплексу заходів щодо маркетингових комунікацій;
- визначення і формування каналів розподілу продукції;
- формування і здійснення цінової політики;
- планування фінансового забезпечення випуску продукції та її продажу;
- підбір персоналу для виконання запланованих заходів;
- розроблення і реалізація комплексу заходів щодо покращання управління маркетинговою діяльністю;
- організація збору, оброблення і аналізу маркетингової інформації[3].

Для виконання всього комплексу робіт і функцій маркетингу на підприємстві необхідно створити групи, відділи, служби або управління маркетингу. Такі утворення є ланкою зв'язку, спрямування діяльності маркетингової служби в цілому та між окремими працівниками, встановлення відповідного способу взаємодії як у межах свого підрозділу, так і відносин із суміжними підрозділами підприємства. Система взаємозв'язків та підпорядкованість організаційних одиниць апарату управління, які виконують різні функції управління підприємством визначається як організаційна структура управління.

Наявність структури – невід'ємний атрибут усіх реально існуючих систем, бо саме вона надає їм цілісності.

Виконання функцій маркетингу забезпечується управлінською структурою (службою маркетингу), яка встановлює підпорядкованість і відповідальність за реалізацію поставлених цілей і виконання завдань[4].

Вузьке розуміння маркетингового управління на переконання В.В.Россохи [4], базується на сфері управління службою маркетингу з урахуванням впливу чинника загального керівництва всією виробничо-фінансовою діяльністю підприємства. У взаємодії цих складників управління чітко простежується принцип адекватності. Раціональна програма маркетингу виключно перспективного продукту може виявитися недосяжною для виконання неефективною діяльністю служби маркетингу, а «ідейно» помилкову концепцію маркетингу не зможе нейтралізувати найкраща маркетингова служба. Управління маркетингом як одне з численних функціональних завдань підприємства має здійснюватися

відповідно до схваленого плану маркетингу, який, водночас, є частиною загального плану діяльності суб'єкта господарювання. Безумовно, маркетингове управління реалізується в межах певного зовнішнього і внутрішнього середовища, що позначається на розробленні його концепції, формуванні цілей, меж і методів здійснення.

Отже, управляючи маркетингом, ми вказуємо, чи підказуємо собі, в якому напрямку нам слід розвивати бізнес. Адаптуючись до вимог ринку, ми їх виконуємо, чим допомагаємо встановити партнерські відносини з усіма його учасниками і досягати успіху. І якщо не виконуємо – бізнес приречений, питання лише в часі...

І, насамкінець, поведінка споживачів має бути основним фокусом уваги маркетологів.

Список використаних джерел:

1. Лищенко М.О., Гуляєва В.В., Васильченко О.В. Система організації та управління маркетингом на підприємстві. Економіка та управління підприємствами. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 4 (21). 2019. С. 258-264. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/42.pdf
2. Біловодська О.А. Маркетингова політика розподілу та збуту: дослідження сутності, ролі та значення. Маркетинг і менеджмент інновацій. №2. 2017. URL: https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-8-issue-2/mmi2017_2_85_97.pdf
3. Маркетинговий менеджмент: навч. посібник / О. С. Борисенко, А. В. Шевченко, Ю. В. Фісун, О. М. Крапко. К.: НАУ, 2022. 204 с.
4. Росоха В.В. Маркетинговий менеджмент в системі управління підприємством. Агроінком. С. 109-112. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f42adffd-87a1-4c38-b077-b319915e34ba/content>

УДК 342.54

ШЕВЧЕНКО К.Р., магістрантка

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Досліджено теоретико-методологічні підходи до формування та реалізації державної антикорупційної політики, проаналізовано її стан та механізми реалізації. Обґрунтовано практичні аспекти запобігання та протидії корупційним проявам та доцільність використання Україною кращих світових практик.

Ключові слова: антикорупційна політика, публічне управління та адміністрування, антикорупційна стратегія, протидія корупційним проявам.

Перший пунктом плану перемоги представлено у Верховній Раді Президентом В. Зеленським є запрошення України в НАТО ще до закінчення війни, що символізує для країни неминучість її євроінтеграції. Разом з тим, ряд західних наших партнерів орієнтують нашу державу на проведення реформ і боротьбу з корупцією.

Незважаючи на повномасштабне військове вторгнення російської федерації, в Україні зафіксовано надзвичайно високий рівень корупції, визнаний не тільки вітчизняними і зарубіжними аналітиками, експертами, громадськими та міжнародними організаціями, але й навіть вітчизняними представниками вищих органів законодавчої та виконавчої влади.

У зв'язку із означеним, одним із найактуальніших питань сучасного розвитку України залишається нагальна необхідність посилення боротьби з корупцією та віднесення її до

невід’ємної складової публічної політики держави. В цьому контексті першочерговим є розробка та наукове обґрунтування інструментів та механізмів боротьби з корупцією на різних рівнях, невідкладне вивчення світового досвіду щодо можливості його застосування в Україні, а відтак вдосконалення державної антикорупційної політики, забезпечення взаємної довіри між владою та суспільством.

С. Кравченко відмічає, що спрямування антикорупційної політики на цілковите знищення корупції є наперед безперспективною справою, натомість реально звузити її сферу та протидіяти поширенню потрібно [1]. Зокрема, перший підхід орієнтований на «війну» з корупцією, полягає в боротьбі із зовнішніми проявами корупції та конкретними корупціонерами за допомогою каральних засобів [1].

Другий підхід пов’язаний із системним усуненням причин корупції, що не передбачає значної уваги до зовнішніх виявів цієї проблеми, тобто до діяльності конкретних корупціонерів. Прикладом універсальної системної стратегії є Багатовекторна стратегія боротьби із захопленням держави і адміністративною корупцією, розроблена фахівцями Світового банку, що складається з п’яти розділів: інституційні основи; політична відповідальність; нагляд із боку громадянського суспільства; конкурентний приватний сектор; управління державним сектором [2].

Третій підхід передбачає «свідому пасивність» щодо корупції та ґрунтується на твердженні про неефективність і безплідність активних дій, спрямованих на протидію корупції. При цьому корупція визнана істотним, але тимчасовим, негативним явищем, що повинно зникнути разом із перетворенням держави в ліберальну демократію з ринковою економікою.

Відповідно до чинного законодавства України засади державної антикорупційної політики на відповідний період визначаються Верховною Радою України в Антикорупційній стратегії, яка затверджується Законом [3].

Важливою складовою реалізації антикорупційної політики в Україні є Державна антикорупційна програма з виконання Антикорупційної стратегії [4]

Досліджуючи практичні аспекти публічної політики запобігання та протидії корупційним проявам у системі публічного адміністрування на прикладі роботи районних військових адміністрацій для початку, ми провели аналіз експертної думки та думки громадськості щодо корупції в Україні. При цьому ми використали результати опитувань проведених на початку 2024 р. соціологічною компанією Info Sapiens за підтримки НАЗК [5] та власні.

За результатами звіту Info Sapiens щодо оцінки рівня корупції в Україні виявлено, що серйозною проблемою для нас – (86%) є політична корупція на найвищому рівні, 80% опитаних вважають корупцію в бізнесі, та лише 43% – повсякденну побутову корупцію [5].

Проводячи опитування в Білоцерківському районі серед 109 респондентів (вікова група з 18-45 років) ми виявили, що 98,8% респондентів вважають суттєву поширеність корупції в Україні, Індекс сприйняття поширеності корупції в Україні (за 5-бальною шкалою) – 4,77. Щодо зростання рівня корупції, то 98,3 переконані, що її рівень зростає. Щодо перспектив зниження корупції наступні два роки, ситуація песимістична, лише 8,7 %

Аналізуючи роботу Білоцерківської районної військової адміністрації щодо боротьби з корупцією та реалізацією державної антикорупційної політики України нами встановлено, що відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [6], вимог затверджених наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21 «Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками», з метою організованого, ефективного забезпечення та запобігання корупції в Білоцерківській РДА було затверджено «План заходів Білоцерківської районної державної адміністрації з реалізації заходів запобігання та виявлення корупції на 2023 рік» [7]. Основними напрямками роботи щодо запобігання проявам корупції в районній державній адміністрації є: забезпечення злагодженості та системності діяльності структурних підрозділів Білоцерківської районної

державної адміністрації щодо запобігання корупції; впровадження механізмів прозорості, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права; зменшення впливу корупційних ризиків на діяльність органу, підвищення рівня довіри суспільства до його діяльності.

З метою впровадження та виконання передбачених напрямів в управліннях, відділах, структурних підрозділах Білоцерківської районної державної адміністрації створено умови для доступу громадян до інформації. Для втілення Програми боротьби з корупцією тут проведені заходи щодо надання консультацій її працівникам щодо правил етичної поведінки, конфлікту інтересів, декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру. Всі працівники попереджені про обов'язковість дотримання вимог фінансового контролю, зокрема, про підстави та терміни подання повідомлення про суттєві зміни в майновому стані та про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезиденті.

Отже, на сьогодні в Україні сформована необхідна законодавча база щодо запобігання корупції. Володіючи такими потужними механізмами впливу публічної влади на протидію корупції вважаємо за необхідне зацентувати увагу на забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення в усіх випадках, прямо передбачених нормативними правовими актами; відшкодування шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями; моніторинг корупційних факторів та ефективності заходів антикорупційної політики; формування антикорупційної суспільної свідомості; сприяння реалізації прав громадян і організацій на доступ до інформації про факти корупції, а також на їх вільне висвітлення в засобах масової інформації; створення стимулів до заміщення державних посад, посад державної і муніципальної служб невідкупними особами.

Список використаних джерел:

1. Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Т. 29 (68). № 2 URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/2_2018.pdf#page=34. (дата звернення 16.10.2024).
2. Трещов М.М. Стан та перспективи реалізації антикорупційної політики в Україні: компаративна аналітика. Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право. 2023 р., Випуск 8.С.48-56. (дата звернення 16.10.2024).
3. Закон України. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки від 20.06.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>. (дата звернення 16.10.2024).
4. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. URL:<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>. (дата звернення 16.10.2024).
5. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність. звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2023. URL:https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/309/%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF-2023_%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2_%D0%A3%D0%9A%D0%A0.pdf. (дата звернення 14.10.2024).
6. Закон України «Про запобігання корупції». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056. Редакція від 11.10.2024. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (дата звернення 14.10.2024).
7. План заходів Білоцерківської районної державної адміністрації з реалізації заходів запобігання та виявлення корупції на 2023 рік. URL: <https://bcrda.gov.ua/zviti-pro-vikonannya-08-54-04-17-11-2021>. (дата звернення 28.08.2024).

ЮРЧЕНКО О.В. здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШЕМИГОН О.І.**, к.с.-г. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет
shemigonsasha@gmail.com

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ - ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

У публікації подано авторське бачення розвитку автоматизації бізнес-процесів, як вимоги часу і вимоги бізнесу.

Ключові слова: автоматизація, прийняття рішень, швидкість, час.

Автоматизація бізнес-процесів – один з ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Завдяки впровадженню систем-оптимізаторів компанії можуть значно скоротити час на обробку даних, мінімізувати людські помилки та зосередити увагу співробітників на стратегічних завданнях. Оскільки актуальність цієї теми останнім часом постійно зростає, пропонуємо вам з'ясувати для себе основні переваги автоматизації, а також розглянути сервіси, які зазвичай використовуються для її реалізації.

Переваги автоматизації бізнес-процесів

Впровадження автоматизації у бізнес-процеси має низку вагомих переваг, які безпосередньо впливають на ефективність, продуктивність та ріст підприємства незалежно від сфери його діяльності. Серед основних виділяють:

- **Зниження витрат.** Автоматизація дозволяє скоротити витрати ресурсів на роботу, яка виконується в ручному режимі. Особливо це стосується рутинних завдань: введення даних, обліку та керування документообігом. Крім того, вона дає можливість суттєво зменшити кількість помилок, які зазвичай виникають через людський фактор і які можуть призводити до додаткових витрат на їх виправлення.
- **Підвищення продуктивності.** Автоматизаційні системи значно пришвидшують обробку даних і виконання бізнес-процесів, дозволяючи компаніям обробляти більше замовлень або запитів за менший час. Це особливо важливо у висококонкурентних індустріях, де швидкість реакції може бути вирішальним фактором.
- **Поліпшення якості обслуговування клієнтів.** Сервіси-автоматизатори можуть надавати клієнтам інформацію про статус їхніх замовлень, запаси продуктів та доступність послуг в режимі реального часу. Чат-боти швидко реагують на запити клієнтів, покращуючи загальне враження від взаємодії з компанією.
- **Гнучкість та масштабованість.** Автоматизація дозволяє легко масштабувати бізнес-процеси без необхідності збільшення штату співробітників. Завдяки цьому компанії можуть швидше реагувати на зміни ринку, адаптуючи свої процеси під зростання або зниження попиту.
- **Покращення аналітики та прийняття рішень.** Сучасні інструменти для автоматизації забезпечують глибокий аналіз даних. Це дає можливість виявляти тенденції, прогнозувати потреби та оптимізувати ресурси. Автоматична обробка даних надає керівництву компанії точну та актуальну інформацію для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

Кожна з цих переваг може суттєво трансформувати ваші способи ведення бізнесу. Процеси стануть більш результативними, внаслідок чого можна очікувати на значне покращення загальної продуктивності підприємства. На цьому наголошує **ApiX-Drive – конструктор інтеграцій сервісів для автоматизації бізнес-процесів** [1].

Фахівці спілки автоматизаторів бізнесу радять цей процес робити покроково:

1 крок: визначитись з цілями автоматизації.

Необхідно це для того, щоб зрозуміти, що Ви хочете і навіщо це Вам потрібно. Наприклад: Що хочете? - Автоматизувати узгодження заявок на оплату. Навіщо? — навести лад із заявками, щоб ніхто не витрачав час і сили, бігаючи з формулярами до директора.

2 крок: сформулювати перелік вимог до рішення. Навіщо це потрібно Вам? Щоб Ви розуміли, що замовляєте та з чим працюватимете після автоматизації. А для виконавця (підрядника) потрібно для того, щоб він міг підібрати найбільш відповідну систему та сформулювати максимально точну вартість проекту впровадження.

Наприклад, Ваші вимоги: необхідно узгоджувати заявки на витрачання коштів через мобільний телефон, у системі працюватиме певна кількість осіб, процеси повинні гнучко налаштовуватися, має бути можливість зміни відповідального за погодження тощо.

3 крок: провести аудит систем та процесів у своїй компанії, щоб побачити загальну картину інфраструктури та процесів у компанії та визначити, яким чином **вона впливає на майбутній проект**.

Найчастіше компанії приходять до автоматизації, коли вони вже тривалий час існують. У них є робоча система, частина процесів може бути вже автоматизована, існують свої напрацювання та методологія.

Тому таким компаніям на цьому етапі потрібно відповісти на три запитання:

Чи можна використовувати існуючу систему та просто доопрацювати її?

Чи вже є автоматизовані процеси, які впливають на поточну автоматизацію?

Чи потрібно включити до поточного проекту додаткові процеси?

За відповідями розуміємо, чи можна новий процес чи функціонал реалізувати з урахуванням існуючої системи, чи потрібне нове рішення. Чи запускати автоматизацію цього процесу окремо, чи краще об'єднати автоматизацію кількох взаємозалежних процесів на один проект.

4 крок: Провести аудит підрядників та інструментів на ринку.

Самий, здавалося б, очевидний крок, але тут є певні нюанси. Необхідно провести моніторинг ринку щодо наявності інструментів, і провайдерів які впроваджують ці інструменти. Потрібно скласти список найбільш підходящих для подальшого вибору систем та підрядників. Їх точно має бути більше двох, ми рекомендуємо розглядати близько 5 компаній.

Цей аудит повинен дати відповіді на такі запитання:

поширеність системи (її популярність та затребуваність);

наявність якісної підтримки (чи є достатня кількість компаній-підрядників, що впроваджують та супроводжують рішення);

вартість рішення (ціна-якість та виправданість безпосередньо під Ваш бізнес);

функціональність (покриття системою у базовій комплектації Ваших вимог);

аналіз компаній, які запроваджують систему, їх позитивні кейси.

Асортимент програмних продуктів постійно зростає, технології не стоять на місці, і потрібно убезпечити себе від того, що обране рішення не застаріє найближчим часом. Переконайтеся, що ви зможете це рішення успішно розвивати та підтримувати тривалий час.

5 крок: сформулювати та погодити орієнтовний бюджет проекту.

Після проходження чотирьох етапів Ви вже розумієте цілі автоматизації, параметри та характеристики потенційного рішення, наявність уже впроваджених у Вас рішень, ситуацію на ринку. Саме час скласти бюджет. Робиться це з огляду на стан ринку — наявність рішень та їх співвідношення за ціною-якістю.

Наприклад: якщо Ви знайшли системи, які коштують десятки тисяч, а у вас бюджет тисяча гривень – повертайтеся до 4 кроків.

Рекомендація: вартість проекту з автоматизації не повинна перевищувати 10% прибутку підприємства за попередній рік, щоб компанія могла собі його дозволити.

6 крок: провести тендер на вибір рішення, або вибрати на раді всередині Вашої команди.

Це потрібно для того, щоб ближче познайомитися з можливими підрядниками та вибрати найкращого серед обраних.

Виконання всіх цих кроків і саме в такій послідовності дозволить вам розпочати автоматизацію бізнес-процесів правильно. Про плюси та мінуси автоматизації власними силами або за допомогою підрядника ми розповімо в іншому матеріалі. Залишились питання? Залиште заявку і ми із задоволенням допоможемо Вам в автоматизації бізнес-процесів![2,3]

Зараз автоматизація бізнес-процесів — це невід’ємна складова будь-якого бізнесу. Справа не тільки в забезпеченні прискореного кредитування та розрахунків, виявлення найбільш ефективної моделі продажів або створення прозорості на всіх етапах роботи компанії. Успішна автоматизація бізнес-процесів дає можливість бути більш конкурентоспроможними на ринку, більш прибутковими та спрощує роботу співробітників на всіх рівнях, особливо при виконанні рутинних задач та операцій [4].

Час — це гроші - афоризм, який приписується американському політичному діячу, дипломату, вченому, письменнику, журналісту та масону Бенджаміну Франкліну[5] набирає сьогодні дійсно ваги, оскільки він (час) стає однією з найважливіших цінностей бізнесу. Сьогодні вже не обійтися без автоматизації бізнес-процесів, а це зміна пріоритетів, підходів бачень розвитку бізнесів.

Список використаних джерел:

1. Швидке впровадження автоматизації: як покращити бізнес-процеси. URL: <https://keepincrm.com/quick-automation-with-apix>
2. Автоматизация бизнес-процессов – з чого почати? URL: <https://it-artel.ua/ru/blog/avtomatyzacziya-biznes-proczesiv-z-chogo-pochaty/>
3. Автоматизация бизнес-процесів – з чого почати? URL: https://www.linkedin.com/pulse-itartel-com?trk=organization-update-content_share-article
4. Пукало М. Засідання обласного методичного об’єднання викладачів інформаційних систем та технологій в бізнесі. URL: <https://nubip.edu.ua/node/146219>
5. Час – гроші. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%81_%E2%80%94%D0%B3%D1%80_%D0%BE%D1%88%D1%96

УДК 657.6: 658.14/17

ГЕЙЛО С. В., магістрантка

Науковий керівник – ХОМЯК Н.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

nvh878@ukr.net

АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Дослідження присвячене актуальним питанням оцінки законопроектів щодо удосконалення адміністрування місцевих податків і зборів. Визначено основні проблемні аспекти в нормативно-правових актах та сформовано вектор майбутнього вивчення місцевих податків і зборів.

Ключові слова: місцеві податки і збори; адміністрування податків; органи місцевого самоврядування.

Основними проблемами в адмініструванні місцевих податків і зборів є:

1. Чинним законодавством недостатньо врегульовано питання ефективного контролю за виконанням платниками податків своїх податкових зобов'язань зі сплати місцевих податків і зборів, що призводить до значних втрат місцевих бюджетів.

2. Податковим кодексом України визначено, що функціями державних податкових інспекцій є надання послуг платникам податків (стаття 193). Виходячи з цього, питання, пов'язані з адмініструванням місцевих податків і зборів, не є пріоритетними для податкових служб і здебільшого залишаються поза належною увагою податкових інспекцій.

3. Органи місцевого самоврядування наразі не мають достатніх повноважень щодо адміністрування податків і зборів.

Для вирішення проблем удосконалення адміністрування місцевих податків і зборів та підвищення рівня залучення органів місцевого самоврядування до цих процесів розроблено низку законопроектів.

Зокрема:

1. Міністерством фінансів України розроблено проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо надання органам місцевого самоврядування додаткових повноважень у сфері адміністрування місцевих податків і зборів» (далі – проєкт Закону про адміністрування місцевих податків), основною метою якого є надання можливості органам місцевого самоврядування здійснювати повноваження з адміністрування місцевих податків і зборів з метою підвищення рівня їх сплати, посилення платіжної дисципліни платників податків.

2. Проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо покращення адміністрування податку на майно», який наразі перебуває на розгляді у Верховній Раді (реєстр. № 11067 від 08.03.2024), пропонує низку змін, які, на думку авторів законопроекту, спрямовані на підвищення спроможності бюджетів громад, зменшення державних витрат на адміністрування податку на майно та сприяння продовженню реформи децентралізації та розвитку громад і територій.

3. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення системи оподаткування місцевими податками і зборами в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки» був поданий до Верховної Ради наприкінці 2022 року (реєстр. № 8317 від 29.12.2022). Законопроект передбачає запровадження оціночної вартості нерухомості для визначення бази оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (за чинною нормою базою оподаткування є загальна площа нерухомого майна). Також пропонується встановити базу оподаткування для об'єктів житлової (нежитлової) нерухомості як оціночну вартість (згідно з чинним законодавством, база оподаткування становить 1,5 % мінімальної заробітної плати за 1 кв. метр), а розмір податку визначати у розмірі, що не перевищує 0,2% для об'єктів житлової нерухомості та 0,3 % для об'єктів нежитлової нерухомості від бази оподаткування (тобто оціночної вартості об'єкта нерухомості) [1].

Аналіз трьох законопроектів щодо вдосконалення адміністрування місцевих податків і зборів показав їх недосконалість та суперечливість. Питання надання органам місцевого самоврядування повноважень з адміністрування місцевих податків і зборів є актуальним і потребує подальшого вивчення, обговорення та врегулювання інтересів усіх зацікавлених сторін, у тому числі органів місцевого самоврядування та податкових органів» [2].

За даними Асоціації міст України, лише 9,7 % громад можуть забезпечити повний обсяг процедур адміністрування місцевих податків і зборів.

Слід погодитися, що застереження Міністерства фінансів України є слушними і потребують вивчення та опрацювання. Водночас, вважаємо, що питання розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо адміністрування місцевих податків і зборів є актуальним і потребує подальшого вивчення та вирішення.

Висновки: Одним з основних стратегічних завдань у сфері місцевих бюджетів є вдосконалення механізмів адміністрування, встановлення економічно обґрунтованих ставок

місцевих податків і зборів, максимізація бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва (наскільки це можливо в нинішніх умовах).

Список використаних джерел:

1. Адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування: поточний стан та проблеми. URL: <https://decentralization.ua/news/18432>
2. Адміністрування місцевих податків і зборів: поточний стан, проблеми та перспективи розширення повноважень органів місцевого самоврядування. URL: <https://pravo.org.ua/vidbuvsya-kruglyj-stil-administruvannya-mistsevyh-podatkov-i-zboriv-potochnyj-stan-problemy-ta-perspektyvy-rozshyrennya-povnovazhen-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya/>

УДК 334.716:331.2

ГІЛЬЧЕНКО М.В., магістрант

Науковий керівник – **ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ntomilova1984@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Проаналізовано основні пріоритетні напрями формування стратегії управління інноваційною діяльністю. Обґрунтовано доцільність інноваційних рішень на підприємстві шляхом удосконалення технології формування та впровадження інновацій.

Ключові слова: стратегія; управління інноваційним розвитком; інноваційні технології.

Облік розрахунків за виплатами працівникам є об'єктом наукових досліджень, адже пов'язаний з врахуванням норм не лише бухгалтерського, а й трудового та податкового законодавства. Нормативне регулювання оплати праці є багаторівневим: ринкове; державне; колективно-договірне та внутрішнє на рівні суб'єктів господарювання. Проте можна стверджувати, що кожен із названих вище напрямів регулювання не є досконалим. Тому поняття «заробітна плата» досить часто його ототожнюють зі змістом «оплата праці» та «виплати працівникам». Враховуючи ситуацію, яка пов'язана з військовою агресією Росії проти України, у суб'єктів господарювання виникають проблемні питання щодо порядку оплати праці та розрахунків із найманими працівниками: відсутність працівника на робочому місці (в т.ч. служба в Збройних силах України, територіальній обороні); фінансове становище (відсутність коштів на оплату праці); виробничо-господарська ситуація (неможливість проведення діяльності або відсутність роботи).

Можна погодитися з думкою Карпової Т.П., що класифікацію витрат на робочу силу слід акцентувати увагу на таких статтях [1]:

1. Витрати на оплату праці виробничих робітників, безпосередньо зайнятих в процесі виробництва продукції. Сюди належить оплата робіт за відрядними нормами і розцінками, погодинна оплата праці.

2. Виплати стимулюючого характеру – надбавки за якість роботи і високу майстерність, за стаж роботи, винагорода за вислугу років, за підсумками роботи підприємства за рік, різного роду премії, пов'язані з виробничою діяльністю.

3. Непродуктивні виплати – оплата простоїв, за невідпрацьований час відповідно до законодавства, оплата за брак не з вини робітника; доплати за відхилення від нормальних

умов роботи, за роботу в нічний час, за понаднормові роботи, переміщення на іншу роботу, що нижча кваліфікації робітника і т.п.

4. Витрати на відбір робочої сили.

5. Витрати з нормування й планування чисельності і праці.

6. Витрати, пов'язані з профорієнтацією, навчанням і підвищенням кваліфікації.

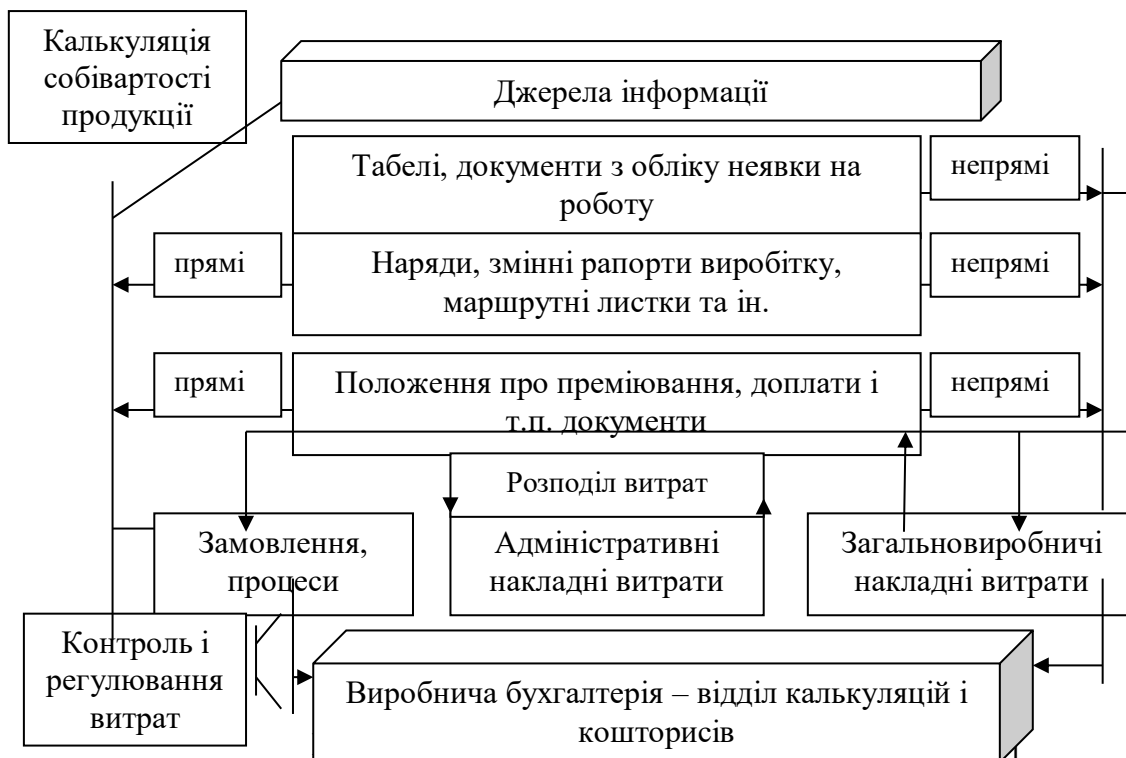
7. Витрати на оплату праці допоміжних робітників, зайнятих, ремонтом устаткування і транспортних засобів, підготовкою й обслуговуванням робочих місць, що включаються до складу загальновиробничих витрат.

8. Витрати на оплату праці працівників, пов'язаних з управлінням виробничими підрозділами, що включаються до складу загальновиробничих витрат.

9. Витрати на підготовку керівних кадрів.

10. Витрати на оплату праці фахівців і керівників, зайнятих управлінням підприємства, які включають до складу адміністративних витрат.

Запропоноване групування витрат на робочу силу більше відповідає меті обліку собівартості й розрахунку прибутку, а також частково меті контролю й регулювання витрат. Що стосується ухвалення рішень, то необхідно мати на увазі проблему виділення в обліку майбутніх витрат на робочу силу. Процедура обліку витрат на робочу силу послідовно відображає процеси управління трудовими ресурсами і затратами на робочу силу (рис. 1).

Відповідно до пп. 138.8.2 п. 138.8 ст. 138 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року №2755-VI, зі змінами та доповненнями (далі — ПКУ), заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві товарів (виконанні робіт, наданні послуг), які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування у складі прямих витрат, які включаються до собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Згідно з п. 138.4 ст. 138 ПКУ витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Отже, витрати на оплату праці враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування у складі витрат операційної діяльності у звітному періоді, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Список використаних джерел:

1. Крищенко К. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління оплатою праці. *Україна: аспекти праці*. 2019. № 6. С. 9-15.
2. Кубик В. Д. Облікова політика як інструмент стратегії розвитку підприємства. Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та 116 практики»: у 2-х частинах. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2021. Ч.1. С. 104-106. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3942>

УДК 338.58:630

ПОСТАВНЮК Г. Д., магістрант

Науковий керівник – **ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
ntomilova1984@gmail.com

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ

Досліджено особливості та стан бухгалтерського обліку адміністративних витрат на сільськогосподарських підприємствах та запропоновано шляхи його удосконалення. Зроблено висновок, що удосконалення класифікації, обліку і контролю адміністративних витрат є підставою для їхнього ґрунтовного аналізу і планування, які у сукупності спрямовані на оптимізацію і мінімізацію витрат, враховуючи їх безпосередній вплив на фінансовий результат діяльності підприємства.

Ключові слова: адміністративні витрати, непрямі витрати, класифікація витрат.

Підвищення ефективності господарювання підприємств, зокрема аграрних, зводиться, у першу чергу, до оптимізації та зниження обсягу різних витрат, які виникають у процесі діяльності суб'єктів господарювання: від витрат, що формують собівартість продукції та послуг до витрат, які безпосередньо списують на фінансовий результат. Адміністративні витрати – загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством. Вони характеризуються як витрати звітного періоду, які безпосередньо не пов'язані з виробництвом продукції.

Виходячи з особливостей обліку адміністративних витрат можна виділити ряд основних проблем, зокрема таких як:

- неправильне визначення і недостовірні оцінки витрат діяльності;
- неправильне документальне оформлення і невчасне відображення в реєстрах обліку витрат діяльності;
- надання неповної і недостовірної інформації про витрати діяльності для потреб управління [1, 3].

Оптимізувати процес обліку витрат доцільно із застосуванням процедур документування, тобто широкого застосування накопичувальних документів (актів, відомостей тощо), карток складського обліку та інших документів контрольно-аналітичного характеру [2].

Крім того, важливо встановити систему моніторингу та аналізу адміністративних витрат, щоб вчасно ідентифікувати та усунути можливі ризики та недоліки в процесах співробітників і системи обліку. Для ефективного моніторингу і аналізу витрат необхідно вдосконалити звітність і контрольні процедури. Важливо встановити механізми

періодичного аналізу витрат за різними категоріями, які дозволять вчасно виявляти відхилення від планових показників та вживати корективні заходи для оптимізації витрат. Також необхідно забезпечити створення звітності, яка б містила детальну інформацію про різноманітні види загальновиробничих витрат, їх динаміку та структуру.

Також, необхідно забезпечити регулярне складання та представлення звітів з обґрунтованим аналізом витрат, відображенням їх впливу на фінансові показники та визначенням можливостей для покращення. Вдосконалення системи звітності про адміністративні витрати сприятиме кращому розумінню фінансової ситуації підприємства керівництвом та іншими зацікавленими сторонами, дозволить швидше реагувати на зміни та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Однак, впровадження зазначених підходів може призвести до покращення фінансової прозорості та контролю на підприємстві.

Так вирішення основних проблем організації обліку витрат дозволяє підвищити ефективність облікового процесу. Серед таких напрямів можна виділити: організацію центрів відповідальності за витратами, формування певних та фінансових показників для створення ефективної системи внутрішнього контролю та оцінки ефективності сформованого центру; розвиток системи управління витратами; удосконалення системи контролю якості товарів та виробленої продукції; організацію обліку витрат за окремими видами продукції, окремими операціями [2].

Безсумнівно, завдяки обґрунтованим даним про адміністративні витрати, управління підприємство може приймати управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію виробничих процесів, ефективне використання ресурсів та зниження загальних витрат. В результаті, підприємство може підвищити свою фінансову стабільність та отримати конкурентні переваги, що стане джерелом подальшого успіху та розвитку на ринку сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Боярова О.А. Щодо проблеми обліку загальновиробничих витрат у сільськогосподарських підприємствах. *Економічні науки. Сер: Облік і фінанси.* 2023. Вип. 10(3). С. 75-77.
2. Ринзак В. Поняття первинних документів та вимоги до їх оформлення. *Фінансовий контроль.* 2023. № 8. С. 30-33.
3. Череп А. В. Проблеми обліку і аналізу адміністративних витрат. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2021. № 9(52). С. 68-73.

УДК 338.58:630

ФОНЯКОВА Н.В., магістрантка

Науковий керівник – **ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ntomilova1984@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЧАСТИНІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Проаналізовано сутність калькулювання собівартості продукції. Досліджено особливості облікової політики в частині калькулювання собівартості продукції та запропоновано підходи до її формування для цілей оподаткування.

Ключові слова: калькулювання, собівартість, облікова політика, оподаткування.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що

використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. У міжнародній практиці використовують термін «облікові політики», що означає конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [2].

Порівнявши вітчизняне та зарубіжне законодавство слід відмітити, що у нас облікова політика розглядається в загальному до усіх об'єктів обліку. У той час як у міжнародній практиці облікова політика стосується конкретного об'єкта обліку, а їх сукупність окреслює облікові політики підприємства. Призначення облікової політики – встановити найвигідніші для конкретного підприємства методи обліку та на їх підставі скласти фінансову звітність, що відповідає встановленим якісним характеристикам. Отже, формуючи облікову політику, підприємство має обирати принципи, методи і процедури обліку так, щоб достовірно відобразити фінансовий стан і результати своєї діяльності та забезпечити зіставність фінансових звітів [1; 3].

Калькулювання собівартості продукції – обчислення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт або наданих послуг за елементами витрат. Процес обліку витрат на виробництво і процес калькулювання являють собою єдиний обліковий процес, пов'язаний з обліком випуску продукції. При цьому вибір об'єктів обліку витрат визначає як систему показників внутрішньої звітності, так і періодичність складання звітних калькуляцій для різних цілей управління [4, с.82].

Для формування облікової політики щодо витрат у розпорядчому документі про облікову політику підприємства необхідно передбачити:

- 1) порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат;
- 2) обрані методи калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- 3) перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- 4) перелік і склад постійних і змінних загальновиробничих витрат;
- 5) бази розподілу змінних та розподілених постійних загальновиробничих витрат.

Для того, щоб дізнатися альтернативні варіанти обліку елементів облікової політики щодо витрат необхідно детально вивчити зміст Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Запаси» та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Також слід враховувати, що обрані елементи облікової політики впливають на розмір фінансового результату до оподаткування.

Облікова політика підприємства для цілей оподаткування повинна вирішувати такі основні завдання: організація ведення податкового обліку, розробка системи податкових реєстрів, розробка системи документообігу для формування показників податкових реєстрів тощо; вибір найбільш прийнятних для підприємства способів обліку, відносно яких існують альтернативи, передбачені податковим законодавством; висвітлення окремих питань щодо справляння податкових платежів, за якими існують протиріччя в нормативних актах або які взагалі не регламентовані законодавством.

Для правильного складання облікової політики для цілей оподаткування платник податків повинен дотримуватись наступних правил:

- 1) підприємством здійснюється вибір одного з декількох способів, які регулюють порядок визначення податкової бази і обчислення податкових платежів з числа тих, які передбачені чинним податковим законодавством;
- 2) обрані способи обліку встановлюються для підприємства в цілому, у тому числі вони єдині для всіх його структурних підрозділів (включаючи й ті, що мають окремий баланс), незалежно від їх місця розташування;
- 3) дані способи обліку встановлюються на тривалий час – як правило, на звітний рік;
- 4) обрані варіанти податкового обліку повинні бути закріплені відповідним організаційно-розпорядчим документом.

Отже, використання облікової політики є ефективним засобом підвищення рентабельності господарської діяльності підприємств та забезпечення стійкого фінансового

стану суб'єктів господарювання. Запропоновані рекомендації щодо формування складових облікової політики в розрізі наведених елементів сприяють створенню належного механізму управління процесами обліку витрат, доходів та фінансових результатів господарюючої одиниці.

Список використаних джерел:

1. Кулик В. А. Багатоваріантність обліку для підприємств електронного бізнесу України. Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2021. С. 43-45.
2. Левченко З.М., Кулик В.А. Облікова політика підприємства : навч. посіб. 2019. 312 с.
3. Соколенко Т., Кулик В. Облікова політика бюджетної установи щодо основних засобів. Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 1 грудня 2023 р.). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. С. 164-165.
4. Управлінський облік: навч. посібник / В. Д. Зелікман, І. М. Ізвєкова, Р. Б. Сокольська та ін. Дніпро: НМетАУ, 2017. 198 с.

УДК 338.28:338.532

ЯРОВА А.В., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
alinaarova82@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК РУШІЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто зміст, мету, принципи, суб'єкти, об'єкти та інструменти державної науково-технічної політики. Обґрунтовано, що зусилля держави мають бути спрямовані на підтримку наукового потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: державна науково-технічна політика, інструменти політики, наукові дослідження, інновації, конкурентоспроможність, національна економіка.

У сучасному світі, де технології розвиваються з небувалою швидкістю, а глобальна конкуренція стає все більш жорсткою, роль держави у стимулюванні науково-технічного прогресу набуває вирішального значення. Саме державна науково-технічна політика виступає потужним інструментом, який дозволяє формувати конкурентоспроможну національну економіку, забезпечувати технологічну незалежність та сприяти підвищенню якості життя громадян. Інновації стали невід'ємною частиною економічного зростання, а здатність держави стимулювати наукові дослідження та впроваджувати нові технології визначає її місце в глобальній економіці.

Суб'єктами управління виступають державні органи, що регулюють наукову та інноваційну діяльність, виділяють фінансування на наукові дослідження та інновації, а об'єктом є процес формування конкурентоспроможної національної економіки. Метою проведення державної науково-технічної політики є забезпечення стабільного економічного розвитку країни в конкурентному міжнародному середовищі.

При здійсненні державного контролю та регулювання у сфері науки та науково-технічної діяльності держава зазвичай дотримується таких принципів: єдності науково-технічного, економічного, соціального і духовного розвитку суспільства; ефективного

поєднання централізованого та децентралізованого управління в науковій та науково-технічній діяльності; відкритості до світового науково-технічного співробітництва та забезпечення інтеграції української науки до міжнародного наукового та європейського дослідницького простору за дотримання інтересів державної безпеки; дотримання правил екологічної безпеки; визнання свободи наукової творчості; наукової етики тощо [1].

Україна – одна з країн з високим науковим потенціалом. Це насамперед важливі та унікальні досягнення в багатьох галузях, таких як всесвітньо відомі наукові школи, розробка нових матеріалів, біотехнології, бездротова електроніка, фізика низьких температур, ядерна фізика, електрозварювання та інформатика т. і. Держава має створити умови, що забезпечують втілення в життя цього потенціалу і, зокрема, його максимальну віддачу. Держава має бути замовником, організатором, безпосереднім керівником, мотиватором та стимулятором розробок і досліджень у найсучасніших й найперспективніших напрямках науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку.

Інструменти політики – це засоби і методи державного управління, які є сполучною ланкою між цілями і результатами політики. Під час реалізації політики вибір інструментів політики та критерії оцінки їх ефективності мають вирішальний вплив на здатність уряду досягти заявлених цілей політики. Інструменти політики змінюються з часом у міру їхньої реалізації. Навіть якщо сам інструмент політики не змінюється, то спосіб, у який організація його використовує, стратегії, які вона застосовує, або групи, на які вона орієнтується, кардинально змінюватимуться, щоб уникнути впливу цього інструменту в майбутньому. Крім того, жодна модель застосування інструментарію не може бути універсальною. Нині виокремлюють три головні групи інструментів науково-технічної політики: фінансові, інституційно-правові та інформаційно-комунікаційні [2].

Фінансові інструменти: державне фінансування є одним із головних фінансових інструментів науково-технічної політики економічно розвинених країн, основною формою прямої державної підтримки науково-технологічного розвитку. Загальні видатки державного бюджету України у 2022 р., спрямовані на фінансування наукової сфери за 39 бюджетними програмами 19 головними розпорядниками, становили 10050,98 млн грн, з них із загального фонду – 8520,25 млн грн (84,77 % від профінансованого обсягу), із спеціального фонду – 1530,73 млн грн (15,23 %) [3, с. 26]. У США велика частина фінансування наукових досліджень надходить також від державних установ при уряді країни, зокрема, Національний науковий фонд (NSF), Національний інститут здоров'я (NIH) та Міноборони. Ці інституції фінансують як фундаментальні, так і прикладні дослідження, часто у співпраці з університетами та промисловими підприємствами.

Інституційно-правові інструменти: державними органами України розроблено багато нормативно-правових актів, що регулюють наукову діяльність, зокрема, закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), «Про вищу освіту» (2014), «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2001), «Про державні цільові програми» (2004), «Про науково-технічну інформацію» (1993) та інші.

Інформаційно-комунікаційні інструменти: з метою створення та розвитку національної системи науково-технічної інформації держава забезпечує створення державних мереж первинного збирання, обробки та зберігання усіх видів науково-технічної інформації; проведення заходів для поширення і підвищення якісного рівня інформаційної продукції та послуг вільну конкуренцію між органами науково-технічної інформації, іншими підприємствами та організаціями усіх форм власності, які здійснюють науково-інформаційну діяльність [4].

Багато країн світу заявили і підтвердили свої досягнення в науково-технічній діяльності. Світ сповнений прикладів успішних науково-технічних проєктів, які змінили наше життя. Одним із таких, що змінив світогляд людей, є розпочата NASA в 1960-х рр. програма «Аполлон» вартістю \$ 110 млрд, за якою було створено командний модуль – капсулу для розміщення астронавтів [5]. Цей амбітний проєкт NASA, кульмінацією якого стала перша висадка людини на Місяць у 1969 р., продемонстрував широкі людські

можливості та який прискорив розвиток багатьох технологій – від матеріалознавства до комп'ютерних систем. Ще одним яскравим прикладом можна вважати розробку вакцини проти COVID-19 – одного з найпросунутіших і найшвидших наукових проєктів в історії людства. Пандемія КОВІДу підштовхнула вчених і фармацевтичні компанії до безпрецедентного співробітництва та інвестицій у дослідження. Завдяки співпраці науковців з різних країн і значному державному та комерційному фінансуванню за допомогою таких новітніх технологій, як векторні та мРНК, вакцину розробили в рекордні строки [6]. У галузі економіки у ХХ-ХХІ ст. відбулося багато інновацій, зокрема, розвиток інформаційних технологій, винайдення Інтернету, розширення глобальної торгівлі, розвиток електронної комерції, введення сучасних фінансових інструментів, таких як криптовалюта. З'явилися зелені технології та стала енергетика тощо.

Хоча Україна має достатньо потужний науковий потенціал, є низка проблем, які гальмують його розвиток. Основними, на нашу думку, є недостатнє фінансування, знос наукової інфраструктури та відтік кваліфікованих кадрів. Показники фінансування науки в Україні є одними з найнижчих, обладнання в лабораторіях та інститутах застаріле та/або непридатне до використання, багато молодих вчених виїжджають за кордон в пошуках кращих умов.

Для того, щоб вирішити ці проблеми потрібно: по-перше, збільшити бюджетні видатки на науку, приділяючи особливу увагу фундаментальним дослідженням та прикладним розробкам. По-друге, інвестувати в оновлення матеріально-технічної бази наукових установ, створення сучасних лабораторій та дослідницьких центрів. По-третє, створити конкурентні умови для молодих вчених, забезпечити їх стипендіями та іншими привілеями, надати можливості для стажування за кордоном.

Отже, державна науково-технічна політика є фундаментальним засобом для формування конкурентоспроможної національної економіки. За допомогою фінансової підтримки, створення сприятливого законодавчого середовища та розвитку дослідницької інфраструктури держава може сприяти зростанню інвестицій у науку та технології, що в свою чергу прискорить їх розвиток.

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Лі Цзіньпін. Інструменти реалізації державної політики у сфері інтернаціоналізації науково-інноваційної діяльності : дис. ... д-ра філософії : 281. Київ, 2023. 245 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/15693a24-5a91-4049-a18f-2c0afcc3ec18/content> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2023. 94 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf> (дата звернення: 16.10.2024).
4. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 р. № 3322-XII. Дата оновлення: 19.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення 17.10.2024)
5. Hestie Barnard Gerber. Ten Most Expensive NASA Programs. *Listverse*. 01.12.2021. URL: <https://listverse.com/2021/12/01/ten-most-expensive-nasa-programs/>
6. Лапій Ф. Як розробляли вакцини проти COVID-19: безпека та ефективність. *Українська правда*. 03.04.2023. URL: <https://life.prawda.com.ua/columns/642a8efeb9f88/>

ЯНЮК А.П., магістрант

Науковий керівник – ГЕРАСИМЕНКО І.О., к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Визначено сутність фінансових показників підприємства: платоспроможність, ліквідність. Обґрунтовано значення та особливості аналізу платоспроможності та ліквідності в умовах економічної нестабільності та запропоновано підходи до вирішення можливих проблем.

Ключові слова: платоспроможність, ліквідність, нестабільність, зобов'язання, ризик, фінансове планування.

Аналіз платоспроможності та ліквідності є одним із ключових елементів фінансового управління підприємством, що дає керівництву розуміння, наскільки ефективно підприємство управляє своїми фінансовими ресурсами, а також оцінити здатність своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами, постачальниками та іншими контрагентами [1].

Платоспроможність визначає здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання в довгостроковій перспективі. Аналіз платоспроможності зосереджений на тому, наскільки ефективно компанія управляє своїм капіталом та боргами.

Ліквідність показує здатність підприємства перетворювати активи в гроші для покриття короткострокових зобов'язань. Висока ліквідність дозволяє компанії легко покривати поточні зобов'язання, що мінімізує ризик банкрутства.

Управління платоспроможністю та ліквідністю має важливе значення в управлінні підприємством в аспектах: забезпечення фінансової стабільності, планування та прогнозування діяльності, прийняття стратегічних рішень, підвищення довіри інвесторів та кредиторів [2].

Аналіз платоспроможності та ліквідності в умовах економічної нестабільності має свої особливості через зростання невизначеності, ризиків та складнощів у фінансовому управлінні. В таких умовах підприємства стикаються з підвищеними ризиками втрати платоспроможності або ліквідності, тому важливо більш гнучко підходити до фінансового планування та контролю.

Нинішні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем нестабільності вимагають врахування особливостей під час аналізу фінансових показників:

- збільшення невизначеності щодо надходження грошових потоків у майбутньому. В умовах кризи або економічної нестабільності важко точно прогнозувати майбутні надходження та витрати, що пов'язано з коливаннями попиту, змінами в умовах кредитування або нестабільністю на ринках сировини та валют. Тому аналіз грошових потоків стає критично важливим: підприємствам необхідно забезпечувати точний моніторинг вхідних і вихідних потоків коштів для своєчасного виявлення дефіциту ліквідності.

- посилення уваги до короткострокової ліквідності. Підприємства повинні зосередитися на аналізі короткострокової ліквідності, оскільки кризи можуть швидко призвести до виникнення гострої потреби в готівкових коштах. Оцінка коефіцієнтів поточної та швидкої ліквідності набуває особливого значення.

- збільшення ролі аналізу оборотних активів. Запаси, дебіторська заборгованість та інші оборотні активи можуть втрачати свою ліквідність під час кризи. Наприклад, запаси можуть залежати від попиту, який під впливом кризи може різко знижуватися. Необхідно регулярно проводити аналіз оборотності активів, щоб оцінити,

наскільки швидко вони можуть бути перетворені на гроші, і чи не знижуються їхня вартість або ліквідність.

- ускладнення умов залучення фінансування. Кредитори стають більш обережними в умовах кризи, що може ускладнити залучення нового фінансування або рефінансування поточних боргів. Підприємства повинні детально аналізувати коефіцієнти заборгованості та показники покриття відсотків, щоб оцінити свої шанси на отримання нового фінансування або домовитися про реструктуризацію боргів.

- зниження вартості активів. В умовах нестабільності ринкова вартість активів знижується, що негативно впливає на баланс підприємства. Необхідно періодично переглядати справедливу вартість активів та враховувати її зміни під час оцінки фінансового стану компанії.

- ризик інфляції або девальвації. Зростання темпів інфляції або девальвації національної валюти впливає на грошові потоки компанії, вартість активів та розмір зобов'язань. В таких умовах зростає ризик втрати купівельної спроможності ліквідних активів. Необхідно враховувати інфляційні очікування під час аналізу платоспроможності, а також бути готовим до хеджування валютних ризиків.

- зменшення платоспроможності контрагентів. У кризові періоди підприємства можуть зіткнутися з проблемами отримання платежів від клієнтів та партнерів, що збільшує ризик несвоєчасного погашення дебіторської заборгованості. Доцільне більш детальне управління дебіторською заборгованістю, зосередження на кредитній політиці, а також створення резервів під безнадійні борги.

Отже, особливості здійснення аналізу платоспроможності та ліквідності в умовах нестабільності вимагає підвищеної уваги до короткострокових активів, операційних витрат, дебіторської заборгованості, а також адаптації фінансових стратегій для швидкої реакції на зміни у бізнес-середовищі та забезпечення довгострокової фінансової стійкості.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 3.
2. Лопатовська О. О., Гаєвська О. С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 1. С. 118–123.

УДК 338.242.4.025.2:37.011.33

РОМАНОВСЬКА Е.К., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **АРБУЗОВА Т.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
evelinaromanovska@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ Й САМОУПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОСВІТИ

Розглянуто особливості та інструменти державного регулювання й самоуправління сферою освіти. Обґрунтовано необхідність ефективної взаємодії державного впливу на освіту та саморегулювання в цій сфері для забезпечення якості послуг.

Ключові слова: державне регулювання освіти, саморегулювання, інструменти регулювання, освітній процес, студентське самоврядування, взаємодія якості освіти.

Державна політика в галузі освіти має величезне значення для розвитку суспільства та країни в цілому, оскільки освіта є основою для індивідуального та суспільного прогресу.

Ключовими причинами того, чому така політика важлива є те, що освітня сфера бере участь у формуванні кваліфікованих кадрів, стимулює розвиток інновацій, виховує активне громадянське суспільство, сприяє соціальній рівності через державне забезпечення рівного доступу до освіти, допомагає вихованню свідомих і патріотичних громадян, зміцнюючи **національну безпеку та розвиток країни, готує до** майбутніх викликів, таких як цифровізація, глобальні зміни на ринку праці, кліматичні проблеми тощо. Ефективна державна політика в галузі освіти є ключем до забезпечення стабільного економічного розвитку, національної безпеки та соціальної гармонії. Метою дослідження є висвітлення взаємозв'язку державного регулювання та самоуправління в галузі освіти.

Державне регулювання передусім встановлює стандарти освіти, що дозволяє забезпечити її якість, прозорість і доступність. Державне регулювання освіти – це сукупність заходів і дій, що здійснюються державними органами для забезпечення функціонування та розвитку освітньої системи відповідно до національних інтересів, потреб суспільства й міжнародних стандартів. Воно включає нормативно-правові, адміністративні, організаційно-економічні, соціально-психологічні, пропагандистські, інформаційно-освітні методи впливу уряду [1, с. 59]. Основними інструментами державного регулювання освіти є законодавчі та нормативно-правові акти, фінансування освіти, ліцензування та акредитація освітніх закладів та програм, освітні стандарти, контроль і нагляд за якістю послуг освіти, розробка стратегічних планів т. і. Законодавче регулювання – ухвалення законів, що встановлюють загальні принципи і правила функціонування освітньої системи, наприклад, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту» тощо. Нормативно-правові акти – укази, постанови та інші документи виконавчої влади, що регулюють конкретні аспекти освітньої діяльності. Фінансування освіти передбачає розподіл бюджетних коштів на різні рівні освітньої системи, що забезпечує її функціонування та розвиток. В Україні цей процес здійснюється через державний і місцеві бюджети [2]. Ліцензування й акредитація інституцій та освітніх програм – процес, що контролює відповідність навчальних закладів та освітніх програм певним стандартам і нормам. Освітні стандарти – встановлення державних вимог до змісту та результатів освітнього процесу, що регулюється відповідними державними структурами, як-от Міністерство освіти і науки України [3]. Контроль і нагляд за якістю освіти – забезпечення моніторингу освітніх процесів через інспекції, атестації, оцінювання знань учнів та студентів (НМТ, ДПА тощо) [1, с. 62].

Саморегуляція освітньо-науково-виховної діяльності закладів освіти передбачає їх функціонування без стороннього впливу, передусім з боку держави, адже вони здійснюють діяльність в конкурентному ринковому середовищі. В галузі освітнього процесу це, зокрема, розробка освітніх програм, внутрішній аудит якості освітніх послуг, партнерські взаємовідносини з іншими закладами та установами, роботодавцями тощо, прикладом застосування яких є відповідні положення, впроваджені в практику діяльності Білоцерківського національного аграрного університету [4], [5]. Студентське самоврядування сприяє більш гнучкому і демократичному управлінню внутрішніми процесами в університетах. Коли самостійна громадська діяльність студентів є автономною і незалежною від зовнішніх впливів, включаючи адміністрацію чи політичні сили, вона має можливість захищати права студентів і впливати на прийняття рішень, пов'язаних із навчальним процесом, соціальною сферою та умовами проживання. Двостороння взаємодія державного та саморегулювання забезпечує баланс між жорстким контролем з боку уряду та свободою університетської спільноти, що стимулює розвиток більш якісної та актуальної системи освіти.

Взаємозв'язок державного впливу на освіту та саморегулювання в цій сфері розглянемо на прикладі Дебреценського університету (угор. Debreceni Egyetem) – заснованого у 1538 р. як кальвіністського колегіуму, одного з найбільших і найстаріших університетів Угорщини, розташованого у м. Дебрецен – другому за величиною місті країни. Дебреценський університет є важливим освітнім і науковим центром Центральної

Європи, пропонуючи широкий спектр програм бакалаврату, магістратури, докторантури в різних галузях знань. Він має 14 факультетів, що охоплюють різні напрями, зокрема, медицину, природничі, гуманітарні науки, сільське господарство, інженерні дисципліни, економіку тощо. Університет підтримує партнерські відносини з багатьма закордонними університетами та науковими установами, активно залучає іноземних студентів, особливо за медичними та технічними програмами. Навчання проводиться не лише угорською, але й англійською мовою. Дебреценський університет має потужну науково-дослідну базу, займається проєктами в галузі біотехнологій, медицини, сільського господарства, інформаційних технологій та ін. [6].

Маючи досвід навчання за обміном під програмою Еразмус+, авторка спостерігала за реалізацією студентського самоврядування Дебреценського університету, яке є важливим аспектом організації життя здобувачів вищої освіти. Основною структурою, яка займається цим, є Студентська рада (угор. Hallgatói Önkormányzat, НОК) – представляє інтереси студентів перед адміністрацією університету та забезпечує їхню участь у прийнятті важливих рішень. Основні функції Студентської ради: 1) представництво студентів: Рада виступає як посередник між студентами та університетською адміністрацією, захищає їх права та інтереси; 2) організація заходів: НОК займається організацією культурних, спортивних та освітніх заходів, які допомагають студентам не лише краще інтегруватися в навчальний процес, але й проводити час з користю поза аудиторіями; 3) фінансова підтримка: Рада може надавати інформацію щодо стипендій, грантів та інших фінансових можливостей для студентів; 4) інформаційна підтримка: НОК забезпечує студентів необхідною інформацією про навчальні процеси, зміни в освітніх програмах, можливості міжнародних обмінів та інших важливих аспектах університетського життя; 5) студентська участь у прийнятті рішень: члени НОК можуть брати участь у засіданнях університетських рад, що дозволяє студентам мати вплив на вирішення важливих питань щодо освітнього процесу, якості навчання та студентського побуту. Студентське самоврядування в Дебреценському університеті є активною та впливовою частиною університетського життя, яка сприяє розвитку молоді, їхньому професійному і особистісному зростанню.

Хоча державне регулювання та студентське самоуправління мають різні цілі та механізми, їх співіснування є прикладом ефективної взаємодії. Державне регулювання визначає рамки, в яких діє система освіти, створюючи стабільність та інституційну основу для розвитку. Водночас студентське самоврядування в Дебреценському університеті забезпечує автономність і можливість студентам впливати на своє середовище, що сприяє розвитку демократичної культури та відповідальності. Однією з важливих точок взаємодії є участь студентів у прийнятті рішень, які стосуються реформ в університеті. Наприклад, студентські представники можуть брати участь у засіданнях університетських рад, що дозволяє їм впливати на процеси, які визначають освітню політику університету, дотримуючись при цьому загальнодержавних норм і стандартів.

Таким чином, державне регулювання освіти та механізми самоуправління не є протилежними концепціями. Навпаки, вони можуть ефективно взаємодіяти для досягнення спільної мети – забезпечення якісної, доступної та відповідної до потреб студентів освіти. Університетські структури, як-от Білоцерківський НАУ, Дебреценський університет, демонструють, що саморегулювання може існувати незалежно, але при цьому інтегровано у загальну систему державного впливу, зберігаючи баланс між автономією закладу й студентів та урядовими вимогами.

Список використаних джерел:

1. Майборода Т. М. Державне регулювання освіти в контексті розвитку національної економіки : дис. ... д-ра філософії : 08.00.03. Полтава, 2019. 259 с. URL:

<http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7439/3/diss1.pdf> (дата звернення: 14.10.2024).

2. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування : монографія / за ред. С. Л. Лондара ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2021. 274 с. URL: <http://surl.li/bicfen> (дата звернення: 16.10.2024).

3. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р.

№ 2145-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

4. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освіти та освітньої діяльності в Білоцерківському національному аграрному університеті. Біла Церква. 2024. 9 с. URL: https://education.btsau.edu.ua/sites/default/files/DOC/pologenua/polog_system_vnytr_zabezpech_uak_osviti_2024.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

5. Положення про порядок проведення внутрішніх аудитів системи забезпечення якості освіти та здійснення коригувальних і запобіжних дій у Білоцерківському національному аграрному університеті. Біла Церква. 2023. 9 с. URL: https://education.btsau.edu.ua/sites/default/files/DOC/pologenua/polog_vnutr_audit_%202023.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

6. University of Debrecen : офіційний сайт. URL: <https://www.edu.unideb.hu> (дата звернення: 17.10.2024).

УДК 331.009

БУЖЕНКО Д. В., магістрантка

Науковий керівник - **УТЕЧЕНКО Д.М.**, доктор філософії з економіки

Білоцерківський національний аграрний університет

dashautechenko@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОНІТОРИНГУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

Проаналізовано вплив диджиталізації, віддаленої роботи та змін корпоративної культури на функцію управління персоналом. Окремо висвітлено питання підтримки добробуту співробітників, впровадження інноваційних технологій та розвитку талантів як ключових факторів успішного управління персоналом.

Ключові слова: моніторинг; управління персоналом; інноваційні технології.

У сучасних умовах воєнного стану в Україні на удосконалення соціально-трудових відносин впливають безліч чинників, зокрема пов'язаних з ефективністю функціонування та розвитку малого бізнесу, підвищенням професійної компетентності працівників, ефективністю використання персоналу, використанням сучасних технологій моніторингу системи управління персоналом, розвитком соціального захисту населення.

В умовах сучасних змін і актуальним є наявність HRMS (Human resource management system) на ринку України. Система управління людськими ресурсами (HRM система) – це програмне забезпечення або інформаційна система, яка спрощує та автоматизує процеси управління персоналом в організації, включаючи набір, розвиток, винагороди та управління відносинами з працівниками [1].

Згідно проведеного дослідження лідера українського ринку HRM/HRIS-систем HURMA System в сімку найкращих програмних продуктів увійшли такі (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика програмних продуктів для управління персоналом

Назва	Зміст	Переваги
Zoho People	інформаційна система, де менеджер з персоналу може записувати важливі деталі одразу в	HR-аналітика; електронний підпис; облік відпрацьованих годин; Absence management;

	інтерфейсі, без зайвих деталей.	простий конструктор шаблонів та форм; функціонал для performance review; функції для автоматизації рутинних HR-завдань; набір шаблонів найпопулярніших HR-документів;
--	---------------------------------	---

VambooHR	програмне забезпечення для HR-менеджерів у малому та середньому бізнесі. Включає великий набір послуг з управління персоналом і процесами рекрутингу і може бути доповнена інструментарієм з обліку заробітної плати.	автоматизація пошуку даних про релевантних кандидатів та її відстеження; управління великою кількістю даних про співробітників та претендентів; поділ прав доступу для різних типів користувачів; детальна аналітика, інтеграція з багатьма інструментами, гнучка настройка елементів інтерфейсу; управління навчанням співробітників, створення процесів, що налаштовуються і детальний FAQ.
SakeHR	програмне забезпечення для управління персоналом, яке надає широкий спектр інструментів для автоматизації HR-процесів.	база даних співробітників; складання миттєвих інтерактивних HR-звітів; Onboarding & Offboarding; доступ для співробітників; інтеграція з G Suite і Slack.
ADP Workforce Now	комплексна платформа для управління людськими ресурсами, яка надає широкий спектр інструментів для автоматизації процесів управління персоналом.	інтегрований підхід; хмарна платформа; система управління винагородою; управління трудовими відносинами; аналітика та звітність; підтримка клієнтів

Джерело: систематизовано автором на підставі [2]

Таким чином, застосування сучасних технологій моніторингу системи управління персоналом суттєво впливає на використання персоналу в умовах військового стану, що сприятиме забезпеченню ефективної зайнятості працівників, підвищенню кваліфікації та навчання персоналу згідно потреб підприємств різних галузей, розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

3. Глущенко Л. Д., Пілявоз Т. М., Коваль Н. О. Управління персоналом у сучасній структурі управління підприємством. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1105/1062> (дата звернення 21.10.2024 р.).

4. Грішнова О. А., Наумова О. О. Оцінювання персоналу: сучасні підходи до забезпечення ефективності. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. Т. 2: Управління персоналом в організаціях. К. 2019. С. 42-50.

БОКОВЕЦЬКИЙ М.В., магістрант

Науковий керівник – **ПАНАСЮК В.І.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

maxishoes.ua@gmail.com

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Досліджено ситуацію в нашій країні, пов'язану з діями країни-агресора та виявлено актуальність проблеми соціального захисту дітей та підлітків під час військових дій. Проведено аналіз вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів щодо захисту прав та добробуту дітей під час військових конфліктів. Акцентовано увагу на змісті міжнародного законодавства, що регулює й охоплює складові захисту прав дітей.

Ключові слова: соціальний захист дітей, військові дії, міжнародні нормативно-правові акти.

Враховуючи ситуацію в нашій країні, пов'язану із діями країни-агресора, важливою й актуальною є проблема соціального захисту дітей та підлітків як найбільш уразливих та незахищених категорій населення.

Дослідження проблематики захисту, підтримки та допомоги дітям і сім'ям, які того потребують, проведена із матеріалів Служби у справах дітей Білоцерківської міської ради [1].

Держава виконує покладений на неї обов'язок щодо забезпечення виховання дітей, які залишилися без піклування батьків, передбачений Конвенцією ООН «Про права дитини» і Декларацією ООН «Про соціальні і правові принципи», що вирішує питання захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі їх на виховання та усиновлення [2].

Аналіз міжнародних нормативно-правових актів показує, що захист прав та добробуту дітей під час військових конфліктів, постійно залишається в полі інтересів міжнародної спільноти. Зміст міжнародного законодавства регулює й охоплює усі складові захисту права дитини. Діти, які зростають в умовах воєнного стану, захищені нормами міжнародного права та рядом нормативних документів національного законодавства [3].

Відмітимо, що в Україні частково адаптовано національне законодавство щодо забезпечення прав дітей у воєнний час. Особливу увагу приділено дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування та дітям з інвалідністю.

Серед основних нормативних документів регулювання соціального захисту дітей відзначимо:

1. Конституція України: закріплює право на соціальний захист для всіх громадян, включаючи дітей (ст. 46). Держава зобов'язана забезпечувати безпеку дітей, особливо під час воєнного стану [5].

2. Закон України «Про охорону дитинства»: визначає основні права дітей на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та захист від насильства; регулює питання захисту дітей у складних життєвих обставинах, включаючи ситуації війни або збройного конфлікту; визначає особливий статус для дітей, які постраждали від воєнних дій, є однією з ключових норм [6].

3. Закон України «Про соціальні послуги»: першочерговим завданням, контексті воєнних дій, передбачає надання соціальних послуг дітям, які втратили родину або перебувають у зоні бойових дій, серед яких виділимо такі спеціалізовані послуги як психологічна допомога, соціальна адаптація та реабілітація [7].

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»: регулює права громадян та дії органів державної влади під час воєнного стану, включаючи забезпечення прав дітей; визначає заходи, спрямовані на евакуацію та захист дітей від насильства, а також доступ до необхідних соціальних послуг [8].

5. Постанова Кабінету Міністрів України № 268 від 5 квітня 2017 року (щодо захисту дітей в умовах надзвичайних ситуацій): визначає порядок надання допомоги та підтримки дітям у надзвичайних ситуаціях, зокрема в умовах війни, серед заходів визначено процедуру забезпечення житла, харчування, медичного обслуговування та доступу до освіти, як пріоритетні в умовах війни [9].

6. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: забезпечує соціальний захист дітей, які змушені залишити свої домівки через воєнні дії; визначає механізми допомоги, такі як житлове забезпечення та соціальна підтримка [10].

Україна є учасником «Конвенції ООН про права дитини», яка визначає основні принципи захисту прав дитини, включаючи захист у часи війни. Окремі питання прописано в «Гаазькій конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей», де також врегульовано правові питання, пов'язані з переміщенням та захистом дітей під час збройних конфліктів [11].

Важливим є вирішення проблеми психологічної та соціальної підтримки дітей. Так в умовах війни дітям надається психологічна допомога, особливо тим, хто постраждав від травм або втрати рідних. Важливу роль у цьому відіграють різні державні та недержавні організації, що діють відповідно до нормативних актів.

На нашу думку, уряд України вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій: організовано евакуацію дітей, їх розміщення у безпечних регіонах або за кордоном. Було створено спеціальні центри для тимчасового прихистку дітей, а також платформи для дистанційного навчання та інші форми підтримки освіти, такі як шкільні онлайн-курси, навчальні платформи, щоб забезпечити безперервність освіти для дітей [4]. Також створено програми надання фінансової допомоги для сімей з дітьми, особливо тих, що постраждали від війни, а також програми психосоціальної реабілітації для дітей, які пережили травму.

Хочемо відмітити міжнародні організації, які активно долучаються до вирішення проблеми допомоги дітям та їх сім'ям, що постраждали від військових дій:

ЮНІСЕФ (UNICEF): організація підтримує українських дітей шляхом надання гуманітарної допомоги (забезпечує дітей необхідними засобами: одяг, їжа, медикаменти), створення центрів для психосоціальної підтримки та освітніх програм [12].

Червоний Хрест: забезпечує евакуацію, медичну допомогу та гуманітарну підтримку дітям та сім'ям, які постраждали від військових дій.

UNHCR (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців): допомагає українським біженцям, зокрема дітям, забезпечуючи їх притулком, медичною допомогою та юридичною підтримкою [13].

Save the Children: міжнародна організація, яка надає допомогу дітям, що постраждали від війни, забезпечуючи їх продуктами харчування, психологічною підтримкою та доступом до освіти [14].

Крім того, фінансова підтримка та гуманітарна допомога надаються через ряд міжнародних донорських організацій для відновлення інфраструктури та забезпечення потреб дітей.

Як висновок, можемо зазначити, що під час військових дій в Україні однією з найбільш уразливих категорій населення є діти. Питання забезпечення соціального захисту дітей в умовах війни є багатограним та передбачає реалізацію державою низки заходів, спрямованих на захист прав, забезпечення належного рівня життя, освіти та медичної допомоги дітям, що постраждали від збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Служби у справах дітей Білоцерківської міської ради. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/1889> (дата звернення: 15.10.2024)

2. Грабовська Г.М., Лисюк А.М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2023. С. 80-84 URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/15.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)

3. Корнієнко М. В., Сухарева А. О. Дотримання та захист прав дітей в умовах воєнного стану: роль поліцейських ювенальної превенції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 03. 2023. С. 9-13. URL: <http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/3/2.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
4. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 2 (38). С.66-70. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31656/12.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
5. Конституція України. Роз. 2. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 15.10.2024)
6. Про охорону дитинства. Закон України від 06.10.2024 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 15.10.2024)
7. Про соціальні послуги. Закон України від 20.09.2024 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 15.10.2024)
8. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 27.07.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.10.2024)
9. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 268. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249929466> (дата звернення: 16.10.2024)
10. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України від 30.12.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 16.10.2024)
11. Права дитини. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 16.10.2024)
12. ЮНІСЕФ для кожної дитини Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/about-unicef> (дата звернення: 16.10.2024)
13. Офіційний сайт Агенства ООН у справах біженців. URL: <https://www.unhcr.org/ua/> (дата звернення: 16.10.2024)
14. Офіційний сайт Save the Children. URL: <https://childrights.org.ua/members/save-the-children/> (дата звернення: 16.10.2024)

УДК 316.42

ІЛЬІНА А.Г. магістрантка

Науковий керівник – ПАНАСЮК В.І. канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

anastasia.spgaz@gmail.com

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Вивчення концепції Індексу людського розвитку (ІЛР) в українській та світовій науковій літературі є актуальним, оскільки дозволяє оцінити рівень життя жителів різних країн світу. ІЛР відіграє важливу роль у визначенні якості життя та благополуччя населення через урахування таких складових, як очікувана тривалість життя, доступ до освіти та ступінь економічного забезпечення. Проведене дослідження дозволяє з'ясувати особливості соціального прогресу різних регіонів світу, надає підґрунтя для розробки та впровадження ефективних стратегій підвищення рівня людського розвитку як у масштабах країни, так і на міжнародному рівні.

Ключові слова: індекс людського розвитку; соціальна політика; якість життя; тривалість життя.

Індекс людського розвитку (ІЛР) є сукупним показником, що дає оцінку довгострокового прогресу людського розвитку в трьох ключових сферах: тривалість та

здорове життя, доступу до знань, гідний рівень життя. Поняття тривалого та здорового життя визначається за допомогою середньої тривалості життя. ІЛР є узагальнюючим показником основних досягнень людського розвитку в країні. Однак, як і усі середні показники, він приховує нерівність у розподілі людського розвитку серед населення на рівні країни [1].

Концепція людського розвитку виникла відповідно до теорії людського капіталу та була схвалена Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) у 1990 році, що підтверджено у Звіті про людський розвиток. Ця концепція розроблялася з метою сприяння людському розвитку на глобальному рівні та має міжнародне значення. У зв'язку з цим, методологія розрахунку ІЛР ПРООН ґрунтується на мінімальному наборі показників, за якими можна отримати надійні порівняльні дані у всіх країнах світу.

Середня очікувана тривалість життя при народженні відображає середній показник тривалості життя для новонароджених у певному році, якщо рівень смертності на всіх вікових групах залишиться таким самим, як у рік народження. Індекс тривалості життя обчислюється для нормування показника середньої очікуваної тривалості життя при народженні. Середня очікувана тривалість життя населення на рівні 85 років залишається метою для населення будь-якої країни. Індекс рівня освіченості є важливим компонентом ІЛР.

Майже кожна країна бажає наблизитися до повної грамотності населення та охоплення навчанням молоді. ПРООН вказує на те, що ВВП на душу населення найменш вдало відображає реальні можливості людського розвитку. Значення ІЛР для кожної країни вказує на те, наскільки далеко ця країна знаходиться від досягнення певних цілей: середньої тривалості життя 85 років, повної грамотності населення, повного охоплення навчанням молоді та досягнення середньорічного доходу на душу населення у розмірі 40000 доларів за паритетом купівельної спроможності національної валюти. Чим ближче ці цілі, тим більшим є значення ІЛР. Держави ранжуються за цим показником. Країни в рейтингу класифікуються чотирма категоріями: країни з дуже високим рівнем ІЛР (більше ніж 0,9); країни з високим рівнем ІЛР (від 0,8 до 0,9); країни із середнім рівнем ІЛР (від 0,5 до 0,8); країни з низьким рівнем ІЛР (від 0 до 0,5). Протягом усього періоду спостережень Україна перебувала у групі країн із середнім рівнем людського розвитку [2].

Звіт про стан людського розвитку за 2015 рік, який був представлений Організацією Об'єднаних Націй (ООН) 21 березня 2017 року, наголошує на важливості вивчення ІЛР як головного інструменту для оцінки прогресу країни у сфері людського розвитку. Зазначено, що починаючи з 2010 року, в доповідях ПРООН були введені нові показники, включаючи скоригований ІЛР з урахуванням нерівності. За останньою доповіддю ПРООН, Україна займала 84 місце за ІЛР серед 188 країн світу у 2015 році, разом із такими країнами, як Вірменія, Алжир та Йорданія. Варто зазначити, що країни-сусіди України, такі як росія, білорусь та Польща, мали вищі позиції за цим показником. Однак, важливо відзначити, що основним фактором, який визначає позицію України у цьому рейтингу, є суттєве відставання за компонентом здоров'я населення. Очікувана тривалість життя в Україні, згідно з даними ООН на 2016 рік, становить лише 122-ге місце серед 188 країн. Незважаючи на невелике збільшення цього показника з 1990 року, досягнуте покращення обмежується невеликим ростом доходів населення та бюджетним фінансуванням охорони здоров'я [3].

Для подальшого поліпшення стану здоров'я населення України необхідні не лише інвестиції в охорону здоров'я, але й значні зусилля у зміні способу життя та ставлення до власного здоров'я. Хоча за іншими складовими показника людського розвитку Україна виглядає більш респектабельно, ніж за компонентом здоров'я, все ж позиція країни у рейтингу значно знижується, коли застосовується модифікований ІЛР, не пов'язаний з доходом [3].

Як було вказано в «Доповіді про стан людського розвитку», в світі лише 1 % населення має майже 46 % всіх фінансових ресурсів [4]. За поданими даними можна зробити висновок, що навіть країни, які займають лідируючі позиції у світовому рейтингу, такі як

Норвегія та Австралія, стикаються з проблемою фінансової нерівності. Проте ситуація в Україні, безумовно, є набагато складнішою: як і в багатьох інших країнах світу менше ніж 1% населення має значні фінансові можливості, тоді як більшість (близько 60%) живе за межею бідності. Однією з основних причин такого нерівного розподілу фінансових ресурсів в Україні є корупція, яка є вищою порівняно із розвинутими країнами. В умовах такої ситуації важко очікувати досягнення високих показників у рейтингу ІЛР у короткостроковій перспективі. Фінансова нерівність призводить до соціальної диспропорції, обмеженого доступу до освіти і, що є найбільш важливим, скорочує тривалість життя [3].

Зростання рівня людського розвитку є надзвичайно актуальним завданням для сучасних держав, оскільки це безпосередньо впливає на фінансову стабільність, якість життя населення, соціально-економічний розвиток і місце країни в світі. Існують різні підходи до визначення рівня людського та економічного розвитку. Деякі міжнародні організації, зокрема ОЕСР, вважають, що ВВП на душу населення є ключовим показником економічного розвитку. Однак цей показник не враховує всі аспекти, які можуть впливати на розвиток країни [5].

Незважаючи на поступове покращення в сфері людського розвитку в Україні, відмінності між нею та іншими країнами залишаються значними. Наприклад, відмінності у тривалості життя та тривалості освіти демонструють різницю у рівні благополуччя населення. Дитина, народжена у Норвегії, країні з найвищим ІЛР, ймовірно проживе понад 82 роки і присвятить майже 18 років навчанню. У порівнянні з цим, українська дитина, найімовірніше, проживе 63 роки і присвятить навчанню 12 років. Хоча значна нерівність існує у багатьох країнах, включаючи деякі найзаможніші [6].

У 2022 році Україна займала 88 місце у рейтингу з 189 країн за ІЛР, що свідчить про певний прогрес. Проте, цей показник є викликом для країни, оскільки попри певне поліпшення, її позиція ще потребує значного підвищення. Хоча Україна мала певні покращення у сфері людського розвитку, нині, під час війни, з'явилися значні виклики, які вплинули на зниження якості життя населення [1].

У новому Звіті про людський розвиток, який був представлений ПРООН (UNDP), вказується, що Україна залишається країною з високим рівнем людського розвитку, але гостро відчуває негативний вплив зниження цього показника. ІЛР України складає 0,734, а позиція країни у світовому рейтингу становить 100 місце зі 193 країн і територій. За період з 1990 по 2022 рік значення ІЛР зросло на 0,4%, але проблеми, такі як наслідки пандемії COVID-19 та війна, наносять Україні значні врати, не лише показника ІЛР, а й життя людей [7].

Як висновок відмітимо, що нині Україна відстає за показниками людського розвитку від більшості розвинених країн Європи та світу. Крім цього, спостерігається негативна тенденція до погіршення цих показників як у цілому по країні, так і по окремим регіонам. Нинішній стан людського розвитку більшості регіонів України характеризується низьким рівнем життя, несприятливою демографічною ситуацією, поганим станом здоров'я населення, широким поширенням асоціальних явищ, несприятливим соціально-психологічним кліматом, погіршенням умов праці та іншими чинниками. Хочемо зауважити, що після нашої перемоги, логічним буде використати досвід країн з розвинутою економікою у використанні виваженої регіональної політики для підвищення добробуту та створення сприятливих умов для всього населення, незалежно від місця проживання. Тому забезпечення сталого людського розвитку як на регіональному рівні, так і країни в цілому, має бути пріоритетним напрямком для розробки напрямів державної політи повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. United Nations Development Programme. Індекс людського розвитку: Україна посіла 88 позицію серед 189 країн. 2018. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/indeks-lyuds%CA%B9koho-rozvytku-ukrayina-posila-88-pozytsiyu-sered-189-krayin> (дата звернення: 04.04.2024)

2. Саржинська А. Р., Ольвінська Ю. О. Статистичні аспекти дослідження рівня людського розвитку. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць*. 2016. Випуск 2. Одеса, ОНЕУ. С. 7 – 14. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6525/1/Статистичні%20аспекти%20дослідження%20рівня%20людського%20розвитку.PDF>
3. Доброскок Ю., Бадяев О., Косенко К. Сучасний стан та перспективи розвитку індексу людського розвитку на Україні. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. № 2 (9). 2017. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-9-2017-14.pdf>
4. Мельничук О. М., Ольвінська Ю. О. Динаміка показників людського розвитку в Україні. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць*. 2016. Випуск 2. Одеса, ОНЕУС. 89 – 93. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147041602.pdf>
5. Ставицький А. Моделювання індексу людського розвитку у світі. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2020. 5(212). С. 33-43. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/04/212-33-43.pdf>
6. Зелінська Г.О., Потьомкіна Н.Ю. Індекс людського розвитку як індикатор якості життя населення. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 260-266. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2953/2926>
7. United Nations Development Programme. Україна залишається країною з високим Індексом людського розвитку — звіт UNDP. 2024. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp> (дата звернення: 04.04.2024)

УДК 351:796:342.78

РОМАНОВ М.Ю., магістрант

ПАЩЕНКО А.Є., магістрант

Науковий керівник – **ПАНАСЮК В.І.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

kasanuk@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

На основі дослідження охарактеризовано основні завдання державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Виявлено проблеми, з якими стикнулася сфера фізичної культури та спорту під час війни. Зроблено висновок, що державна політика у сфері фізичної культури та спорту в умовах війни має спрямовуватися на збереження та підтримку фізкультурно-спортивної діяльності на основі співпраці з міжнародною спільнотою, яка надає допомогу вітчизняним спортсменам.

Ключові слова: державна політика, сфера фізичної культури та спорту, міжнародна спільнота.

Війна вплинула на всі сфери суспільного життя нашої країни. Не виключенням є і сфера фізичної культури та спорту. Оцінюючи наслідки, відмітимо неможливість повноцінно і якісно надавати послуги у сфері фізичної культури та спорту в багатьох областях України. Водночас фізична культура та спорт, як компонент здорового способу життя, виконують важливу роль у суспільстві. Нині вони стали не лише способом підтримання фізичного здоров'я, але й механізмом для соціальної інтеграції, виховання молоді, розвитку особистих якостей та формування національного духу.

В умовах воєнного стану діяльність публічних інституцій, що опікуються розвитком сфери фізичної культури та спорту, має бути спрямована на розробку ефективних механізмів управління сферою фізичної культури та спорту.

Вважаємо, що в нинішніх умовах частково розв'язати проблему підтримки сфери фізичної культури та спорту має розвиток державно-приватного партнерства. Так формуванню умов для розвитку фізкультурно-спортивного руху буде сприяти виважена державна політика у сфері фізичної культури та спорту, коли державне управління буде спрямовано на кінцевий результат – впровадження в країні доступних і конкурентоспроможних на світовому ринку інноваційних продуктів та технологій для залучення населення до масового оздоровчо-спортивного руху та участі в цих процесах бізнесу [1]. Логічно звернути увагу на взаємодію державних і недержавних інституцій у сфері фізичної культури та спорту, що буде сприяти розвитку механізмів регулювання у галузі та впровадженню нових видів організації суб'єктів діяльності за принципом поєднання державних інтересів з бізнесовими [1].

Вивчення міжнародного досвіду дозволяє зробити оцінку переваг американської та європейської систем публічного управління у сфері фізичної культури та спорту [2; 3].

Зокрема, для американської моделі публічного управління характерним є незначний ступінь державного втручання і децентралізація управлінських функцій, які впливають на розвиток сфери фізичної культури та спорту [2, с. 117].

Вважаємо, що більш прийнятним для досвіду України є європейська система управління, ознакою якої є наявність «наддержавного рівня управління і координації». Це обумовлено тим, що в Європі, починаючи з 1970-х років позитивний результат отримала діяльність міжурядової організації – Комітету з розвитку спорту (CDDS) – як спеціалізованого структурного підрозділу Ради Європи. Найбільш відомим є нормативний документ Ради Європи в галузі фізичної культури та спорту – Європейська хартія по спорту для всіх [2, с. 117; 3].

Вітчизняна практика побудови системи публічного управління сферою фізичної культури та спорту, спрямована на завершення процесу децентралізації в Україні, що позитивно впливає на взаємовідносини між окремими структурами та органами публічного управління, сприяє розробці та реалізації національних програм та державних стандартів з фізичної підготовки населення, моніторингу фізичного стану та здоров'я населення.

Нині перед українським спортом, як і перед державною політикою у цій сфері, постало багато викликів. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України спричинило значні зміни у сфері фізичної культури та спорту. Серед багатьох видатних спортсменів нашої держави, які стали на захист своєї країни, є втрати. Є також поранені, які вже ніколи не повернуться у великий спорт. В багатьох регіонах зруйновано спортивну інфраструктуру, що порушує чи взагалі унеможлиблює тренувальний процес. Складність організації спортивних змагань на території України значно скоротила їх кількість, оскільки не всі спортивні споруди відповідають вимогам безпеки.

Так, за даними, озвученими колишнім Міністром молоді та спорту України Вадимом Гутцайтом, на початок 2023 року розмір втрат спортивної інфраструктури України через руйнування перевищив 250 млн дол. США, а 320 спортивних об'єктів постраждало через військову агресію РФ, із них 87 було повністю зруйновано або частково знищено. Найбільше спортивних об'єктів було зруйновано у прифронтових регіонах Луганської, Донецької, Харківської, Херсонської, Чернігівської та Сумської областей [4].

Введення правового режиму воєнного стану в країні акцентувало на нових пріоритетах, орієнтованих на підтримку Збройних Сил України. Тому питання державної політики, які спрямовувалися на забезпечення стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні до початку повномасштабного вторгнення, мають другорядне значення і будуть вирішуватися поступово. Першочерговим завданням є орієнтація на відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів, ревіталізацію та відбудову нашої країни в цілому. Водночас державна політика у сфері фізичної культури та спорту може формуватися за європейською практикою із залученням до підтримки галузі міжнародних організацій (міжнародної допомоги), а також вітчизняного бізнесу шляхом розроблення та реалізації стратегій, програм та проектів розвитку фізичної культури та спорту.

Всупереч ряду труднощів, така робота вже ведеться: згідно з планом відновлення України поступово починають впроваджуватися в життя стратегії та проекти повоєнного відновлення, зокрема, проекти Національної програми «Розвиток систем культури та спорту» [5]. Відповідно до Програми посилена увага приділяється розвитку військово-прикладного та службово-прикладного спорту і воєнно-патріотичному вихованню молоді. На цьому наголошено у матеріалах робочих груп, залучених до розроблення Плану відновлення України («Молодь та спорт», «Освіта і наука») [6].

Відмітимо, що завдяки міжнародній допомозі у сфері фізичної культури та спорту, вдалося налагодити стабільний процес підготовки українських спортсменів за кордоном. Підтримка міжнародних партнерів дозволила українським спортсменам представляти Україну в міжнародних змаганнях, правдиво інформувати світову спільноту про війну, закликати про допомогу.

Як висновок відмітимо, що здобутки українських спортсменів на міжнародних змаганнях позитивно впливають на імідж України. Завдяки переможним результатам на чемпіонатах Європи та світу наші спортсмени нагадують про свою країну, яка виборює незалежність, маючи підтримку міжнародної спільноти. Надзвичайно важливим є розуміння міжнародною спортивною спільнотою, що правда на боці українців.

Список використаних джерел:

1. Степанюк О.В., Лисенко І.А. Державна політика в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи осіб з інвалідністю. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2019. С. 126–131.
2. EU sports policy: Going faster, aiming higher, reaching further. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)640168](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)640168). (дата звернення: 20.10.2024)
3. Project Management Office (PMO). URL: <https://www.projectmanager.com/pmo> (дата звернення: 20.10.2024)
4. Гутцайт В. Допис у Facebook Міністра молоді та спорту України Вадима Гутцайта. 12.01.2023. URL: <https://www.facebook.com/vgytzeit/posts/10161388341998539> (дата звернення: 20.10.2024)
5. План відновлення України (2022 – 2032 роки). Проекти національної програми «Розвиток систем культури та спорту». *План відновлення України*. URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems> (дата звернення: 20.10.2024)
6. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Молодь та спорт». *Національна рада з відновлення України від наслідків війни*. 2022. липень. URL: <https://is.gd/iP4HY3>. (дата звернення: 20.10.2024)

УДК 338.436:658.5

ХАХУЛА Л.П., к.п.н., доцент

ПЕТРЕНКО М.С., здобувачка вищої освіти

ГУСКА С.П., здобувач вищої освіти

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРОПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуті питання дослідження механізмів управління виробничо-економічною діяльністю агропідприємств в умовах системної економічної кризи. Визначено, що основною передумовою підвищення ефективності процесу управління виробничо-господарською діяльністю агропідприємств є використання внутрішніх та зовнішніх механізмів управління.

Ключові слова: агропідприємство, стратегічне управління, виробничий менеджмент, механізми управління.

В умовах системної економічної кризи як у світі, так і в Україні важливим завданням стає формування такого механізму управління агровиробництвом, який би міг реально забезпечити комплексний підхід до процесу організації його функціонування, а також був би спрямованим на досягнення ефективного виробництва агропродукції. Підвищення прибутковості та рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції є основою діяльності будь-якого підприємства аграрної сфери. Тому створення надійної платформи щодо формування прибутковості виробництва за рахунок професійного та компетентного персоналу забезпечить сталий розвиток сільського господарства в цілому в Україні, зростання науково-технічного та соціального прогресу, а з ним й належне місце у світовому господарстві.

Найбільш проблематичним питанням аграрного сектору економіки в умовах світової економічної кризи та пандемії є розробка та впровадження в діяльність сільськогосподарських підприємств удосконалених напрямів менеджменту виробничих процесів. Ринок вимагає виробляти і розподіляти аграрну продукцію у відповідності до поточних потреб та з урахуванням обмежених ресурсів. Метою агровиробництва сільськогосподарських підприємств, на думку вчених, «стало отримання прибутку і задоволення потреб споживачів у високоякісній сільськогосподарській продукції. Особлива увага зараз приділяється процесам виробничого менеджменту на всіх етапах виконуваних операцій, включаючи процеси від постачання до збуту. Окремо зауважується на відповідності кількості та якості виробничих ресурсів виробничій програмі агропідприємства, що використовується в процесі виконання операцій. Разом з цим, все більш актуальним стає гнучкість виробництва, якої можна досягти за рахунок раціональної організації виробництва та використання нової техніки і технологій тощо» [1].

Останнім часом спостерігається негативний вплив певних обставин на зниження ефективності управлінських рішень в агробізнесі. Найбільш суттєвими є недосконалість методик формування рішень через відсутність раціональних критеріїв відбору певної інформації, несвоєчасність складання звітів, недостатність та необґрунтованість наданої інформації тощо. У більшості випадків управлінські рішення ухвалюються без економічного обґрунтування ефективності стратегічних альтернатив та обліку фінансових ризиків, не розробляється алгоритм здійснення заходів, що не дає можливість отримати синергетичний ефект від видів діяльності агроформувань.

Встановлено, що загалом всі механізми управління виробничо- економічною діяльністю сільськогосподарських підприємств розподіляються на наступні групи:

1) Зовнішні, до яких входять механізми державного та ринкового управління (податки, штрафи, субсидії, кредити);

2) Внутрішні - (технологічне, ресурсне забезпечення, фінансово-економічні, організаційно-правові тощо).

Тому основною передумовою підвищення ефективності процесу управління виробничо-господарською діяльністю агропідприємств є використання внутрішніх та зовнішніх механізмів управління, орієнтованих на максимальне використання сукупного потенціалу, що є багаторівневою системою ресурсного, виробничого та економічного потенціалів, кожний з яких реалізується на певному рівні діяльності підприємства [2].

Під час проведення досліджень щодо доцільності та ефективності впровадження методів та механізмів стратегічного менеджменту агропідприємств встановлено, що на практиці управлінські рішення укладаються більше інтуїтивно, ніж на підставі детального аналізу чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства. До питань стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами керівники, як правило, ставляться формально і в переважній більшості випадків не застосовують сучасних технологій стратегічного менеджменту. Як показує практика, у агропідприємств знижена функція контролю та інформаційна забезпеченість процесу стратегічного управління.

Встановлено, що традиційна структура інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі не забезпечує можливості узгодження єдиних параметрів формування і моніторингу економічних показників, їх обґрунтування, оцінювання та перетворення в ефективні управлінські бізнес-рішення [3].

Разом з тим, не дивлячись на досконалість наявних виробничих ресурсів, їх віддача та прибутковість виробництва будуть зростати тільки за умови їх грамотного використання при впровадженні ефективного виробничого менеджменту. Саме керівникам та спеціалістам агроформувань потрібно оволодівати новітніми знаннями щодо удосконалення виробничого менеджменту з метою отримання ефекту синергії від усіх видів діяльності підприємств. Отже, новітні комп'ютерні програми та впровадження цифрового інформаційного забезпечення до виробничо-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств дасть змогу вийти на абсолютно новий рівень розвитку аграрної сфери.

Встановлено, що під час стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами конкурентною перевагою стає використання процесного підходу. З метою реалізації застосування концепції відбувається управління бізнес-процесами, отже має відбуватися ефективно управління певними процесами з метою досягнення запланованих результатів. Під час одержання повної інформації щодо стану та ефективності менеджменту бізнес-процесами використовують інструментарій з метою оцінювання ефективності, зокрема, використання новітніх програм інформаційного забезпечення та диджиталізації управління бізнес-процесами в діяльності аграрних підприємств [3].

Слід також зазначити, що впровадження напрямків ощадного виробництва дає можливість агропідприємствам відшукати певні резерви щодо зменшення витрат на підставі їх оптимізації протягом повного сільськогосподарського та агропродовольчого ланцюга, а також виявити процеси, які не створюють доданої вартості, а лише обтяжують процес виробництва непродуктивними витратами. Існує ряд концепцій, які частково чи повною мірою впроваджуючись у систему менеджменту підприємств забезпечують синергетичний ефект від їх функціонування, а саме: «ощадне виробництво» (Lean Production), «шість сигма» (Six Sigma), «теорія обмеження систем» (ТОС), «теорія розв'язування винахідницьких задач» (ТРВЗ), «цикл якості Дьомінга», система загального управління якістю (TQM). При цьому економіко-організаційна сутність концепції ощадливого агровиробництва має полягати у функціонуванні системи бізнес-процесів, що потребує менших прямих витрат праці, капітальних інвестицій, просторового базису для розширеного агровиробництва, матеріалів і часу на всіх стадіях створення споживчої цінності [4].

Ефективність функціонування агропідприємств в умовах економічної кризи залежить від своєчасності формування інформації про ринкову ситуацію, постачальників, споживачів, конкурентів, динаміку цін тощо. Тому раціональна система інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту агропідприємств має враховувати зовнішні і внутрішні інформаційні сфери та відображати комплексну інформацію про діяльність агропідприємства.

Таким чином, аграрні підприємства у своїй виробничо-господарській діяльності мають приділяти значну увагу вдосконаленню технологій, спеціалізації та концентрації виробництва, організації й оплаті праці, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу, а також набутому досвіду. Обов'язковою умовою зростання ефективності агровиробництва є наявність високопродуктивної техніки, яка відповідає новітнім технологіям, а також забезпеченість сільськогосподарських підприємств якісною сировиною та матеріалами. Разом з тим, не дивлячись на досконалість наявних виробничих ресурсів, їх віддача та прибутковість виробництва будуть зростати тільки за умови їх грамотного використання при впровадженні ефективного виробничого менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Бутко М.П., Задорожна С.М., Іванова Н.В. Виробничий менеджмент: підручник. Київ, 2019. 424 с.
2. Бойчук Н.Я., Орел В.В. Оптимізація управління бізнес-процесами на підприємствах України. Збірник наукових праць Національного технічного університету України «КПІ». 2018. Вип. 17. С. 173-180.
3. Довба І.В., Сойма С.Ю. Особливості оптимізації управління бізнес- процесами підприємства та методи їх удосконалення. Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. Вип. 6. 2018. С.130-133.
4. Корзаченко О.В. Оптимізація бізнес-процесів українських підприємств: проблеми та перспективи. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 3. С. 64-69.

УДК 338.436:005.21:330.341.1

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії в галузі економіки, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуті питання дослідження основ стратегічного управління бізнес-процесами агропідприємств та надання пропозицій щодо шляхів їх удосконалення з використанням стратегічних інструментів та інноваційних технологій.

Ключові слова: підприємство, інновація, управління, стратегічне управління, інноваційний розвиток, бізнес-процеси.

В сучасних умовах все більшого розповсюдження набуває впровадження інновацій в управління бізнес-процесами організацій. Особливого значення це має для галузі аграрного виробництва, що обумовлено постійною потребою в пристосуванні до змін ринку. Актуальність аналізу розвитку системи стратегічного управління бізнес-процесами обґрунтовується необхідністю узгодження бізнес-процесів внутрішнього середовища зі

змінами, включаючи інноваційні зрушення зовнішнього середовища, задля своєчасної та конструктивної реакції на них.

Зміни в ринковій економіці провокують збільшення значення процесу формування стратегічного менеджменту та визначення економічного потенціалу діяльності підприємства, зокрема його інноваційної діяльності і можливостей для впровадження інноваційних технологій.

Сучасні умови ведення бізнесу зумовлюють активне зосередження підприємства на управлінні бізнес-процесами. Складнощі в управлінні економічними процесами в Україні визначаються її нестабільністю та глибиною соціально-фінансових наслідків для бізнес-сектору, який має функціонувати в неперекорних умовах. В такій ситуації головною проблемою є координація управління бізнес-процесами, яка забезпечує адаптивну взаємодію до змін у нестабільному фінансовому світі та розробляє рішення для гнучкості економіки, які можна модифікувати в період їх реалізації.

Зростаючий динамізм і невизначеність зовнішнього середовища викликає проблему своєчасного пристосування сільськогосподарських організацій до умов, що постійно модифікуються. Досвід світової практики показує, що з метою подолання цієї перешкоди, все більше використовується концепція стратегічного менеджменту [1].

Багато сучасних підприємств, які орієнтовані на довгострокові результати бізнесу, відкривають шлях для переходу до методів управління процесами, які дозволяють їм виробляти конкурентоспроможні продукти та послуги, що набуває глобального значення.

Особливістю стратегічного менеджменту в аграрному секторі є його специфіка. Гальмівні фактори створюють перешкоди у розвитку аграрного сектору, його ефективному функціонуванню, що, зокрема, визначає потребу та доцільність регулювання цієї сфери інструментами державного впливу, що передбачає використання стратегічного планування, з метою покращення перспектив розвитку, вдосконалення та процвітання аграрного сектору в майбутньому.

В сучасному світі з великою швидкістю відбувається розвиток інноваційного розвитку підприємницької діяльності в усіх сферах економіки. Для аграрної галузі даний процес має велике значення з огляду на специфічність та підвищений ризик її функціонування. Все більшого значення набувають процеси диджиталізації діяльності, тобто супровід господарських процесів цифровими технологіями [2]. Існує постійна потреба в пошуку нових рішень з метою підвищення привабливості підприємства на ринку, зростання рентабельності виробництва, покращення екологічних характеристик навколишнього середовища та кінцевого продукту діяльності.

Зростання значущості інноваційних зрушень викликає процеси активізації інноваційного розвитку агропідприємства й потребує формування ефективної системи керування її бізнес-процесами. Щоб мати можливість реалізувати інноваційні завдання, що постають перед підприємством, необхідна переорієнтація системи управління організацією на використання нових управлінських рішень, методів і технологій [2].

Таким чином, процес інноваційного розвитку підприємства можна описати як сукупність дій, внаслідок яких в системі відбуваються організаційні зміни, а також зміни кадрових відносин, співпраці із зовнішніми контрагентами (постачальниками, кінцевими споживачами).

З метою успішного вирішення інноваційних завдань, що виникають на ринку, необхідно розробити систему стратегічного менеджменту бізнес-процесів інноваційної діяльності, яка базується на розподілі складного процесу на прості елементи та побудові специфічного керування бізнес-процесами.

Впровадження бізнес-процесів є складовою інноваційного розвитку з огляду на те, що це і стратегічна, і оперативна діяльність. При стратегічному управлінні бізнес-процесами в процесах інноваційного розвитку необхідно враховувати ступінь та якісні властивості інноваційного потенціалу, що є достатнім для їх виконання [3].

Задля оптимального виконання бізнес-процесів доцільно робити прогноз

фінансових результатів і затрат, які виникають у зв'язку з інноваційно-спрямованою діяльністю розвитку. В цих умовах пошук оптимального стану повинен включати як процеси, так і зв'язки між ними.

Шлях інноваційного розвитку в сучасних умовах є невід'ємною або навіть вирішальною частиною економічного процвітання всіх галузей господарювання країни. Спираючись на досвід зарубіжних країн, можна зазначити, що шляхом розширеного використання інноваційних досягнень в діяльності можна заповнити конкурентоздатною продукцією власного виробництва як внутрішній, так і зовнішній ринок. Основною характеристикою системи менеджменту інноваційного розвитку підприємства є те, що воно зосереджене не тільки на внутрішніх відносинах, а й на тому, що підприємство повинне повною мірою залучати наявні та потенційні можливості ринку в аспекті інноваційного процвітання, щоб успішно конкурувати та максимізувати прибуток, з метою стабільного розвитку організації в цілому.

Аналізуючи процеси інноваційного розвитку в агробізнесі, зокрема в галузі рослинництва, встановлено підвищення привабливості використання нових технічних засобів у виробництві агропродукції. Здійснення господарської діяльності в галузі рослинництва потребує постійного моніторингу і своєчасного вжиття необхідних агротехнічних заходів. В минулі роки ці задачі здійснювалися з використанням наземної техніки. Сучасні умови спровокували швидкий розвиток альтернативних технологій. Одним із наслідків цього процесу стало використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в процесі стратегічного управління інноваційним розвитком аграрного підприємства.

Слід відзначити основні тенденції у впровадженні сучасних ІТ-пристосувань у сільське господарство [4]: розроблення систем точного землеробства з глобальними навігаційними супутниковими системами та системами дистанційного зондування; технології безпілотного управління; системи дистанційного обліку та управління матеріально-технічними цінностями; моделювання за сценарним підходом та інтелектуальний аналіз показників; використання мобільних телефонів з метою контролю стану земельних угідь (агроскаутінг) тощо.

Таким чином, існуючі тенденції використання інноваційних технологій у сфері аграрного виробництва, які зумовлюють жорстку конкуренцію в цій сфері та викликають потребу агровиробників у пристосуванні до них та постійному вдосконаленні. З цією метою варто утворювати окремі структурні одиниці, діяльність яких буде спрямована на управління інноваційним розвитком підприємства та особливу увагу приділяти розробці інноваційній стратегії та політиці організації. Окрім того, інноваційний розвиток потребує підтримки з боку держави, виходячи з того, що певні законодавчі акти наразі обмежують їх повноцінне впровадження. Це призводить до того, що процес реалізації є простішим для великих агрохолдингів, внаслідок цього виникають несприятливі умови для функціонування малих підприємств. З огляду на це, сприятлива політика держави у галузі сільського господарства здатна сприяти розвитку малого та середнього бізнесу.

Узагальнюючи вищевикладене, інноваційний розвиток агропідприємства слід розглядати як процес господарської діяльності, що орієнтований на застосування різноманітних інноваційних елементів у виробничій, маркетинговій і збутовій діяльності з метою зростання ефективності діяльності та її конкурентної позиції на ринку.

Список використаних джерел:

1. Артеменко Л. П., Шиліпук О. Я. Особливості стратегічного управління аграрними підприємствами. Всеукраїнська науково-практична конференція "Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін". 2020. С. 18-21.
2. Свиридова С.С., Толстова С.А. Сучасні інструменти стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. Економіка: реалії часу. 2017. № 2(30).

- С. 109-116.
3. Чорна І.А. Стратегічне управління інноваціями в аграрних підприємствах: наук. роб. під керівн. Н.М. Горобець. Дніпро : ДДАЕУ. 2020. С. 57.
 4. Ходаківський О. М. Управління бізнес-процесами підприємства. Агросвіт. 2017. № 22. С. 60-64.

УДК 005.336.3:658.516

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії в галузі економіки, доцент
МЕЙТА О.А., здобувач вищої освіти
АТАМАШКО Д.В., здобувач вищої освіти
Білоцерківський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розглянуто питання інструментарію удосконалення системи менеджменту на підприємстві, який забезпечить реалізацію конкурентної стратегії підприємства. Визначено, що для успішного впровадження механізму менеджменту якості необхідно модернізувати стратегію розвитку підприємства загалом та у сфері забезпечення якості; для досягнення визначених стратегічних цілей розвитку підприємства і завдань політики у сфері якості.

Ключові слова: управління, якість, менеджмент якості, система менеджменту якості, підприємство, політика якості.

В сучасних умовах глобалізації бізнесу, загострення конкурентної боротьби на міжнародних та національних ринках, швидкого оновлення продукції й послуг внаслідок розвитку науково-технічного прогресу для підприємств найбільш важливим питанням стає можливість зберегти свої позиції на ринку та забезпечити перспективи розвитку. У їх вирішенні забезпечення якості є однією з першочергових складових конкурентоспроможності та утримання прихильності споживачів, а також розширення сфери свого впливу. Якість та обсяги продукції виступають кінцевими результатами виробництва й стратегічним завданням будь-якої організації є зростання обсягів за умови підтримання й покращення якості. Внаслідок цього, проблематика ефективного й раціонального управління якістю, її стандартизації та сертифікації була й залишається актуальною на всіх рівнях економічного агрегування: рівні світового господарства – міжнародні вимоги до якості, рівні національної економіки – забезпечення соціальних гарантій споживачів, рівні окремої організації – збереження і розширення власних позицій та підтримання репутації.

Якість продукції є одним із найважливіших критеріїв успішності функціонування будь-якої організації. Сьогодні споживач все більше стає вибагливим та перебірливим щодо вибору благ з метою задоволення власних потреб, відповідно виробникам доводиться наполегливо працювати на забезпечення належного рівня якості продукції, її доступності, надання послуг післяпродажного сервісу, щоб залучити та утримати своїх покупців. На макроекономічному рівні покращення якості продукції виступає найважливішою умовою інтенсифікації економічного розвитку, джерелом економічного зростання країни та ефективності виробництва її національного господарства. Це обумовлює системно важливу роль комплексного управління якістю на підприємстві. Отже, з позицій підприємства – мікроекономічного аналізу, якість продукції є першочерговою умовою конкурентоспроможності, що в свою чергу є умовою утримання на ринку підприємства та забезпечення прибутковості його діяльності [1].

Системний підхід в управлінні якістю зумовлює формування та забезпечення ефективного функціонування менеджменту як системи, що включає сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які необхідні для спрямування та контролю діяльності організації в сфері якості.

В сучасних умовах жодна організація не може досягнути успіху на ринку, якщо не орієнтується на постійне вдосконалення діяльності та покращення якості продукції чи послуг. Якість в загальному розумінні можна визначити як істотну ознаку, властивість, яка відрізняє одне благо від іншого. З позицій діяльності підприємства та процесу управління якість набуває більш формалізованих характеристик й визначається через наявність певних визначених властивостей (характеризуються показниками якості) та певної цінності (визначається через споживче сприйняття та оцінювання).

Значна роль та актуальність вирішення проблем забезпечення якості зумовила формування інституційного забезпечення на міжнародному рівні у формі стандартів та сертифікації. Запровадження стандартів щодо побудови систем управління якістю на підприємствах зумовило систематизацію вимог до організацій щодо розвитку системи управління якістю, які передбачають: формування організаційної культури якості, здійснення планувати якості, визначення процесів та заходів щодо їх поліпшення, встановлення відповідальності за якість та мотивації персоналу за її підвищення, документацію процедур та якості, оцінювання ступеня задоволеності свої клієнтів. Серед основних причин запровадження системи менеджменту якості за міжнародними стандартами можна назвати наступні: умова укладання угоди з боку постачальників або замовників; отримання конкурентних переваг або рівних умов з конкурентами; забезпечення довіри до організації, її репутаційного іміджу; зменшення кількості рекламацій та браку; завоювання нових ринків збуту [2].

Підприємства, які втілюють у своїй діяльності вимоги стандартів ISO, забезпечують цілий ряд переваг своєї діяльності: узгодженість забезпечення матеріалами та комплектуючими із постачальниками, скорочення простоїв в роботі обладнання внаслідок планово-упереджувальних робіт, підготовленість та кваліфікаційна відповідність персоналу, стабільність роботи та мінімізація конфліктів.

Згідно стандартам ISO система менеджменту є частиною загальної системи менеджменту підприємства у сфері якості. Вона включає розробка політики та визначення цілей підприємства щодо якості (стратегія розвитку підприємства), планування якості (визначення операційних процесів життєвого циклу продукції, їх структури та ресурсів для досягнення цілей у сфері якості за кожним процесом); управління якістю (забезпечення виконання вимог щодо якості продукції); забезпечення якості (формування умов необхідних для досягнення показників якості); поліпшення якості [2].

Орієнтація підприємства на якість у своїй діяльності відкриває йому нові можливості в сучасному конкурентному середовищі. Сучасна система управління якістю підприємства передбачає здійснення управлінської діяльності у сфері якості на всіх стадіях життєвого циклу продукції та під час протікання будь-яких процесів підприємства. Як показав аналіз системи управління якістю підприємства, її побудова та впровадження в організації є складною процедурою, що вимагає значних витрат часу та ресурсів, а функціонування зорієнтовано на постійні покращання та удосконалення діяльності. Оцінка результативності функціонування системи управління на підприємствах дозволила виробити окремі рекомендації щодо вдосконалення її функціонування. Практичні рекомендації передбачають роботу в трьох напрямках:

По-перше, необхідно й надалі підтримувати імідж та розширювати власні можливості через розширення спектру послуг, які надає підприємство (аутсорсинг), для забезпечення повного використання наявних виробничих потужностей та науково-технічної бази.

По-друге, необхідно повною мірою реалізувати процесний підхід в управлінні якістю, для чого потрібно здійснити трансформацію організаційної структури,

передбачити посаду або підрозділ з питань якості, оскільки наявний відділ технічного контролю здійснює саме контроль якості, а не управління.

По-третє, з метою покращення функціонування системи управління якістю, оптимізації процедур та документообігу можливим є автоматизація системи управління підприємством, в тому числі й якістю.

Робота щодо реалізації зазначених напрямів має супроводжуватись вдосконаленням та повним використанням можливостей аналітичного інструментарію щодо інформаційного забезпечення управлінських рішень на підприємстві [3].

Отже, на нашу думку, необхідно модернізувати стратегію розвитку підприємства загалом та у сфері забезпечення якості; для досягнення визначених стратегічних цілей розвитку підприємства і завдань політики у сфері якості доцільно запровадити методи управління по цілям за допомогою автоматизації управління на основі інтеграції нових програмних рішень з уже діючим на підприємстві програмним забезпеченням; оптимізувати організаційну структуру підприємства та управлінську діяльність в контексті реалізації процесного підходу до управління; модернізувати систему внутрішньофірмових комунікацій із застосуванням сучасних технологій; на основі використання аналітичних інструментів системи менеджменту якості, що передбачені в керівництві по якості підприємства підвищити результативність управління ресурсами (фінансовими ресурсами, структурою активів, закупівлями комплектуючих та матеріалів).

Список використаних джерел:

1. Лучко М.Р. Контроль якості внутрішнього аудиту підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. Бізнес Інформ. 2015. № 7. С. 229-234.
2. Білоус-Сергеева С.О. Роль управління якістю у концепції «Lean production» та проблеми її впровадження на вітчизняних виробництвах. Reporter of the Priazovskyi state technical university. 2018. Вип. 35. С. 77-83.
3. Коровіна О.В. Lean-produktion в системі управління промисловим підприємством. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. №6. С. 52-56.

УДК 005.95/96:338.436

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії в галузі економіки, доцент

ДЕМЧАК С.А., здобувач вищої освіти

ПУЗАНЬ А.П., здобувачка вищої освіти

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розглянуті питання механізму забезпечення розвитку управління персоналом на підприємстві, який є важливою умовою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства та вчасної реакції на факторі впливу зі сторони бізнес-середовища. Визначено основні заходи щодо удосконалення ефективності управління персоналом на аграрному підприємстві.

Ключові слова: підприємство, управління, менеджмент персоналу, конкурентоспроможність, ефективність управління.

Одним з найважливіших складових елементів менеджменту підприємства є управління персоналом як система ефективного управління працівниками та їхньою

діяльністю. Діяльність підприємств завжди пов'язана з людьми, які працюють на ньому. Вірні принципи організації виробництва, оптимальні системи та процедури відіграють, звичайно ж, важливу роль, але виробничий успіх залежить від конкретних людей, їх знань, компетентності, кваліфікації, дисципліни, мотивації, здатності вирішувати проблеми, сприйнятливості до навчання. Слід також зазначити, що існує безпосередня залежність конкурентоспроможності економіки, рівня добробуту населення від якості трудового потенціалу персоналу підприємств та організацій цієї країни. Цілком природно, що трудові ресурси вважають одним з найважливіших чинників досягнення економічного результату підприємством.

Управління підприємством здійснюється через людину: через людей вносяться певні корективи в технічну, технологічну і організаційну сторони процесу надання послуг. Але й самі робітники є об'єктом управління. Це стосується, перш за все, кількості і якості робочої сили, формування трудового потенціалу, його розвитку і використання, мотивації трудової поведінки, виробничих і особистих стосунків та ін. Проблемою для багатьох підприємств України є формування ефективної кадрової політики, спрямованої на залучення досвідчених високопрофесійних працівників, їх навчання та підвищення кваліфікаційного рівня, професійне зростання.

Одним із способів досягнення організаційних цілей підприємства є формування системи менеджменту персоналом, форм та методів управління персоналом підприємств. За допомогою правильного вибору методу управління персоналом забезпечується чітка організація процесу керування і всієї виробничо-економічної діяльності [1].

У наш час будь-яке підприємство намагається побудувати свою діяльність таким чином, щоб у кінцевому результаті діяльність як його окремих складових, так і в цілому, була прибутковою та ефективною. З точки зору сучасних науковців, дослідників та практиків з питань управління, це завдання є можливим за умови наявності спеціального, індивідуально розробленого для кожного підприємства, механізму управління його діяльністю. Розробка такого механізму має бути одним з ключових завдань кожного менеджера чи власника підприємства, який планує здійснювати успішну діяльність. Організація даного процесу потребує нових підходів, що будуть враховувати законодавчу базу, особливості конкурентного середовища, відмінності даного підприємства та сфери його діяльності, сучасні форми господарювання і методи управління, а також багато інших чинників.

Важливою умовою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства, вчасної реакції на факторі впливу зі сторони бізнес-середовища є розробка організаційно-економічного механізму управління персоналом, який базується на використанні новітніх управлінських методик і технологій для мотивації, збереження та розвитку професійного й особистісного рівня працівників підприємства [2].

У процесі аналізу особливостей управління персоналом підприємства було визначено, що для того, аби працівники товариства відповідали сучасним конкурентним вимогам, які постійно підвищуються, необхідно приділяти достатньо уваги механізмам з розвитку персоналу, організації освітніх процесів та заходів з підвищення кваліфікації з використанням внутрішніх і залучених ресурсів. Поряд з розробкою навчальних заходів, важливим аспектом є наявність правильно налагодженої системи заохочень для того, аби більше зацікавити працівників в підвищенні рівня знань, розвитку навичок та компетенцій. Проте оплата праці є стимулюючим фактором лише у тому випадку, якщо вона безпосередньо пов'язана з підсумками праці робітників. Персонал підприємства повинен розуміти наявність стійкого зв'язку між матеріальною винагородою та виконаною роботою.

Результати дослідження ефективності управління персоналом підприємств дозволили обґрунтувати пропозиції щодо його удосконалення. Зокрема, запропоновано наступні напрями:

- 1) удосконалення системи добору кадрів, зокрема здійснення добору кадрів на конкурсних засадах;
- 2) впровадження системи навчання та підвищення кваліфікації кадрів, у тому числі шляхом направлення працівників у заклади вищої освіти;
- 3) удосконалення адміністративних методів управління персоналом;
- 4) пропонується впровадження системи "планування кар'єри" з метою ініціювання професійного росту працівників;
- 5) впровадження системи оцінки індивідуальних результатів праці на ґрунті об'єктивних показників посадових інструкцій та стандартів якості [3].

Запропоновані заходи націлені, насамперед, на підвищення ефективності та продуктивності праці на підприємстві, стимулювання професійного росту працівників, формування належного у них ставлення до власних обов'язків та підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А., Заїчко О.С. Новітні технології в економіці персоналу: нові можливості й нові виклики. Вісник економічної науки України. № 2 (31). 2016. С. 52-57.
2. Михайлова Л.І. Управління персоналом: Навч. посіб. / Михайлова Л.І. К.: Центр учбової літератури, 2007. 248 с.
3. Свіргун В. Інноваційні підходи управління персоналом. Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні. Матеріали VII Науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю "Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі". Тернопіль. ЗУНУ. (21 жовтня 2022 року), 2022.

УДК 658.155:330.342.012.23

БАЦАЙ Я.О., магістрантка

Науковий керівник – **БАТАЖОК С.Г.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

2029.skynet.5@gmail.com

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

Досліджені чинники, що впливають на зростання прибутку підприємства в динамічному ринковому середовищі.

Ключові слова: прибуток підприємства, фінансова політика, ефективність виробництва, ефективне управління запасами, аналіз діяльності конкурентів, оптимізація виробничих процесів.

У сучасному ринковому середовищі основною метою будь-якого підприємства є максимізація прибутку. Цей показник є не лише відображенням фінансової ефективності, але й визначає можливості для подальшого розвитку та інвестування. Високий рівень прибутку забезпечує компанії фінансову стабільність, дозволяє переживати кризи та інвестувати в розвиток. Прибуток є джерелом фінансування нових проектів, розширення виробництва, впровадження інновацій та виходу на нові ринки. Компанії з високою прибутковістю приваблюють інвестиції, що дозволяє їм швидше розвиватися та збільшувати свою ринкову частку. Стабільний прибуток дозволяє компанії виконувати свою соціальну відповідальність, створювати нові робочі місця та підтримувати місцеві громади [1].

Прибуток підприємства – це результат взаємодії численних внутрішніх та зовнішніх чинників. Зростання прибутку є невід'ємною метою будь-якого підприємства, адже воно

свідчить про ефективність його діяльності, забезпечує фінансову стабільність та створює основу для подальшого розвитку. Однак, досягнення цієї мети є складним завданням, оскільки на прибуток впливає безліч різноманітних чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх. Серед внутрішніх чинників, які підприємство може контролювати безпосередньо, варто виділити ефективність виробництва. Зниження собівартості продукції за рахунок оптимізації процесів, впровадження нових технологій та раціонального використання ресурсів є одним із ключових шляхів до збільшення прибутку. Паралельно з цим, підвищення продуктивності праці, покращення якості продукції та розширення асортименту також сприяють зростанню прибутку. Маркетинг та продажі відіграють не менш важливу роль. Ефективна маркетингова стратегія, спрямована на створення унікального іміджу бренду та залучення нових клієнтів, дозволяє збільшити обсяги продажів. А впровадження сучасних інструментів продажів та навчання персоналу забезпечують ефективну реалізацію продукції. Управління персоналом також є важливим чинником, що впливає на прибуток. Мотивація співробітників, створення сприятливого робочого середовища та підбір кваліфікованого персоналу сприяють підвищенню продуктивності праці та лояльності до компанії. Фінансова стратегія підприємства також має суттєвий вплив на прибуток. Оптимізація фінансових потоків, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також інвестиції в розвиток дозволяють забезпечити стабільність фінансового стану підприємства та створювати нові можливості для зростання. Зовнішні чинники, які підприємство не може безпосередньо контролювати, також мають значний вплив на прибуток. Макроекономічна ситуація, стан конкуренції, законодавство, технологічні зміни та соціальні чинники – все це формує зовнішнє середовище, в якому працює підприємство. Макроекономічна ситуація, зокрема темпи зростання ВВП, інфляція та валютний курс, безпосередньо впливають на попит на продукцію та вартість ресурсів. Конкуренція з боку інших підприємств змушує компанії постійно вдосконалюватися та шукати нові ніші на ринку. Законодавство, особливо податкова політика та трудове законодавство, впливає на витрати підприємства та його взаємовідносини з державою. Технологічні зміни створюють як нові можливості, так і загрози для бізнесу. Соціальні чинники, такі як демографічні зміни та зміни в споживчих перевагах, також впливають на попит на продукцію.

Крім того, на прибуток підприємства впливають інші чинники, такі як культурні особливості, природні умови та географічне розташування. Таким чином, зростання прибутку підприємства – це результат комплексної взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників. Для досягнення успіху підприємство повинно постійно аналізувати своє внутрішнє середовище, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та використовувати всі можливості для підвищення ефективності своєї діяльності. Розуміння чинників, що впливають на зростання прибутку, є ключовим для прийняття ефективних управлінських рішень. Завдання керівництва підприємства полягає в тому, щоб виявити найбільш важливі чинники для конкретного бізнесу та розробити стратегію, яка дозволить максимально ефективно використовувати внутрішні ресурси та адаптуватися до зовнішніх змін [2].

Одним з найважливіших чинників впливу на прибуток є ціноутворення. Встановлюючи ціну на свою продукцію, підприємство має враховувати безліч чинників: попит споживачів, ціни конкурентів, витрати виробництва, макроекономічні умови та навіть психологічні аспекти сприйняття ціни споживачем. Правильно обрана ціна дозволяє не лише покрити всі витрати, але й забезпечити необхідний рівень прибутку для подальшого розвитку [3], [4].

У сучасному бізнес-середовищі підприємства шукають методи підвищення своєї ефективності та збільшення прибутковості. Одним з найефективніших є зниження витрат, що дозволяє збільшити прибуток, оскільки підприємство зможе пропонувати свої товари або послуги за більш низькими цінами або з більшою маржею прибутку. Методом зниження витрат є оптимізація виробничих процесів, що передбачає аналіз кожного етапу виробництва, виявлення неефективних дій та розробку заходів щодо їх усунення.

Автоматизація виробництва, впровадження нових технологій, вдосконалення планування виробництва – все це може значно знизити витрати. Впровадження нових технологій також є важливим інструментом зниження витрат. Сучасні технології дозволяють автоматизувати багато рутинних операцій, підвищити точність виробництва, знизити кількість відходів та покращити якість продукції. Ефективне управління запасами дозволяє знизити витрати на зберігання, транспортування та фінансування запасів. Використання систем управління запасами на основі прогнозування попиту дозволяє оптимізувати рівні запасів і уникнути дефіциту або надлишків. Зниження енергоспоживання є ще одним важливим напрямом роботи з оптимізації витрат. Економія енергоресурсів не тільки зменшує витрати, але й сприяє збереженню навколишнього середовища [5].

Конкуренція є невід’ємною частиною ринкової економіки. Вона стимулює підприємства до постійного вдосконалення своїх продуктів та послуг, зниження витрат і пошуку нових ринків. Для успішної конкуренції підприємствам необхідно проводити глибокий аналіз діяльності конкурентів, виявляти їхні сильні та слабкі сторони і розробляти власні конкурентні переваги [6].

Державне втручання у економіку, через встановлення норм і стандартів, ліцензування, податкову систему та інші адміністративні чинники, може як стимулювати, так і обмежувати можливості підприємств щодо зростання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н. М. Прибуток підприємства: його роль, формування та резерви збільшення в умовах ринкової економіки // Електронний журнал «Ефективна економіка». 2019. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7253>
2. Романова Т. В., Даровський Є. О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємства України в сучасних умовах // Електронний журнал «Ефективна економіка». 2015. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>
3. Ринкова ціна: сутність і особливості. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21604/#google_vignette (дата звернення 18.10.2024)
4. Марцин В. Ц. Економіка торгівлі : підручник. Київ: Знання, 2008. 603с.
5. Шляхи зниження собівартості реалізованої продукції. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/shlyahi-znizhennya-sobivartosti-realizovanoyi-produktsiyi> (дата звернення 18.10.2024)
6. Як конкуренція допомагає бізнесу розвиватися. URL: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1894-yak-konkurentsia-dopomahaie-biznesu-rozvyvatysia> (дата звернення 18.10.2024)

УДК 338.2

ОСИПЕНКО Б.Р., здобувач ступеня доктор філософії
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Розкрито стратегічні цілі та найважливіші складові державної екологічної політики, її мета та пріоритетні програми розвитку України у сфері «зеленої економіки», їх зміст і цільове спрямування.

Ключові слова: екологічна політика, «зелена економіка», пріоритетні напрями розвитку України.

Сучасний екологічний стан території України, особливо тимчасово окупованих територій підтверджує необхідність розробки комплексної державної стратегії переходу на «зелену економіку». В нинішньому економічному середовищі України державні інститути розробили лише окремі її аспекти. Цілісним комплексним документом, який покликаний збалансувати систему природокористування та інтегрувати положення окремих нормативно-правових актів і цільових програм, є «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1]. Основними засадами передбачено досягнення таких стратегічних цілей:

1) запровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, розвиток відновлюваних джерел енергії, нематеріального природокористування, яке спрямоване на підвищення енергоефективності, декарбонізацію енергетичного сектору та розвиток джерел відновлюваної енергетики;

2) у сфері безпеки і оборони має бути вирішене питання доступу до об'єктів військово-оборонного промислового комплексу для здійснення відповідного нагляду та контролю за дотриманням на цих об'єктах природоохоронного законодавства, запобігання забрудненню поверхневих та ґрунтових вод нафтопродуктами, знищенню природних ландшафтів тощо з метою мінімізації наслідків діяльності на цих об'єктах, що сприятиме реформам у сфері безпеки і оборони та впровадженню стандартів НАТО;

3) запровадження міжнародних стандартів систем екологічного управління на підприємствах і в компаніях, що сприятиме розвитку системи управління навколишнім природним середовищем та реалізації в Україні міжнародних природоохоронних ініціатив;

4) упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах - членах Європейського Союзу;

5) впровадження системи управління екологічними ризиками в усіх сферах національної економіки, що сприятиме запобіганню катастроф техногенного та екологічного характеру.

Серед основних цілей програми слід виокремити:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління [1]. Як бачимо, усі цілі спрямовані на сталий розвиток через призму екологічних цінностей. Розробка та затвердження цієї стратегії свідчить про суттєві позитивні зміни в державі у напрямку «озеленення» економіки [4]. Зелена економіка – перспективний сектор для залучення іноземних інвестицій в Україну в післявоєнний період. Крім того, ми йдемо в Європу, де піклування про екологію має велике значення.

Для досягнення намічених цілей розроблено ряд важливих програм розвитку України у сфері «зеленої економіки». Серед них, яка уже реалізується навіть в умовах війни: «EaP GREEN». «Екологізація економіки у країнах Східного партнерства» («EaP GREEN») – це велика регіональна програма, яку реалізовує Європейська економічна комісія Організації

Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), ОЕСР, ЮНЕП та ЮНІДО і яка спрямована на сприяння шести країн Східного партнерства (СХП) Європейського Союзу: Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Республіці Молдова і Україні – до переходу на «зелену» економіку. Програму фінансує Європейська комісія, чотири організації-виконавці та інші донори [3].

Основною метою Програми є перехід країн Східного партнерства (СП) на «зелену» модель розвитку та ведення бізнесу шляхом розмежування економічного зростання та деградації навколишнього середовища і виснаження ресурсів [2], зокрема:

– інтеграції сталого споживання та виробництва (ССВ) в національні плани розвитку, законодавство та нормативну базу з метою формування інституціонального для розробки політики «зеленого» зростання відповідно до підходів Європейського Союзу;

– заохочення використання стратегічної екологічної оцінки навколишнього середовища (СЕОС) і оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) як важливих інструментів планування економічного розвитку на принципах URL: екологічної стійкості;

– забезпечення переходу на «зелену» модель розвитку і ведення бізнесу шляхом адаптації та демонстрації переваг застосування практики і методів ССВ в окремих секторах економіки (обробної промисловості, сільському господарстві, будівництві).

Отже для досягнення намічених цілей екологізація економіки в Україні має починатися через налагодження сортування сміття, зелену енергетику, розробку та пошук нових технологій, які б допомогли зменшити викиди в атмосферу.

Список використаних джерел:

1) Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

2) ТОП-5 шляхів розвитку “зеленої” економіки в Україні. Економіст. 13.02.2024. URL:

<https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/>

3) EaP GREEN. UNECE. URL: <https://unece.org/eap-green>

4) Yukhymenko Petro, Batazhok Svitlana, Rybak Nadiia, Tkachenko Olha, Bilyk Olha, Panasiuk Viktoriia, Prykhodko Tamara. Problems of the transition of the Ukrainian economy to a “green economy” based on sustainable technological change. Journal of Infrastructure, Policy and Development 2024, 8(5), 3561. 14 p. URL: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i5.3561>

UDC 336,74:004,9

MOTSAR M., master student

Scientific adviser – **NOVIKOVA V.**, PhD in Economics,

Bila Tserkva National Agrarian University

maksymmtsar@gmail.com

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE USE AND REGULATION OF CRYPTOCURRENCIES AND DIGITAL FINANCIAL ASSETS

The article examines the international experience of using and regulating cryptocurrencies and digital financial assets. The main problems faced by the state due to the lack of fundamental research on the economic nature of virtual assets are analysed, which leads to significant differences in regulation at the national level. The study identifies the main areas that require regulation, in particular, the use of digital assets in the payment and investment sectors, as well as in the field of combating money laundering and terrorist financing. The article considers the classification of digital assets as property, currency or goods in connection with a country. The author also analyses the approaches of different states to the regulation of operations with cryptocurrencies and the interests of international institutions in unifying these regulatory norms.

Key words: cryptocurrency, digital financial assets, virtual assets, regulatory norms.

A study of the global experience of regulating transactions with digital assets shows that the main regulatory problems in this area are related to the practical absence of fundamental research on the economic nature of virtual assets, which leads to significant differences in the regulation of transactions with digital assets at the state level. As a result, the regulatory regimes for the circulation of digital assets are not always adequate to the risks of their use in the payment and investment sectors. Undoubtedly, the absence of regulatory regulation of operations with digital assets threatens to widespread use of these assets in the shadow economy (money laundering, terrorist financing, tax avoidance, etc.), which can destabilise the functioning of national financial markets and payment systems and lead to significant financial losses for economic agents. Currently, there is no unified international system for regulating the circulation of digital assets. However, a number of international institutions, primarily the FSB in cooperation with the G7 and G20 countries, as well as the OECD, are making attempts to unify certain approaches and norms, as well as to exchange information related to the circulation of digital assets at the international level.

For example, the Financial Stability Board points out the following areas that require constant monitoring by national regulators in relation to the circulation of digital assets:

- 1) the growing participation of the banking sector in digital asset ecosystems that are not covered by regulation;
 - 2) increasing investments by institutional investors in digital assets, when such investments are highly leveraged;
 - 3) increasing acceptance of digital assets in payment transactions;
 - 4) the growing role of platforms for trading digital assets in the financial market;
 - 5) increased financial losses due to the volatility of digital asset prices;
 - 6) loss of confidence in stablecoins and sale of reserve assets;
 - 7) the rapid growth of DeFi (decentralised finance) in the absence of identified intermediaries responsible for managing their ecosystem;
 - 8) growing differences in the regulation of digital assets between countries, leading to regulatory arbitrage and systemic risks, etc. [1].
- The FSB also pays special attention to the unification of requirements for agreements on the issuance and circulation of global stablecoins (global stablecoins arrangements). In this regard, in October 2020, the FSB published the so-called High-Level Recommendations on the regulation and supervision of global stablecoin arrangements.

The current regulation of digital assets at the state level can be considered in three main areas:

- 1) in the monetary/payment and investment spheres;
- 2) in the area of combating money laundering and terrorist financing;
- 3) in the area of taxation. In most developed countries, three main interpretations of digital assets prevail for the purpose of regulating the circulation of digital assets:
 - 1) property (USA, UK, etc.)
 - 2) currency / means of payment (Germany, Japan, etc.)
 - 3) commodity (China, France, etc.) [2].

Although each of these definitions of digital assets has its advantages and disadvantages, the definition of digital currencies as property seems to be the most justified from a regulatory perspective, as it allows for a wide range of assets to be included: money, goods, financial instruments, etc. The study shows that all countries can be divided into six groups according to the level of tightness of regulation of cryptocurrency turnover. The first group includes countries in which the cryptocurrency bitcoin is recognised as a legal tender (El Salvador, Central African Republic - CAR). In these countries, bitcoin can be used in all payment transactions on a par with the US dollar and the Central African franc (CFA), respectively. All retail and service outlets in these countries must accept bitcoin along with fiat currencies. The second group includes countries where legislation provides for the use of cryptocurrencies as a means of payment at the national level. At the same time, participants in the cryptocurrency turnover are subject to the provisions of

national anti-money laundering legislation and relevant tax collection requirements (Japan, Germany, etc.) [3] The third group includes countries in which the circulation of cryptocurrencies is not specifically regulated. In such countries, cryptocurrencies may be used to a limited extent in certain types of payment transactions at the national level or in certain territories/regions. At the same time, regulatory authorities may consider each case of transactions with digital assets for its identification and regulation. The same anti-money laundering and taxation regulations apply to cryptocurrency traders as to traditional credit and payment institutions (Switzerland, the United States, the United Kingdom, Singapore, etc.). The fourth group includes countries that prohibit the use of cryptocurrencies for payment purposes, while trading and investment transactions with cryptocurrencies may be partially permitted. As a rule, the tax regulation of cryptocurrency turnover in these jurisdictions is in the process of formation and has not acquired a stable form. These countries include Bulgaria, Turkey, and others. The countries of the fifth group have significant restrictions or prohibitions on all types of transactions with digital assets. Such restrictions or prohibitions are usually related to the country's consistent policy of strict control over monetary sovereignty and the targeted introduction of digital payment technologies by the state, including the introduction of CSDs: China, India, etc. Finally, the countries of the sixth group prohibit all types of operations with cryptocurrencies. These prohibitions may be due to the inability of these countries to control the turnover of cryptocurrencies at the national level in the context of the weak development of the national financial system. Such countries are Algeria, Bolivia, Bangladesh, Pakistan, Vietnam, etc.

In general, the regulation of digital assets in developed countries is differentiated, but not systemic. It depends on many factors, including the interpretation of the economic nature of digital assets and the chosen directions of minimising the risks of their circulation.

References:

1. The Network Readiness Index 2020. URL: <https://enterprise.press/wpcontent/uploads/2020/11/NRI-2020-Final-Report.pdf>
2. The Global Competitiveness Report 2010–2011. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf
3. Nexus Of Forces. URL: <https://www.gartner.com/en/informationtechnology/glossary/nexus-of-forces>

УДК 658.155:330.342.012.23

ЮЗВЕНКО П.І., магістрант

Науковий керівник – **ЮХИМЕНКО П.І.**, д. е. н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

pawloyuzwenko@gmail.com

ПЕРЕХІД ДО «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» НА ОСНОВІ СТІЙКИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

У тезах розглянуто роль стійких технологій у переході до зеленої економіки в аграрному секторі економіки. Окреслено основні перешкоди та перспективи впровадження інновацій, що спрямовані на збереження природних ресурсів, підвищення продуктивності та зменшення екологічних ризиків.

Ключові слова: стійкі технології, «зелена економіка», аграрний сектор, інновації, екологічна ефективність.

Перехід до «зеленої економіки» набуває все більшого значення в контексті глобальних викликів, пов'язаних із змінами клімату, вичерпанням природних ресурсів та

необхідністю сталого розвитку. Аграрний сектор є одним із ключових секторів економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, але водночас значною мірою впливає на навколишнє середовище через використання земельних, водних та викопних енергетичних ресурсів. У зв'язку з цим важливо впроваджувати стійкі технології, які дозволяють зменшити негативний вплив на природу та підвищити продуктивність галузі.

Стійкі технології в аграрному секторі включають ряд інновацій, спрямованих на ефективне використання ресурсів, мінімізацію викидів та збереження екосистем. Однією з ключових технологій є точне землеробство, яке передбачає використання інформаційних технологій для оптимізації використання добрив, пестицидів та води. Це дозволяє зменшити забруднення ґрунтів і водних ресурсів, одночасно підвищуючи врожайність.

Дослідження, проведене Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), показало, що впровадження точного землеробства у країнах ЄС дозволило зменшити викиди парникових газів на 20 % і підвищити ефективність використання добрив на 15% [1]. Подібні результати отримано в США, де зелена економіка в аграрному секторі націлена на використання інтегрованого управління шкідниками та консерваційних методів обробки ґрунтів[2].

Іншою важливою технологією є використання відновлюваних джерел енергії на фермах, таких як сонячні та вітрові установки, біогазові станції. Це дозволяє зменшити залежність аграріїв від викопних видів палива та скоротити викиди вуглецю. Наприклад, біогазові установки на фермах Німеччини забезпечують енергію для власних потреб та для продажу в мережу, що не лише знижує екологічне навантаження, але й підвищує економічну стійкість фермерських господарств [3].

Незважаючи на явні переваги, впровадження зелених технологій в аграрному секторі стикається з низкою перешкод. По-перше, це високі початкові витрати на придбання та встановлення обладнання для точного землеробства чи відновлюваних джерел енергії. Дрібні фермери, особливо у країнах, що розвиваються, не завжди мають доступ до фінансування для впровадження таких інновацій.

По-друге, є недостатність обізнаності та освіти серед фермерів щодо можливостей і переваг стійких технологій. Багато господарств все ще використовують традиційні методи, не маючи достатньої інформації про нові підходи або недооцінюючи їх економічний потенціал.

Важливим є також питання ринкових бар'єрів: продукти, вирощені за допомогою зелених технологій, можуть бути дорожчими для споживачів, що обмежує попит. Ця проблема може бути вирішена через запровадження державних субсидій або податкових пільг для виробників, які використовують екологічно чисті технології.

Перехід до «зеленої економіки» в аграрному секторі є складним, але необхідним процесом для забезпечення сталого розвитку. Використання стійких технологій дозволяє не лише зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, але й підвищити ефективність виробництва. Незважаючи на існуючі бар'єри, зусилля державних та міжнародних організацій, таких як OECD та USDA, спрямовані на поширення знань та підтримку фермерів у переході на нові технології, що робить цей процес поступово більш реалістичним.

Список використаних джерел:

1. OECD. *Sustainable productivity growth in agriculture*. [Онлайн ресурс]. URL: www.oecd.org.
2. USDA ERS. *Green Technologies for a More Sustainable Agriculture*. [Онлайн ресурс]. URL: www.ers.usda.gov.
3. Ковальов С. В., Гринченко Т. В. Біоенергетика в аграрному секторі: можливості та перспективи розвитку. Науковий журнал "Аграрна економіка", # 12. 2021. С. 41–50. URL: <https://www.google.com/search?q>

ДОМАНСЬКА А.М., магістрантка

КУДРИЦЬКА В.М., магістрантка

Науковий керівник – СОКОЛЬСЬКА Т.В., д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У БІЛОЦЕРКІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Досліджено стан інтеграції, умови, проблеми та шляхи підвищення ефективності цього процесу внутрішньо переміщених осіб у Білоцерківську територіальну громаду. Визначено основні виклики, серед яких: професійна адаптація, доступ до житла та інтеграція дітей в освітні заклади. Виявлено високу зацікавленість ВПО у подальшому проживанні та інтеграції в місцеве суспільство, але водночас вимагають подальшої підтримки з боку місцевої влади та громадських організацій.

Ключові слова: Внутрішньо переміщені особи, професійна адаптація, інтеграція, підтримка місцевої влади, потреби ВПО.

У сучасних умовах, коли країна перебуває в стані війни, питання соціальної підтримки набувають не лише нагальності, але й особливої відповідальності для органів місцевого самоврядування. Внутрішньо переміщені особи (ВПО), які змушені були покинути свої домівки через воєнну агресію, стикаються з численними викликами, серед яких адаптація до нового середовища, пошук житла, робота та інтеграція в місцеву громаду. Білоцерківська міська рада, розуміючи масштаб і важливість цих проблем, спрямовує свої зусилля на створення ефективної соціальної політики, яка відповідає потребам переселенців та підтримує їх на шляху до повноцінної інтеграції у громаду.

Основним інструментом такої підтримки стало створення Ради з питань ВПО, яка є консультативно-дорадчим органом і включає не лише представників самих переселенців, але й громадські організації та фахівців, що займаються вирішенням їхніх проблем [1]. Цей орган слугує платформою для налагодження діалогу між владою та переселенцями, систематизації проблем, з якими вони стикаються, та пошуку шляхів їх вирішення.

Важливим аспектом діяльності Ради є її багатофункціональна роль. Вона не лише допомагає визначати найбільш актуальні потреби переселенців, але й активно впливає на прийняття рішень щодо їхньої інтеграції в громаду [1]. У сучасних реаліях соціальна підтримка не може обмежуватися лише матеріальними виплатами чи наданням тимчасового житла. Вона має охоплювати ширший спектр – від психологічної реабілітації до можливостей для самореалізації, зокрема, через професійну адаптацію та залучення до громадських ініціатив.

Створення Ради з питань ВПО відображає важливість активної участі самих переселенців у процесах прийняття рішень. Така взаємодія між місцевою владою та переселенцями стає ключовою для успішної інтеграції, адже тільки через спільні зусилля можливі реальні зміни [2]. Значна частина внутрішньо переміщених осіб планують залишитися в громаді, і тому перед владою постає завдання не тільки забезпечити умови для їх інтеграції, але й надати можливості для розвитку та самореалізації.

Однак, навіть за наявності значних зусиль, залишаються невирішеними питання щодо покращення процесу інтеграції ВПО. Наприклад, проблема браку житла для довготривалої оренди є однією з основних перешкод для переселенців. Також потрібно переглянути підходи до професійної підготовки, беручи до уваги складну ситуацію на ринку праці через війну.

Інтеграція переселенців – це не просто питання фінансової підтримки, а й глибшого розуміння тих труднощів, з якими вони стикаються. Особливої уваги вимагає надання психологічної допомоги, оскільки травматичний досвід війни та переселення часто викликає не тільки матеріальні, але й емоційні проблеми. Також великою проблемою залишається забезпечення доступу переселенців до якісної освіти та професійної підготовки, що допоможе їм адаптуватися і повноцінно інтегруватися в життя громади.

Органи влади міста впроваджують комплекс соціальних програм, які спрямовані на підтримку найбільш вразливих груп населення. Зокрема на разі діє Програма інтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2024-2026 роки була розроблена з метою підтримки сімей, які через збройну агресію росії змушені були залишити свої домівки і переселитися до Білоцерківської міської територіальної громади [3]. Ця програма включає широкий спектр заходів, спрямованих на полегшення адаптації таких осіб до нових умов життя.

Важливою складовою соціальної політики є програми підтримки житлом. Білоцерківська міська рада активно працює над створенням умов для надання житла переселенцям. Це включає в себе залучення інвестицій для реконструкції наявних будівель та будівництва нових. В рамках цих програм також розглядається можливість надання пільгових умов оренди, що дозволяє переселенцям знайти стабільне місце для проживання.

Крім того, Білоцерківська міська рада реалізує програми професійної адаптації для внутрішньо переміщених осіб. Ці програми включають курси підвищення кваліфікації, які дозволяють ВПО адаптуватися до вимог ринку праці та отримати нові навички. З метою сприяння працевлаштуванню переселенців організовуються ярмарки вакансій, що допомагає їм знайти роботу у нових умовах. Завдяки цим ініціативам ВПО отримують можливості для економічної самостійності та зменшення залежності від соціальної підтримки.

Важливу роль у підтримці переселенців відіграє психологічна реабілітація. Білоцерківська міська рада реалізує програми психологічної підтримки, які включають групові тренінги, індивідуальні консультації та сесії з психологами. Це допомагає переселенцям подолати травматичний досвід війни та адаптуватися до нових умов життя.

Окрім цього, міська рада акцентує увагу на залученні ВПО до активного громадського життя. Переселенці мають можливість брати участь у волонтерських програмах, культурних та спортивних заходах, що сприяє їх соціалізації та формуванню відчуття приналежності до громади.

Крім того, діти з числа внутрішньо переміщених осіб, які вступили до навчальних закладів Білоцерківської громади, отримують одноразову допомогу на початок навчального року, що відповідає розміру прожиткового мінімуму на одну особу.

Результати соціологічного дослідження, яке стало важливим доповненням до розуміння умов життя та потреб ВПО у Білоцерківській громаді. Засвідчило, що загальна кількість внутрішньо переміщених осіб у громаді складає понад 16 тисяч [2], що свідчить про значний вплив цієї групи на соціальну структуру громади. 89,9 %, переселенців хочуть залишитися в громаді на постійній основі [4]. Особливо важливими питаннями для них залишаються можливість професійної адаптації, оренда житла та інтеграція їхніх дітей у навчальні заклади громади. Наявність такого запиту підкреслює необхідність створення єдиного простору, де можна було б вирішувати всі питання, пов'язані з життям ВПО, що, своєю чергою, сприяло б більш швидкій і ефективній інтеграції цієї групи в соціальне та економічне життя громади.

Таким чином, це дослідження показує, що внутрішньо переміщені особи в Білоцерківській громаді мають великий потенціал до інтеграції, але для цього необхідно продовжувати активну роботу з усунення наявних бар'єрів та підтримку їхніх потреб. Місцева влада вже робить кроки в цьому напрямі, але важливою є постійна взаємодія і підтримка з боку всієї громади, що допоможе ВПО відчувати себе повноправними членами суспільства та досягти нових можливостей у своєму житті.

Список використаних джерел:

1. Положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді від 20 вересня 2023 року № 4502-44-VIII. URL: https://new.bc-rada.gov.ua/miska_rada/hromadianske_suspilstvo/rada_vnutrishno_peremishchenykh_osib/144822/144824.pdf. (дата звернення 01.10.2024).
2. Рада з питань внутрішньо переміщених вже може повноцінно працювати 15. 11. 2023. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/14773>. (дата звернення 01.10.2024).

3. Програма інтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2024-2026 роки. URL: https://new.bc-rada.gov.ua/zhyteliam/putivnyk_dlia_vpo/prohrama_intehratsii_vnutrishno_peremishchenykh_osib_na_2024-2026_roky.html. (дата звернення 01.10.2024).

4. Засідання Ради з питань ВПО: пріоритети, потреби, пропозиції 11. 07. 2024. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/15349>. (дата звернення 01.10.2024).

УДК 63:502/504:338.43(477+100)

БАРИШПОЛЬ Н.В., магістрант
Науковий керівник – **ПРИХОДЬКО Т.В.**, асистент
Білоцерківський національний аграрний університет
prykhodko_tamara@ukr.net

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЕКОЛОГІЧНОСТІ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ І СВІТІ

Висвітлено основні пріоритети розвитку екологічно безпечного агровиробництва в Україні та світі. Проаналізовано сучасні екологічні виклики та новітні рішення для сталого розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: екологічність, агровиробництво, сталий розвиток, біоекономіка, сільське господарство, органічне землеробство.

Агровиробництво є важливою галуззю економіки багатьох країн, зокрема й України, та відіграє значну роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічної стабільності країни. Однак, інтенсивне використання природних ресурсів, застосування хімічних засобів і добрив призводить до суттєвих екологічних проблем, таких як: деградація ґрунтів, забруднення водних ресурсів і атмосферного повітря, втрата біорозмаїття. Тому важливим завданням сучасного агропромислового комплексу є розробка та впровадження екологічно безпечних технологій і практик, що сприяють сталому розвитку галузі.

Сільське господарство є одночасно і джерелом впливу на екосистеми, і споживачем природних ресурсів. Однією з головних проблем є деградація ґрунтів, що спричинена надмірним використанням хімічних добрив і пестицидів. За даними досліджень, близько 30% сільськогосподарських земель світу перебувають під загрозою ерозії або втрати родючості [1]. В Україні цей показник також високий через інтенсивне землеробство, особливо в степових регіонах. За даними міністерства екології та природних ресурсів України маємо понад 1,1 млн га деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, які підлягають консервації.

Забруднення водних ресурсів є ще однією гострою проблемою, оскільки агровиробництво часто призводить до потрапляння пестицидів, нітратів та інших забруднювачів у поверхневі та підземні води. Це не лише погіршує якість води, а й негативно впливає на водні екосистеми [2]. Погіршення якості води також впливає на здоров'я населення, зокрема в сільській місцевості.

Парникові гази, що виділяються під час аграрної діяльності, особливо в процесі утримання тварин, є значним джерелом викидів метану та оксидів азоту, що сприяє глобальному потеплінню. За оцінками ФАО, сільське господарство становить близько 10-12% від загального обсягу антропогенних викидів парникових газів у світі [3].

У глобальному масштабі активно розвиваються екологічні ініціативи, спрямовані на підвищення стійкості агровиробництва. Одним із таких підходів є біоекономіка – модель, що базується на використанні відновлюваних біологічних ресурсів для виробництва

продуктів і енергії. Впровадження біоекономіки дозволяє зменшити залежність від невідновлюваних ресурсів, зокрема, викопні палива, та сприяє збереженню екосистем [4].

Органічне землеробство також є важливим напрямом екологізації сільського господарства. Ця практика включає використання природних методів захисту рослин і добрив, що значно знижує негативний вплив на ґрунти і водні ресурси. За даними Європейського Союзу, площа земель, зайнятих органічним землеробством, зростає щороку на 5-7%, і до 2030 року ЄС планує збільшити частку органічних земель до 25% [5].

Україна має значний потенціал для розвитку екологічного агровиробництва завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам і багатим земельним ресурсам. Однак виклики, пов'язані із забрудненням та виснаженням земель, вимагають активних дій з боку держави та аграріїв. Одним з основних напрямів є впровадження політики сталого управління земельними ресурсами. Важливим є зменшення обсягів використання хімічних засобів і перехід до біологічних засобів захисту рослин та органічного землеробства [6].

Ще одним важливим напрямом є цифровізація агровиробництва. Технології точного землеробства, такі як GPS-навігація, дрони та датчики, дозволяють значно підвищити ефективність використання ресурсів, зменшити витрати води та добрив, а також мінімізувати вплив на навколишнє середовище [6]. В Україні такі технології тільки починають впроваджуватися, але їхній потенціал є значним.

Пріоритети екологізації агровиробництва включають впровадження інноваційних технологій, таких як точне землеробство, розвиток органічного землеробства, зменшення використання хімічних засобів та активну участь у міжнародних екологічних ініціативах. Тільки за умови поєднання зусиль держави, бізнесу та наукової спільноти можна забезпечити сталий розвиток аграрного сектору з мінімальним негативним впливом на екосистеми.

Список використаних джерел:

1. Тевонян О. І. Охорона ґрунтів. Аграрна наука. Київ. 2022. 248 с.
2. Петрик І. В. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. Київ. 2024. 107 с. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/29800>
3. Європейська комісія. Органічне землеробство: Плани до 2030 року. URL: <https://landlord.ua/news/u-ievropeiskomu-soiuzi-do-2030-roku-25-silskohospodarskykh-zemel-stanut-organichnymu/>
4. Н. В. Узун. Екологічні проблеми агропромислового комплексу України. Тернопіль. 2019 – 90 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua>
5. Оцінка ґрунтового покриття Вінниччини на придатність до органічного виробництва. Сільське господарство та лісівництво: журнал науково-виробничого та навчального спрямування. 2020. № 16. С. 13-27.
6. Стратегія сталого розвитку сільськогосподарського виробництва за умови зміни клімату (на прикладі Рівненської області) [Електронне видання]: монографія / М. О. Клименко, Н. М. Вознюк, З. З. Собко, Б. П. Масовець; за ред. д.с.-г.н. М. О. Клименка. Рівне: НУВГП, 2021. 252 с.

УДК 336.64

НЕДАШКІВСЬКА В.В., магістрантка
Науковий керівник – **ПРИХОДЬКО Т.В.**, асистент
Білоцерківський національний аграрний університет
tamara.prykhodko@btsau.edu.ua

ЩОДО СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

В системі управління підприємством одне найважливіших місць посідає управління доходами підприємства, адже від ефективності процесу формування та розпорядження доходами залежить у перспективі обсяг прибутку підприємства та його рентабельність.

Ключові слова: доходи, управління доходами, бюджетування, грошові потоки, виручка.

Формування доходу підприємства є необхідною умовою забезпечення життєдіяльності господарської одиниці, адже саме дохід є основою формування прибутку, джерелом функціонування та розвитку підприємства, покриття витрат та сплати необхідних податків та зборів, тобто елементом бюджетотворення.

Серед сучасних науковців, а саме: М. С. Пушкар, П. І. Юхименко, Ф. Ф. Бутинець, не сформовано єдиної думки щодо визначення сутності доходу. Одні порівнюють їх з вартістю продукції за мінусом витрат, інші під доходом розуміють виручку від реалізації, треті – потік грошових чи інших надходжень, четверті – грошові або матеріальні цінності, п'яті – надходження економічної вигоди або збільшення активів, що призводять до зростання власного капіталу [1]. Тобто, дохід підприємства вказує на отримання економічних вигід, як в грошовій, так і в майновій формі, що впливають на розмір активів та зобов'язань підприємства.

Джерелом формування доходів аграрних підприємств переважно є виручка від реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої даним підприємством. Крім цього підприємство може реалізувати давальницьку продукцію від свого імені чи виконувати іншу реалізацію у посередницькій ролі, а також мати іншу реалізацію пов'язану із операційною діяльністю, а також отримувати дохід від інвестиційної чи фінансової діяльності. Для сільськогосподарського підприємства зазвичай частка у доходах розподіляється так – 70% виручка від реалізації продукції, 30% - інші доходи.

Ефективність процесу формування доходів значною мірою залежить від повноти та достовірності аналізу досягнутих та виявлення нових грошових надходжень, планування утворення доходів на перспективу. Тому важливу роль в сучасному управлінні підприємством відведено економічному управлінню і зокрема управлінню доходами.

Управління доходами можна визначити як застосування поєднання людських ресурсів та інформаційних технологій для досягнення оптимального рівня виручки та максимальних рівнів валового і чистого прибутків за допомогою прогнозування поведінки індивідуального споживача на ринку для продажу бажаного виду продукції визначеному покупцеві в потрібний час за адекватною ціною за кращим каналом розподілу. [2].

Система управління грошовими потоками на підприємстві – це сукупність методів, інструментів і специфічних прийомів цілеспрямованого, безперервного впливу з боку фінансової служби підприємства на рух грошових коштів для досягнення поставленої мети. [4].

Ефективне управління доходами підприємства базується на принципах інформаційної достовірності та прозорості; планування, обліку та контролю; платоспроможності та фінансової стійкості; раціональності та результативності.

На здатність формування доходів в аграрному підприємстві впливає низка чинників як зовнішнього, так і внутрішнього походження. Зовнішній вплив забезпечують ринкова кон'юнктура, фіскальна система, система кредитування, державна підтримка тощо. До внутрішніх чинників можна віднести тривалість операційного та виробничого циклів, які не завжди збігаються в агровиробництві, інноваційно-інвестиційна діяльність, сезонність виробництва, ефективна система управління персоналом та інші.

В системі економічного управління підприємством ефективним і дієвим засобом управління доходами є застосування бюджетування - формування бюджету доходів і витрат, що встановлює співвідношення доходів і витрат підприємства на бюджетний період. Такий бюджет є прогнозом можливих очікуваних прибутків і дає можливість мати орієнтований поріг рентабельності діяльності підприємства..

Бюджет доходів і витрат є єдино обґрунтованою підставою для розробки бюджетів руху грошових коштів та балансу підприємства.

Бюджет доходів і витрат підприємства по суті є комплексом бюджетів, які приводять до підсумкового результату діяльності у плановому періоді, який визначається величиною очікуваних прибутків (збитків). [5].

Задля підвищення величини доходів можуть бути застосовані наступні методи: ціновий, який базується на вивченні цінової політики конкурентів і встановленні цін, що є нижчими за ціни найближчих конкурентів; метод високих цін (вищих, ніж у конкурентів, але він є короткочасним); метод тарифних планів; метод групового квотування, який передбачає встановлення квот на певний обсяг продукції; метод групової оптимізації доходів.

У підсумку можемо зазначити, що управління доходами – один з найважливіших елементів економічного управління підприємством адже поєднує усі ланки підприємства між собою. Обов'язковість здійснення управління грошовими потоками є на сьогодні необхідністю, діяльністю, важливістю якої не переоцінити, адже саме від ефективності такого управління залежить стійкість підприємства в конкретний період часу, його перспективи щодо подальшого розвитку та досягнення успіху у господарській діяльності загалом та фінансовій діяльності зокрема.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Т. П., Тульчинська С. О., Бойчук Д. В. Управління доходами на підприємстві. Ефективна економіка. 2018. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6192>
2. Поліщук О. А., Овандер Н. Л. Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку» 19-21 грудня 2019 року. Державний університет «Житомирська політехніка». <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/360.pdf>
3. Аналіз і оцінка ефективності функціонування підприємницьких структур (методичні вказівки) / За ред. О.М. Люткевич. Львівський банківський коледж Національного банку України. Львів, 2018. 33 с.
4. Мельник М. І., Донцова Т. М. Управління грошовими потоками підприємствами. Регіональна економіка та управління. 2 (28). 2020. С. 140-143.
5. Економічне управління підприємством : навч. посіб. /А.М. Колосов, О.В. Коваленко, С.К. Кучеренко, В.Г. Бикова; за заг. ред. А. М. Колосова — Старобільськ : Вид-во держ. За «Луган. Нац. Ун-т імені Тараса Шевченка», 2015. — 352 с.

УДК 338.43.02:339.137.2

КУЧЕРЕНКО А. В., магістрант

Науковий керівник – **ШЕМИГОН О. І.**, канд. с-г. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

kav191991@ukr.net

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Розкрита сутність конкурентоспроможності фермерських господарств. Охарактеризовані складові та конкурентні переваги фермерських господарств. Визначені напрямки підвищення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: фермерські господарства, конкурентоспроможність, напрямки підвищення.

Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» «фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність

та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства» [1]. У такому своєму статусі фермерські господарства є повноцінними суб'єктами аграрного ринку і відчувають на собі конкурентний тиск з боку інших суб'єктів цього ринку.

Відповідно, одним із ключових завдань, які стоять перед фермерськими господарствами є забезпечення та підвищення власної конкурентоспроможності. Як зазначають В. К. Збарський та А. Ф. Мاستило, конкурентоспроможність фермерського господарства – «це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції та його ресурсним потенціалом, платоспроможності й інвестиційної привабливості підприємства, зменшення природних і економічних ризиків приватного господарювання» [2, с. 85].

Автори, також, виділяють три складові конкурентоспроможності фермерських господарств, зокрема: реальну конкурентоспроможність, суть якої полягає у здатності підприємства виробляти і реалізовувати конкурентоспроможну за якістю і ціною продукцію; потенційно-ресурсну конкурентоспроможність, яка відображає ефективність використання виробничо-ресурсного потенціалу; інвестиційну привабливість, яка передбачає здатність спрямувати інвестиційні вкладення таким чином, щоб забезпечити їх окупність і трансформацію у зростання виробництва, отримання результатів для розширеного відтворення і гарантоване повернення вкладеного капіталу [2, с. 85].

Забезпечення зазначених складових конкурентоспроможності фермерськими господарствами ускладнюється тією обставиною, що вони змушені конкурувати у складному конкурентному середовищі, де велика частина сільськогосподарських підприємств мають значно більші земельні площі і масштаби виробництва, і отримують, за рахунок цього, відповідні конкурентні переваги. Так, якщо на початок 2022 року в Україні нараховувалося близько 26,6 тисяч діючих фермерських господарств, або майже 68% від загальної кількості

сільськогосподарських підприємств, то їх частка у структурі сільськогосподарських угідь складала близько 22%. Відповідно, на одне фермерське господарство припадало 172,2 га сільськогосподарських угідь [3].

Очевидно, що відносно не великі масштаби діяльності фермерських господарств у порівнянні із іншими сільськогосподарськими підприємствами, обмежують їх можливості у застосуванні високопродуктивної техніки, сучасних

технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Таким чином, виникає необхідність у пошуку та реалізації тих конкурентних переваг, які можуть мати саме фермерські господарства.

Категорію конкурентних переваг фермерських господарств науковці трактують як сукупність тих чинників, які забезпечують стійкі конкурентні позиції на ринку у певний період часу [4, с.114]. Серед таких чинників можна назвати високий рівень мотивації членів фермерського господарства до максимальної реалізації виробничо-ресурсного потенціалу та потенціалу землі. Причиною цьому є те, що члени фермерського господарства є представниками однієї сім'ї і вони зацікавлені в отриманні максимального результату від залучених у виробничий процес ресурсів, оскільки від цього прямо залежить їх добробут. Це, у свою чергу, передбачає впровадження у виробництво інноваційних технологічних рішень, мінімізацію витрат на виробництво і збут продукції, примноження родючості землі як основного сімейного капіталу.

Крім того, статус фермерського господарства дозволяє отримувати певні преференції в частині оподаткування, доступу до програм державної підтримки. Вони, також виконують важливу соціальну місію, створюючи робочі місця у сільській місцевості, здійснюючи благодійну діяльність і тому можуть отримувати підтримку з боку місцевих органів влади.

Важливим чинником у переліку конкурентних переваг є проста і ефективна система управління фермерськими господарствами, яка дає можливість швидко і ефективно реагувати на зміни факторів зовнішнього середовища.

Таким чином, основними напрямками підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств є виявлення та максимальна реалізація у повному обсязі тих конкурентних переваг, які можуть бути для конкретного фермерського господарства із цілком певними характеристиками ринкового оточення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фермерське господарство». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030973?an=4>.
2. Збарський В. К., Мاستило А. Ф. Зростання конкурентоспроможності фермерських господарств. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. №3. С. 84-88.
3. Сільське господарство України. Статистичний збірник, 2021. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm.
4. Мельник Л. М., Грабчук І. Ф. Зростання конкурентоспроможності фермерських господарств. Економіка та управління підприємством, 2020. Вип. 49. С. 112-117.

УДК 658.14/.17

ТАРАСЕНКО О.В., магістрант

Науковий керівник – **КОВАЛЬ Н.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

nadiakoval@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

На основі аналізу підходів науковців до трактування понять «фінансовий потенціал» та «управління фінансовим потенціалом» запропоновано власні дефініції розглянутих понять. За результатами дослідження розроблено схему системи управління фінансовим потенціалом підприємства та розкрито значення її окремих елементів.

Ключові слова: фінансовий потенціал, управління, система управління.

Результативність господарської діяльності суб'єкта господарювання значною мірою визначається його фінансовими можливостями. Здатність максимально ефективно використати власний фінансовий потенціал залежить від якості управління ним, що актуалізує дослідження питань формування системи управління фінансовим потенціалом підприємства.

Збройна агресія росії проти України вимагає від українських підприємців та менеджерів зосередити увагу на проблемах оптимізації фінансового потенціалу підприємств в умовах війни, а також визначити стратегічні альтернативи управління ним в умовах повоєнного відновлення [1].

Аналіз наукових публікацій дає можливість стверджувати, що в економічній науці відсутній єдиний підхід до визначення сутності «фінансового потенціалу підприємства», визначаючи який науковці: ототожнюють його з фінансовими ресурсами (ресурсний підхід); розглядають як сукупність фінансових можливостей підприємства; наголошують на його спрямованості на досягнення цілей підприємства; зосереджуються на успішному функціонуванні та стабільності фінансового стану підприємства як результаті ефективного використання фінансових ресурсів (результативний підхід); розуміють його як вартісну категорію, що дозволяє виміряти в абсолютних та відносних показниках наявні та

потенційні фінансові активи господарюючих суб'єктів; стверджують, що він відображає соціально-економічні відносини, пов'язані із формуванням, розподілом, використанням фінансових активів; поєднують розглянуті підходи (комплексний підхід).

За результатами проведеного аналізу було сформульоване власне визначення фінансового потенціалу підприємства, під яким розуміємо його спроможність за рахунок формування та результативного управління фінансовими ресурсами забезпечити ефективну господарську та фінансову діяльність, стійке функціонування і розвиток підприємства.

Проаналізувавши підходи до визначення поняття «управлінням фінансовим потенціалом», бачимо, що науковці розуміють його як: цілеспрямований вплив на фінансові ресурси з метою досягнення цілей підприємства [2], процес розроблення й реалізації стратегії оптимізації наявних та потенційних фінансових ресурсів для забезпечення сталого економічного зростання [1], систему цілей та дій фінансових менеджерів, яка дозволяє виявити приховані внутрішні резерви фінансових ресурсів підприємства [3]. На основі проведеного аналізу сформульоване власне визначення: управлінням фінансовим потенціалом – це процес розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимізацією грошових потоків та фінансових ресурсів підприємства для зростання фінансового результату від його господарсько-фінансової діяльності відповідно до визначених стратегічних та тактичних цілей.

В процесі дослідження проаналізовано елементи системи управління фінансовим потенціалом підприємства та розроблено її схему (рис. 1).

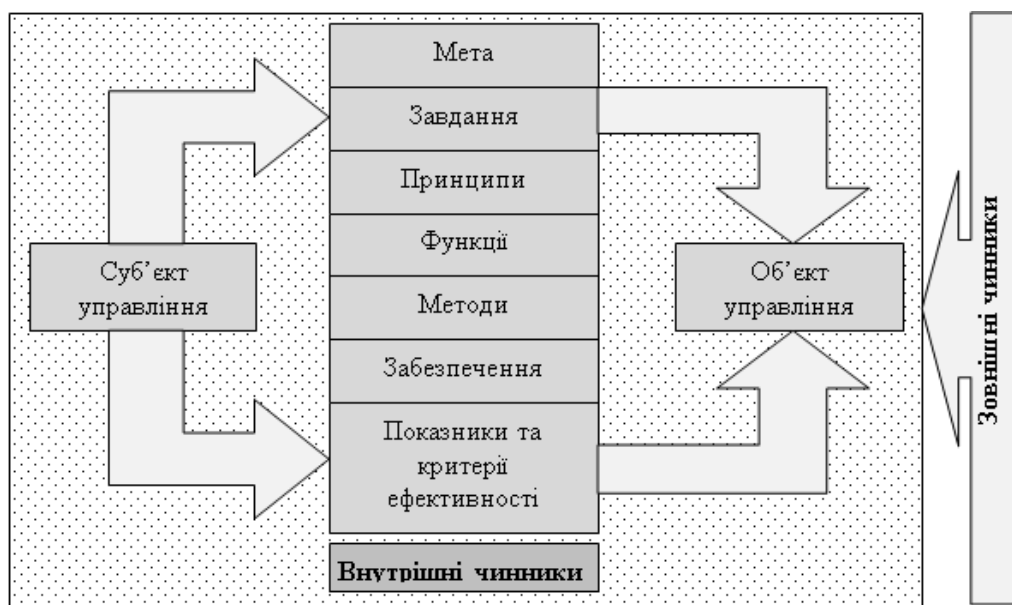

Рис. 1. Система управління фінансовим потенціалом підприємства

Джерело: розроблено автором

Суб'єкт управління фінансовим потенціалом підприємства: посадові особи чи групи осіб (фінансові менеджери), які приймають управлінські рішення щодо формування та використання фінансового потенціалу. Об'єкт управління: фінансові ресурси, а також економічні відносини, які виникають у процесі формування та використання фінансового потенціалу.

Мета системи управління фінансовим потенціалом: забезпечення стійкого розвитку, зростання конкурентоспроможності й ринкової вартості підприємства у довгостроковій перспективі внаслідок своєчасного залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів, прийнятних за вартістю та рівнями фінансових ризиків, ефективного їх використання.

Основні принципи управління фінансовим потенціалом підприємства поділяються на: загальнонаукові: системності, науковості, цілеспрямованості, комплексності,

альтернативності, адаптивності, ефективності; специфічні: фінансового планування, акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів, транспарентності, стимулювання.

Управлінські функції, які реалізуються в процесі управління фінансовим потенціалом: фінансовий аналіз, встановлення цілей, прогнозування й планування, організація, контроль, фінансове регулювання.

Групи методів управління фінансовим потенціалом підприємства: 1) методи формування фінансового потенціалу; 2) методи раціонального використання фінансових ресурсів; 3) методи управління фінансовою рівновагою підприємства; 4) методи регулювання фінансового потенціалу; 5) методи управління вартістю підприємства; 6) методи контролю за фінансовим потенціалом; 7) методи управління взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем.

До забезпечення управління фінансовим потенціалом належать такі його види: нормативно-правове, кадрове, методологічне, організаційне, виробничо-технологічне, інформаційно-аналітичне, фінансово-ресурсне.

Критерії ефективного управління фінансовим потенціалом: оптимальність розподілу фінансових ресурсів; дієздатність фінансової системи підприємства; фінансова стійкість підприємства; досягнення компромісу між вимогами прибутковості, надійності та ліквідності капіталу.

Чинники, які впливають на ефективність управління фінансовим потенціалом підприємства: 1) екзогенні (політичні, правові, економічні, соціальні, техніко-технологічні тощо); 2) ендогенні (внутрішньоорганізаційні, економічні, соціальні, психологічні).

Список використаних джерел:

1. Плиса В. Й., Мунтян Б. В., Цюпка А. В. Управління фінансовим потенціалом підприємства в соціально-економічних реаліях воєнного стану та повоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3794>
2. Пілецька С. Т., Васюткіна Н. В., Білоус Н. П. Теоретичні аспекти управління фінансовим потенціалом підприємства в умовах економіки знань. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2024. № 1. С. 241-248.
3. Полюхович О. І. Управління фінансовим потенціалом підприємства. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. Вип. 2(18). С. 71-75.

УДК 005:502.1

ФЕДОСЄВ М.М., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГРИНЧУК Ю.С.**, д-р екон. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет
Grynchuk1979@icloud.com

КОНЦЕПТУЛЬНІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

На сьогодні в Україні існує необхідність в формуванні та реалізації механізмів екологоорієнтованого менеджменту сільськогосподарських підприємств. Цей процес забезпечить передумови для збалансованого та стабільного розвитку аграрної галузі.

Ключові слова: екологічне управління, сталий розвиток, природні ресурси, екологічні ініціативи, соціальна відповідальність.

Екологічне управління виступає одним з найважливіших елементів розвитку сучасного суспільства, оскільки впливає на ефективне використання природних ресурсів та забезпечує сталий розвиток. Через глобальні екологічні кризи та антропогенний вплив на довкілля виникає необхідність у нових підходах до управління природними ресурсами. Екологічний менеджмент виступає інструментом, який забезпечує ефективне використання природних ресурсів та мінімізує негативний вплив на зовнішнє середовище.

Екологічне управління є сучасною правовою категорією, в якій відбивається стан суспільних відносин, що регулюються правовими нормами та реалізується відповідна екологічна політика, діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та фізичних і юридичних осіб. Вона спрямована на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, дотримання вимог екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень та захист екологічних прав громадян шляхом здійснення конкретних організаційно-правових заходів [1].

Основою концептуальних засад екологічного управління виступають принципи сталого розвитку, враховуються екологічні аспекти у процесі обговорення та прийняття управлінських рішень.

Основними положеннями концепції екологічного управління є: принцип сталого розвитку, інтеграція екологічних вимог в економічну діяльність, оцінка екологічних ризиків, принцип соціальної відповідальності.

Сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватися й адаптуватися до різноманітних змін, замість збереження в певному статичному стані або деградації та втрати біологічної різноманітності [2]. Сучасна модель управління передбачає, що екологічні стандарти повинні бути частиною виробничих та управлінських процесів, тобто впровадження екологічних стандартів, екологічного аудиту, управління відходами, енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії. Базою екологічного управління повинно бути прогнозування екологічних ризиків, які тісно пов'язані з діяльністю підприємств або державних структур. Оцінка екологічних ризиків є важливою складовою для прийняття рішень необхідних для мінімізації шкоди довкіллю. Підприємства несуть відповідальність не тільки за економічні результати своєї діяльності, а й за вплив на зовнішнє середовище, систематичне залучення громадськості до прийняття управлінських рішень, відкритість інформації щодо екологічних аспектів діяльності та реалізацію екологічних проєктів.

Основні компоненти системи екологічного менеджменту: державне управління екологією, корпоративне екологічне управління, міжнародні екологічні ініціативи, суспільне екологічне управління.

Попри важливість та актуальність системи екологічного управління, існує ряд викликів, які ускладнюють її реалізацію, а саме: недостатнє фінансування екологічних програм на державному рівні, відсутність ефективних механізмів контролю за виконанням екологічних норм, недостатня обізнаність громадськості щодо екологічних проблем та ролі екологічного менеджменту.

Екологічне управління виступає критично важливою складовою сталого розвитку. Воно відображає складну взаємодію між економічними, соціальними та природоохоронними інтересами. Незважаючи на проблеми, існує величезний потенціал для подальшого розвитку цієї системи. Роль державних органів, бізнесу, міжнародних організацій та громадськості є ключовою для формування екологічної культури та пошуку інноваційних рішень глобальних екологічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Поняття, види та основні принципи екологічного управління та екологічного контролю. URL:<http://4ua.co.ua/pravo/ekologichne/ponyattya-vidi-osnovni-printsipi-ekologichnogo-upravlinnya-ekologichnogo-kontrolyu.html>
2. Сталий розвиток. URL:<http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development>

УДК 658.511.5:005.21

ROSTOVTSEV S.V., master student

BRODETSKYI M.V., master student

Scientific adviser – **GRYNCHUK Y.S.**, Doctor of Economics

Bila Tserkva National Agrarian University

Grynychuk1979@icloud.com

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE USE OF PRODUCTION AND RESOURCE POTENTIAL OF ENTERPRISES

In the conditions of constant economic changes, the dynamics of global, national and regional consumer food markets, agricultural enterprises should pay considerable attention to the expansion and deepening of research in the field of management of production and resource potential.

Key words: market conditions, competitiveness, external and internal environment, opportunities and threats, sustainable development.

Effective management of the agricultural enterprises production and resource potential is a flexible system that will change, adapt to market conditions, while producing quality products and ensuring the overall sustainable and competitive development of the enterprise. The primary stage in building a system of effective management of production and resource potential is establishing the mission and goals of the enterprise. The analysis of factors and conditions of the internal and external environments is of great importance in the formation of effective management of the production and agricultural enterprises resource potential. In particular, the analysis of the external environment aims to identify opportunities and potential threats that an agricultural enterprise may face. The main such factors are: economic, organizational, institutional, political, market, social, international. The most important internal factors include: the level of personnel qualification, material and information support, the general financial condition of the enterprise, technical equipment of production as well as the level of planning, motivation, organization and control of the use of enterprise resources.

After analyzing the external and internal environment factors, an agricultural enterprise strategy for development should be formed. Strategy development is characterized as a complex process in which leaders of all levels of management must participate. The enterprise strategy formation involves focusing on the development of the existing resource capabilities of the enterprise. The basis of the agricultural enterprise development strategy formation should be a concept that would take into account the peculiarities activity and the state of the factors of the external environment. The next stage is the formation of the structure and composition of resource and production potential, which will ensure stable development, their effective use and reproduction.

The result of the interaction of the resource system is success in achieving the tactical, strategic, operational goals of the agricultural enterprise. It is necessary to create an appropriate management mechanism, ensure the development of plans and procedures, monitor the functioning

of the management process. This will give an opportunity to monitor the management and make the necessary changes, additions and improvements. The efficiency of the resource potential using is determined not only by the quantity and quality of the available resources (factors), but also by their ratio, the correspondence of their size and composition to the needs of the tasks being solved [1].

The final stage of building a system of effective management of the agrarian enterprises production and resource potential is control. Control should include the application of a system of monitoring and checking compliance use of resources of agricultural enterprises according to established standards and other regulations, adopted programs, plans, operational management decisions.

The modern assortment of agricultural products was formed under the influence of natural, climatic and market conditions of management. The structure of the produced products is determined by the system of integration, cooperation, division of labor, industrial and economic relations. The search for new markets for the existing assortment of agricultural goods seems unrealistic for most agricultural enterprises. Large companies objectively impose the rules of the game and strictly regulate the number and composition of players. It is necessary to create small processing units and develop alternative types of activities. The economic efficiency of the enterprise is based on the rational provision and use of its potential [2].

The crisis situation in the economy in general and the agro-industrial complex causes the destruction of resource potential. Today, it is necessary to implement certain organizational and economic changes in the agricultural enterprises activities and the processes of resources formation and use, which would contribute to ensuring the state food security, the development of rural areas, and the achievement of the goals of the activities of individual production structures. At the same time, the agricultural enterprises resource potential should be considered as a set of interconnected resources (land, material and technical and human capital), which can be used not only in the production process, but also in financial, social and other spheres of economic activity.

References:

1. Степаненко С. В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*.2022. № 2. URL:<https://openarchive.nure.ua>
2. Карась Ю. (2022). Теоретичний зміст поняття «виробничий потенціал» аграрного підприємства. *Економіка та суспільство*, (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-27>

УДК 336.7

КУРЄПІН П.М., магістрант

Науковий керівник – **ЗУБЧЕНКО В.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У тезах проаналізовано особливості управління фінансовими ресурсами банківських установ в сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Ключові слова: фінансові ресурси банку, банківські ресурси, банківські установи, управління.

У сучасних умовах одним із пріоритетних завдань фінансового ринку України є забезпечення стабільного функціонування та розвитку банків і банківської системи загалом. Вагоме місце банківського сектору як провідного інвестора вітчизняної економіки визначає управління фінансовими ресурсами банку. У зв'язку з чим актуалізується питання формування у достатньому обсязі та ефективного використання фінансових ресурсів банківських установ. Адже від ресурсної бази комерційних банків залежать вагомі ознаки їх ефективної діяльності, такі як прибутковість, ліквідність, рентабельність, рейтинг серед інших банківських установ та довіра клієнтів. Варто зазначити, що в умовах війни вирішальним чинником фінансової стійкості та конкурентоспроможності банківської установи є її здатність протистояти негативному впливу зовнішнього середовища, залучати фінансові ресурси та ефективно управляти ними.

Проаналізувавши різні джерела економічної літератури, нами встановлено, що дефініція «фінансові ресурси банку» залишається предметом дискусій і невизначеності серед економістів та дослідників. Існує ряд підходів та тлумачень, які не завжди узгоджені між собою, що ускладнює аналіз та управління фінансовими ресурсами й не надає чіткої та вичерпної інформації користувачам. Науковці та практики використовують низку інших понять у якості синонімів, зокрема «ресурси банку», «банківські ресурси», «капітал банку» тощо. Поділяємо думку, що під фінансовими ресурсами банківських установ слід вважати матеріальний вияв сутності фінансових відносин банків в процесі їхнього функціонування, а оскільки банківські установи є самостійними господарюючими суб'єктами, то фінансові ресурси банку можна трактувати як банківські ресурси. Саме цей термін є найпоширенішим у банківській практиці й теорії банківського менеджменту [1].

Фінансові ресурси банківських установ мають певну структуру, тобто відношення власних коштів банку до зобов'язань. Важливо розуміти, що структура фінансових ресурсів банку обумовлюється впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, зокрема універсалізації чи спеціалізації банку, його кредитної стратегії й тактики, обсягу послуг, які пропонують клієнтам, і, звичайно, стану економіки країни, що робить її доволі динамічною. Забезпечення оптимального співвідношення між власними, залученими та запозиченими коштами є особливо важливим в умовах дефіциту фінансових ресурсів.

Зазначимо, що управління фінансовими ресурсами банку є найважливішою складовою загальної системи управління банківської установи. Сутність управління фінансовими ресурсами банку розкривається як сукупність принципів і методів реалізації фінансових рішень, пов'язаних із залучення власних фінансових ресурсів, а також з вибором і обґрунтуванням найвигіднішого їх розміщення відповідно до обраної стратегії розвитку банку.

Метою управління фінансовими ресурсами банку є максимізація ринкової вартості банку та підвищення фінансової стабільності, платоспроможності й ліквідності на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також створення ефективно функціонуючої системи управління фінансовою діяльністю [2].

Система управління фінансовими ресурсами банку містить такі елементи: цілі, завдання, принципи, об'єкт, методи, суб'єкт управління. Банківські установи повинні керуватися такими принципами управління фінансовими ресурсами: наявність стратегії управління, наявність відповідної організаційної структури, принцип колегіальності, принцип розділення конфліктів та інтересів.

Зазначимо, що під час управління фінансовими ресурсами банку варто здійснювати моніторинг рівня ресурсного потенціалу, визначити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на ресурсний потенціал банку, ідентифікувати результативну структуру управління ресурсним потенціалом банку, яка забезпечить оптимальний процес його формування, розподілу і використання, окреслити та використовувати найефективніші способи підвищення достатності ресурсного потенціалу, враховуючи оперативні, тактичні та стратегічні цілі банку, що у підсумку підвищить ефективність діяльності банку.

У результаті опрацьованих джерел інформації, можна зробити висновок, що в сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища та зростання ризиків діяльності збалансоване управління активами та пасивами вважається найбільш ефективним методом управління банківськими фінансовими установами. Під управлінням активами та пасивами зазвичай розуміють інтегрований підхід управління балансом банку в цілому, спрямований на досягнення загальної мети збільшення прибутку за прийняттого рівня ризику. Для успішної діяльності банківської установи важливо не тільки розуміти обсяг наявних ресурсів, а й оцінювати потенційні можливості залучення ресурсів та їх використання.

Список використаних джерел:

1. Банківський менеджмент: навчальний посібник / [Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Коваль Н. О., Ткачук Л. М.]. 3-тє вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2022. 170 с.
2. Лачкова В.М., Лачкова Л.І., Шевчук І.Л. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник. Харків: ФОП Іванченко І.С., 2017. 180 с.

УДК 336.1:364(477)

ПУНЬКО Ю.М., магістрант

Науковий керівник - **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
punko@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Зроблено аналіз основних викликів фінансового забезпечення соціального захисту під час війни. Виокремлені основні дії уряду щодо вдосконалення фінансування системи соціального захисту в Україні.

Ключові слова: соціальний захист, фінансування, Україна, бюджет, соціальні програми, адресна допомога, ефективність.

Фінансове забезпечення соціального захисту в Україні є важливою складовою стратегії державного управління, яка в значній мірі визначає рівень життя населення, соціальну стабільність та економічний розвиток країни. Система соціального захисту включає в себе пенсійне забезпечення, допомогу незахищеним верствам населення, соціальну підтримку сімей з дітьми, а також забезпечення можливостей для реабілітації осіб з інвалідністю.

У 2024 році Україна стикається з рядом викликів, які впливають на фінансове забезпечення соціального захисту. Військові дії, які тривають в країні, та економічні наслідки пандемії COVID-19 призвели до значних витрат бюджету на соціальні потреби. За даними Міністерства соціальної політики України, державні витрати на соціальний захист у 2022 році склали приблизно 14% від ВВП країни, що є одним з найвищих показників в Європі.

Наразі, на основі статистичних даних, понад 15 мільйонів українців отримують різні види соціальних виплат, що свідчить про необхідність стабільного фінансування даної сфери. За останніми даними Державної служби статистики, середній розмір пенсійної виплати в Україні у вересні 2024 року становив 5 852 гривень, що є недостатнім для покриття мінімальних потреб домогосподарств [1].

Фінансування соціального захисту в Україні здійснюється переважно за рахунок державного бюджету, а також коштів Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування.

За останні роки спостерігається тенденція до збільшення видатків на соціальні програми, що свідчить про пріоритетність соціальної політики для держави. Але є і ряд проблем:

- недостатнє фінансування: Незважаючи на зростання видатків, обсяг фінансування соціальної сфери часто виявляється недостатнім для забезпечення всіх потреб населення. Це призводить до зменшення доступності соціальних послуг та погіршення їх якості.

- неефективність використання коштів: Частина коштів, виділених на соціальні програми, витрачається неефективно через корупцію, бюрократичні перешкоди та відсутність належного контролю.

- недостатня адресна допомога: Система соціальної допомоги в Україні часто не дозволяє точно визначити найбільш потребуючих категорій населення та надати їм необхідну підтримку.

- зростання заборгованості перед соціальними фондами: Через недостатнє фінансування та інші проблеми виникає заборгованість перед Пенсійним фондом та Фондом соціального страхування, що негативно впливає на стабільність системи соціального захисту [2].

Основними джерелами фінансування соціального захисту є державний бюджет, соціальні страхові фонди та донорські організації. У 2024 році існує потреба в оптимізації цих джерел та підвищенні ефективності їх використання. Так, відповідно до бюджету на 2024 рік, передбачено збільшення витрат на соціальний захист на 10%, що є позитивним сигналом для населення.

Водночас, важливим є питання прозорості в управлінні державними коштами. Ефективне використання фінансових ресурсів передбачає впровадження нових технологій, зокрема автоматизацію процесів надання соціальної допомоги, що дозволить зменшити витрати та підвищити якість обслуговування громадян.

Для вдосконалення системи фінансового забезпечення соціального захисту в Україні необхідно: збільшити обсяги фінансування: Це можна досягти за рахунок оптимізації податкової системи, боротьби з ухиленням від сплати податків та ефективного управління державними фінансами; посилення адресності соціальної допомоги: впровадження сучасних інформаційних технологій для ідентифікації найбільш потребуючих категорій населення та спрощення процедури отримання соціальних послуг.

Зменшити бюрократичні перешкоди: спрощення процедури надання соціальних послуг дозволить зменшити витрати на адміністрування та підвищити ефективність використання коштів.

Залучати додаткові джерела фінансування: Можна розглянути можливість залучення коштів міжнародних організацій, благодійних фондів та приватного сектору [3].

Фінансове забезпечення соціального захисту в Україні є складною проблемою, яка вимагає комплексного підходу. Забезпечення належного рівня соціального захисту населення є одним з ключових завдань держави. Реалізація зазначених вище заходів дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів, забезпечити адресну допомогу найбільш потребуючим категоріям населення та створити більш справедливую систему соціального захисту.

Стратегічне планування, ефективне управління фінансами та впровадження інноваційних рішень стануть основою для формування міцної системи соціального захисту, що забезпечить гідний рівень життя для всіх верств населення.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Гітис Т. П., Чемерис Є. Т., Антонова В. І., Носаньова А. С. Дослідження сучасного рівня соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 116–122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116- 122.

3. Кадикало О.І. Актуальні питання соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 2. С. 10–14. 540

УДК 33.336.1

СКОРОБАГАТА В.В., магістрант
Науковий керівник – **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано сучасний стан та тенденції управління кредитним портфелем банківських установ в умовах війни в Україні.

Ключові слова: управління кредитним портфелем, банки, війна, непрацюючі кредити, кредитні ризики, реструктуризація боргу.

Військові конфлікти, зокрема війна, є надзвичайно руйнівними для економіки будь-якої країни. Вони створюють значні виклики для банківського сектору, особливо у сфері управління кредитним портфелем. В умовах війни зростають ризики неповернення кредитів, падає економічна активність, а стабільність банківського сектору виявляється під загрозою. У таких умовах кредитні установи повинні адаптувати свої стратегії та підходи для зменшення збитків і забезпечення фінансової стійкості [1].

Одним із ключових викликів для банків під час війни є збільшення кредитних ризиків. Багато позичальників, особливо з регіонів, які постраждали від бойових дій, можуть втратити можливість обслуговувати кредити. Це пов'язано з втратою джерел доходу, руйнуванням бізнесу та майна, а також загальною економічною нестабільністю.

Банки повинні впроваджувати нові підходи до оцінки платоспроможності позичальників, враховуючи зовнішні фактори, такі як географічне положення, ризики для бізнесу та інші макроекономічні чинники.

Однією з найбільш розповсюджених практик управління кредитним портфелем в умовах війни є реструктуризація кредитів. Це може включати продовження строків погашення, зменшення відсоткових ставок або навіть списання частини боргу для позичальників, які перебувають у найбільш критичному стані. Мета цих заходів – допомогти позичальникам залишатися на плаву і зменшити ризик повного банкрутства або неплатоспроможності.

У воєнний час заставне забезпечення стає ще більш критичним елементом кредитування. Вартість активів може знижуватися через руйнування інфраструктури або нерухомості, тому банки повинні переглядати оцінку заставних активів і вимагати додаткових гарантій від позичальників. Зокрема, для юридичних осіб можуть вимагатися додаткові забезпечення у вигляді державних гарантій або страхування ризиків.

У період війни багато банківських установ вимушені обмежувати видачу нових кредитів або суттєво посилювати умови кредитування. Це стосується як корпоративних, так і споживчих кредитів. Банки намагаються зосередитися на підтримці існуючих позичальників і мінімізації ризиків від нових угод.

Малий і середній бізнес (МСБ) часто найбільше потерпає від економічних наслідків війни. Тому банки можуть розробляти спеціальні програми підтримки МСБ, включаючи пільгове кредитування або кредитні канікули для підприємців, які втратили джерела доходів

через війну. Такі заходи можуть бути підтримані державними програмами або міжнародними фінансовими установами.

Для пом'якшення негативних наслідків війни банки можуть активно залучати державні та міжнародні ресурси. Державні програми підтримки, як правило, спрямовані на надання гарантій або прямих фінансових впливів для стабілізації кредитного ринку. Також міжнародні фінансові організації, такі як МВФ чи ЄБРР, можуть пропонувати кредити та гранти для відновлення економіки і підтримки банківських установ [2].

Умови війни створюють значні макроекономічні ризики для банківської системи загалом. Інфляція, девальвація валюти, падіння експорту та імпорту, а також загальна нестабільність ринку впливають на роботу банків. Тому банки повинні проводити постійний моніторинг системних ризиків і своєчасно адаптувати свої кредитні стратегії відповідно до змін на ринку.

Управління кредитним портфелем банківських установ в умовах війни є надзвичайно складним і багатогранним процесом. Для забезпечення стійкості банківського сектору необхідно застосовувати гнучкі та інноваційні підходи, які враховують збільшені ризики, підтримують позичальників і забезпечують стійкість фінансової системи. Важливою частиною цього процесу є співпраця з державою та міжнародними фінансовими установами, які можуть допомогти пом'якшити наслідки кризи та підтримати кредитний ринок у період військових дій.

Список використаних джерел:

4. Хома І.Б., Скіп Р.А. Аналіз кредитної політики банківського сектору України *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2022. № 11 (67). С. 241-247.
5. Базилінська О. Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 3(35). 2023. С. 173-182.

УДК 336.717.3

РОМАНЕНКО Ю.П., магістрант

Науковий керівник – **ТКАЧЕНКО К.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

romanur@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розглянуто основні виклики та стратегії управління депозитним портфелем банків під час війни в Україні.

Ключові слова: депозит, депозитний портфель, банк, ризик, війна.

Управління депозитним портфелем банківських установ є однією з ключових задач для підтримки фінансової стабільності, ліквідності та надійності банку. В умовах війни ця задача набуває особливої складності через підвищені ризики, нестабільність економіки, відтік капіталу та зміну поведінки вкладників [1].

Військові дії значно змінюють макроекономічну ситуацію країни, що призводить до таких наслідків для банківської системи:

- зростання ризиків. Під час війни підвищується невизначеність щодо економічного стану країни. Це відображається на поведінці вкладників, які можуть бути схильні до масового зняття коштів, що призводить до відтоку депозитів і втрати ліквідності банку;

- зниження довіри до банківської системи. У разі загострення воєнних дій населення може втратити довіру до банків. Вкладники часто переводять кошти в іноземну валюту або виводять капітал за кордон, зменшуючи депозитну базу банків;
- підвищення вартості ресурсів. В умовах нестабільної економіки центральні банки можуть збільшувати облікову ставку для стабілізації національної валюти. Це збільшує вартість залучених банками ресурсів, що також впливає на їхню прибутковість;
- втрату активів і відділень. Воєнні дії можуть спричинити фізичні руйнування інфраструктури банків, що ускладнює управління депозитами та загалом банківськими операціями [2].

Щоб зберегти стабільність депозитного портфеля та мінімізувати ризики, банки повинні адаптувати свої стратегії до нових умов. Ось деякі з підходів:

- диверсифікація джерел депозитів. Банки можуть активно залучати депозити не тільки від фізичних осіб, але й від корпоративного сектору, державних установ та міжнародних фінансових організацій. Це дозволяє зменшити залежність від однієї категорії клієнтів і стабілізувати ресурсну базу;
- гнучкі депозитні продукти. В умовах високої невизначеності банкам варто пропонувати депозитні продукти з коротшими строками та можливістю дострокового зняття коштів без значних втрат для клієнтів. Це сприятиме збереженню довіри та утриманню клієнтської бази;
- страхування депозитів. Важливим елементом підтримки довіри населення до банків є система гарантування вкладів. Банки повинні активно інформувати клієнтів про захищеність їхніх коштів у межах державних або міжнародних програм страхування;
- цифровізація та дистанційне обслуговування. В умовах воєнних дій фізичний доступ до відділень банків може бути обмеженим. Тому розвиток онлайн-банкінгу та мобільних додатків стає ключовим елементом для залучення та обслуговування клієнтів, а також зменшення операційних витрат;
- управління валютними ризиками. Під час війни значно зростає ризик коливань національної валюти. Банки мають ретельно управляти валютними позиціями, щоб мінімізувати втрати через девальвацію та інфляцію, пропонуючи клієнтам конкурентні умови за валютними депозитами [3].

Управління депозитним портфелем в умовах війни не можливе без координації дій із центральним банком. Серед важливих заходів можуть бути:

- підтримка ліквідності банків. Центральний банк може надавати банкам кредити рефінансування на вигідних умовах, щоб забезпечити достатній рівень ліквідності та підтримати депозитні програми;
- контроль за валютним ринком. Для стабілізації національної валюти та запобігання масовій доларизації депозитів, центральний банк може вживати заходи валютного контролю, включаючи інтервенції на валютному ринку;
- зниження регулятивного тиску. У часи кризи центральні банки можуть тимчасово пом'якшити вимоги до капіталу або ліквідності банків, щоб дозволити їм більш гнучко реагувати на зміну умов ринку.

Після завершення війни ключовими факторами відновлення депозитного портфеля стануть: відновлення довіри населення. Після війни банки повинні працювати над відновленням довіри вкладників через стабільність депозитних програм та гарантії безпеки коштів; розвиток нових фінансових інструментів. Впровадження нових технологічних рішень, таких як блокчейн та диджиталізація банківських операцій, може суттєво спростити процес управління депозитами та зробити їх більш привабливими для клієнтів; залучення міжнародних інвестицій. Важливим етапом відновлення стане інтеграція банківської системи у світовий фінансовий ринок через залучення інвестицій та співпрацю з міжнародними організаціями.

Управління депозитним портфелем банківських установ в умовах війни вимагає адаптації до нових ризиків, а також впровадження стратегій, що забезпечують гнучкість,

стабільність і надійність банку. Важливу роль відіграє тісна координація з центральним банком, розвиток цифрових технологій і постійна робота з довірою клієнтів. Після закінчення війни банківські установи мають бути готові до швидкого відновлення депозитної бази та залучення нових клієнтів через інноваційні фінансові інструменти.

Список використаних джерел:

1. Ключка О.В., Богріновцева Л.М., Федорчук Н.М. Особливості використання сучасних банківських продуктів та технологій в діяльності банків як суб'єктів фінансового ринку. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 12(270). С. 86-97 З.
2. Корнієнко А. Стан фінансового ринку України в умовах війни та нових економічних викликів. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22229/1/119-123.pdf>
3. Мороз Н., Адаменко Д. Депозитна політика банків України. *Галицький економічний вісник*, 2024. № 2 (87). С. 122-128. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02

УДК 159.98:167

ТОВСТОНОГ Д.Ю., магістрант

Науковий керівник - **ПАНАСЮК В.І.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

panasiuk23@ukr.net

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

В умовах післявоєнного відновлення особливо важливо забезпечити ефективні механізми соціальної та психологічної підтримки, які допоможуть людям адаптуватися до нових умов життя, зменшити рівень стресу та відновити соціальні зв'язки. Проведене дослідження механізмів соціальної та психологічної підтримки спрямоване на вирішення цієї проблеми шляхом розробки стратегій відновлення для постраждалих та їхніх сімей, створення більш стійкого та здорового суспільства.

Ключові слова: психологічна підтримка, постраждалі від війни, реабілітація, соціальні послуги, психологічна допомога.

Війна завдає значних руйнувань не лише фізичній інфраструктурі, але й психічному та емоційному добробуту людей. Постраждалі від конфліктів часто стикаються з наслідками, які виходять за межі фізичних травм, включаючи психологічні розлади, соціальну ізоляцію та економічні труднощі. Соціальна підтримка охоплює широкий спектр послуг і ресурсів, таких як доступ до медичних послуг, соціальних програм, правової допомоги та можливостей для працевлаштування. Психологічна підтримка, своєю чергою, включає терапевтичні підходи, групи підтримки та інші інтервенції, спрямовані на зменшення симптомів посттравматичного стресового розладу (ПТСР) і поліпшення загального психоемоційного стану. Ця тема є особливо актуальною в умовах сучасних воєнних конфліктів, коли зростає потреба в системних підходах до допомоги постраждалим. Аналізуючи наявні механізми підтримки, можна виявити їх ефективність, а також визначити прогалини, які потребують додаткової уваги.

Аналіз основних травматичних наслідків війни на психічне та соціальне здоров'я постраждалих осіб є важливим компонентом розуміння впливу конфліктів на людей і суспільство в цілому. Війна може призводити до розвитку широкого спектра психологічних проблем, таких як посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривожність, а також проблеми з адаптацією до повсякденного життя після війни. Ці травми можуть мати

серйозний вплив на якість життя постраждалих та їхніх родин. Також слід зауважити, що багато постраждалих отримують серйозні травми в результаті війни, що може призвести до фізичних обмежень та інвалідності. Це може впливати на їхню здатність до самообслуговування, роботи та інших аспектів їхнього життя [1].

Наступний компонент в даній тематиці є соціальна відчуженість та втрата. Втрата близьких, розриви в сімейних та соціальних зв'язках, а також відчуття відчуженості можуть бути наслідками війни. Це може призвести до почуття самотності, втрати ідентичності та проблем у встановленні нових соціальних зв'язків.

Важливою проблемою є економічні питання. Війна часто призводить до економічної нестабільності та руйнування інфраструктури, що може мати серйозний вплив на життя постраждалих. Вони можуть втратити роботу, джерела доходу та доступ до основних ресурсів, що створює додатковий стрес та труднощі.

Вплив соціальних механізмів підтримки на процес відновлення та адаптації до життя після війни виявляється у багатьох аспектах і може мати значущий вплив на якість життя постраждалих. По-перше, соціальні механізми підтримки, такі як програми реабілітації, психологічна консультація, групова терапія та підтримка спільноти, створюють безпечне та опорне середовище для постраждалих. Це дозволяє їм відчувати підтримку та співчуття, а також ділитися своїм досвідом та емоціями з іншими, хто переживав подібне.

По-друге, соціальна підтримка може допомогти постраждалим від війни зберегти або відновити соціальні зв'язки та відчуття приналежності. Це особливо важливо після втрати близьких або розриву в сімейних стосунках, коли постраждалим може бути важко знаходити підтримку в родині чи близьких друзів. Крім того, соціальні механізми підтримки можуть забезпечити доступ до різноманітних ресурсів, таких як житло, медична допомога, професійна підготовка та працевлаштування. Це допомагає постраждалим від війни відновити своє фінансове та матеріальний добробут, що є важливим кроком у процесі адаптації до нових умов життя.

Загалом, соціальні механізми підтримки відіграють ключову роль у процесі відновлення та адаптації постраждалих від війни, допомагаючи їм подолати травми, зберегти соціальні зв'язки та знайти підтримку та ресурси для успішної реінтеграції в суспільство. Післявоєнне відновлення може бути вкрай складним процесом для постраждалих осіб, які пережили травматичні події внаслідок війни. Психологічний дистрес, що супроводжує цей період, може виявитися неподоланим. Але існують різноманітні психологічні стратегії та інтервенції, які спрямовані на зменшення психологічного дистресу та підтримку післявоєнного відновлення. Ось деякі з них [2; 3; 4]:

1. Психотерапія. Інтенсивна робота з психологом або психотерапевтом, яка може включати різні методи, такі як когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), гуманістична терапія або психодинамічна терапія. Мета — допомогти особі усвідомити свої переживання, зменшити симптоми тривоги та депресії, а також розвинути нові механізми подолання їх відповідно.

2. Групова терапія. Заняття в групах, де постраждалі обмінюються досвідом і підтримують один одного. Це створює відчуття спільноти та зменшує відчуття ізоляції. Групова терапія може включати тематичні обговорення, навчальні елементи та спільні справи, що своєю чергою забезпечують якісний результат.

3. Психологічна освіта. Навчання постраждалих про природу психологічного дистресу, симптоми ПТСР, механізми стресу і способи подолання. Психоосвіта допомагає зменшити стигму навколо психічних розладів і підвищити обізнаність про доступні ресурси підтримки.

4. Арт-терапія. Використання творчих методів (малювання, ліплення, музика) для самовираження та обробки емоцій. Арт-терапія допомагає постраждалим висловити свої почуття, емоції та переживання коли слова можуть бути недостатніми або недоцільними.

5. Методи релаксації. Техніки, такі як медитація, дихальні вправи, йога та прогресивна м'язова релаксація, які допомагають знизити рівень стресу та тривоги. Ці

методи можуть бути використані для заспокоєння в моменти сильного дистресу.

6. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ). Систематичний підхід, який фокусується на зміні негативних думок і поведінки. КПТ допомагає людям ідентифікувати дисфункціональні переконання, які сприяють тривозі й депресії, і навчитися їх змінювати.

7. Сімейна терапія. Залучення членів родини до терапевтичного процесу для поліпшення комунікації й підтримки сприяє покращенню взаємовідносин, усуває можливі конфліктні питання. Сімейна терапія може допомогти вирішити конфлікти всередині сім'ї, навчити та розтлумачити поведінкові зміни в психологічному стані постраждалого та зменшити напругу в сім'ї, сприяти відновленню відносин.

8. Підтримка ровесників. Програми, які об'єднують людей з подібним досвідом, де вони можуть обмінюватися підтримкою та стратегіями подолання. Підтримка ровесників може бути особливо корисною для молоді.

9. Терапія в природі. Використання природних середовищ для проведення терапевтичних сесій, що сприяє зниженню стресу та покращенню психічного здоров'я. Цей підхід включає прогулянки на свіжому повітрі, заняття садівництвом або активний відпочинок.

10. Розв'язання проблем. Навчання особи навичкам активного розв'язання проблем, що може зменшити відчуття безвиході. Це включає ідентифікацію проблем, генерацію варіантів вирішення, оцінку альтернатив і вибір найкращого рішення.

11. Профілактика повторних травм. Програми, які навчають постраждалих навичкам запобігання повторних травм, такі як управління емоціями, контроль стресу та розвиток здорових стратегій адаптації.

12. Інтервенції в кризовий момент. Негайна підтримка для осіб, які пережили травматичні події. Це може включати кризову інтервенцію, де фахівці допомагають постраждалим зрозуміти та обробити їхні почуття, забезпечуючи базову підтримку.

13. Мобільні додатки та онлайн-ресурси, курси. Використання технологій для доступу до психологічної підтримки, включаючи онлайн-терапію, додатки для медитації та програми для управління стресом. Це дозволяє постраждалим отримати підтримку в зручному для них місці та за можливості.

Ці психологічні стратегії спрямовані на створення сприятливого середовища для післявоєнного відновлення, зменшення психологічного дистресу та підтримку постраждалих у їхньому шляху до відновлення психічного та емоційного добробуту.

Оцінка ефективності програм соціальної та психологічної підтримки для постраждалих внаслідок війни є ключовим етапом у забезпеченні належного захисту та допомоги для тих, хто пережив травматичні події конфлікту. Проте, цей процес зустрічає ряд викликів, серед яких [3]:

1. Складність вимірювання результатів: оцінка ефективності програм підтримки стикається з викликом визначення конкретних критеріїв успіху та механізмів вимірювання результатів. Психологічні та соціальні впливи часто важко кількісно виміряти.

2. Доступність ресурсів: недостатність фінансових, людських та інших ресурсів може обмежити масштаб та якість програм підтримки.

3. Культурні та соціальні різниці: програми підтримки повинні бути адаптовані до конкретних культурних, соціальних та етнічних контекстів, щоб бути ефективними, що може бути складним завданням у багатокультурному середовищі.

Ефективність програм соціальної та психологічної підтримки для постраждалих від війни залежить від впровадження новаторських підходів та ресурсів для забезпечення належної допомоги та захисту для всіх, хто потребує цього. Вважаємо, що частково розв'язати проблеми соціальної та психологічної підтримки для постраждалих від війни можливо ляхом [3]:

1. Інтеграції інноваційних технологій: використання інформаційних технологій та онлайн-ресурсів може значно полегшити доступ до програм підтримки та сприяти ширшому охопленню цільових груп.

2. Розвитку наукових досліджень: подальше дослідження у галузі психології травми та соціальної підтримки допоможе розкрити нові методи та підходи до підтримки постраждалих від війни.

3. Міжнародного співробітництва: обмін досвідом та кращими практиками між країнами та організаціями сприятиме поліпшенню ефективності програм підтримки та розробці нових стратегій.

Механізм соціальної та психологічної підтримки для постраждалих від війни є критично важливим для забезпечення їхнього відновлення та адаптації до нових умов життя. Цей механізм охоплює широкий спектр інтервенцій та програм, спрямованих на зменшення психологічного дистресу, підтримку соціальної адаптації та забезпечення доступу до необхідних ресурсів.

Як висновок відмітимо, що ефективна реалізація цього механізму вимагає інтегрованого підходу, який враховує індивідуальні потреби та контекст постраждалих. Це означає поєднання психологічної терапії з соціальною підтримкою, залучення спільноти та родини, а також забезпечення доступу до різноманітних ресурсів, включаючи медичну допомогу, освіту та працевлаштування.

Забезпечення ефективної підтримки постраждалих від війни вимагає постійного вдосконалення програм, орієнтованих на їхні потреби, а також сприяння спільній роботі між урядовими й неурядовими організаціями, міжнародними партнерами та місцевими спільнотами. Лише цим можна забезпечити належну підтримку та відновлення для тих, хто постраждав від наслідків війни.

Список використаних джерел:

1. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : методичний посібник. Київ : 7БЦ, 2023. 175 с.

2. Психологічна підтримка в умовах війни. <https://dovidka.info/psychologichna-pidtrymka-v-umovah-vijny/>

3. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.

4. Психологічна робота з військовослужбовцями-учасниками бойових дій на етапі відновлення. Методичний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 283 с.

УДК 657.1'06:658.114.25

ЦИБУЛЬСЬКИЙ К.О., магістрант

Науковий керівник – **ЗАДОРОЖНА Р.П.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

lensman415@gmail.com

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто сучасні методи обліку та контролю, що сприяють підвищенню ефективності комерційної діяльності підприємств. Основну увагу приділено автоматизації облікових процесів за допомогою ERP-систем, використанню хмарних технологій для підприємств, а також впровадженню інструментів бізнес-аналітики для контролю ключових

показників ефективності (KPI). Окремо розглянуто перспективи використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки фінансових операцій.

Ключові слова: автоматизація обліку, ERP-системи, хмарні технології, бізнес-аналітика, блокчейн, ефективність комерційної діяльності.

Сучасна комерційна діяльність вимагає ефективних систем управління для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та оптимізації їх бізнес-процесів. Підприємства стикаються з необхідністю адаптації до цифрових технологій і зміни підходів до обліку та контролю. Традиційні методи часто не відповідають вимогам швидкості та точності, що породжує проблеми в управлінні ресурсами, фінансами та логістикою. Тому виникає потреба у впровадженні нових технологічних рішень, які дозволяють автоматизувати процеси обліку та контролю, знижуючи ймовірність помилок і підвищуючи продуктивність.

1. Автоматизація облікових процесів ERP-системи. Одним з ключових методів є впровадження автоматизованих систем обліку ERP-системи (англ. Enterprise Resource Planning, планування ресурсів підприємства), які забезпечують централізоване управління фінансовими, логістичними та виробничими даними. Впровадження ERP-системи значно підвищує ефективність управління підприємством, інтегруючи різні функціональні підрозділи, такі як фінанси, виробництво, логістика та управління відносинами з клієнтами, в одну загальну платформу. Це покращує взаємодію між відділами, автоматизує рутинні процеси та допомагає знизити витрати на підтримку різних програмних рішень. Завдяки централізованому збору та аналізу даних ERP-система надає можливість керівникам оперативно реагувати на зміни і приймати обґрунтовані рішення, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність та продуктивність підприємства [1, с. 4-10].

2. Використання хмарних технологій. Хмарні технології — це надання обчислювальних ресурсів, таких як зберігання даних, обробка та програмне забезпечення, через Інтернет, без необхідності локального зберігання чи обслуговування серверів. У 2023 році 45,2 % підприємств ЄС використовували послуги хмарних обчислень. Найпоширенішими хмарними послугами, придбаними підприємствами, були електронна пошта (82,7 %), сховище файлів (68,0 %) і офісне програмне забезпечення (66,3 %). Також значний попит мали програми безпеки, бухгалтерські програми та хостинг баз даних. Близько чверті підприємств купували рішення для управління ресурсами, взаємовідносинами з клієнтами та обчислювальні платформи для запуску власних програм [2].

3. Контроль за допомогою бізнес-аналітики. Контроль за допомогою бізнес-аналітики дозволяє підприємствам швидко аналізувати великі обсяги даних з різних джерел, виявляти неефективні процеси, прогнозувати потенційні проблеми та знаходити нові можливості для зростання. Завдяки доступу до точних аналітичних даних, управлінці можуть приймати обґрунтовані рішення, що підвищує ефективність операцій і покращує стратегічне планування. Використання інструментів бізнес-аналітики дозволяє компаніям здійснювати моніторинг і контроль ключових показників діяльності (англ. key performance indicators, KPI) у реальному часі. Це дає можливість вчасно виявляти проблемні зони і вживати відповідних заходів [3, с. 43-48].

4. Використання блокчейну в системах контролю. Блокчейн є децентралізованою технологією зберігання даних, яка зберігається на численних комп'ютерах у всьому світі. Блокчейн-технології забезпечують прозорість і незмінність записів у ланцюжках постачання та фінансових операціях. Це допомагає покращити довіру до фінансової звітності та знизити ризики шахрайства [4].

У сучасних умовах автоматизація та інноваційні рішення в обліку і контролі стають критично важливими для ефективної комерційної діяльності. Впровадження таких методів, як ERP-системи, хмарні технології та бізнес-аналітика дозволяє значно покращити управління ресурсами та контролем. Підприємства, що впроваджують ці рішення, мають можливість оптимізувати свої процеси, підвищити прозорість і точність обліку, що у кінцевому результаті сприяє зростанню їх конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Пришляк К.М., Семененко Ю.С., Буяк Л.А. Цифрова трансформація агропідприємств з допомогою ERP-систем. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2024. № 32(60). С. 4–10
2. Eurostat Statistics Explained – EU enterprises bought cloud services in 2023 URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231208-1>
3. Філіпова Л.Я. Системи бізнес-аналітики: сучасні тенденції розвитку. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. №1. С. 43-48
4. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15>

УДК 336.7

АМБАРЦУМЯН С.С., здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто поточний стан банківської системи та її вплив на кредитування в Україні. Визначено вплив війни та економічних викликів на банківське кредитування. Окреслені перспективи та напрями розвитку кредитного ринку України.

Ключові слова: фінанси, банк, кредит, банківська система, фінансовий ринок, кредитний ринок.

Банківське кредитування є важливим компонентом економічної системи України, що підтримує як розвиток бізнесу, так і забезпечення фінансових потреб громадян. Сучасний стан кредитування у країні формується під впливом економічних, соціальних та політичних факторів, і на сьогодні він має як позитивні, так і негативні сторони. Розглянемо основні особливості, тенденції та виклики сучасного банківського кредитування в Україні.

Після кризи 2014–2015 років банківський сектор України зазнав значних змін: кількість банків скоротилася, проведено масштабну реорганізацію та зростання наглядової ролі Національного банку України (НБУ). Основними результатами реформування стали підвищення стабільності банків, впровадження нових регуляцій і зниження частки проблемних активів.

Зокрема, НБУ зосередився на очищенні банківського сектора від недобросовісних фінансових установ, що привело до зменшення ризиків для клієнтів. Це заклало міцний фундамент для розвитку кредитування, але водночас посилило вимоги до позичальників і знизило доступність кредитів для менш надійних клієнтів [1].

Сьогодні кредитування в Україні можна умовно розділити на три основні сегменти: кредити для фізичних осіб: іпотечне кредитування, споживчі кредити та кредити на автомобілі. Попит на такі кредити значно зріс останнім часом, особливо на іпотечні кредити, завдяки державним програмам підтримки та зниженню ставок; кредити для малого та

середнього бізнесу (МСБ): у цей сектор залучено багато зусиль як з боку держави, так і міжнародних партнерів, зокрема завдяки програмам підтримки, як-от "5-7-9 %" для підприємців. МСБ є основою економіки України, тому банки активно підтримують розвиток цього сегмента, пропонуючи кредити з відносно невисокими ставками; корпоративне кредитування: в Україні великий бізнес часто залучає кредити для фінансування інвестиційних проектів, модернізації обладнання чи поповнення оборотних коштів. Однак для цього сегмента характерні великі кредитні ризики, що вимагає ретельного аналізу з боку банків [2].

Після кількох років високих процентних ставок, що відображали високі ризики в країні, з 2020 року ставки поступово знижувалися, підтримуючи доступність кредитів для населення та бізнесу. Проте, на фоні світової економічної нестабільності та інфляційного тиску, можливе подальше підвищення ставок, що може призвести до подорожчання кредитних ресурсів [3].

Військові дії на території України суттєво вплинули на банківську систему та кредитування. Багато банків призупинили нові видачі кредитів на початку війни через значні ризики, проте поступово система адаптується до нових реалій. Державні та міжнародні програми підтримки кредитування стали одним з основних джерел допомоги для бізнесу, що дозволяє зберігати робочі місця та сприяти економічній стабільності.

Також значним бар'єром стало зростання ризиків дефолтів, що посилює вимоги банків до застав та обмежує обсяги кредитування. Водночас банки в Україні роблять акцент на підтримці фінансової стабільності, намагаючись адаптувати кредитні продукти до умов воєнного часу, пропонуючи реструктуризацію боргів для постраждалих від війни клієнтів.

У майбутньому кредитний ринок України, ймовірно, розвиватиметься у напрямі цифровізації, а також використання нових технологій, як-от штучний інтелект і великі дані для оцінки ризиків. Це дозволить зробити процес кредитування швидшим і прозорішим.

Крім того, зусилля НБУ, спрямовані на підвищення прозорості та надійності банківського сектора, створюють умови для зростання довіри до банків з боку клієнтів і покращення умов кредитування.

Іншими перспективними напрямками є розвиток іпотечного кредитування та збільшення підтримки для бізнесу. Зокрема, активізація іпотечного ринку можлива за рахунок зниження ставок, що буде досягнуто за умови подальшого економічного зростання та стабільності в країні [4].

Сучасний стан банківського кредитування в Україні характеризується зміцненням банківської системи та активною державною підтримкою як малого, так і великого бізнесу. Однак війна та економічна невизначеність вносять значні корективи в розвиток цього ринку. Для подальшого розвитку кредитування необхідне збереження стабільності банківського сектору, посилення захисту прав кредиторів та адаптація кредитних продуктів до потреб населення та бізнесу. У майбутньому цифровізація та інноваційні підходи до оцінки ризиків можуть сприяти спрощенню доступу до кредитів та зміцненню економіки України.

Список використаних джерел:

1. Гасій О.В., Клименко В.І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. №1. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/2296> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 21.10.2024).
3. Показники фінансової діяльності. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 07.04.2024).
4. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. № (41). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> (дата звернення 16.10.2024).

LEHENKA V.V., master's degree
Research supervisor - TKACHENKO K.V., PhD in Economy
Bila Tserkva National Agrarian University
K-Tkachenko@ukr.net

FEATURES OF ACCUMULATIVE INSURANCE IN UKRAINE

Accumulated life insurance plays an important role in the economy of a country and for its citizens, as it provides both financial and social protection. It organizes a comprehensive system of financial support in the event of various life situations related to health, work capacity or other circumstances that may cause a significant imbalance in the family or personal budget and lower the standard of living.

Key words: accumulation insurance, life insurance, policy life insurance, investment income, insurance cases.

The accumulative life insurance market in Ukraine currently remains underdeveloped compared to the markets of Europe and America, where the level of social protection of citizens is much higher thanks to the developed system of accumulative insurance, which dominates the insurance sector. In addition, there is a trend of transition from risk policies to more complex investment and insurance products in the world. Accumulated life insurance provides an opportunity to accumulate savings of citizens to solve important national issues, providing access to long-term resources through life insurance reserves. Assets accumulated by insurance companies are one of the key sources of investment and play an important role in the development and protection of the national economy.

Life insurance provides an opportunity to solve various problems related to financial deterioration, loss of working capacity, retirement age or illness. Many people cannot always compensate for unexpected expenses on their own. In such situations, insurance companies that offer products that allow for a small fee in the form of insurance premiums paid over a certain period to receive quick assistance and compensation for unforeseen financial expenses help in such situations.

In developed countries, accumulative life insurance accounts for about two-thirds of all insurance contracts. Its share is large due to the accumulation function. Life insurance premiums make up 58 % of the total volume of premiums in the world, 51 % in the USA and 61 % in the European Union. In such countries as Great Britain, Italy, France and Germany, enormous experience has been accumulated, which has formed the standards of relations between the insured and the insurer. Companies with solid reputations are concentrated here, specializing in this type of insurance for decades, building citizens' trust in life insurance programs.

American and European insurance companies derive their main income from asset management. Thanks to investment activities, they receive more than 70% of the total income. This means that insurers earn more from investments than from operations. Investing premiums provides two advantages: it increases the profit of the insurance company and allows you to reduce the amount of insurance premiums, making policies more attractive to customers. Therefore, with greater reliability, they can build up more capital than bank deposits. European legislation allows investing only in large banks and shares of the largest companies. The insurance organization that receives guarantees from international reinsurance companies is responsible for such investments.

References:

1. The Role of Insurance Investments in the US Economy.

URL: https://www.centerforcapitalmarkets.com/wp-content/uploads/2019/03/CCMC_InsurancePaper_v2.pdf (дата звернення: 28.09.2024).

2. Melnychuk Yu.M., Chvertko L. A., Korniienko T. A., Vinnytska O. A., Garmatiuk O. V.

(2019). Analysis of the factors influencing the market of insurance services in life insurance. *Tem*

Journal. Vol. 8, Is. 1, P. 201-206. URL:

https://www.temjournal.com/content/81/TEMJournalFebruary2019_201_206.html

3. Forinsurer. Global insurance market growth forecast for 2024-2025

URL: <https://forinsurer.com/news/23/11/21/43274> (дата звернення: 26.09.2024).

4. NBU Analysis of portfolios of life insurance insurers for 2020-2022.

URL: <https://bank.gov.ua/>(дата звернення: 25.09.2024).

UDC 369.06 (477)

KURAZH V.I., master's degree

Research supervisor - **TKACHENKO K.V.**, PhD in Economy

Bila Tserkva National Agrarian University

K-Tkachenko@ukr.net

FEATURES OF COPPER INSURANCE IN UKRAINE

In recent years, Ukrainian national and communal health care institutions have not been able to provide free medical care of the appropriate quality and volume guaranteed by the Constitution of Ukraine. Therefore, solving this scientific question has become an urgent need, especially in the context of comprehensive reform of the health care sector with an emphasis on financing and implementation of mandatory health insurance.

Key words: insurance medicine, mandatory health insurance, voluntary health insurance, insurance funds, health insurance models, financing, health care

The introduction of mandatory health insurance in Ukraine would allow expanding access to health care for the population and would provide additional resources for the health care system. The government should determine the key medical services provided to the population, the size of the insurance premium, and effectively coordinate the interaction between all participants in the system, resolving possible conflicts and controlling financial flows.

Insurance medicine guarantees citizens the provision of certain medical services free of charge in the event of an insured event. It is necessary to conclude a contract with the insurer to attract the appropriate medical institution in order to provide quality services. The insurer is responsible for costs related to medical care from the moment of the citizen's first payment to the insurance fund. To analyze the modern financial mechanism of health care in Ukraine, it is worth considering Article 49 of the Constitution of Ukraine, which guarantees the right of citizens to medical care and insurance. The authorities need to provide effective and affordable medical care for all citizens, which will simultaneously promote the development of medicine in institutions of various forms of ownership. The deterioration of the financial and economic situation in the country reduces the state's ability to finance health care needs from budget funds. Therefore, it is urgent to legislate the introduction of mandatory state health insurance. Research demonstrates the benefits of voluntary health insurance, including mobilizing additional resources for health care, expanding consumer choice, and stimulating innovation.

Mandatory state health insurance is considered an effective way to cover the costs of treatment, diagnosis, prevention and rehabilitation.

Its implementation has the following characteristics:

- accumulation of funds through targeted insurance premiums;
- regulation of relations between all system participants on a contractual basis;
- stimulation of competition between medical institutions and insurance companies;
- financing of medical care at the expense of accumulated funds in the system.

So, health insurance is social protection for the population regarding health and provides

collective responsibility (financial and medical assistance) in case of illness. This aid mechanism is widely implemented in many countries of the world. The main tasks of mandatory medical insurance are: – ensuring equal rights of citizens to receive free medical care; - adequate financial provision of medical care; - creation of a competitive market with the use of modern medical equipment to improve the quality of services and assistance.

References:

2. Health Care Systems – Four Basic Models. PNHP. URL: https://www.pnhp.org/single_payer_resources/health_care_systems_four_basic_models.php (дата звернення: 25.09.2024)
3. Health Care Reform: Learning From Other Major Health Care Systems. Princeton Health Public Review. 2023. URL: <https://pphr.princeton.edu/2023/12/02/unhealthy-health-care-a-cursory-overview-of-major-health-care-systems/> (дата звернення: 25.09.2024).
4. The world has 4 key types of health service – this is how they work. World Economic Forum. 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/covid-19-healthcare-health-service-vaccine-health-insurance-pandemic/> (дата звернення: 20.09.2024).
5. Waiting Your Turn: Wait Times for Health Care in Canada, 2021 Report. Fraser Institute. 2021. URL: <https://www.fraserinstitute.org/studies/waiting-your-turn-wait-times-for-health-care-in-canada-2021> (дата звернення: 20.09.2024).

УДК 368

ПАШКОВСЬКИЙ В.О., магістрант,
Науковий керівник – **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Зроблено аналіз факторів, що впливають на ринок страхування в Україні. Розглянуто основні тенденції та виклики, що стоять перед ринком страхування в Україні.

Ключові слова: ринок страхування, Україна, виклики, перспективи, війна, економіка, цифрова трансформація, страхова культура.

Ринок страхування в Україні є одним із найважливіших секторів фінансової системи країни, що активно розвивається та має значний потенціал для подальшого зростання. Сучасні умови, як-от пандемія COVID-19, війна з Росією та економічні зміни, змушують страхові компанії адаптуватися до нових реалій, впроваджувати цифрові інновації та вдосконалювати свої послуги. Ось детальніший аналіз поточного стану та основних викликів, з якими стикається цей сектор.

Станом на 2024 рік, в Україні функціонує понад 100 страхових компаній, з яких більшість зосереджені на обов'язковому та добровільному страхуванні. Найбільшими сегментами є страхування майна, медичне страхування та страхування життя, тоді як страхування відповідальності та страхування автомобілів також демонструють суттєвий ріст. Провідні позиції на ринку займають такі компанії, як «Уніка», «Арсенал Страхування», «ТАС» та інші [1].

Можна виділити ряд факторів, що впливають на сучасний страховий ринок:

✓ Економічна нестабільність: Військовий конфлікт та економічна криза, викликана інфляцією і високими цінами на енергоносії, значно впливають на купівельну

спроможність населення. Це ускладнює доступ до страхових послуг для частини населення та підприємств, зменшуючи кількість укладених договорів.

✓ Вплив COVID-19: Пандемія змінила пріоритети клієнтів, збільшивши попит на медичне страхування та страхування життя. Водночас цей період стимулював розвиток цифрових рішень, зокрема онлайн-страхування, що допомагає клієнтам отримувати послуги дистанційно.

✓ Регуляторні зміни: Після реформ, спрямованих на інтеграцію українського ринку з міжнародними стандартами, Національний банк України взяв на себе регуляторну функцію ринку. Це покращило контроль та прозорість у сфері страхування, проте також призвело до нових вимог для страховиків, що впливає на їхню рентабельність.

✓ Цифровізація та інновації: Впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект, автоматизовані системи обробки даних і блокчейн, допомагає оптимізувати процеси і скоротити витрати. Це сприяє створенню нових продуктів, як-от страхування "за запитом", коли клієнт оплачує послуги тільки за певний період чи певний ризик.

Виходячи з вищенаведеного, можна виділити, основні тенденції на ринку страхування:

✓ Зростання попиту на медичне страхування: В умовах недостатнього державного фінансування охорони здоров'я все більше людей звертається до медичного страхування, що дозволяє покривати витрати на лікування в приватних медичних закладах.

✓ Розвиток страхування відповідальності: Зі зростанням кількості підприємств, що здійснюють свою діяльність в умовах високого ризику, розширюється потреба в страхуванні відповідальності. Це включає захист від претензій за шкоду, завдану третім особам, і відповідальність професійних фахівців, як-от юристи та медики.

✓ Автоматизація процесів: Страхові компанії активно впроваджують цифрові рішення, що дозволяють клієнтам самостійно укладати договори онлайн, реєструвати страхові випадки та отримувати компенсації без відвідування офісу. Це забезпечує швидкий доступ до послуг і спрощує взаємодію з клієнтами.

✓ Зростання інтересу до кіберстрахування: З розвитком цифрових технологій та збільшенням кібератак в Україні зростає потреба в страхуванні кіберризиків. Це особливо актуально для підприємств, які обробляють персональні дані клієнтів або здійснюють діяльність в електронному форматі [2].

Також слід зазначити основні виклики, що стоять перед ринком страхування в Україні.

✓ Збільшення ризиків та страхових витрат: В умовах війни і нестабільної економіки зростають ризики для страхових компаній. Це впливає на вартість полісів і призводить до необхідності перегляду умов страхування, що може зменшити доступність страхових послуг для населення.

✓ Низька страхова культура: Рівень проникнення страхування в Україні залишається відносно низьким порівняно з країнами ЄС. Багато українців все ще не усвідомлюють важливості страхування як способу захисту фінансових інтересів, що уповільнює розвиток ринку.

✓ Проблеми з ліквідністю: Через високі інфляційні ризики та нестабільний курс національної валюти страхові компанії стикаються з проблемами ліквідності. Це може негативно вплинути на їхню здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами вчасно [3].

Український ринок страхування має значний потенціал для розвитку. Подальше зміцнення регулювання, зростання попиту на нові види страхування та поширення цифрових інновацій можуть сприяти його стабілізації та розширенню. Одним із перспективних напрямів є посилення міжнародного співробітництва, що дозволить переймати успішний досвід розвинених країн та залучати іноземні інвестиції.

Таким чином, попри всі виклики, ринок страхування в Україні продовжує розвиватися, адаптуючись до нових умов та запитів споживачів. Зростання попиту на страхові послуги та інноваційні рішення, що сприяють поліпшенню доступності і якості послуг, дозволяють оптимістично дивитися на перспективи розвитку цього сектора в країні.

Список використаних джерел:

1. Наглядова статистика. Показники діяльності страхових компаній. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
2. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.55
3. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 118-126.

УДК 330.34:330

АЛЄЙНІКОВА Л.К., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто міжнародні фінансові аспекти відновлення української економіки, виклики, які стоять перед країною, та потенційні шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: відновлення економіки, Україна, міжнародна фінансова допомога, виклики, перспективи, структурні реформи, інвестиції.

Відновлення української економіки, яка зазнала значних втрат унаслідок війни, потребує масштабних зусиль, серед яких важливу роль відіграє міжнародне фінансування. Забезпечення ресурсів для відбудови та модернізації інфраструктури є ключовим питанням для уряду України, міжнародних організацій та інвесторів, які прагнуть підтримати відновлення стабільності й розвитку. Проте ця підтримка пов'язана із низкою викликів, які включають обмеженість ресурсів, нестабільність фінансових ринків, політичні ризики та проблеми з управлінням. Водночас міжнародна співпраця та доступ до зовнішніх ринків капіталу відкривають значні перспективи для відновлення економіки України на шляху до сталого розвитку [1].

Одним із ключових джерел фінансування для України є підтримка міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та інші. МВФ надає кредитні програми для підтримки макроекономічної стабільності, що допомагає збалансувати державний бюджет, стабілізувати валютний ринок та знизити інфляційні ризики. ЄБРР та ЄІБ, зі свого боку, інвестують у розвиток інфраструктури, модернізацію енергетичного сектору, підтримку малого та середнього бізнесу, що сприяє довгостроковому розвитку економіки.

Крім цього, окремі держави та міжнародні донори також надають фінансову допомогу у вигляді грантів, технічної допомоги та позик. Це, зокрема, США, країни ЄС, Японія та Канада, які активно підтримують відновлення України. Програми технічної допомоги дозволяють не лише отримувати фінансування, але й залучати досвід міжнародних експертів, що важливо для реформування національної економічної системи.

Перед Україною стоїть ряд викликів в реалізації міжнародної фінансової допомоги:

1. Політична нестабільність та ризики. Залучення міжнародних інвестицій у зони постконфліктної реконструкції пов'язане з високими ризиками, які зумовлюють складнощі у фінансуванні довгострокових проектів. Політична нестабільність, загроза відновлення конфлікту та невизначеність щодо тривалості реформ можуть відлякувати потенційних інвесторів та обмежувати інтерес міжнародних банків.

2. Обмеженість ресурсів. Попри значну підтримку з боку міжнародної спільноти, необхідний обсяг фінансування для відновлення економіки є набагато більшим, ніж Україна наразі отримує. Відповідно, залучення альтернативних джерел фінансування стає критично важливим [2].

3. Корупція та слабка інституційна спроможність. Проблеми з прозорістю управління та корупційні ризики можуть стати бар'єром для ефективного використання міжнародної допомоги. Це також може обмежити довіру міжнародних донорів, які прагнуть переконатися, що їхні ресурси використовуються належним чином.

4. Високий рівень державного боргу. Збільшення обсягу зовнішніх запозичень, хоч і дозволяє задовольнити поточні потреби, також підвищує боргове навантаження, що може бути небезпечним для макроекономічної стабільності країни.

Незважаючи на вище перелічені виклики, можна визначити перспективи та можливості України щодо відновлення економіки:

1. Розвиток приватно-державного партнерства (ПДП). Однією з перспективних форм залучення інвестицій є приватно-державне партнерство, яке дозволяє знизити фінансовий тиск на державу та водночас залучити приватні кошти. Це може бути особливо ефективним у сферах інфраструктури, транспорту та енергетики.

2. Реформи для покращення бізнес-середовища. Прискорення реформ для створення сприятливого бізнес-клімату може сприяти залученню іноземних інвестицій. Це включає спрощення процедур для ведення бізнесу, захист прав інвесторів, реформування судової системи та посилення інституційної спроможності [3].

3. Розвиток ринків капіталу та залучення інвесторів. Відкриття доступу до міжнародних фінансових ринків дозволить Україні залучати кошти через випуск облігацій, які можна спрямувати на фінансування довгострокових проектів. Це забезпечить додаткові можливості для інвесторів і зменшить залежність країни від кредитних ресурсів міжнародних фінансових інституцій.

4. Використання новітніх технологій. Залучення цифрових інновацій, таких як блокчейн, у сфері управління державними фінансами та моніторингу проектів може підвищити прозорість та ефективність використання ресурсів, що покращить довіру інвесторів та донорів [4].

Залучення міжнародного фінансування та ефективне використання ресурсів мають ключове значення для відновлення економіки України. Проте для досягнення сталого розвитку необхідно подолати численні виклики, включаючи політичну нестабільність, корупцію та обмеженість ресурсів. Перспективними напрямками для України є розвиток приватно-державного партнерства, продовження реформ, покращення бізнес-клімату та підвищення прозорості державного управління. Завдяки цим заходам Україна зможе створити більш сприятливі умови для залучення міжнародного капіталу, що сприятиме відновленню економіки на довготривалій основі.

Список використаних джерел:

1. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. Світовий банк: сайт. 15.02.2024. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/pressrelease/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-andreconstruction-needs-assessment-released>

2. Фонди відновлення України. Урядовий портал: сайт. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondividnovlennya-ukrayini>

3. Диба М. І., Гернего Ю. О., Шкода Т. Н. Потенціал фінансування відбудови економіки України з урахуванням критеріїв ESG. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 57-69. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.07.057>

4. Кривомаз Т. І., Чалий І. Г., Гамоцький Р. О., Ільченко І. С., Циба А. М. Критерії ESG у зеленій відбудові України. *Екологічна безпека та природокористування: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 4(48). С. 5-20. DOI: <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2023.4.5-20>

УДК 336

СЕМЕНЯЧЕНКО Є.О., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ДРАГАН О.О.**, канд. екон.наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасний стан фінансової системи України. Надано характеристику її ключових проблеми та перспектив повоєнного відновлення..

Ключові слова: фінансова система України, війна, економіка, міжнародна підтримка, відновлення.

Фінансова система є однією з ключових інституцій будь-якої держави, що забезпечує стабільне функціонування економіки, розподіл ресурсів та інвестицій, а також підтримує соціальну рівновагу. Військові дії, що почалися на території України в 2014 році та активізувалися з 2022 року, поставили перед фінансовою системою країни нові виклики. Ця стаття розглядає, як війна вплинула на фінансову систему України та якими можуть бути шляхи її відновлення у повоєнний період.

Різке скорочення ВВП та бюджетний дефіцит .Війна зумовила значне падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) України. За оцінками, ВВП країни в 2022 році скоротився на 30-35% порівняно з довоєнним рівнем. Військові витрати різко зросли, що призвело до значного бюджетного дефіциту. У 2022 році дефіцит бюджету перевищив \$5 млрд на місяць [1].

Інфляція та девальвація гривні .Одним з наслідків війни стало значне знецінення національної валюти — гривні. У 2022 році гривня девальвувала на 25% стосовно долара США. Це зумовило зростання цін на імпортовані товари, підвищення інфляції та загострення проблем із платоспроможністю населення . Центральний банк України був змушений підвищити облікову ставку до 25%, щоб стримати інфляційний тиск [2].

Банківська система та кредити .Банківська система України виявилася відносно стійкою, однак зросли ризики кредитних дефолтів. Велика кількість підприємств змушена була припинити діяльність, що негативно вплинуло на здатність бізнесу та громадян виконувати кредитні зобов'язання. Українські банки стали надавати відтермінування платежів та реструктуризацію боргів для клієнтів, постраждалих від війни [3].

Міжнародна фінансова підтримка. Україна отримала суттєву міжнародну фінансову підтримку від таких інституцій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк,

Європейський Союз та окремі країни. За різними оцінками, у 2022 році Україна отримала понад \$20 млрд у вигляді грантів і кредитів на підтримку бюджету та гуманітарні потреби. Однак, це не повністю компенсувало втрати від війни [4].

Одним із ключових завдань у повоєнний період стане реструктуризація державного боргу України. За роки війни боргове навантаження значно зросло. Міжнародні кредитори, включаючи МВФ та інші інституції, можуть бути залучені до перегляду умов кредитування, щоб забезпечити стійкість боргових зобов'язань України в середньо- та довгостроковій перспективі.

Відбудова України потребуватиме значних інвестицій. За попередніми оцінками, витрати на відновлення інфраструктури можуть сягати \$400-500 млрд. Для залучення інвесторів Україна повинна запропонувати привабливі умови для капіталовкладень: податкові пільги, стабільне правове середовище та прозорі регуляторні процедури [5].

Повоєнне відновлення потребуватиме перегляду податкової системи з метою збільшення надходжень до бюджету та стимулювання економічного зростання. Одним із можливих напрямків реформ може стати зменшення податкового навантаження на малий та середній бізнес, що сприятиме розвитку підприємництва та створенню нових робочих місць.

Одним з важливих аспектів фінансового відновлення України є її інтеграція у світову економіку. Поглиблення співпраці з ЄС, включення до міжнародних економічних блоків та збільшення експорту товарів і послуг стануть ключовими для стабілізації фінансової системи країни. Україна вже отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що відкриває нові можливості для фінансової інтеграції.

Фінансова система України переживає складний період через вплив військових дій, але міжнародна підтримка та внутрішні реформи дозволяють стабілізувати економіку у короткостроковій перспективі. Повоєнний період потребуватиме активних зусиль для відновлення економіки, включаючи залучення інвестицій, реструктуризацію боргу та реформування податкової системи. Успішне виконання цих завдань дозволить Україні створити стійку і конкурентоспроможну фінансову систему, що відповідатиме вимогам сучасної економіки.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2022 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi#:~:text=У%202022%20році%20реальний%20ВВП,економіки%20за%20всю%20історію%20України>
2. НБУ підняв офіційний курс гривні до долара. Також регулятор запровадив нові обмеження. URL: <https://itc.ua/ua/novini/nbu-pidnyav-ofitsijnij-kurs-grivni-do-dolara-odrazu-na-25-do-36-56-grn-dolar-vin-lishayetsya-fiksovanim-takozh-regulyator-zaprovadiv-novi-obmezhennya/>
3. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761>
4. Суспільне новини. Скільки грошей Україна отримала в 2022 році від США та міжнародних союзників. URL: <https://suspilne.media/280175-skilki-grosej-ukraina-otrimala-vid-ssa-ta-miznarodnih-souznikiv/>
5. World Bank Group. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

УЛЬЯНЕНКО О.О., магістрант

Науковий керівник – КАЧАН Д.А., канд. екон. наук

Білоцерківський державний аграрний університет

kachan.dmytro@btsau.edu.ua

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК СПОСІБ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Було розглянуто особливості залучення грантового фінансування для реалізації проектів комунальних підприємств та механізми співпраці комунальних підприємств з органами місцевого самоврядування та бізнесом для залучення фінансування.

Ключові слова: гранти, бюджети (місцеві, обласні, державні), кредити, інвестиції, донорські кошти.

Незважаючи на зростаючу популярність грантового фінансування, успішна реалізація проектів часто стримується нестачею у подавачів заявок необхідних знань та навичок для ефективного спілкування з донорами [1].

Комунальні підприємства (КП) мають два типових джерела фінансування – грантові програми та надання послуг.

Грантові програми передбачають виконання проектів на основі договору з відповідним грантодавцем (донором). Фінансування грантових програм може здійснюватись з різних джерел – місцевих або обласних бюджетів, державного бюджету, благодійних фондів, програм міжнародної технічної допомоги, програм соціальної відповідальності компаній [2].

Послуги – це повторювальний набір завдань, які можуть виконуватись для різних замовників і приносять для них додану вартість. Межа між грантовими програмами і послугами є досить умовною, - наприклад, виконання проектів за рахунок коштів місцевого бюджету можна розглядати як послуги, особливо, якщо такі проекти повторюються з року в рік.

Грант – це грошові кошти у національній чи іноземній валюті, які виділяються донором на безповоротній основі, для забезпечення виконання завдань проектів (програм). Зважаючи на вкорінений стереотип, що грантодавцями виступають лише міжнародні фонди, важливо підкреслити, що проекти, фінансовані з бюджетів - це теж грантові програми, які за своєю суттю нічим не відрізняються від грантових програм міжнародних фондів [3].

Для грантодавців організація конкурсів проектів та фінансування проектів шляхом виділення грантів – це спосіб реалізації їх статутних або програмних завдань, інструмент досягнення власних цілей. Наприклад, якщо ціль певної організації-грантодавця – розвиток підприємництва у певній області або розв’язання проблеми з поширенням туберкульозу, - така організація організовує конкурс проектів на дану тематику.

Профінансувавши проекти, які реалізовували організації безпосередньо на місцях, організація-грантодавець може досягати своєї мети. Такий спосіб може бути ефективнішим за самостійну роботу, коли організації-грантодавцю потрібно наймати кваліфікований персонал, відкривати офіси на місцях тощо. Чим більше грантових програм і грантодавців (і, звичайно, чим ефективніша їх робота), - тим в цілому краще для суспільства. Кількість та розмаїття грантодавців залежить від інституційного ландшафту в країні та суспільного договору [4].

Розвиток регіону чи місцевості регулюється відповідним бюджетом, який формується на підставі місцевих стратегій та програм розвитку. В Україні регіональний

розвиток визначається на рівні області. Зазвичай в кожній області є десятки програм, затверджених обласною радою, - від енергоефективності до розвитку підприємництва. Регіональні програми поділяють на програми соціально-економічного розвитку (для областей, районів, міст) та цільові комплексні програми (ті, що вирішують проблеми територій, що знаходяться поза адміністративно-територіальним поділом – Карпатський регіон, Полісся, тощо) [3].

Реалізація програм відбувається поетапно, відповідно до календарного плану заходів. Частина заходів реалізовується відповідними управліннями чи департаментами органів влади, а частина передається на реалізацію підрядникам. Організації, яким доручається реалізовувати заходи програм з бюджетом понад 100 тис. грн відбираються на конкурсних засадах. Інформація про оголошені тендери та конкурси є в публічному доступі. Багато програм містять заходи з реалізації у вигляді конкурсів проектів, які мають на меті об'єднати різні фінансові джерела для виконання конкретних заходів, що, в результаті, підвищує ефективність використання коштів та виконання програм. Процес формування стратегій, програм, проектів заходів на рік та бюджетів регламентується нормативними актами і є подібним на обласному та місцевому рівнях.

КП, засновниками яких є органи влади, мають перевагу над іншими організаціями у реалізації заходів місцевих та обласних програм, оскільки вони є афілійованими структурами органів влади та мають відповідну систему управління. Залучення КП вимагає наявності необхідних компетенцій для реалізації заходів.

Конкурси з реалізації пілотних проектів оголошуються, як правило, у першому півріччі поточного року, а їх реалізація повинна завершитися до кінця бюджетного року. Тому КП слід знати про можливі конкурси, мати у своєму портфелі готові ідеї проектів, узгоджених із місцевими органами влади, і бути готовими до подання проектів. Такі проекти найкраще виконувати у партнерстві із місцевими органами влади. Бюджетне фінансування також включає механізми підтримки місцевого розвитку загальнонаціонального рівня, такі як Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні (ДФСМС) чи Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ).

ДФСМС проводить щорічний конкурс проектів та програм з метою надання за рахунок коштів державного бюджету фінансової підтримки для розвитку місцевого самоврядування. В рамках цього конкурсу можна отримати державний грант у розмірі від 100 тис. до 2 млн. гривень в залежності від категорії учасників конкурсу (представницькі органи, створені жителями населених пунктів, представницькі органи міст з населенням понад 1 млн. жителів, областей) [5].

Головні завдання цього конкурсу - впровадження інноваційних ідей у практику місцевого самоврядування, поширення кращих практик розв'язання актуальних проблем розвитку місцевого самоврядування, посилення співпраці місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності та громадськими організаціями.

УФСІ інвестує кошти міжнародних донорів у соціальну сферу. Через механізм проведення конкурсів мікропроектів цей фонд сприяє встановленню партнерства між органами центральної та місцевої влади, громадами та приватними і громадськими організаціями. КП можуть допомагати місцевим радам, громадським організаціям та/або органам самоорганізації населення у підготовці та реалізації проектів для ДФСМС та УФСІ.

Окрім державних програм, в Україні активно діють приватні фонди, які мають власні джерела фінансування.

У багатьох невеликих містах, селищах та селах України розташовані підприємства компаній, які впроваджують активну політику соціальної відповідальності бізнесу. Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) - це відповідальність компаній за вплив результатів їх діяльності на суспільство і довкілля [6].

Підтримка програм розвитку територій присутності для великого бізнесу за такого підходу не є добродійною допомогою, а підвищенням вартості бізнесу, зменшенням

ризиків та уникненням витрат, за інших умов можливих у середньостроковій перспективі. Для таких компаній політика СББ - це продумана політика компанії із створення довгострокової доданої вартості як для компанії, так і для груп впливу [7].

В рамках програм розвитку територій присутності великі компанії можуть допомагати у створенні КП або виступати грантодавцями для реалізації проектів КП. В Україні вже є досвід планування та реалізації програм розвитку територій присутності. Компанія ДТЕК, найбільша українська енергетична компанія, працює в рамках Програми соціального партнерства з містами своєї присутності, визначивши середньострокові стратегії співпраці з територіями, з чітко прописаними проектами, до реалізації яких долучається компанія, та визначивши показники ефективності Програми.

Дослідження демонструє, що комунальні підприємства мають широкий спектр можливостей для залучення фінансування, зокрема через грантові програми та надання послуг. Однак, нестача кваліфікації у сфері написання грантових заявок та недостатня співпраця з іншими суб'єктами господарювання обмежують ефективність використання цих інструментів. Для вирішення цієї проблеми необхідно розширювати можливості для навчання та підвищення кваліфікації працівників комунальних підприємств, а також стимулювати партнерство з органами місцевого самоврядування та бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Кейси та новини. Дія. Бізнес. Гранти. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/granti>
2. Багатська, К. Фінансування комунальних підприємств: європейський досвід. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2022. 122.3. С. 110-118.
3. Гранти 2024. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2024/>
4. Боднар Т., Спірюгов Д. Фінансове забезпечення комунальних підприємств в системі місцевих фінансів. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. Вип. 2. С. 150-158.
5. Building modern, sustainable and profitable SMEs in Ukraine. EU4BUSINESS. URL: <https://www.eu4business-ebrcrdcreditline.com.ua/?lang=uk>
6. Кузьмін О., Станасюк Н., Уголькова, О. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. Вип. 2.
7. Грантова підтримка консалтингових проектів. Мережа.юа. URL: https://www.merezha.ua/grants/ebrcrd-asb?fbclid=IwAR13OsnWV1eWz6W6eRta2WPwPEe6dQ5zCcfDBB8g2og_Ug9BSSFytKKmGIU

УДК 339.13

КИРИЛЮК Т.А., здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **РЕВИЦЬКА У.С.**, канд. фіз.-мат. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
progetto46_@ukr.net

ТОВАРИ ГІФФЕНА ЯК ВИКЛЮЧЕННЯ ІЗ ЗАКОНУ ПОПИТУ

Закон попиту має математичне вираження і є спадною функцією, але має деякі виключення. Серед них – товари Гіффена, приклади яких наведені і підтверджені числовими даними.

Ключові слова: закон попиту, виключення, товари Гіффена, спадна функція, економічні умови.

Закон попиту полягає в тому, що за інших рівних умов при зниженні ціни на товар величина попиту на нього зростає, і навпаки –при підвищенні ціни величина попиту зменшується. Це пов'язано з тим, що нижча ціна дозволяє споживачам придбати більше

товару або перейти з альтернативних товарів на той, що має нижчу ціну. Величина попиту є спадною функцією, яка у короткостроковому періоді описується як лінійна функція з від'ємним кутовим коефіцієнтом, а у довгостроковому – гіперболічною функцією з додатнім коефіцієнтом.

Однак існують виключення з закону попиту, коли попит на товар може не тільки не зростати, а навіть знижуватися. Товари Гіффена можна віднести до основних винятків з цього закону.

Товари Гіффена — це економічний термін, що описує специфічний тип товарів, попит на які зростає при підвищенні їхньої ціни, і навпаки, зменшується при зниженні ціни. Цей феномен суперечить класичній економічній теорії, згідно з якою попит на товар зазвичай зростає при зниженні ціни.

Історія терміну. Термін «товари Гіффена» був названий на честь шотландського економіста Роберта Гіффена, який у 19 столітті спостерігав, що в умовах економічної кризи попит на хліб зростає, навіть коли його ціна підвищувалася. Це відбувалося через те, що люди змушені були відмовлятися від більш дорогих продуктів харчування і переходити на дешевші, такі як хліб.

Причини виникнення ефекту Гіффена

1. Необхідність: товари Гіффена зазвичай є основними продуктами харчування або товарами першої необхідності. Коли їхня ціна зростає, споживачі не можуть дозволити собі дорожчі альтернативи і купують більше цих товарів.

2. Замінність: якщо товар є замінником для більш дорогих продуктів, то його споживання може зрости в умовах підвищення цін на інші продукти.

3. Економічні умови: У ситуаціях економічної нестабільності або кризи, коли доходи населення зменшуються, споживачі можуть змушені переходити до дешевших варіантів.

Товари, які є товарами Гіффена під час війни

1. Хліб та інші основні продукти харчування. Якщо ціни на хліб підвищуються, то ті, хто мають низькі доходи вимушені споживати його більше, оскільки не мають можливості дозволити собі дорожчі альтернативи, такі, як м'ясо чи риба.

На початку 2022 року середня ціна хліба в Україні становила приблизно 25 – 30 гривень за буханку білого хліба (вагою приблизно 500 г) а величина попиту на становила приблизно 40 – 50 кг на особу на рік. У 2023 році середня ціна на хліб збільшилися і становила 35 – 45 гривень за буханку (вагою приблизно 500 г), в тому ж році середньорічне споживання хліба і хлібопродуктів становило близько 96 – 97 кг на особу. Такі дані підтверджують той факт, що хліб є товаром, на який закон попиту не поширюється.

2. Паливо (дрова, вугіллі, бензин). Через перебої в постачанні енергії внаслідок агресії попит на дрова чи вугілля може зростати, навіть якщо їхня ціна зростає.

3. Медичні товари та ліки. Основні ліки, перев'язувальні матеріали чи засоби першої допомоги можуть мати підвищений попит не тільки через збільшення потреби в цих засобах, але й через побоювання дефіциту.

Товари Гіффена демонструють складну природу попиту та поведінку споживачів в умовах економічних змін. Розуміння цього феномену може допомогти економістам і політикам краще реагувати на зміни в ринковій ситуації та формувати ефективні стратегії для підтримки населення в кризові часи.

Таким чином, хоча закон попиту є загальною економічною закономірністю, цей виняток свідчить проте, що в реальній економіці можуть виникати ситуації, коли він не працює.

Список використаних джерел:

1. Грисенко М. В. Математика для економістів: навч. посіб. Київ, Либідь, 2007. 720 с.
2. https://index.minfin.com.ua/ua/markets/product-prices/bread_wheaten_from_flour_of_the_first_grade/

ЮРКО А.Ю., магістрантка

Науковий керівник – ГАВРИК О.Ю., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто важливі аспекти управління зобов'язаннями, їх відображення в бухгалтерському обліку та вплив на фінансові показники підприємства. Особлива увага приділяється питанням класифікації, обліку коротко- та довгострокових зобов'язань, забезпечення майбутніх витрат і доходів, а також їх ролі у формуванні економічної безпеки і фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Ключові слова: суб'єкта господарювання, бізнес-середовище, управління зобов'язаннями, облік, коротко- та довгострокові зобов'язання, забезпечення майбутніх витрат і доходів.

Сучасне бізнес-середовище створює об'єктивну необхідність для компаній використовувати як борговий, так і власний капітал. Залучений ззовні капітал є борговим. Наявність боргу є природним станом речей для будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки він гарантує взаємовідносини між учасниками господарських відносин. Зобов'язання як об'єкт бухгалтерського обліку є одним з ключових факторів, що впливають на ліквідність, кредитоспроможність та стійкість підприємства.

Ефективний облік боргів може сприяти зміцненню договірної дисципліни, прискоренню оборотності оборотного капіталу і, в кінцевому підсумку, поліпшенню фінансового стану підприємства. Добре розроблена стратегія управління зобов'язаннями сприяє створенню репутації надійної та відповідальної компанії [1].

Порядок обліку зобов'язань регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 11 «Зобов'язання», затвердженим Наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31 січня 2000 року. Зобов'язання визнається в бухгалтерському обліку, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Однак П(С)БО 11 не містить конкретного визначення терміну «зобов'язання». В юридичній практиці під зобов'язанням розуміють правовідносини, в яких одна сторона зобов'язана вчинити певну дію (передати майно, надати послуги), а інша сторона зобов'язана сплатити певну суму або виконати певну роботу. В економічному контексті зобов'язання зазвичай розглядаються як кредиторська заборгованість, але це лише вузька частина поняття.

З точки зору бухгалтерського обліку, зобов'язання - це фінансові ресурси для забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання, які підлягають погашенню в майбутньому шляхом передачі активів або надання послуг [2]. У бухгалтерській практиці зобов'язання визнаються лише в момент фактичного виконання контракту, тобто коли передається актив або здійснюється платіж. З цієї причини юридичні зобов'язання, визнані в бухгалтерському обліку, обмежуються тими, що вже існують. Тому не всі зобов'язання, що виникають у правовій сфері, визнаються у фінансовій звітності. Для того, щоб вибрати лише певні зобов'язання для визнання у фінансовій звітності, необхідна чітка класифікація в бухгалтерському обліку. Згідно з міжнародними (МСБО 37) та національними (НП(С)БО 1) стандартами, зобов'язання виникають не лише з договорів, але й з добровільних зобов'язань, взятих на себе з метою підтримання добрих відносин з партнерами або належної поведінки по відношенню до них. Правильна класифікація зобов'язань впливає на організацію та ведення бухгалтерського обліку зобов'язань та їх подання у фінансовій звітності.

Зобов'язання можна поділити на чотири основні групи: довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, забезпечення майбутніх витрат і доходи майбутніх періодів. Довгострокові зобов'язання, такі як банківські кредити та податкові зобов'язання, є важливим джерелом капітальних інвестицій [3]. Визначення довгострокових зобов'язань у НП(С)БО1 є дуже загальним і на практиці включає зобов'язання зі строком погашення понад 12 місяців з дати балансу. Поточні зобов'язання включають - короткострокові банківські кредити - поточні довгострокові зобов'язання - короткострокові векселі - кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги - поточні нараховані зобов'язання (з одержаних авансів, з бюджетом та позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками та із внутрішніх розрахунків) - інші поточні зобов'язання. Забезпечення створюються для відшкодування майбутніх операційних витрат, таких як відпустки працівників, додаткові пенсії, гарантійні зобов'язання, реструктуризація, зобов'язання на випадок перерви в діяльності та виконання зобов'язань за оплачуваними контрактами.

Відповідно, сума забезпечення визнається витратами (крім суми забезпечення, включеної до первісної вартості основних засобів відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби») [4]. Створення забезпечень для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства заборонено. Спеціальні групи зобов'язань включають категорії, які не визнаються в балансі, але є дуже корисними для оцінки потенційного впливу певних подій на перспективи розвитку суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Шевченко А. Організація електронного документообігу на підприємстві. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12dokumentooborot-2-organizaciya-elektronnogo-dokumentooborota-na-predpriyatii> (дата звернення: 23.09.2022).
2. Бас Ю.В. Загальні основи управління підприємством в умовах фінансової кризи . Наука й економіка. 2021. № 1 (37).
3. Кацена Н. Б. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2021. 389 с.
4. Фінансова стійкість підприємства. URL: <http://dtkt.com.ua/show/1cid04164.html>

УДК 316.422:502.1:330.3

ДАНИЛЮК Р.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГРИНЧУК Ю.С.**, д-р екон. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет
Grynychuk1979@icloud.com

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Глобальні екологічні проблеми, зокрема зміна клімату, забруднення довкілля, вичерпання природних ресурсів та деградація біорізноманіття, ставлять перед світовою спільнотою виклики, які потребують нових підходів. Соціальні інновації є ключовим фактором у забезпеченні екологічної трансформації економіки.

Ключові слова: екологізація, сталий розвиток, відновлювані ресурси, безвідходні технології, екологічна безпека, збалансований розвиток, євроінтеграція.

Погіршення стану навколишнього середовища зумовлює стрімке зростання ролі інновацій в процесі вирішення екологічних проблем та необхідність стимулювання якісних змін в структурі економіки [1].

Еко-інновація відноситься до типу інновацій, які допомагають досягти сталого розвитку при зменшенні впливу на навколишнє середовище виробничих процесів, забезпечуючи оптимальне та відповідальне використання природних ресурсів. Еко-інновації спрямовані на використанні у виробничому процесі, технології орієнтованих на зменшення забруднення навколишнього середовища, шляхом використання відновлюваних ресурсів, зменшення споживання викопного палива та ядерної енергії, зменшення викидів CO₂ [1].

Внаслідок війни, Україна зазнала серйозних екологічних втрат, що робить впровадження екологічних інновацій особливо актуальним. З моменту початку повномасштабного російського вторгнення докільню країни було завдано збитків на суму, яка досягає 1 трлн гривень, що еквівалентно майже €36 млрд. Із цієї суми €11,4 млрд складають збитки, пов'язані з руйнуванням ґрунтів, а ще €24,6 млрд – наслідки забруднення атмосферного повітря. Загальна сума руйнувань, спричинених війною інфраструктурі України, перевищує \$151,2 млрд.[2].

Для впровадження еко-інновацій необхідно екологізувати підприємницьку діяльність шляхом впровадження безвідходних технологій переробки як побутових, так і промислових відходів. Важливими елементами цього процесу є розробка чіткої еко-інноваційної політики, стимулювання інноваційної активності, а також дослідження впливу довкілля на здоров'я людини та управління цим впливом. Виникає необхідність у консолідації фінансових, інтелектуальних та виробничих ресурсів, спрямованих на мінімізацію шкоди довкіллю та покращення його стану, що вимагатиме комплексних зусиль з боку суспільства, бізнесу та держави.

Формування політики управління еко-інноваціями на регіональному рівні стикається з численними викликами, пов'язаними як із недосконалістю теоретико-методологічної бази, так і зі складнощами в реалізації стратегічних завдань на державному та місцевому рівнях. Однією з головних проблем є недостатня ефективність традиційних підходів до управління екологічними системами, які є складними та слабо структурованими. Чинна модель державного управління інноваційною діяльністю значною мірою орієнтована на галузевий підхід, реалізований через відповідні міністерства та відомства.

Основне завдання полягає в розробці збалансованої стратегії, яка б поєднувала галузевий і територіальний підходи до управління природокористуванням, з акцентом на забезпеченні екологічної безпеки. Це вимагає узгодження національних і регіональних ініціатив з міжнародними практиками, зокрема у контексті євроінтеграції [3].

Пріоритетними залишаються витрати на очищення зворотних вод, які можуть свідчити про актуальність проблеми водних ресурсів і необхідність їхнього очищення. Захист ґрунтів та водних ресурсів має значно менші інвестиції, що може потребувати більшої уваги для збалансованого розвитку природоохоронної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Болгарова Н. Роль еко-інновацій в економіці країн. URL: <https://edorada.org/en/articles/637>
2. Тарасовський Ю. Війна завдала екології України збитків на 1 трлн грн. URL: <https://forbes.ua/news/viy-na-zavdala-ekologii-ukraini-zbitkiv-na-1-trln-grn-04102022-8761>
3. Мартієнко А.І., Бондаренко С.А. Екологічні інновації в регіональній інноваційній системі. *Ефективна економіка*. № 8. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4232>

TARASENKO A.V., master student

HAZANFAROV Sh.T., master student

Scientific adviser – GRYNCHUK Y.S., Doctor of Economics

Bila Tserkva National Agrarian University

Grynychuk1979@icloud.com

MANAGEMENT DIRECTIONS FOR IMPROVING THE STRUCTURE OF PRODUCTION AND RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN ENTERPRISES

Effective use of production and resource potential contributes to accelerated socio-economic development of the region, which in turn ensures a high standard of living of the population of the respective territory.

Key words: agrarian sphere, system approach, management efficiency, innovations, investments, environmentalization.

Among the general scientific methods of researching the production and resource potential of enterprises, the structural and functional method of studying the economic process or phenomenon as a system is widespread. The signs of this method are integrity, stability, dynamism, self-organization, interdependence between constituent elements to achieve a defined goal.

The material basis of agricultural production is productive forces, which include means and objects of labor and labor in their organic combination. The level of development of productive forces is determined by the level of development of agrarian relations and the functioning mechanism of management. In modern conditions of the development of the agrarian economy, there is a combination of the market mechanism of self-regulation with state regulation of the economy. Among the sources of development of production and resource potential are pricing and competition, state regulation of the economy and social and cultural environment, resource conservation. Attracting investments for the implementation of innovative projects is an important aspect of resource potential formation [1].

Improvement of the strategic planning of the development of agricultural enterprises is possible under the conditions of determining priorities. It is appropriate to classify individual components of production and resource potential: by spheres of agricultural production, by participation in the creation of additional value or profit, depending on the natural environment, by sources of income, by completeness of use, by types of efficiency, by types of economic relations.

Of great importance is the study of factors and conditions for increasing the efficiency of the use of available regional resources and the identification of promising directions for the consistent increase of the production and resource potential of agrarian enterprises based on the use of modern market and economic levers.

The production and resource potential is considered as the internal capabilities of agricultural enterprises, which are characterized by the availability, composition, quality of resources and the efficiency of their use. Production and resource potential of agrarian formations - this is the collective ability of enterprises of a certain segment to create a certain amount of agricultural products to meet public needs. It is necessary to take into account the quantitative, qualitative, structural characteristics of the available resources and the conditions of their use. The systemic approach considers the system of strategic management of agricultural enterprises as a set of interdependent and interconnected subjects (processes, structures, mechanisms, forms and methods) and objects (elements of production and resource potential) of management, which interact in the development process, aimed at the long-term perspective and implementation of the strategy of its handling in the external economic space. The production and resource potential of agrarian enterprises is a system of interconnected elements that perform various functions in the

process of ensuring the production of products and achieving other goals of the development of agrarian enterprises. It can be argued that it is characterized by integrity, structuredness, functionality, manageability, interconnectedness and interdependence of the development of its constituent elements. A mandatory element of modern agricultural production is the introduction of innovations and new technologies in production and management. They will contribute to the solution of various economic and social problems of the agrarian sphere [2].

Since in the conditions of an unstable economy it is not possible to analytically determine the law of the behavior of the external environment, without having reliable information about it, five hypotheses of possible variants of the behavior of the external environment are formulated:

1. The external environment manifests itself in the worst way, as a rule, as a result of crisis situations of an economic nature.
2. The external environment does not manifest itself in the worst way, there is a real opportunity to compensate for the corresponding disturbances with reserve reserves of resources.
3. The external environment is neutral in relation to the implementation of the strategy of using production and resource potential.
4. The external environment manifests itself in the best way and contributes to the implementation of large-scale innovative activities, especially with the effective involvement of external investments.
5. The external environment manifests itself in a random (probable) way under the conditions of probable changes of political, economic and ecological nature.

When using and adjusting production and resource potential, production, competitive, innovative, strategic, entrepreneurial and administrative reactions are distinguished.

The priority of using a certain structural ratio of the production and resource potential of the organization is determined based on the analysis of the company's positions regarding the possibility of achieving development goals based on the existing methods of strategic analysis of the organization's activities.

References:

1. Суліма Н.М., Гуцул Т.А., Боровик Н.В. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. Випуск № 63. 2024. URL: economyandsociety.in.ua
2. Березіна Л., Баган Н. Ефективність використання ресурсів аграрних підприємств та їх технологічний менеджмент. *Економічні науки*. Вісник ХНУ. № 2. 2023. С.125-128.

УДК 339.13

КИРИШУН Я.К., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **РЕВИЦЬКА У.С.**, канд. фіз.-мат. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
kirisuna163@gmail.com

ЕФЕКТ ВЕБЛЕНА АБО СНОБІТСЬКИЙ ЕФЕКТ

Ефект, про який йде мова, належить до виключень із закону попиту, що полягає у зростанні попиту при підвищенні ціни. Розглянуть основні характеристики ефекту і економічні наслідки.

Ключові слова: розкішні товари, соціальний статус, престиж, ефект Веблена, снобізм.

Ефект Веблена, також відомий як снобітський ефект, — це економічне явище, коли попит на товар зростає в міру підвищення його ціни, що є протилежністю звичайного закону попиту. Названий на честь американського економіста і соціолога Торстейна Веблена, цей ефект підкреслює, що деякі споживачі цінують товари не стільки за їхні функціональні якості, скільки за їхню здатність демонструвати статус і престиж.

Торстейн Веблен у своїй праці «Теорія дозвільного класу» (1899) описав, як багаті люди споживають розкішні товари та послуги не лише для власного задоволення, а щоб продемонструвати свій соціальний статус. Веблен зазначив, що для деяких людей висока ціна товару стає символом його ексклюзивності та рідкості, тому чим дорожче товар, тим вищим стає попит на нього серед певної групи споживачів.

Основні характеристики ефекту Веблена

1. **Розкіш і престиж:** люди, які купують такі товари, зазвичай хочуть підкреслити свій соціальний статус. Такі товари часто мають високу ціну і доступні лише вузькому колу споживачів.
2. **Символіка та імідж:** продукти, що підпадають під ефект Веблена, часто використовуються як символи успіху та добробуту. До них можна віднести розкішні автомобілі, дизайнерський одяг, годинники та прикраси.
3. **Парадоксальний попит:** на відміну від більшості товарів, попит на продукцію, яка підпадає під ефект Веблена, не знижується при підвищенні ціни. Навпаки, споживачі можуть відчувати, що вища ціна свідчить про вищу якість чи ексклюзивність товару.
4. **Снобізм:** ефект Веблена часто називають «снобітським ефектом», оскільки він характеризується прагненням до винятковості та виділення серед інших.

Економічні наслідки ефекту Веблена

- **Цінова еластичність попиту:** для товарів, що підпадають під цей ефект, попит може бути нееластичним або навіть мати зворотну еластичність, коли споживачі збільшують свої покупки при підвищенні ціни.
- **Інвестиції в бренд:** компанії, які виробляють розкішні товари, часто вкладають значні кошти в маркетинг, рекламу та формування іміджу, оскільки успіх їхнього продукту залежить не лише від функціональних характеристик, але й від його сприйняття в суспільстві.
- **Соціальні наслідки:** поширення товарів, що підпадають під ефект Веблена, може посилювати соціальну нерівність, оскільки доступ до таких товарів мають лише заможні верстви населення.

Приклади

- **Розкішні автомобілі:** бренди, такі як Ferrari, Rolls-Royce та Bentley, часто використовуються як символи успіху та високого соціального статусу.
- **Дизайнерський одяг і аксесуари:** модні будинки, такі як Chanel, Gucci та Louis Vuitton, продають свою продукцію за високими цінами, а споживачі купують її, щоб виділитися серед інших.
- **Елітні годинники:** швейцарські бренди годинників, такі як Rolex, є прикладами продукції, на які поширюється ефект Веблена.

Ефект Веблена відіграє важливу роль в економіці споживання розкішних товарів. Він свідчить про те, що попит на товар може бути пов'язаний не лише з його функціональними характеристиками, але й з його здатністю підкреслювати статус і

престиж. Розуміння цього ефекту важливе як для маркетологів, так і для економістів, оскільки він впливає на поведінку споживачів і стратегії просування товарів.

Список використаних джерел:

1. Грисенко М. В. Математика для економістів: навч. посіб. Київ, Либідь, 2007. 720 с.
2. <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiiivse.pdf>

УДК 005.35:355.018

ДОРОШЕНКО Є.О., магістрант
Науковий керівник – **КОВАЛЬ Н.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
doroshenko.evgen.fox@gmail.com

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Проаналізовано сутність, форми прояву, рівні розвитку корпоративної соціальної відповідальності, а також основні практики КСВ українських підприємств під час повномасштабної російської агресії. Зроблено висновок, що успіхи у воєнних діях є певним результатом КСВ.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, війна, практики КСВ

Аналіз визначень науковцями поняття «корпоративна соціальна відповідальність» дав змогу виокремити її суттєві ознаки: взаємодія бізнесу та суспільства щодо досягнення сталого розвитку; добровільність; проактивність; врахування потреб всіх зацікавлених осіб. Отже, під корпоративною соціальною відповідальністю розуміємо добровільну стратегію компанії, спрямовану на досягнення нею сталого розвитку, яка розробляється та реалізується з врахуванням потреб стейкхолдерів (працівників, споживачів, партнерів, територіальних громад, держави, ГО та суспільства у цілому).

Існує дві форми прояву корпоративної соціальної відповідальності:

- внутрішня – передбачає соціально відповідальні дії керівництва компанії щодо її працівників (безпечні умови праці, гідний рівень заробітної плати, медичне і соціальне страхування, програми навчання, розвитку та підвищення кваліфікації працівників, надання матеріальної, правової, психологічної та іншої допомоги працівникам тощо);
- зовнішня (відповідальність перед споживачами товарів і послуг, спонсорство і благодійність, охорона навколишнього середовища, допомога місцевій громаді тощо).

Вчені виділяють рівні корпоративної соціальної відповідальності. Зокрема, Я. М. Лагута виділяє п'ять рівнів розвитку КСВ (рис. 1). Базовий рівень передбачає дотримання підприємством обов'язкових законодавчих вимог та етичних норм бізнесу; рівень стратегічної спрямованості – розробку на основі європейських стандартів стратегії КСВ як складової стратегії розвитку підприємства. Рівень ефекту синергізму передбачає, що стандарти та ініціативи КСВ визначаються через діалог із стейкхолдерами, що створює додатковий ефект для всього суспільства [1, с. 9].

Практика КСВ почала впроваджуватися в Україні ще до початку повномасштабного вторгнення. Згідно з дослідженнями Центру «Розвиток КСВ», у 2018 р. майже 80 % українських компаній почали впроваджувати КСВ або орієнтувалися на її принципи [2, с. 407].

Проте з початком повномасштабної агресії росії відбулася переорієнтація програм

КСВ українських підприємств на підтримку військових та населення, яке постраждало від воєнної агресії, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Рис. 1. Рівні корпоративної соціальної відповідальності за Я. М. Лагутою

Джерело: побудовано за [1, с. 9].

Слід зазначити, що окремі науковці розглядають збереження бізнесу в умовах воєнного стану як КСВ, адже таким чином зберігаються робочі місця, забезпечуються потреби споживачів у товарах та послугах, за рахунок податкових надходжень наповнюються місцеві і державний бюджети [2, с. 407].

Деякі підприємці кардинально змінили напрями діяльності та почали виробляти товари і послуги, попит на які зріс з початку війни (військове спорядження, безпілотники тощо).

Прикладом КСВ можна також вважати завчасну консервацію компаній, які розташовані в зоні активних бойових дій, адже це мінімізує потенційний негативний вплив на навколишнє середовище у випадку руйнування потужностей.

Також на початку війни багато великих компаній сплачували податки авансом, що значно підтримало українську економіку.

Нині чітко спостерігаються три ключові напрямки КСВ: благодійність, волонтерство, фандрайзингова діяльність.

У 2023 р. Україна посіла 2 місце серед понад 140 країн світу у Світовому індексі благодійності (World Giving Index, WGI), продемонструвавши найвищі темпи зростання благодійної діяльності: 2018 рік – 81 місце; 2021 рік – 20 місце; 2022 рік – 10 місце. Місця в рейтингу визначаються на основі трьох критеріїв: допомога незнайомцям; донейти; волонтерство [3].

На початку повномасштабного російського вторгнення Центр «Розвиток КСВ» створив Каталог внесків бізнесу в Перемогу в російсько-українській війні [4], в якому нині наведено приклади внесків 314 компаній у боротьбу з агресором. Головними практиками КСВ є:

- фінансова допомога (пожертви для потреб української армії на спеціальні рахунки НБУ та профільні фонди, зокрема БФ «Повернись живим»; купівля та передача для армії продуктів, авто, дронів, спорядження, одягу, взуття, пального, медикаментів тощо);

- гуманітарна підтримка (допомога певним соціальним групам, зокрема, реабілітація дітей, допомога ВПО: безоплатне надання товарів і послуг, зокрема, продуктів, медикаментів, засобів гігієни, одягу, взуття, тимчасового житла; доставка гуманітарних вантажів; закупівля генераторів, палива для пожежних частин, муніципальних служб та волонтерських організацій; оснащення бомбосховищ; облаштування територій,

постраждалих від певних воєнних дій; підтримка закладів освіти та медичних закладів; притулків для тварин; організація здачі крові та плазми);

- сплата податків наперед;

- участь в інформаційному спротиві (розповсюдження правди про війну росії в Україні у всьому світі: таргетована реклама у соцмережах; надання доступу до новин, телеканалів; проведення інтернету та ТБ у бомбосховищах; а також розробка нестандартних програм – для пошуку зв'язків компаній з ринком росії та білорусі, виявлення розташування російських військ; кіберволонтерство тощо);

- допомога співробітникам (евакуація та релокація співробітників, психологічна, правова, фінансова підтримка, допомога сім'ям, програми для дітей співробітників, перекваліфікація працівників);

- ІТ-підтримка (надання безкоштовних доступів до сервісів: книг, додатків, тощо; створення нових додатків, актуальних для українців (для пошуку роботи, допомоги волонтерам та аграріям, додаток з повідомленням про повітряну тривогу); створення національного роумінгу операторами України для безперебійного зв'язку населення) [4; 5].

Таким чином, погоджуємось з науковцями, які вважають, що наші успіхи у воєнних діях є певним результатом КСВ [2, с. 413; 6, с. 4].

Підвищення КСВ під час війни, з одного боку, є викликом для підприємства, а з іншого – можливістю покращити імідж та підвищити конкурентоспроможність, оскільки громадськість цікавлять питання вкладу окремих бізнесів у Перемогу над ворогом. Дослідження свідчать, що дії чи бездіяльність бізнесу щодо воєнних подій є чинником, який суттєво впливає на довіру та лояльність працівників до компанії-роботодавця [2, с. 410].

Окрім того, певні ініціативи в рамках КСВ допомагають підтримувати командний дух, оскільки працівники усвідомлюють, що разом зі своєю компанією вони роблять внесок у Перемогу.

Тому співробітники Національного інституту стратегічних досліджень вважають, що КСВ сьогодні слід розглядати як запоруку існування компанії та збереження її співробітників [6, с. 4].

Вважаємо, що керівництву відповідальних компаній слід звернути увагу на розвиток таких напрямків КСВ:

- «етичне інвестування» - вибір бізнес-партнерів обумовлюється етичними мотивами: перевірити своїх постачальників/колег на роботу в РФ; не пов'язувати свою діяльність з компаніями, які характеризуються недобросовісною діловою практикою, завдають шкоди суспільству, негативно впливають на оточуюче середовище тощо;

- інтеграцію програм відновлення України на засадах сталого розвитку у свою політику КСВ;

- допомогу громадам стати більш життєстійкими;

- підтримку ментального здоров'я працівників;

- підтримку морально-патріотичного духу українців та розвиток змістовної національної освіти (поглиблення знань з історії України, української мови, підвищення рівня обізнаності щодо української культурної спадщини, розвінчання міфів щодо «радянської» України).

Список використаних джерел:

1. Лагута Я. М. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності підприємств: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.00.04. Тернопіль, 2018. 26 с.

2. Червінська Л., Червінська Т., Каліна І., Коваль М., Шуляр Н., Чернишов О. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 6 (53). С. 405–416.

3. Україна посіла друге місце у всесвітньому рейтингу благодійності. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/219197/2023-11-10-ukraina-posila-druge-mistse-u-vsesvitnomu-reytingu-blagodiynosti/>

4. Каталог внесків бізнесу в Перемогу в російсько-українській війні. URL: <https://csr-ukraine.org/news/ukrainskiy-biznes-i-viyana-unikalni/>

5. Владимир О., Бажанова Н. Суспільні виклики та соціальна відповідальність бізнесу у час війни. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2 (27). С. 45-62.

6. Коваль О. П. Корпоративна соціальна відповідальність під час війни та в повоєнному відновленні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/korporatyvna-sotsialna-vidpovidalnist-pid-chas-viyny-ta-v>

УДК 005.336.3:005.34

ТАРАСЕНКО А.В., магістрант

Науковий керівник – **ВИХОР М.В.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

mvykhor@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У ПІДПРИЄМСТВАХ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Обґрунтована важливість та необхідність впровадження у підприємствах сучасних систем управління якістю на основі міжнародних стандартів. Розкриті сутність та елементи системи управління якістю. Визначені переваги для підприємств впровадження системи управління якістю.

Ключові слова: якість, системи управління якістю, підприємства, міжнародні стандарти.

Сучасні вітчизняні підприємства функціонують в умовах все зростаючої глобалізації світових економічних процесів, що приводить, у свою чергу до загострення конкурентної боротьби на внутрішньому і зовнішньому ринку. Це змушує менеджмент підприємств шукати шляхи підвищення їх конкурентоспроможності та отримання відповідних конкурентних переваг.

Досвід провідних компаній світу, підтверджує, що одним із важливих напрямків підвищення конкурентоспроможності є забезпечення високої якості власної продукції, яка б відповідала міжнародним вимогам, та впровадження сучасних систем управління якістю.

Впровадження сучасних систем управління якістю ґрунтується на концепції всеохоплюючого (тотального) управління якістю (TQM), яка отримала свій розвиток в кінці 70-х на початку 80-х років двадцятого століття. Основою цієї концепції є праці таких вчених як Дж. Джурана, Е. Демінга, Ф. Кросбі та інших. Зокрема, відома «петля якості» Дж. Джурана передбачає, що процес управління якістю охоплює одинадцять етапів, або стадій життєвого циклу продукту, на кожному із яких повинна забезпечуватися відповідна якість виконання робіт чи дій. Це такі етапи, як маркетинг, розробка продукції, матеріально-технічне постачання, розробка і підготовка виробничого процесу, виробництво, контроль, випробування, обстеження, пакування і складування, реалізація і розподіл, монтаж і експлуатація, сервісне обслуговування, утилізація після використання [1].

Таким чином, забезпечення якості кінцевого результату передбачає здійснення процедур із забезпечення якості на кожній стадії життєвого циклу продукції.

Основою впровадження сучасних систем управління якістю є міжнародні стандарти серії ISO 9000 (таблиця 1). Вони містять вимоги і настанови, спрямовані на забезпечення системи управління якістю продукції та послуг. Перша їх версія була опублікована Міжнародною організацією зі стандартів у 1987 році. Із того часу вони періодично переглядалися і вдосконалювалися до нині діючої версії 2015 року.

Таблиця 1 – **Основні структурні елементи стандартів серії ISO 9000**

Назва стандарту	Основний зміст
ISO 9001	Модель управління якістю в конструюванні розробці, виробництві, установці і обслуговуванні.
ISO 9002	Модель управління якістю у виробництві, установці і обслуговуванні.
ISO 9003	Модель управління якістю в остаточному прийманні і тестуванні
ISO 9004-1	Керівництво з вибору і застосування
ISO 9004-2	Управління якістю і елементи системи контролю якості

Джерело: [2, с. 117].

Як зазначається у міжнародних стандартах серії ISO 9000 «система якості – це сукупність організаційної структури, відповідних процедур, процесів і ресурсів, які забезпечують здійснення загального управління якістю продукції і послуг та підтримання міцних зв'язків між усіма ланками управління і працюючими підприємствами на всіх рівнях виробництва та реалізації» [3].

Державним стандартом України ДСТУ ISO 9000:2015 визначено, що система управління якістю (СУЯ):

- охоплює дії, за допомогою яких організація ідентифікує свої цілі та визначає процеси й ресурси, потрібні для досягнення бажаних результатів;
- керує взаємодійними процесами та ресурсами, потрібними, щоб створити цінності та здобути результати для відповідних зацікавлених сторін;
- дає змогу найвищому керівництву оптимізувати використання ресурсів, урахувавши короткострокові та довгострокові наслідки його рішень;
- забезпечує засоби ідентифікування дій щодо вирішування передбачених і непередбачених наслідків у постачанні продукції та наданні послуг [4, с. 2].

Очевидними перевагами впровадження системи управління якістю для підприємств з отриманням відповідного сертифікату є підвищення рівня довіри з боку потенційних партнерів та залучення нових клієнтів, поліпшення координації робіт і підвищення продуктивності праці, підвищення рівня мобілізації та мотивації працівників, орієнтація своєї діяльності на очікування споживачів, офіційне підтвердження того, якими можливостями володіє те чи інше підприємство [5].

Таким чином, впровадження сучасної системи управління якістю у підприємствах та її сертифікація є запорукою для підвищення його конкурентоспроможності, зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому і міжнародному ринках.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення якості і управління якістю: організаційно-методичні принципи. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13880/>.
2. Варяниченко О. В., Карасьова Г. В. Стандарти ISO 9000: якість як принцип та основа довіри між виробником та споживачем. Економічний вісник НГУ, 2009. №1. С. 115-122.
3. Міжнародні стандарти системи якості ISO 9000 і ISO 10000. URL: <https://buklib.net/books/36019/>.
4. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. К.: ДН «УкрНДНЦ, 2016. 45 с.
5. Муринець І. Г. Передумови впровадження систем управління якістю на підприємствах. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/186.pdf>.

ОЛЕКСІЄНКО Ю.П., магістрант
Науковий керівник – **КЕПКО В.М.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
valya.kepko@gmail.com

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Проведено дослідження сучасного стану виробництва продукції рослинництва в ФГ ВІА «Прогрес», запропоновано основні напрями забезпечення його ефективного виробництва у фермерському господарстві.

Ключові слова: рослинництво, технології, урожайність, фермерське господарство, собівартість, прибуток.

В умовах сьогодення особливого значення набуває забезпечення конкурентоспроможного функціонування фермерських господарств, як однієї із ефективних форм ведення бізнесу на селі. Більшість фермерських господарств успішно розвивають галузь рослинництва, як провідну галузь аграрного виробництва, надаючи перевагу виробництву економічно вигідним культурам.

В Україні галузь рослинництва не тільки забезпечує населення країни достатньою кількістю продуктів харчування, а промисловість – сировиною, але і виконує важливу роль у формуванні експорту агропродовольчої продукції, а відтак формує імідж України як одного з чинників забезпечення продовольчої безпеки у світовому вимірі [1].

Виявлено, що до основних проблем конкурентоспроможного розвитку фермерських господарств слід віднести їх консервативний характер в обранні напрямку діяльності. Адже більшість з них забезпечують ефективність галузі рослинництва лише озимою пшеницею, ярим ячменем, кукурудзою на зерно, соняшником і соєю.

Більше того, воєнні дії в Україні значно погіршують підприємницьку діяльність в галузі рослинництва, оскільки ускладнюють транспортування врожаю, доступ до ресурсів, які необхідні для ефективного виробництва, залишається низьким рівень міжгосподарської співпраці, тощо.

Тому обставини, в яких працюють фермерські господарства нині, потребують пошуку шляхів забезпечення ефективного виробництва продукції рослинництва у теперішніх складних умовах.

Метою наших досліджень є пошук напрямків удосконалення виробничої діяльності фермерського господарства, що забезпечить підвищення ефективності виробництва ним продукції рослинництва.

Об'єктом дослідження було обрано ФГ ВІА «Прогрес», яке знаходиться у Хмельницькому районі на Вінниччині.

Досліджуване господарство самостійно здійснює та планує свою діяльність, визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на рослинницьку продукцію, необхідні для забезпечення виробничого і соціального розвитку господарства та підвищення особистих доходів.

Виробничий напрям ФГ - зерно-технічний. В товарному портфелі фермерського господарства є такі аграрні культури, як: озима пшениця, ячмінь ярий, кукурудза, горох, гречка, соняшник та цукрові буряки.

Основні показники виробничої діяльності ФГ ВІА «Прогрес» розглянемо в таблиці.
Таблиця - Основні показники виробничої діяльності ФГ ВІА «Прогрес»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. в % до 2019 р.
Урожайність основних, с.-г. культур ц/га: зернові	46,6	45,4	42,8	35,4	37,2	79,8
соняшник	17,4	18,6	15,1	15,9	16,0	33,6
цукровий буряк	552,4	545,6	520	450,4	466	84,4
Вироблено продукції, ц:						
зерно	20367	21458	22374	18520	18980	93,2
соняшник	2987	3100	3025	2751	2400	80,4
цукровий буряк	39000	41000	41620	36029	31222	80,0
Отримано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:						
- валової продукції, тис. грн.	667	652,2	740	607	726,4	109
-товарної продукції, тис. грн.	2807	2358	2248	2145	4026	143,4
-прибутку, тис. грн.	545,8	579,4	694,0	490,0	688,1	126,0
Отримано ВП на 1 середньорічного працюючого, тис. грн.	206	183,7	221	190,4	237,3	115,2
Рівень рентабельності, %	30,1	30,1	49,6	31,5	21,6	-8,8 в.п.

* Джерело: розраховано автором за даними ФГ ВІА «Прогрес».

Представлені в таблиці 1 результати свідчать, що виробничі показники галузі зменшилися за звітний період, зокрема, урожайність всіх без винятку культур. Проте результативні показники мають чітко виражену тенденцію до збільшення. Так, у 2023 р. прибутку на 100 га с.- г. угідь було одержано на 142,3 тис. грн. більше у порівнянні з 2019 р.

Для того, щоб досягти господарству урожайності хоча б довоєнного рівня необхідно дотримуватися усіх належних умов агротехніки. Особливу увагу слід приділяти впровадженню комплексної механізації та максимальної автоматизації виробничих процесів при вирощуванні культур.

У зв'язку з цим перед ФГ ВІА «Прогрес» поставлено завдання пошуку внутрішніх резервів збільшення виробництва продукції на основі подальшої інтенсифікації виробництва, кращого використання землі, основних і оборотних засобів. А це означає, що збільшення виробництва рослинницької продукції повинно здійснюватися при зниженні матеріально-грошових витрат.

Долгіх Я. пропонує, оцінювати ефективність діяльності господарюючих суб'єктів і ФГ ВІА «Прогрес», зокрема, та визначити причини їх неефективної роботи за допомогою методу DEA, який дозволяє виявити причини неефективної роботи підприємств та неефективний масштаб діяльності. Даний аналіз дозволяє сформулювати управлінські рішення щодо зміни масштабу діяльності господарства [2].

До основних шляхів зниження собівартості рослинницької продукції в господарстві належать: впровадження нових сортів вирощуваних культур; введення нових прогресивних систем обробітку ґрунту, дотримання науково- обґрунтованих сівозмін; інтенсифікація виробництва; впровадження ресурсозберігаючих технологій; – зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції; вчасне використання засобів захисту рослин;

мінімізація втрат сільськогосподарської продукції на всіх етапах її проходження; вдосконалення форм організації та стимулювання праці.

Не менш важливим резервом є запобігання втратам, які часто бувають із-за невдалого вибору способу збирання, обсіпанням зерна через порушення термінів обмолоту, відсутністю місць доочищення і складування продукції.

Багаторічними дослідженнями вчених доведено, що неабияку роль для підвищення рівня ефективності виробництва продукції рослинництва відіграє вдосконалення організації усіх виробничих процесів, а саме: ліквідація простоїв техніки; підвищення ефективності транспортних перевезень; чітке дотримання технологічних вимог; належний рівень виробничої та трудової дисципліни, відтак – скорочення непродуктивних витрат робочого часу.

Таким чином, результати дослідження свідчать про наявність потенціалу підвищення ефективності ФГ ВІА «Прогрес» в галузі рослинництва.

Список використаних джерел:

1. Гнатишин, Л. Б., 2018. Виробничий потенціал фермерських господарств. Львів: Сполом.
2. Долгих, Я. В., 2020. Оцінка та аналіз ефективності виробництва продукції рослинництва в Україні методом DEA. Економіка АПК, 10, с. 22–28.

УДК 330.341.1:636.034

КАЧУР В.Р., магістрант

kreed.med837@gmail.com

Науковий керівник – **КЕПКО В.М.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

valya.kepko@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

Доведено, що інноваційні технології у молочному скотарстві є економічними важелями і запорукою підвищення прибутковості виробництва якісного молока, а також проведено дослідження стану економічної стабільності на основі впровадження ресурсозберігаючих технологій у молочну галузь ПП ВСГП «Радівське».

Ключові слова: інновація, технології, молочне скотарство, молоко, прибутковість.

Молочне скотарство нині знаходиться на стадії кризи, яка супроводжується різким скороченням поголів'я, зменшенням обсягів виробництва продукції та зниженням її економічної ефективності. Значною мірою це зумовлено ресурсною незбалансованістю виробництва, погіршенням його технологічних параметрів, порушенням паритетних взаємовідносин між виробниками і переробниками молочної продукції.

Важливим при цьому є комплексне дослідження виникаючих проблем, пов'язаних з організацією та технологічним процесом виробництва, переорієнтацією його на кінцеві результати, що також зумовлює актуальність названого дослідження

Доведено, що інноваційна технологія – це процес якісної зміни характеристик предметів праці, основою якої є наукові дослідження, з метою задоволення потреб через призму збільшення прибутковості.

В результаті опрацювання різних поглядів науковців, можна зауважити, що інноваційні технології при виробництві молока направлені на підвищення сучасного

техніко-технологічного забезпечення, селекційно-племінну роботу, прогресивні системи годівлі, енерго та ресурсозбереження, використання ІТ-технологій, тощо.

Ми погоджуємось із Єрмаком С. О., який зазначив: « інновації в молочній промисловості повинні бути спрямовані, перш за все, на збільшення продуктивності і розширення відтворення поголів'я молочної худоби; використання кращих генетичних ресурсів; корінну модернізацію виробництва кормів, технології утримання тварин; технології доїння із залученням провідних технічних розробок; профілактики або впровадження ефективних і відносно недорогих схем лікування хвороб» [2].

Як переконливо свідчить досвід багатьох підприємств, перехід на інноваційний тип розвитку слід розглядати як економічний важіль підвищення рентабельності виробництва якісного молока.

І це цілком виправдано, адже напрямок інноваційного типу розвитку молочного скотарства спрямований на збільшення виробництва високоякісного молока для забезпечення населення країни за рахунок використання комплексу інноваційних факторів (табл. 1).

Таблиця 1 - Напрями інноваційного розвитку молочного скотарства [3]

Інновації	Інструменти
Біотехнологічні	Нові й покращені породи корів з більш високим генетичним потенціалом (породи корів із потенційною продуктивністю 7–9 тис. кг)
	Удосконалені способи годівлі, кормові добавки, премікси, біостимулятори, оптимізовані раціони тощо
	Нові ветеринарні препарати, нові методи діагностики та лікування хвороб тварин
Техніко-технологічні	Нові та вдосконалені технології (безприв'язне утримання)
Організаційно-економічні	Підвищення спеціалізації та концентрації виробництва, удосконалення менеджменту (організації, нормування й оплати праці, продуктивніші методи аналізу, планування, організації, мотивації та контролю)

Дослідження сучасного інноваційного напрямку виробництва молока ми провели на базі ПП ВСГП «Радівське» Хмільницького району Вінницької області, діяльність якого спеціалізується на виробництві молока та яловичини, вирощуванні зернових, олійних та технічних культур.

Молочне стадо ПП ВСГП «Радівське» представлено українською чорно-рябою молочною породою. Дана порода створена схрещуванням чорно-рябої худоби вітчизняної селекції з голштинською.

Велика увага в господарстві приділяється годівлі тварин. Вся худоба має цілодобовий доступ до кормів, солі та води, яка взимку підігрівається в поїлках до необхідної температури. Для отримання високих надоїв і найкращої якості молока в ПП цілий рік використовується однаковий тип годівлі. До складу раціонів входять корми найкращої якості: кукурудзяний силос, сіно бобових, сіно, жом, корнаж, крупа кукурудзяна, крупа пшенична, соя екструдована, шрот соняшниковий та мінерально-вітамінні добавки.

Варто зазначити, що у ПП ВСГП «Радівське» використовується сучасне обладнання для доїння корів молоко-провідної доїльної установки «Брацлавчанка» типу «Ялінка», що дозволяє отримувати молоко високої якості. На кожній фермі підприємства побудовані доїльні зали, сучасне обладнання якого дає можливість молоку під час доїння й на всьому шляху до системи охолодження, не контактує з навколишнім середовищем, швидко охолоджується до +40 С.

Ефективність виробництва молока у ПП ВСГП «Радівське» представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 - Динаміка показників розвитку галузі молочного скотарства у ПП ВСГП «Радівське», 2019-2023 рр. *

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Дані 2023 р. в % до 2019
Середньорічне поголів'я корів, гол.	300	301	298	298	275	91,7
Надій молока на 1 середньорічну корову, кг	10587	11070	10476	11003	12265	116
Валовий надій молока, ц	31761	33318	31218	32788	33727	106,2
Рівень товарності, %	101	105,5	109	107	106	105.
Щільність поголів'я на 100 га с. – г. угідь, гол.	15,0	15,3	15,4	15,3	15,3	102
Одержано телят на 100 корів, гол.	100	100	100	100	100	100
Витрати кормів на 1 ц молока, ц. корм. од.	2,18	2,20	2,23	2,29	1,90	87,2
Витрати на 1 голову, грн.	50158	68375	87025	86970	125300	250
Собівартість 1 ц молока, грн.	598,3	617,7	830,7	790,4	881,0	147
Ціна реалізації 1 ц, грн.	754,6	812,0	905	1020	1120	148,5
Прибуток, тис. грн.	6587	8885,8	6092,2	1016,2	8510,7	129,2
Рівень рентабельності, %	29,7	45,1	24,6	41,3	27,4	2,3 в.п.

* Джерело розраховано на основі річних звітів сільськогосподарського підприємства

Як свідчать дані таблиці 2, досліджуване підприємство є ефективним сільськогосподарським підприємством. Для підвищення рентабельності виробництва молока фахівці підприємства довели рівень продуктивності корів у 2023 р. до 12265 кг. Окрім цього в ПП ВСГП «Радівське» досягнутий високий рівень раціонального використання виробничих ресурсів, а також широке впровадження інноваційних технологій виробництва, що дало можливість покращити якість молока.

Таким чином, для забезпечення стабільного розвитку молочного скотарства, необхідне впровадження новітніх інноваційних технологій виробництва, створення систем аналізу та прогнозування потреб споживачів, цін конкурентів, нових ринків, каналів реалізації, що дасть змогу підвищити економічну ефективність та конкурентоспроможність молочної галузі. За рахунок інноваційних технологій ведення вітчизняного виробництва можна досягти збільшення виробництва молока, покращити його якість, знизити собівартість 1 ц, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності та прибутковості аграрного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Дімітров Д. О., Болтянська Н. І. Технології ресурсозбереження в молочному скотарстві. Процеси, машини та обладнання в АПК. 2019. С. 97 – 98 URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/8259/> (дата звернення 25.07.19).
2. Єрмак С. О. Реалізація стратегії інноваційного розвитку молокопереробного підприємства з урахуванням концепції "smart farm". Актуальні проблеми економіки. 2016. № 12. С. 138-146. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_12_17.

ХВОСТЕНКО В.В., магістрант

Науковий керівник – **АРТИМОНОВА І.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

artimonovaira@ukr.net

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Обґрунтовано резерви збільшення прибутковості діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. Визначено, що для ефективної господарської діяльності підприємства вагоме значення має виявлення резервів збільшення обсягу виробленої продукції, зростання рівня доходу від реалізації продукції, зниження собівартості й підвищення товарообороту.

Ключові слова: прибуток, резерви, запаси, грошові потоки, засоби виробництва, собівартість продукції.

В період трансформації економічної системи та воєнного стану в Україні, значний негативний вплив на ефективність використання фінансових ресурсів здійснюють фактори кризового стану економіки, що існують незалежно від діяльності підприємства. Однак, підприємства мають внутрішні резерви підвищення ефективності їх використання, на яку вони можуть впливати. До них належать використання тривалих господарських зв'язків, удосконалення системи розрахунків, раціональна організація товароруку, систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках [1].

Загальновідомо, що прибуток є основною метою господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, джерелом фінансування його розвитку, удосконалення його матеріально-технічної бази і продукції, забезпечення різних форм інвестування та об'єктом оподаткування.

Водночас резервами прибутку виступають запаси, ресурси, грошові потоки, що акумулюються і при потребі використовуватися для визначеної цілі та виявляються на стадіях планування, виробництва і реалізації продукції [2]. Отже, прибуток відіграє ключову роль у господарській діяльності кожного суб'єкта господарювання, а його розподіл здійснює безпосередній вплив на суспільно-економічну формацію, тому пошук напрямів та резервів зростання прибутку є актуальним питанням сьогодення.

На рисунку наведено основні джерела резервів підвищення прибутку підприємства.

Рис. Резерви підвищення прибутку підприємства

Джерело: сформовано автором.

Водночас розглядаючи резерви максимізації прибутку, варто зауважити, що прибуток залежить від доходів та витрат підприємства. У свою чергу, збільшення прибутку підприємства досягається двома способами: зменшити витрати на виробництво або збільшити дохід від реалізації. Тому перед підприємством постає завдання сформулювати чітку цінову стратегію та обрати оптимальний обсяг виробництва.

Таким чином, прибуток виступає ключовим узагальненим економічним індикатором у системі оцінювальних показників ефективності комерційної, виробничої та фінансової діяльності підприємства. Отже, можна зробити висновок, що для ефективної господарської діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності вагоме значення має виявлення резервів збільшення обсягу виробленої якісної продукції, зростання рівня доходу від реалізації продукції, зниження собівартості та підвищення товарообороту.

Список використаної літератури:

1. Колотуха С., Бречко В., Кравцова Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2016. Вип. 1. С. 29–37.
2. Стецюк П.А. Методологічний базис управління джерелами формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 2 (24). С. 13–23.

ХВОСТЕНКО В.В., магістрант

Науковий керівник – **АРТІМОНОВА І.В.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

artimonovaira@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Аргументовано важливість формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Досліджено основні концепції управління фінансовими ресурсами та обґрунтовано ефект від їх впровадження в систему стратегічного управління підприємством.

Ключові слова: власний капітал, залучений капітал, джерела фінансування, концепція, фінансовий стан, потенціал.

В умовах складних трансформаційних процесів і глобалізаційних економічних дисбалансів формування ресурсної бази підприємства, зокрема ефективне управління фінансовими ресурсами відіграє важливу роль у підвищенні стратегічного потенціалу підприємства. Стратегічним завданням на перспективу є удосконалення системи фінансового забезпечення підприємства через збалансованість структури їхніх джерел фінансування, тобто оптимального співвідношення між власними та позиковими коштами у структурі капіталу підприємства.

Як свідчить практика, структура фінансових ресурсів постійно змінюється під впливом дії різноманітних чинників, а саме зростання питомої ваги коштів, залучених із зовнішніх джерел, перш за все частки кредиторської заборгованості, яка призводить до неплатежів та зниження інвестиційних можливостей бізнес-структур. Безперечно, що слід уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності підприємства, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть дестабілізувати виробничі процеси розвитку через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробництва [1]. Тому в разі зростання запасів, непропорційного надходження доходів, може свідчити про уповільнення їх обороту, відволікання фінансових ресурсів і погіршення фінансового стану підприємства. За таких умов доцільно виявити причини надлишкового накопичення запасів та збільшення обсягів незавершеного виробництва, залишків готової продукції, відволікання активів з виробничого обороту підприємства [2].

Дослідження сучасних тенденцій, виявлення проявів диспропорцій у формуванні фінансових ресурсів дають змогу зорієнтувати керівництво підприємства щодо власних можливостей з метою завчасного виявлення ознак погіршення фінансового стану. Водночас, це вимагає відповідного теоретичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій, реалізація, яких забезпечить виробничо-господарську діяльність підприємства своєчасними за термінами надходження і достатніми за обсягами фінансовими ресурсами з мінімально можливими витратами на їх залучення.

З метою ефективного використання фінансових ресурсів на підприємстві вважаємо за доцільне систематизувати існуючі концепції, підходи, інструменти для обрання найбільш оптимальних для вітчизняних підприємств. У таблиці представлено теоретичний аналіз основних концепцій управління фінансовими ресурсами підприємства.

Таблиця - Основні концепції управління фінансовими ресурсами підприємства

№	Назва концепції (підходу)	Характеристика концепції (підходу)	Ефект від впровадження концепції (підходу) в управління підприємством
---	---------------------------	------------------------------------	---

1.	Системний підхід	Заснований на загальній теорії систем, вказує на специфіку управління об'єкту як організованої системи та взаємозв'язки її складових елементів з іншими господарськими системами.	Сприяє процесу управління фінансовими ресурсами як системи взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів на основі обліку властивостей складових даної системи.
2.	Концепція стратегічного управління	Базується на формуванні та реалізації стратегій, зорієнтованих на досягненні конкретних стратегічних цілей.	Сприяє реалізації стратегічного ефективного управління фінансовими ресурсами в сучасному бізнес-середовищі.
3.	Управління надійністю	Підхід заснований на виявленні причин порушення надійності роботи підприємства.	Дозволяє виявити специфічні ризики надійності та сприяє підвищенню фінансової безпеки підприємства.
4.	Концепція фінансової безпеки	Включає сукупність теоретичних положень стратегій, інструментів, що забезпечують фінансову безпеку цілісної господарської системи підприємства.	Забезпечує довготривалу стійкість фінансових відносин суб'єктів господарювання, досягається фінансова рівновага підприємства.
5.	Бюджетування і внутрішній аудит	Бюджетування – система поточного управління фінансовими ресурсами підприємства на основі бюджету окремих його структурних підрозділів. Внутрішній аудит – системний підхід до оцінки і підвищення ефективності процесів управління ризиками, внутрішнього фінансового контролю та корпоративного управління.	Сприяють реалізації функцій та впровадженню інструментів антикризового управління, спрямованих на досягнення фінансової стійкості підприємства.
6.	Управління ризиками	Інструментарій, заснований на ідентифікації, моніторингу, нейтралізації та мінімізації виникненню ризиків.	Дозволяє своєчасно виявити і нівелювати ризики, які притаманні процесу управління фінансовими ресурсами.

Джерело: сформовано автором на основі [3-4].

Опрацювання сучасної парадигми фінансового менеджменту показало, що концепції управління фінансовими ресурсами підприємства, їх характеристика та ефект від практичного впровадження слугує підвищенню ефективності стратегічного управління розвитком підприємства.

Практично кожне вітчизняне підприємство відчуває проблеми забезпечення достатніми фінансовими ресурсами. Встановлено, що динаміка фінансових результатів підприємств свідчить про зниження їх прибутковості, що суттєво обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів, а також можливість своєчасного погашення залучених фінансових ресурсів. Тому підприємства України мають шукати резерви формування раціональної структури капіталу, здійснюючи аналіз доцільності та ефективності використання наявних ресурсів підприємства, з метою досягнення достатнього рівня платоспроможності, зміцнення фінансової стійкості та зростання ринкової вартості підприємства загалом.

Список використаних джерел:

1. Бражник Л. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство. 2018. № 14. С. 778–783.

2. Наказ від 19 січня 2006 р. № 14. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME06025?an=1334> (дата звернення 12.10.2024 р.)

3. Кривенко А.Е. Формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3818> (дата звернення 14.10.2024 р.) Brigham E. Financial management: theory and practice. Oxford: Oxford University Press. 1996. 541 p.

УДК 351:681.32

СТЕПЧЕНКО Ю.В., магістрант

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКАТ.В.**, д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Досліджено теоретико-методологічні підходи до формування механізмів публічного управління та адміністрування розвитком підприємництва в громадах, проаналізовано їх вплив на розвиток малого й середнього бізнесу на місцевому рівні; механізми та їх особливості, обґрунтовано шляхи удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування розвитку підприємництва для успіху територіальних громад.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, розвиток громад, малий та середній бізнес, державна політика, місцеве самоврядування.

Значні руйнування, виклики та загрози, спричинені російською агресією, призвели до дестабілізації фінансової системи України, зниження ефективності економічних процесів, послаблення конкурентоспроможності вітчизняних виробничо-господарських комплексів, посилення несприятливих умов для ведення підприємницької діяльності. Економічна, соціальна, політична та військова турбулентність, яку нині переживає наша держава через війну, зруйнувала розвиток країни та призвела до соціально-економічного регресу, створивши екзистенційний виклик для країни [1].

Зокрема, протягом війни повністю припинили роботу більше як половина, 54% підприємств, майже припинили свою діяльність 25%, 21% перебазувалися з них 2% повністю, 12% частково, 7% у процесі. При цьому не встигли переїхати 31% підприємств [2]. Подальше зниження ділової активності в країні призведе до стагнації як національної так і регіональних економік. Підприємництво вважаються каталізатором економічних інновацій та технологічного прогресу, відповідно важливою видається державна політика з чітким інструментарієм мінімізації загроз і ризиків для бізнесу спричинених бойовими діями на наших територіях, збереження і розвиток підприємницького потенціалу, а відтак і промислового капіталу.

На нашу думку, в цих умовах одним із найважливіших важелів економічного розвитку стають територіальні громади, їх вагома роль у забезпеченні соціального благополуччя населення та інвестиційної привабливості країни визначає актуальність досліджень, пов'язаних із процесами публічного управління та адміністрування.

Публічне управління являє собою цілеспрямований, організуючий, регулюючий вплив суб'єктів на об'єкт, який здійснюється як безпосередньо так і у формах самоуправління, так і за допомогою спеціально створених структур (державного апарату, органів місцевого самоврядування, партій, спілок, асоціацій, фірм, громадських об'єднань та ін.). При цьому такий вплив пов'язаний із реалізацією влади та зумовлює зміну стану

об'єкта, а також налагодження із ним зворотного зв'язку. Складовою публічного управління є публічне адміністрування що являє собою регламентовану законами та іншими правовими актами, діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що спрямована на: прийняття адміністративних рішень; надання адміністративних послуг; здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування [3]. Через ефективну систему публічного управління та адміністрування формується солідарність між суспільством та державою як системою відносин, спрямованих на реалізацію суспільних цінностей, досягнення цілей публічної політики, а також створення конкурентоспроможної держави, визначальними характеристиками якої є верховенство права і розвинена правова культура, збалансована представницька демократія, сильне самоврядування, дисциплінований і мобільний державний менеджмент [4].

Публічне управління та адміністрування, як елемент системи державотворення нині потребує розвитку і реалізації ефективних механізмів для розвитку малого та середнього бізнесу [5]. Зацікавленість у пошуку сучасних форм партнерства влади та бізнесу визначається вимогами суспільства щодо якості життя, розширення можливостей для розвитку, отримання послуг тощо. Малий та середній бізнес стає ключовим у планах розвитку більшості сільських територій України, адже це є безпосереднім шляхом до становлення ринково-інноваційної економіки, створення значної кількості робочих місць, використання новітніх технологій, наповнення бюджетів сільських громад. Налагодження тісного взаємозв'язку, порозуміння між місцевою владою та бізнесом є запорукою процвітання громад.

Досліджуючи зарубіжний досвід державної підтримки малого і середнього бізнесу, слід відзначити, що сучасний її стан характеризується наявністю численних інструментів підтримки, платформ та мереж на рівні ЄС, що спрямовані на зміцнення його спроможності до ведення бізнесу. Першим поштовхом до створення такої системи підтримки була затверджена у 2000 р. Європейська хартія для малих підприємств, яка стала основою для розвитку МСБ у країнах ЄС, оскільки визначила основні стратегічні напрями, на які мають бути спрямовані зусилля інституцій підтримки бізнесу в ЄС для створення «сприятливого бізнес-середовища» [6].

Аналіз міжнародної практики державної підтримки малого бізнесу в розвинених країнах дає змогу окреслити такі тенденції:

- уряди більшості країн світу розглядають сприяння розвитку сегменту малого бізнесу як основу державної економічної політики, щорічно ініціюють численні державні програми вартістю в десятки мільярдів доларів;
- ключовими інструментами підтримки виступають фінансова та інфраструктурна, консалтингова, інформаційна підтримка, сприяння експорту;
- пріоритетними цілями програм підтримки малого бізнесу виступають створення нових підприємств, підтримка інновацій і використання нових технологій, підвищення конкурентоздатності продукції, особливо на світових ринках, створення нових робочих місць, розвиток окремих регіонів і галузей [7].

Для України можна використати ініціативу Австрії «Підприємництво йде до школи», яка посилає приклади для підприємців у школах для заохочення молодих потенційних підприємців, «Шкільний день у компанії» та Мальтійський закон про сімейний бізнес, що дає змогу передавати сімейний бізнес від покоління до покоління. Громадам в Україні пропонуємо створити комунальний Фонд підтримки підприємництва, створений спільно з іншими сусідніми громадами в рамках міжмуніципального співробітництва та підписати меморандумами про співпрацю з територіальними громадами та умов співфінансування 50/50.

Список використаних джерел:

1. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в листопаді 2022 року. [URL:https://business.dii.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-viiny-rezultaty-opytuvannia-v-lystopadi-2022-roku](https://business.dii.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-viiny-rezultaty-opytuvannia-v-lystopadi-2022-roku) (дата звернення 11.10.2024).
2. Ukraine Facility. Програма підтримки економіки 2024-2027 рр. [URL:https://www.ukrainefacility.me.gov.ua](https://www.ukrainefacility.me.gov.ua). (дата звернення 11.10.2024).
3. Славкова , О., Соколов, М. Теоретичні підходи до визначення поняття публічне управління. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент», випуск 1(79), 2019. С. 77-80.
4. Цуркан Р. А. Механізми публічного управління у надзвичайних ситуаціях. Актуальні питання у сучасній науці № 1(19). 2024.
5. Табінський В.А., Калашник М.В., Калмиков Д.В. Державна підтримка малого бізнесу як чинник соціальної політики держави. [URL:https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/24.pdf](https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/24.pdf). (дата звернення 11.10.2024).
6. Стояненко І.В., Біленко Я.О. Розвиток малого та середнього бізнесу в країнах ЄС. «Young Scientist». № 1 (53). January, 2018. С.997-1001.
7. Загорійчук Т.М. Міжнародний досвід стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу та можливість імплементації його в Україні. [URL:https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93255eb5-1fdd-40dc-b113-d6db73c0a405/content](https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93255eb5-1fdd-40dc-b113-d6db73c0a405/content). (дата звернення 11.10.2024).

УДК 35.07:330.34(477)

ДЖУС П.С., магістрантка

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджено теоретико-методологічні засади взаємовідносин органів державної виконавчої влади з органами місцевого самоврядування їх сутність та особливості в умовах децентралізації та військового стану; проаналізовано ці взаємовідносини на прикладі Білоцерківської районної військової адміністрації, вивчено вплив фінансової децентралізації на взаємовідносини органів публічної влади та соціально-економічний розвиток району; вивчено зарубіжний досвід взаємовідносин органів державної виконавчої влади з органами місцевого самоврядування та обґрунтовано доцільність їх впровадження в Україні.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, взаємодія, районні військові адміністрації, виконавча влада, безпека.

Узагальнюючи результати нашого дослідження, можна стверджувати, що на законодавчому рівні існують розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями, однак, на сьогодні, у діяльності цих органів спостерігаються правові колізії під час втілення повноважень [1]. Відповідно до чинного законодавства в Україні виконавчу владу здійснюють місцеві державні адміністрації, які є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади та реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Взаємодію між органами державної влади (у даному випадку – органами місцевої виконавчої влади) та органами місцевого самоврядування можна визначити як спільну

діяльність у межах встановленої законодавством компетенції з метою виконання покладених на них повноважень та здійснення контролю за дотриманням законності, прав і свобод людини і громадянина. Головна причина проблем, які виникають у взаємовідносинах органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій є недосконалість чинного законодавства України, метою якого є врегулювати їхню спільну діяльність.

З початку повномасштабного вторгнення РФ адміністрація Білоцерківської ВРА разом з волонтерами, бізнесом, жителями району активно працюють над подолання жаклих наслідків війни відновлення пошкодженої інфраструктури та створення необхідних умов для забезпечення життєдіяльності регіону. Примітно те, що досліджуваний район став одним із осередків прихистку для внутрішньо переміщених осіб та релокованих підприємств.

Проводячи оцінку взаємодії місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування та іншими органами державної влади відмітимо, що переважно такі взаємовідносини класифікують таким чином [2-4]:

1. за сферами діяльності:
 - економічні (спільні рішення органами публічної влади у сфері економіки);
 - фінансові (з приводу фінансів: утворення фінансових ресурсів, їх первинного розподілу та перерозподілу);
 - соціальні (спільна діяльність з підвищення якісних характеристик соціальної сфери);
 - ресурсні (спільна діяльність органів, що спрямована на зростання ефективності використання ресурсного потенціалу регіону);
 - інфраструктурні (охоплюють питання створення, підтримки та модернізації інфраструктурних об'єктів регіону);
 - силові (специфічна взаємодія «силових» органів, спрямована на забезпечення громадського порядку та безпеки на рівні регіону);
 2. За кількістю органів публічної влади, що беруть участь у взаємодії:
 - двосторонні (за участю двох органів публічної влади);
 - багатосторонні (за участю трьох і більше органів публічної влади);
 3. За ступенем участі суб'єктів:
 - активні (в основу покладено принцип рівності учасників, коли наявна можливість ведення активного діалогу за схемою «питання-відповідь» без затримання у часі);
 - пасивні (ініціатором дій виступає одна зі сторін, а інша залишається пасивним суб'єктом процесу, дозволяючи використовувати свої ресурси, не беручи при цьому безпосередньої участі);
 - пасивно-активні;
 4. За характером зв'язків:
 - формальні;
 - неформальні (не оформлені документально);
 5. За регулярністю здійснення: регулярні та разові;
 6. За термінами: короткострокові, середньострокові та довгострокові;
 7. Залежно від об'єкта: інформаційні (об'єкт – інформація); міжфункціональні (об'єкт – повноваження); програмні (об'єкт – програма); міжгалузеві (об'єкт – галузь публічного управління); документарні (об'єкт – документи); кадрові (об'єкт – кадри);
 8. Залежно від способу досягнення остаточного результату перебування органів публічної влади у відносинах: субординаційні, координаційні та реординаційні відносини;
 9. Вертикальні та горизонтальні відносини.
- Загалом взаємодія державних органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування на базовому рівні здійснюється у таких формах [5]:
- здійснення заходів державного контролю та нагляду за виконанням делегованих повноважень виконавчими органами місцевого самоврядування, зокрема у сфері благоустрою, охорони земель та культурної спадщини, соціального забезпечення та ін.;

- звітування державних органів виконавчої влади перед місцевими радами щодо реалізації повноважень, делегованих державним органам;
- інформаційна взаємодія, що покликана забезпечити ефективність, доступність адміністративних послуг, а також дотримання принципу раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг;
- співробітництво шляхом утворення спільних виконавчих органів та укладення договорів про спільну діяльність.

Досліджуючи взаємозв'язок між органами виконавчої влади різних рівнів, встановлено, що реформа децентралізації значно розширила та оптимізувала повноваження органів місцевого самоврядування. При цьому, основним принципом взаємодії виконавчих органів різного рівня є те, що державні органи виконавчої влади, їх посадові особи більше не мають права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені Конституцією України та іншими законами до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень, та в інших випадках, передбачених законом. Враховуючи конституційний принцип самостійності місцевого самоврядування, така форма взаємодії між місцевими державними адміністраціями та виконавчими комітетами органів місцевого самоврядування як взаємний контроль може виникати виключно під час здійснення відповідними органами саме делегованих повноважень. Наприклад, у сфері містобудівної діяльності державні органи виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування взаємодіють шляхом здійснення взаємного контролю (нагляду) за реалізацією делегованих повноважень (переважно такий нагляд здійснюється виконавчим органом державної влади за виконавчим органом місцевого самоврядування) [5]. Встановлено, що у відносинах досліджуваної нами районної адміністрації з органами місцевого самоврядування територіальних громад Білоцерківського району і їх посадовими особами є досить тісними. Зокрема під час опитування 13 громад підтвердили таку співпрацю. Голови сільських, селищних, Білоцерківської міської та районної ради, відмітили, що досліджувана нами райдержадміністрація сприяє їм у здійсненні ними власних повноважень місцевого самоврядування, зокрема у вирішенні питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій, зміцнення матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування, безпекові питання обговорюються регулярно, здійснюється контроль виконання наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади, розглядають та враховують у своїй діяльності пропозиції депутатів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань. Для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування укладаються спільні договори, створювати спільні органи та організації, спільно проводять масово-культурні заходи.

Орієнтуючись на тісну взаємодію Білоцерківської райдержадміністрації з органами публічної влади її діяльність спрямована на запровадження принципів прозорості та відкритості в управлінні районом, посилення позитивних тенденцій в усіх сферах районної економіки, здійснення модернізації інфраструктури та запровадження заходів з енергозбереження, проведення комплексу заходів підтримки малозахищених верств населення, а найголовніше вирішення безпекових питань.

Державна влада та місцеве самоврядування знаходяться в тісній взаємодії та взаємовпливі, обумовлених не лише їх інтегрованістю в більш велику систему публічної влади, але й намаганням їх як цілісних систем пристосувати соціально-політичне середовище до потреб свого існування та розвитку. Взаємодія державної влади і місцевого

самоврядування як підсистем публічної влади має декілька підвалин. По-перше, в силу конституційних положень вони мають єдине джерело владних повноважень – народ, що дає підстави деяким науковцям стверджувати про їх соціально-політичну єдність. По-друге, взаємодія державної влади та місцевого самоврядування визначається певною умовністю виділення кола справ, віднесених до відання місцевого самоврядування – питань місцевого значення. Будь-яке загальне питання є в той же самий час і місцевим для кожної окремої території, і, навпаки, у вирішенні багатьох місцевих питань існує загальнодержавний інтерес [6].

Існують різні моделі організації системи місцевого самоврядування. До основних належать модель партнерства, агентська модель і модель взаємозалежності.

Ураховуючи сучасний стан розвитку України й чинне законодавство вважаємо, що оптимальною моделлю взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування є партнерська модель, яка уможлиблює поєднання інтересів органів державної влади й органів місцевого самоврядування, створення певного консенсусу, суспільної злагоди в суспільстві. Саме тому, науково обґрунтованою і практично доцільною є децентралізація державної влади, передача центром окремих повноважень місцевому самоврядуванню.

Список використаних джерел:

1. Буглак Ю. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2018 №1. С.70-75.
2. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. К., 2011. 54 с.
3. Панчишин Р.І. Поняття та форми взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2018. № 6 частина 2. С. 109-113.
4. Пундик М. В. *Управлінські зв'язки у системній взаємодії органів публічного управління на регіональному рівні. Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. С. 47-53.
5. Антонюк О. М. Взаємодія органів виконавчої влади на базовому рівні у процесі оптимізації повноважень органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2022. Вип. 71. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/263411/259681>. (дата звернення 03.10.2024).
6. Козуб В. П. Напрями підвищення результативності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування в реалізації владних повноважень. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1 (41).С. 231-240.

УДК 657.1:004

ІЩУК В.О., магістр

Науковий керівник – ХОМОВИЙ С.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Розглянуто основні переваги процесу диджиталізації та напрямки його використання в сучасному бухгалтерському обліку. Висвітлено предметну область об'єктів цифрового обліку, доповнюючи її традиційними елементами. Виділено головні недоліки цифровізації бухгалтерського процесу.

Ключові слова: хмарний облік, цифрові технології, бухгалтерський облік, інформаційне забезпечення, автоматизація процесів управління.

В умовах тотальної цифровізації відповідність бізнес-структур їм вимогам і ритмам є одним із критеріїв конкурентоспроможності компаній у всіх секторах. Активна цифровізація всіх сфер діяльності компанії проникла і в сферу бухгалтерського обліку. З одного боку, це певною мірою оптимізувало окремі операції, а з іншого – виявило низку проблем, пов'язаних із використанням відповідного програмного забезпечення, переведенням значної частини комунікацій у сфері бухгалтерського обліку у віртуальний простору, формування високого рівня ІКТ-компетентності бухгалтерського персоналу, забезпечення прозорості облікових процесів. З огляду на це актуальною стає необхідність комплексного дослідження впливу цифровізації облікових процесів на конкурентні позиції підприємства [1].

Впровадження цифрових технологій у всі сфери життя вже є реальністю, що стрімко розвивається, і забезпечує перехід від реального світу до віртуального, в якому беруть участь і співпрацюють усі користувачі: держава, компанії, навчальні заклади, громадяни тощо [4].

При цьому бухгалтерський облік все більше набуває управлінських ознак, як найважливіший елемент цифрового інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Також розширюється предметна область об'єктів цифрового обліку, доповнюючи традиційний перелік: оцінкою віртуальних одиниць вартості, капіталізацією нематеріальних факторів постійної вартості та використанням засобів цифрового обліку, соціально-економічний розвиток, оцінка екологічної безпеки об'єктів соціально-економічного активу, цифрові дані, криптовалюти та їх відповідна візуалізація в бізнес-звітах [3].

В якості основних інструментів цифровізації бухгалтерського обліку в сучасному світі вже активно використовуються: технології блокчейн та електронні таблиці, система накопичення та зберігання інформації з використанням комп'ютерних хмар – «хмарний облік», мобільні програми обліку та звітності, технології оптичного розпізнавання та безконтактної ідентифікації даних, використання штучного інтелекту у створенні бізнес-звітів та у використанні механізмів контролю, аудиту, податкового адміністрування, формування цифрових платформ на основі накопичення та систематизації економічної та неекономічної інформації [2, с. 55].

Цифрова трансформація надає значні переваги всім суб'єктам господарсько-фінансової діяльності, які прагнуть розвивати свій бізнес відповідно до потреб реального часу.

Використані в системі цифрового обліку підприємства елементи штучного інтелекту та хмарних сервісів забезпечують підтримку та автоматизацію процесів управління всіма складовими його діяльності. На основі аналізу теоретичних робіт з цифровізації бухгалтерського обліку можна узагальнити ті сфери використання цифрових інструментів в обліковій політиці, які впливають на конкурентні позиції підприємства (рис. 1).

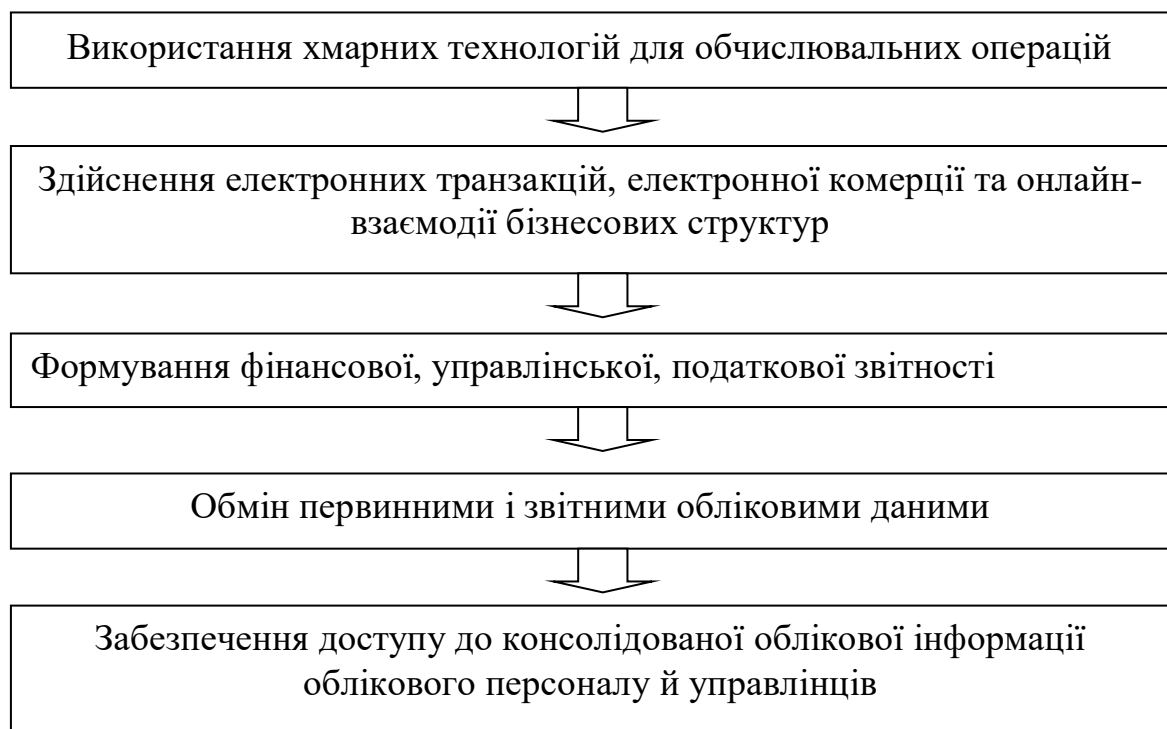

Рис. 1. Напрямки диджиталізації бухгалтерського обліку.

До недоліків цифровізації бухгалтерського процесу можна віднести: можливість виникнення кіберзагроз для обліково-аналітичної інформації; значний обсяг витрат на технологічне оновлення та перевантаження інформацією.

Підсумовуючи, зазначимо, що в найближчі роки сферу бухгалтерського обліку очікують зміни, ключовими каталізаторами яких стануть блокчейн, штучний інтелект і Big Data. Майбутнє бухгалтерського обліку в Україні визначатиметься не лише технологічними інноваціями, а й готовністю вирішувати нові виклики, пов'язані з його цифровізацією.

Список використаних джерел:

1. Крочак О.І., Багрій К.Л., Левченко О.Ф. Майбутнє бухгалтерського обліку України: тренди та прогнози в умовах швидкої цифрової трансформації. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2024.3.15>
2. Крюкова І. О. Інноваційні інструменти у бухгалтерському обліку та їх імплементація в аграрній сфері. Економічний Вісник Причорномор'я. 2021. № 1. С. 51–59.
3. Крюкова І.О., Руденко С.В., Накісько О.В. Цифровізація як інструмент забезпечення сталого розвитку. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.77-29>
4. Ясінська А., Река В., Кізляк Я. Вплив цифрової трансформації на побудову інформаційно-облікової системи підприємства. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-113>

БОРОДАНЬ І. В. магістрант

Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор екон. наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

borod.i.v@ukr.net

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сучасне розуміння державного управління у сфері охорони здоров'я - це комплексне поєднання підходів і стратегій, спрямованих на оптимізацію надання медичних послуг та підвищення ефективності системи. Це зумовлено необхідністю постійного вдосконалення стратегій та механізмів управління для забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я та задоволення потреб суспільства в сучасних умовах.

Ключові слова: державне управління, система охорони здоров'я, криза, консолідація фінансових джерел.

Система охорони здоров'я в сучасних умовах стикається з багатьма викликами, які вимагають ефективного державного управління для забезпечення якості медичних послуг, доступності та стійкості системи.

Так, за словами міністра охорони здоров'я Віктора Ляшка, станом на лютий 2023 року, від початку вторгнення росіяни повністю зруйнували в Україні майже 200 медичних закладів, 1218 закладів зазнали пошкоджень. Зокрема, 540 лікарень зруйновані частково, 173 – повністю, також пошкоджено 593 аптеки. Загинуло щонайменше 98 осіб і 134 – зазнали поранень, з них приблизно 18 загиблих медичних працівників і 56 серйозно поранених [1].

Міграція населення та медичних працівників також має значний вплив на навантаження на систему охорони здоров'я. За різними оцінками, 8-10 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами, а 2273 медичні працівники виїхали за кордон. Крім того, 1714 лікарів і 1 095 медсестер змінили роботу через війну; 2372 працівники центрів екстреної медичної допомоги перебувають на окупованих територіях; 2372 медичні працівники перебувають на окупованих територіях. У зв'язку з кадровим дефіцитом у медичних закладах на неокупованих територіях організовується набір з київських лікарень медичного персоналу для роботи вахтовим методом на неокупованих територіях. Недостатня кадрова та організаційна спроможність системи охорони здоров'я надавати послуги з реабілітації та охорони психічного здоров'я загострює ситуацію із забезпеченням потреб у якісних та доступних послугах. У більшості областей відсутні реабілітаційні відділення або центри [2].

Від початку війни, через великі масштаби знищення української медичної інфраструктури та порушення логістичних зв'язків, медичні установи стикнулися з нестачею великої кількості лікарських засобів та обладнання. За даними опитування ВООЗ, кожен п'ятий хворий (22 %) не зміг придбати необхідні йому ліки, а на тимчасово окупованих територіях і територіях з активними бойовими – кожен третій. Схожа ситуація і з внутрішньо переміщеними особами.

Найчастіше респонденти називали такі види ліків, які важко було отримати через підвищення цін на них (84 %), або відсутність їх в аптеці (46 %): ліки від високого артеріального тиску – 49 %; від серцевих захворювань – 49 %; знеболювальні препарати – 41 %; седативні – 33 %; антибіотики – 32 %.[1]

Розв'язання цих викликів потребує комплексного підходу та координації зусиль держави, місцевих громад, приватного сектору та міжнародних організацій. У такий час роль державного управління в системі охорони здоров'я набуває особливого значення. Війна створює численні надзвичайні ситуації, що впливають на всі аспекти охорони здоров'я, тому від державних органів потрібне оперативне, гнучке та ефективне управління, а саме:

1. Впровадження Програми медичних гарантій (ПМГ) та принципу «гроші слідують за пацієнтом» покращили доступ до медичних послуг. Однак забезпечення рівного доступу до якісної медичної допомоги залишається викликом [3].

2. У зв'язку з виникненням перебоїв у роботі медичних закладів через руйнування інфраструктури, нестачу персоналу чи медикаментів, державне управління має розподіляти ресурси таким чином, щоб забезпечити максимальну доступність медичної допомоги для цивільного населення і військових, включно з евакуацією пацієнтів у безпечніші регіони.

3. Зі збільшенням психологічного навантаження на населення, військових та медичних працівників державне управління у сфері медичної допомоги мають сприяти доступу до психологічної підтримки, зокрема через організацію реабілітаційних центрів для тих, хто пережив бойові дії чи евакуацію, а також розвиток програм для подолання посттравматичного стресу.

4. Під час війни ризик спалахів інфекційних захворювань зростає через низькі санітарні умови, міграцію та перебування людей у тісних умовах. Держава повинна впроваджувати заходи профілактики, вакцинації, забезпечення гігієни та контролю за інфекційними хворобами, щоб запобігти масовим захворюванням.

5. Функція державного управління включає створення та координацію резервних фондів медичного забезпечення, а також роботу з міжнародними партнерами для залучення гуманітарної допомоги. Це охоплює медикаменти, обладнання, мобільні шпиталі та спеціалістів, які можуть забезпечити стійкість системи під час кризи.

6. Медичні працівники часто знаходяться у зоні ризику, тому держава повинна забезпечити їхню безпеку, надавати матеріальну та психологічну підтримку, а також гарантувати їм соціальні пільги і страхування життя.

7. Державні органи повинні оперативно інформувати громадян та військових про доступні медичні послуги, рекомендації щодо безпеки, а також про шляхи евакуації у разі загострення бойових дій. Поширення чітких, точних та доступних інструкцій допомагає зберегти життя та здоров'я великої кількості людей.

Державне управління системою охорони здоров'я під час війни є ключовим для забезпечення стабільності, захисту населення та відновлення країни після завершення бойових дій. Ефективність управління значно підвищується за рахунок координації з місцевими і міжнародними партнерами та залучення додаткових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Медицина під час війни: з якими викликами стикнулася медична система. URL: <http://surl.li/crlryq>
2. Медицина в умовах війни: які виклики треба подолати системі охорони здоров'я. URL: <http://surl.li/crokdz>
3. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року URL: <http://surl.li/yhxems>

МУЖИПОВ А.Р., магістрант,

Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор економічних наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

tugunov.a@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Оцінювання ефективності публічного управління в умовах війни є критично важливою для забезпечення стабільності та розвитку країни. Адже, основою стійкості держави в умовах воєнних дій, що тривають, є здатність адміністративної системи здійснювати управлінську діяльність, спрямовану на організацію та раціоналізацію життя, забезпечення соціальної стабільності та розвитку.

Ключові слова: публічне управління, ефективність, війна, оцінювання.

Станом на початок 2024 року, війна завдала Україні значних економічних збитків, що оцінюються в трильйон доларів, за даними досліджень Київської школи економіки та аналітичних центрів. Загальні втрати від прямих і непрямих економічних збитків включають руйнування інфраструктури, зниження продуктивності економіки та втрату податкових надходжень.

Промисловість і торгівля є одними з найбільш постраждалих секторів, де сукупні втрати сягають близько 450 млрд доларів лише у сфері торгівлі та 410 млрд доларів в промисловості та будівництві. Крім того, пошкоджена енергетична інфраструктура спричинила збитки на 43 млрд доларів, тоді як аграрний сектор втратив близько 83 млрд доларів, що ускладнює відновлення стабільного виробництва та експорту сільськогосподарської продукції [1].

Водночас значні кошти спрямовуються на відновлення основних потреб населення, таких як житло та соціальні виплати. Потреби в розмінуванні територій та відбудові житлового фонду додають близько 42 млрд доларів до загальних витрат, а поточні соціальні виплати продовжують збільшувати дефіцит державного бюджету. Інфляція знизилася в 2023 році, однак очікується її подальше зростання у 2024 році через відновлення попиту та витрати на забезпечення базових потреб [2].

Однак Україна змогла уникнути найбільш негативного та песимістичного сценарію не лише завдяки безпрецедентній підтримці країн-партнерів, яка за даними Національного банку України у 2022 році становила 120 млрд доларів США, з яких 28 млрд доларів США було спрямовано на фінансування бюджетних потреб України [3, с. 7], а й спроможності адміністративної системи, завдяки стабільності системи, напрацьованій протягом багатьох років інституційних реформ.

Публічне управління - це нова модель функціонування держави, яка переосмислює зміст державних (публічних) рішень і презентує зовнішню діяльність компетентних суб'єктів (органів державної влади, органів місцевого самоврядування та неурядових організацій), пов'язану з реалізацією управлінських рішень і забезпеченням виконання політичної волі, поєднуючи різні методи для досягнення цілей суспільного розвитку.

Складність вимірювання ефективності державного управління в публічному секторі полягає в тому, що не існує єдиного показника результату - вигоди для приватного сектору. Тому пошук оптимальної моделі адміністративної ефективності є важливим і своєчасним завданням, особливо для країн, що розвиваються.

Методологічною основою механізму забезпечення ефективного державного управління є концептуальна специфікація нової національної регуляторної моделі, яка полягає в наступному:

- належне врядування (демократичне врядування), дотримання якого суттєво змінює зміст діяльності та спрямовує її від процесів до очікуваних результатів;
- мережеве врядування (мережевий підхід): необхідно визначити взаємодію між суб'єктами та врахувати їхні інтереси не лише при мобілізації та розподілі ресурсів, діяльності та оцінюванні, але й при формулюванні цілей;
- новий інституціоналізм: є ключем до визначення засад взаємодії між органами державної влади, неурядовими організаціями та підприємствами;
- новий публічний менеджмент, який дозволяє вивчати ефективність державних інституцій у контексті «мета-вимірювання»;
- управління за цілями (цільове управління або управління за результатами), яке фокусується на вимірюваних результатах і виходах та відіграє специфічну роль у здійсненні певних видів діяльності.

У найзагальнішому вигляді під ефективністю розуміють: 1) ймовірність досягнення певного результату; 2) важливість цього результату для тих, кому він призначений; 3) співвідношення між важливістю цього результату і кількістю зусиль, витрачених на його досягнення. Багато зарубіжних вчених схильні трактувати ефективність як співвідношення між кількістю витрачених ресурсів і досягнутими результатами, і пов'язують ефективність управління з поняттям результативності.

Оцінка ефективності публічного управління в умовах війни є надзвичайно важливою для забезпечення стабільності, безпеки та відновлення країни. Публічне управління в таких умовах потребує гнучких, швидких та ефективних рішень, щоб реагувати на виклики, пов'язані з бойовими діями, забезпеченням громадян необхідними ресурсами та відновленням критичної інфраструктури. Основні аспекти оцінювання ефективності можна виділити так:

Оцінювання оперативності прийняття рішень. В умовах війни необхідно швидко ухвалювати рішення щодо захисту населення, евакуації, надання гуманітарної та медичної допомоги. Оперативність державних дій можна вимірювати за часом, необхідним для ухвалення та реалізації заходів, а також за рівнем координації між державними структурами.

Ефективне використання ресурсів. Важливо оцінювати, наскільки раціонально держава використовує доступні матеріальні та фінансові ресурси. Це включає розподіл гуманітарної допомоги, медичних ресурсів, а також підтримку критичної інфраструктури. Ефективне управління ресурсами дозволяє забезпечити максимальний вплив навіть за умов обмеженого бюджету.

Стабільність функціонування державних інституцій. Здатність державних інституцій функціонувати безперебійно під час війни є критичним фактором. Це включає надання базових соціальних послуг, охорону здоров'я, освітніх та адміністративних послуг. Оцінка стабільності може базуватися на аналізі доступності цих послуг для населення.

Комунікація з населенням. Ефективне публічне управління в умовах війни передбачає чітку, прозору і своєчасну комунікацію з населенням. Громадяни повинні отримувати достовірну інформацію про заходи безпеки, доступ до медичних послуг, можливості евакуації тощо. Якість комунікації оцінюється за рівнем довіри населення та кількістю інформованих громадян.

Психологічна підтримка та соціальна стабільність. Військові дії суттєво впливають на психологічний стан населення. Оцінка ефективності публічного управління включає аналіз доступності психологічної допомоги, підтримку соціальних служб та заходів, спрямованих на зниження рівня стресу серед громадян.

Міжнародна підтримка та партнерство. Важливо оцінювати здатність держави залучати міжнародну допомогу та кооперувати з іноземними урядами та організаціями. Це включає отримання гуманітарної допомоги, фінансування та підтримку у відновленні інфраструктури.

Готовність до відновлення та планування післявоєнного відновлення. Публічне управління має проактивно працювати над стратегіями післявоєнного відновлення країни,

включно з відбудовою інфраструктури, підтримкою соціально-економічного розвитку та реабілітацією постраждалих. Оцінка ефективності в цьому аспекті передбачає наявність стратегічного планування та створення фондів для відновлення.

Моніторинг і звітність. Під час війни ефективне управління потребує постійного моніторингу ситуації та регулярної звітності перед громадянами щодо здійснених заходів. Це допомагає зміцнювати довіру до держави та залучати громадян до підтримки національних ініціатив.

Таким чином, оцінка ефективності публічного управління в умовах війни потребує комплексного підходу, який охоплює різні аспекти соціально-економічного та безпекового забезпечення, а також готовність до відновлення після завершення бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Ukraine's financial losses from war exceeded \$1 trillion. URL: <http://surl.li/tnkvfv>
2. European Commission URL: <http://surl.li/auidlpl>
3. Звітність про фінансову стабільність URL: <http://surl.li/oylfwv>

УДК 35.076:364-7(477)

СУГАК А.І. магістрантка

Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор економічних наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

visenco.a.i@ukr.net

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Актуальність досліджень щодо публічного управління територіальними громадами в часі невизначеності є надзвичайно високою, оскільки сучасні умови постійних змін та кризи вимагають адаптивних, гнучких та інноваційних підходів до управління. Територіальні громади стикаються з численними викликами, включаючи політичну та економічну нестабільність, загрози безпеці, міграційні процеси, обмежені ресурси та забезпечення базових потреб населення. У такому контексті питання ефективного управління громадами стає життєво важливим для забезпечення стабільності, соціальної згуртованості та розвитку громади.

Ключові слова: публічне управління, територіальна громада, війна, місцеве самоврядування, децентралізація.

Невизначеність, особливо в контексті сучасних глобальних викликів, стала невід'ємною частиною діяльності органів місцевого самоврядування. Щоб ефективно управляти територіальною громадою в таких умовах, необхідно застосовувати комплекс заходів та підходів.

В управлінні територіями публічне управління представлено розвинутою системою національних і місцевих органів влади, а також органів самоорганізацій. Публічна адміністрація інтегрує діяльність щодо соціального та економічного розвитку, визначає багатоаспектні завдання в усіх сферах життя та спрямовує реалізацію цих завдань. Реалізуючи соціальні процеси суспільного життя, управління економікою та природокористуванням, державне управління створює загальні засади для добробуту та захисту прав людини, охорони здоров'я, науково-технічної діяльності, управління ресурсами та прискореного збільшення потенційної робочої сили.

Координація є важливою функцією державного управління та основоположним принципом політики розвитку громад. Координація передбачає забезпечення взаємозв'язку

та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях, включаючи підготовку та реалізацію документів, що формують державну регіональну політику, а також моніторинг та оцінку ефективності виконання конкретних завдань. З метою підвищення ефективності системи управління та її реагування на зміни, як на етапі формування стратегії, так і на етапі її реалізації, необхідно забезпечити ефективну аналітичну та організаційну підтримку прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері розвитку громад. З цією метою необхідно налагодити ефективну співпрацю між суб'єктами регіональної політики та забезпечити обмін інформацією між центральними та місцевими органами виконавчої влади, асоціаціями органів місцевого самоврядування, агенціями регіонального розвитку, асоціаціями, науково-дослідними інститутами, аналітичними центрами, навчальними закладами та організаціями, що проводять соціологічні дослідження в регіонах України.

Проблеми з якими стикаються територіальні громади в умовах невизначеності (зокрема, викликані військовими діями, економічною кризою, політичними змінами чи іншими факторами) пов'язані у першу чергу з фінансовими труднощами, адже війна та економічна криза призвели до значного зменшення доходів місцевих бюджетів, що ускладнює фінансування необхідних послуг та інфраструктурних проєктів [1]. По-друге, це велика кількість внутрішньо переміщених осіб, що створює додаткове навантаження на місцеві ресурси, включаючи житло, медичні та соціальні послуги [2]. По-третє, забезпечення безпеки громадян та підтримка територіальної оборони вимагають значних ресурсів та координації з військовими адміністраціями [3]. По-четверте, інфраструктурні виклики адже руйнування інфраструктури внаслідок бойових дій потребує значних зусиль та фінансування для відновлення [2]. По-п'яте, відтік кваліфікованих кадрів та необхідність підвищення кваліфікації працівників місцевих органів влади ускладнюють ефективне управління [1]. По-шосте, психологічний стрес та соціальні проблеми, пов'язані з війною, впливають на добробут населення та вимагають додаткових соціальних програм [3].

Ці проблеми вимагають комплексного підходу та співпраці між місцевими громадами, державними органами та міжнародними партнерами для їх ефективного вирішення. Загальне ж забезпечення процесів публічного управління територіальними громадами вимагає застосування стратегічного та адаптивного підходу.

Основні шляхи покращення управління в таких умовах включають: створення гнучких стратегій розвитку громад, що передбачають можливість швидкої адаптації до нових викликів. Такі стратегії можуть включати як короткострокові, так і довгострокові заходи, спрямовані на стійкість громади; антикризове планування із залученням місцевих експертів та представників громадськості дозволить врахувати потреби та особливості, а також розробити плани місцевих дій для забезпечення стабільності у разі виникнення кризових ситуацій; впровадження цифрових рішень для комунікації з громадянами, автоматизації адміністративних процесів, забезпечення доступу до інформації та надання послуг онлайн. Це зменшує залежність від фізичної присутності та дозволяє зберегти ефективність навіть у складних умовах; створення єдиного інформаційного порталу громади для швидкого розповсюдження важливої інформації та комунікації з мешканцями, що є особливим місцем у період невизначеності; навчання кадрів для розвитку компетенцій з антикризового управління, цифрових навичок, комунікації з громадою та стратегічного планування; залучення експертів із відповідних сфер (юристів, фінансових аналітиків, кризових менеджерів) для надання консультацій та підтримки у вирішенні конкретних проблем; прозорість та регулярність комунікації допомагають зберегти довіру населення. Органи місцевого самоврядування можуть інформувати громадян про заходи, які прагнуть до стійкості, а також підтримувати зворотний зв'язок від мешканців; залучення громадян до прийняття рішень за допомогою громадських слухань, опитувань та відкритих консультацій погіршує посилення громадської участі та дає можливість врахувати думку мешканців при ухваленні важливих рішень; оптимізація бюджетних витрат та використання ресурсів громади, зокрема за рахунок перегляду пріоритетів та перерозподілу коштів на критично

важливі потреби; залучення додаткових джерел фінансування, таких як гранти, державні програми підтримки, допомога від міжнародних організацій та інвестицій, які можуть бути використані для забезпечення стабільності громади; налагодження міжмуніципального співробітництва для обміну ресурсами, досвідом та найкращими практиками, що дозволяють громадам підтримувати одну у кризових ситуаціях; встановлення партнерських відносин з міжнародними організаціями та бізнесом для отримання технічної підтримки, обладнання та додаткових ресурсів, які можуть допомогти громаді адаптуватися до умов невизначеності; регулярний аналіз ризиків краще розуміти наявні загрози для громади та вчасно впроваджувати відповідні заходи для їхньої нейтралізації; моніторинг виконання антикризових заходів забезпечує контроль над їх ефективністю та можливістю оперативного коригування дій відповідно до змін у ситуації; організація психологічної підтримки мешканців та працівників органів місцевого самоврядування зменшує стресові наслідки невизначеності; розроблення та впровадження програми безпеки для підвищення готовності громади до різних надзвичайних ситуацій.

Отже, для забезпечення ефективного управління громадою необхідний комплексний підхід до аналітичного забезпечення, впровадження новітніх методів і технологій, постійне вдосконалення систем комунікації. Належне кадрове забезпечення уможливить прийняття управлінських рішень на високому рівні та сприятиме сталому розвитку місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Пак, Н., Гось, М., & Юсковець, І. Територіальні громади: виклики сьогодення. Молодий вчений, 2 (126), (2024). С. 46-50. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-2-126-11> URL: <http://surl.li/ooocbj>
2. Гавкалова Н.Л., Зелінська А.С. Територіальні громади в умовах воєнного стану: напрями вирішення проблемних питань. Матеріали конференції URL: <http://surl.li/intyxt>
3. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Коронавірус проти децентралізації: ризики та виклики розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах пандемії. *Проблеми економіки*. 2020. №2. С. 209–215. URL: <http://surl.li/zenjjg>

УДК 631.1:334:338.4:658.5

ЧЕРВІНЧИК Є.Е. магістрант,

Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор економічних наук, професор *Білоцерківський національний аграрний університет*

Chervinh.e@ukr.net

ЛОГІСТИЧНИЙ АУТСОРСИНГ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОФІРМИ

Пандемія COVID-19 та інші глобальні події, такі як військові конфлікти, продемонстрували вразливість традиційних ланцюгів постачання. Логістичний аутсорсинг може стати ефективним рішенням для адаптації до нових умов і зменшення ризиків. Адже у сучасних умовах аграрний сектор стає все більш конкурентоспроможним. Агрофірми змушені шукати нові способи оптимізації своїх витрат і підвищення ефективності для збереження конкурентних переваг.

Ключові слова: аутсорсинг, агробізнес, бізнес-процес, втрати, витрати, війна, ланцюги постачання.

Український агросектор зазнав значних втрат з початку повномасштабної війни з росією. За даними Київської школи економіки та Світового банку, загальні втрати галузі оцінені в \$80,1 млрд. З них приблизно \$10 млрд витрачається на збитки, включаючи

знищення обладнання, складів та виробничих потужностей, а решта — на недоотриманий дохід через зниження виробництва та обмеження експорту, викликаних руйнуванням інфраструктури та блокадою портів [1].

Після зменшення врожаїв основних культур у 2022 році ситуація дещо стабілізувалася, проте, через знищення логістичних ланцюгів, зокрема закриття Чорноморських портів, агропродукція експортувалася лише через західні кордони, що спричинило високі транспортні витрати. Це також вплинуло на врожайність і зменшило доходи виробників через зниження внутрішніх цін на продукцію, попри їх зростання на світових ринках [2].

Усе вище сказане суттєво вплинуло на здатність сільськогосподарських виробників ефективно функціонувати. Ці труднощі охоплюють широкий спектр — від фізичного знищення інфраструктури до збоїв у ланцюгах постачань і безпеки. Основні проблеми логістики, з якими стикаються агрофірми стали:

– Внаслідок пандемії COVID-19 та війни в Україні агропідприємства зіткнулися із серйозними труднощами в постачанні сировини. Це призвело до затримок у виробництві, збільшення витрат на логістику та зниження якості продукції.

– Блокування портів і закриття кордонів ускладнили експорт агропродукції. Відсутність можливостей для вивезення товарів на міжнародні ринки призвела до зменшення доходів агровиробників.

– В Україні недостатньо сучасних транспортних шляхів, складів та логістичних центрів. Це обмежує ефективність перевезення сільськогосподарської продукції та отримання витрат.

– Військові дії та глобальні енергетичні кризи призвели до значного зростання ціни на паливо. Це негативно вплинуло на витрати агропідприємств на транспортування.

– Зменшення обсягів експорту агропродукції у 2022 році призвело до серйозних фінансових втрат. Наприклад, за оцінками, Україна втратила мільярди доларів через зниження експорту зерна.

– Зростання вартості транспортування та зберігання продукції через затримки в постачаннях і підвищення ціни на паливо значно знизили фінансові результати агропідприємств.

– Пошкодження інфраструктури через військові дії вимагало значних інвестицій для відновлення, що додатково завантажило фінансові ресурси підприємств.

– Нестабільна ситуація в окремих регіонах України призвела до скорочення обсягів виробництва, що також вплинуло на фінансові результати.

Агропідприємства відзначили значних фінансових втрат через логістичні проблеми, викликані зовнішніми чинниками, такими як війна та пандемія. Для подолання цих труднощів необхідно впроваджувати нові технології, диверсифікувати ринки та активно співпрацювати з державними структурами.

Одним з шляхів налагодження ланцюгів постачання у межах країни діяльності агропідприємств можна вважати логістичний аутсорсинг.

Логістичний аутсорсинг — це передача всіх процесів, пов'язаних зі зберіганням, переміщенням і доставкою товарів, третій стороні [3]. Це може включати такі операції, як прийом і розвантаження товарів, розміщення і зберігання продукції на складі, складський облік, комплектація і палетування, транспортування та стікування товарів [4].

Основні переваги логістичного аутсорсингу включають:

- Компанії можуть зменшити витрати на утримання складів, транспортування та персонал.
- Професійні логістичні компанії мають досвід і ресурси для оптимізації процесів.

- Компанії можуть зосередитися на своїх основних бізнес-процесах, делегуючи логістичні завдання стороннім фахівцям[3,4].

Це рішення особливо корисне для компаній, які хочуть оптимізувати свої витрати та підвищити ефективність логістичних процесів. Адже, аутсорсинг може бути вигідним для агровиробників, допомагаючи знизити витрати, підвищити ефективність, забезпечити гнучкість, зменшити ризики та зосередитися на основному бізнесі. Вибір правильного аутсорсингового партнера, який може зрозуміти специфіку агробізнесу, є ключовим для досягнення успіху в цій стратегії.

Серед успішних прикладів використання аутсорсингу агровиробниками, які ілюструють переваги цієї стратегії варто відзначити:

- AgriChain — це компанія, яка спеціалізується на аутсорсингу логістичних процесів для агровиробників. Вона надає рішення для зберігання, транспортування та управління запасами сільськогосподарської продукції. Завдяки великій мережі складів і транспортних засобів AgriChain змогла знизити витрати на доставку для своїх клієнтів на 20%. Використання сучасних технологій для моніторингу вантажів дозволило скоротити час доставки на 30%. А також, AgriChain забезпечила можливість швидкого масштабування логістичних процесів у сезон збору врожаю, що дозволило агровиробникам зосередитися на виробництві, а не на логістиці.

- FreshDirect - онлайн-сервіс доставки продуктів, який співпрацює з місцевими агровиробниками для забезпечення свіжої продукції. Завдяки аутсорсингу логістики FreshDirect змогла забезпечити швидшу доставку свіжих продуктів до споживачів, що значно підвищило рівень задоволеності клієнтів. Використання аутсорсингових партнерів для транспортування знизило ризики, пов'язані з пошкодженням продукції, оскільки компанія працює лише з перевіреними постачальниками.

- GrainCorp — австралійська компанія, що займається зберіганням та експортом зерна. Вона вирішила аутсорсити частину своїх логістичних функцій. Цю у свою чергу дозволило компанії зменшити витрати на управління власними складськими приміщеннями і транспортом, що дало можливість інвестувати більше в технології обробки зерна. Завдяки співпраці з логістичними компаніями, GrainCorp змогла знизити терміни виконання замовлень і підвищити точність прогнозування попиту.

Ці приклади ілюструють, як агровиробники можуть скористатися перевагами аутсорсингу для покращення своїх логістичних процесів. Зниження витрат, підвищення ефективності та покращення обслуговування клієнтів — це лише деякі з вигод, які можуть бути отримані за рахунок аутсорсингу.

Агрофірми в Україні, які продовжують працювати в умовах війни, стикаються з безпрецедентними викликами в логістиці. Для подолання цих труднощів потрібні нові стратегії управління логістикою, включаючи диверсифікацію транспортних маршрутів, налагодження співпраці з міжнародними партнерами для пошуку альтернативних шляхів постачання та розробки нових методів зберігання. Важливими стають також підтримка держави, інвестування у відновлення інфраструктури та цифровізація логістичних процесів для підвищення гнучкості.

Список використаних джерел:

1. Від великої війни постраждали аграрії з усіх регіонів — підраховані величезні збитки та втрати URL: <http://surl.li/nazktf>
2. Названо ключові фактори впливу на агросектор України у 2023-2024 роках URL: <http://surl.li/pjyfbq>
3. УКАБ презентує результати дослідження впливу війни на агросектор України URL: <http://surl.li/vxsesf>
4. Через логістичні проблеми втрати аграрного сектору можуть сягнути \$10 млрд URL: <http://surl.li/ntjimi>

СКИБА Д.В. студент магістрант,
Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор економічних наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет
volohuk@ukr.net

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мотиваційні аспекти управління персоналом в аграрних підприємствах в сучасних умовах є надзвичайно актуальними адже усі підприємства, і аграрні зокрема стикнулися з проблемою нестачі кваліфікованих кадрів, оскільки війна призвела до дефіциту робочої сили через мобілізацію або міграцію. І в цих умовах ефективні мотиваційні стратегії мають допомогти залучати нових працівників і утримувати наявних.

Ключові слова: Ринок праці, війна, агробізнес, мотивація, персонал, інновації.

Початок війни в Україні у 2022 році створив безліч викликів для ринку праці, особливо для сільгоспвиробників. Серед актуальних проблем, з якими стикнулися аграрні підприємства варто відзначити те, що: по-перше, велика частина населення, особливо молоді люди, виїхала з країни через бойові дії, що призвело до значного скорочення робочої сили в аграрному секторі; по-друге, сезонні робітники, які традиційно працюють в аграрному секторі, стали недоступними через вимушене переміщення або інші причини, пов'язані з війною; по-третє, війна вплинула на моральний стан працівників, що може призвести до зниження продуктивності та якості роботи; по-четверте, проблеми з постачанням матеріалів і обладнанням також впливають на можливість виконання запланованих агротехнічних заходів; по-п'яте, у багатьох регіонах України сільгоспвиробники змушені працювати в умовах небезпеки, що впливає на здоров'я та безпеку працівників; по-шосте війна вплинула на трудове законодавство, що ускладнює процес найму та звільнення працівників, а також може призвести до правових труднощів для підприємств та інше.

Актуальні проблеми ринку праці для сільгоспвиробників, викликані війною, є складними та багатогранними. Вони вимагають термінових заходів з боку уряду, бізнесу та суспільства для забезпечення стабільності та відновлення аграрного сектора [1].

Дефіцит кадрів та решта проблем з якими стикнулися представники агробізнесу підкреслює актуальність питання мотивації працівників, адже управління персоналом в аграрних підприємствах мають особливе значення через специфіку цієї галузі, де трудові процеси часто пов'язані із сезонністю, фізичними навантаженнями та зовнішніми факторами, які не завжди залежать від працівників. Серед основних мотиваційних аспектів, які можуть допомогти агропідприємствам підвищити ефективність роботи своїх співробітників варто відзначити поділивши їх на 6 блоків:

1. Фінансова мотивація: конкурентоспроможна зарплата є основним чинником, який впливає на мотивацію працівників. Аграрні підприємства повинні забезпечити своїм співробітникам гідний рівень оплати праці, що відповідає ринковим умовам; Введення системи бонусів за досягнення певних результатів, таких як збільшення виробництва, підвищення якості продукції або зменшення витрат, може стимулювати працівників до більш ефективної роботи.

2. Нематеріальна мотивація: оцінка працівників і визнання їхніх досягнень можуть значно підвищити мотивацію. Це може бути як усне визнання, так і формальні нагороди, такі як дипломи або сертифікати; надання можливостей для професійного розвитку, підвищення кваліфікації та кар'єрного зростання є важливими чинниками мотивації для співробітників.

3. Соціальна мотивація: формування командного духу та сприяння співпраці між працівниками можуть підвищити задоволеність від роботи. Проведення корпоративних заходів, виїздів або тренінгів може зміцнити командний дух; створення комфортної робочої атмосфери, де працівники можуть вільно висловлювати свої ідеї та пропозиції, сприяє підвищенню їхньої мотивації.

4. Психологічні аспекти: надання працівникам можливості брати участь у прийнятті рішень, які стосуються їхньої роботи, може підвищити їхню відповідальність і залученість; регулярний зворотний зв'язок про роботу працівників допомагає їм зрозуміти, які аспекти потрібно покращити, а також дає можливість відзначити їхні успіхи.

5. Навчання та розвиток: забезпечення можливостей для підвищення кваліфікації, навчання новим технологіям та методам роботи може бути важливим мотиватором для працівників; програми наставництва, коли досвідчені працівники допомагають новачкам адаптуватися і розвивати свої навички, можуть позитивно впливати на мотивацію та залученість.

6. Досвід та умови праці: забезпечення комфортних умов праці, безпеки та здоров'я є важливими аспектами, які впливають на мотивацію. Аграрні підприємства повинні інвестувати в обладнання та інфраструктуру, щоб поліпшити умови праці; зважаючи на сезонність аграрного бізнесу, важливо знайти рішення, які дозволять працівникам отримувати стабільний дохід протягом року, наприклад, через тимчасову зайнятість або перекваліфікацію [2].

Отже, мотиваційні аспекти управління персоналом в аграрних підприємствах є ключовими для забезпечення високої продуктивності та ефективності роботи. Поєднання фінансових, соціальних, психологічних та навчальних чинників може допомогти агровиробникам залучити та утримати талановитих працівників, підвищити їхню продуктивність і забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

Серед успішних прикладів мотивації персоналу в аграрних підприємствах, які реалізують ці інноваційні практики варто відзначити приклади як вітчизняних так і зарубіжних агрокомпаній:

«Миронівський хлібопродукт» (МХП) в Україні запровадила систему бонусів, де працівники отримують винагороди за досягнення певних виробничих показників, таких як кількість зібраного врожаю або якість продукції. Це стимулює командну роботу та покращує результати.

KWS Saat SE — німецька агрокомпанія, яка займається селекцією насіння. Вона впровадила гнучкі графіки роботи для працівників, що дозволяє адаптувати робочий час відповідно до сезонних потреб і особистих обставин, покращуючи баланс між роботою та особистим життям.

«Агрофірма «Шаргород» в Україні створила програму професійного розвитку, яка включає курси з нових агротехнологій та управління проектами. Працівники, які успішно закінчили курси, отримують сертифікати та можливість підвищення на посаді.

C.P. Canada — агрокомпанія в Канаді, яка забезпечила своїм сезонним працівникам безкоштовне житло під час збору врожаю. Це сприяє залученню більшої кількості кандидатів і підвищенню мотивації.

«Агрохолдинг «Астарта» в Україні запровадила програму соціальної відповідальності, де працівники можуть брати участь у волонтерських проектах, отримуючи додаткові дні відпустки або бонуси. Це підвищує командний дух і задоволеність працівників.

«Dawn Foods» — міжнародна компанія, яка займається виробництвом і постачанням продуктів харчування, впровадила програму, де працівники можуть подавати ідеї щодо покращення виробничих процесів. Найкращі ідеї отримують премії, що мотивує співробітників до інновацій.

«Sakata Seed Corporation» — японська агрокомпанія, що проводить "сімейні дні" для своїх працівників. Це зміцнює корпоративну культуру і дозволяє родинам працівників дізнатися більше про роботу їхніх близьких [3].

Ці приклади ілюструють, як аграрні компанії можуть впроваджувати різноманітні мотиваційні стратегії для залучення та утримання працівників. Використання інноваційних підходів до мотивації може суттєво підвищити продуктивність та задоволеність працівників, що є критично важливим для успіху в агросекторі.

Список використаних джерел:

1. Бурковська А.І., Гончаренко М.О., Різун В.Р. Управління кадровою політикою сільськогосподарських підприємств в контексті мотивації праці. *Modern Economics*. 2023. № 41(2023). С. 19-23. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-03).
2. Заставнюк Л. Мотивація персоналу як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*, (45). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-54>
3. ІТ-інновації в агробізнесі. 8 ключових напрямків, про які варто дізнатись URL: <http://surl.li/luxlig>

УДК 658.3:005.95/96

ШКЛЯРЕНКО О.С., магістрант

Науковий керівник – ПАСКА І.М., доктор економічних наук, професор Білоцерківський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Праця людей є критичним компонентом виробничого процесу в аграрному бізнесі. В умовах дефіциту робочої сили, через мобілізацію та вимушену міграцію, аграрні підприємства стикаються з потребою оптимізації наявних трудових ресурсів, перепідготовкою або адаптацією персоналу до нових умов праці. Тому управління персоналом напряму впливатиме на виробництво та постачання продуктів харчування, що має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки в країні, особливо під час війни.

Ключові слова: управління персоналом, війна, аграрні підприємства, мотивація, збереження персоналу.

Складність управління персоналом в умовах підвищеного ризику зумовлена не лише загрозами, пов'язаними з війною, а й специфічними характеристиками об'єкта управління, тобто багатогранністю людської природи та категорій ризику. На цьому наголошується в багатьох наукових публікаціях. Зокрема, дослідники зазначають, що «ризик в системах управління персоналом є складними, оскільки вони є не лише наслідком людської природи суб'єкта, а й складності категорій ризику». Оскільки більшість видів ризиків в HRM не є очевидними і пов'язані з людськими ресурсами, які базуються на природі та сутності людини, їх дуже важко ідентифікувати та оцінити і вони є найскладнішими об'єктами управління» [1].

Стан управління персоналом на аграрних підприємствах під час війни має ряд унікальних особливостей, пов'язаних із надзвичайними умовами, в яких вони опинилися. Через мобілізацію, обмеження в логістиці, психологічні та економічні виклики аграрії змушені змінювати підходи до управління персоналом. Серед ключових аспектів, які характеризують сучасний стан управління персоналом в аграрному секторі під час війни

варто відзначити те, що: частина працівників була мобілізована або виїхала за кордон, що призвело до нестачі кваліфікованих кадрів, особливо у виробничих та сезонних роботах; через нестабільність і неможливість пересування в деяких регіонах, зокрема з прифронтових територій, підприємства відчувають брак робочих рук на сезонні роботи; багато агропідприємств, які мають обмежені фінансові можливості, впроваджують нематеріальні методи мотивації, як-от додаткові вихідні, публічне визнання, підтримка у навчанні, гнучкі графіки; на підприємствах розробляють стратегії мінімальної чисельності персоналу для забезпечення базових виробничих процесів навіть у разі погіршення ситуації; оскільки трудові ресурси обмежені, аграрні підприємства розглядають можливості автоматизації, як от дрони для моніторингу полів, безпілотні трактори чи автоматизовані системи поливу; використання сучасних цифрових платформ для управління ресурсами та моніторингу виробництва дозволяє підприємствам оптимізувати роботу і зменшити кількість необхідного персоналу.

Слід відмітити, що наслідки проблем, з якими стикнулися підприємства позначилися на кадрових рішеннях. Так, зменшення кількості замовлень та обсягів виробництва продукції зумовили скорочення персоналу в середньому 20% працівників (понад 1 млн. осіб по країні); 20% персоналу були відправлені у тимчасову відпустку; 27% працює на умовах скорочення заробітної плати [2]. Таким чином, однією з особливостей управління персоналом в умовах воєнного стану стали пошуки варіантів мінімізації витрат, і це в першу чергу торкнулося витрат на утримання персоналу за одночасної спроби збереження кадрового складу. Звісно, що такі кроки можуть сприяти отриманню короткострокового ефекту, проте на довгострокову перспективу таких підхід малоефективний. За умов втрати джерела доходу, кваліфіковані працівники перші шукатимуть альтернативи працевлаштування, що суттєво позначиться на результатах діяльності самого підприємства. Звісно можна у даному сенсі стверджувати, що «незамінних немає», але щоб замінити обізнаного ефективного працівника та отримати таку ж продуктивність праці від нового працівника знадобиться певний час на його навчання та адаптацію. В умовах війни такий час для підприємства – розкіш. Тому ключовим завданням менеджменту за таких умов є пошук нових інструментів управління персоналом та функціонування самих підприємств. Серед таких інструментів для стабілізації виробничого процесу, на думку окремих дослідників, зокрема висловлених у [3] можуть бути:

- Пошук нових постачальників та укладення з ними нових угод.
- Зміна логістики, скорочення асортименту.
- Оперативність ухвалення рішень.
- Освоєння іноземних ринків.
- Встановлення гнучких графіків роботи.
- Проведення внутрішніх тренінгів або семінарів для перекваліфікації працівників.
- Організація регулярних зустрічей із керівництвом для обговорення поточної ситуації, забезпечення працівників інформацією щодо заходів безпеки та підтримки, що підвищує відчуття безпеки та стабільності.
- Якщо підприємство має ресурс, можна надавати невеликі премії чи матеріальні заохочення для тих працівників, які продовжують працювати у критичних умовах або демонструють високу продуктивність.
- З огляду на можливий відтік кадрів і зміну складу працівників, важливо переглянути ролі, забезпечити чіткий розподіл обов'язків та розробити плани заміщення, що дозволить зберігати ефективність роботи.

Удосконалення управління трудовими ресурсами в умовах війни вимагає швидкої адаптації до складних умов. Це включає не лише забезпечення безпеки та підтримки працівників, але й гнучкі підходи до роботи, оптимізацію витрат, надання психологічної допомоги та інноваційні методи мотивації. Підтримка стабільного рівня трудових ресурсів стає критичною для забезпечення неперервності бізнесу й успішного подолання кризи.

Список використаних джерел:

1. Балановська Т. І., Михайліченко М. В., Троян А. В. Сучасні технології управління персоналом: навч. посіб. Київ : ФОП Ямчинський О. В. 2020. 466 с.
2. Шацька З. Я. Актуальні підходи до управління персоналом підприємства в умовах воєнного стану. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. No 10 (257). С. 100-105. URL: <http://surl.li/hyzeq>
3. Чорнодід, І. С., Василець, Н. М., & Петренко, В. М. (2022). Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (6). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-04-08>

УДК 338.436:005.21

НАДАРАСА Є. М., студентка магістрантка
Науковий керівник - **ПОНЕДІЛЬЧУК Т.В.**, канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
nleeza03@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аграрний сектор залишається важливою складовою глобальної економіки, демонструючи стійкість та адаптивність в умовах мінливого середовища.

Ключові слова: сталий економічний розвиток, аграрний сектор, стратегія розвитку, продовольча безпека, інноваційні технології в сільському господарстві.

Сталий економічний розвиток аграрних підприємств є ключовим фактором забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання багатьох країн. Все більшої актуальності для аграрного сектору набуває завдання формування ефективної стратегії сталого розвитку в умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, вичерпання природних ресурсів та зростання населення.

Сучасний стан аграрного сектору демонструє стабільне зростання як на глобальному рівні, так і в Україні. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), у 2023 році світове виробництво сільськогосподарської продукції зросло на 1,1% у порівнянні з попереднім роком [5]. Цей ріст відображає постійний розвиток технологій, впровадження інноваційних підходів до обробки ґрунту та підвищення ефективності використання ресурсів. Однак, за даними Світового банку, сільське господарство залишалось порівняно невеликою складовою світового ВВП, становлячи 4,1 % у 2023 році [6].

В Україні аграрний сектор має вагомий вплив на економіку. За даними Державної служби статистики, у 2022 році частка сільського господарства у ВВП країни досягла 10,2% [7]. Це підкреслює важливість сталого аграрного виробництва для української економіки, особливо на тлі нестабільної ситуації. У 2023 році загальний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції в Україні оцінюється приблизно в 707,1 млрд грн, що свідчить про значний потенціал розвитку галузі навіть в умовах економічних викликів [3].

Ключові аспекти стратегії сталого розвитку включають впровадження інноваційних технологій, диверсифікацію виробництва, екологізацію, розвиток кооперації та підвищення енергоефективності.

Використання цифрових технологій в аграрному секторі збільшить продуктивність праці на 20 % і знизить витрати на 15% [2]. Точне землеробство, допомагає скоротити використання добрив на 25 %. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва підвищує стійкість фермерських господарств до економічних і кліматичних криз на 30-40 %, роблячи їх більш адаптивними до змінних умов ринку.

Площа органічних сільськогосподарських земель у світі продовжує зростати і станом на початок 2024 року досягла понад 96 млн га, що свідчить про посилення уваги до екологічного виробництва [4]. Крім того, участь фермерів у кооперативах може збільшити їхні доходи на 20-30 % завдяки кращому доступу до ринків і зменшенню трансакційних витрат. Енергоефективні технології в сільському господарстві дозволяють знизити споживання енергії на 15-30 %, що сприяє зменшенню витрат та екологічного впливу виробництва [1].

Формування стратегії сталого економічного розвитку аграрних підприємств – це складний і багатогранний процес, що вимагає системного підходу та проходить через кілька ключових етапів.

На початковому етапі проводиться детальна оцінка всіх аспектів діяльності підприємства. Це включає фінансовий аналіз для оцінки рентабельності та ліквідності, виробничий аналіз для оцінки потужностей і технологій, маркетинговий аналіз для визначення ринкової позиції та конкурентоспроможності продукції, кадровий аналіз для оцінки кваліфікації персоналу, а також екологічний аналіз, спрямований на оцінку впливу виробництва на навколишнє середовище. Дослідження показують, що лише 23% аграрних підприємств здійснюють такий комплексний аналіз, що негативно впливає на ефективність їхнього стратегічного планування.

На основі отриманих даних визначаються чіткі, вимірювані, досяжні, релевантні та обмежені в часі (SMART) цілі сталого розвитку, які охоплюють економічні, соціальні та екологічні аспекти. Серед економічних цілей – підвищення прибутковості та розширення ринків збуту, серед соціальних – покращення умов праці та розвиток місцевих громад, а екологічні цілі передбачають скорочення викидів CO₂ та ефективніше використання ресурсів.

Наступний етап – розробка конкретних дій для досягнення встановлених цілей. Це може включати впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство, диверсифікацію виробництва через зміну культур і перехід на органічне землеробство, оптимізацію бізнес-процесів завдяки lean-технологіям та автоматизації, навчання персоналу новим навичкам, а також розвиток партнерських відносин, зокрема через створення кооперативів. Стратегічно успішні організації часто використовують чіткі механізми для перетворення стратегій в операційні дії і щоденне оцінювання, що сприяє зростанню їхньої продуктивності та успішності реалізації до 64-77% частіше, ніж у компаній без таких чітких планів [2].

Третій етап передбачає практичне застосування розроблених заходів. Для успішного впровадження важливо чітко розподілити відповідальність, налагодити комунікацію з усіма учасниками процесу, поетапно вводити зміни з урахуванням можливих ризиків, та створити систему мотивації для персоналу. За даними досліджень, лише 30 % стратегій в аграрному секторі успішно реалізуються, що підкреслює важливість управління процесом впровадження.

Останнім етапом є постійний моніторинг та оцінка результатів виконання стратегії. Це включає регулярний збір та аналіз ключових показників ефективності, порівняння фактичних результатів із запланованими, виявлення відхилень та їх причин, а також внесення необхідних коректив. Підприємства, які застосовують системний моніторинг, на 60% частіше досягають своїх цілей.

Формування стратегії сталого економічного розвитку – це ітеративний процес, який вимагає постійного коригування залежно від змін зовнішніх умов і досягнутих результатів. Ключовими аспектами такої стратегії є впровадження інноваційних технологій, диверсифікація виробництва, екологізація, розвиток кооперації та підвищення енергоефективності. Статистичні дані демонструють значний потенціал для підвищення ефективності та стійкості аграрних підприємств при застосуванні принципів сталого розвитку. Водночас, успішна реалізація стратегії вимагає системного підходу, який враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Energy Efficiency 2023 – Analysis - IEA. IEA. URL: <https://www.iea.org/reports/energy-efficiency-2023> (дата звернення: 17.10.2024).
2. Jackson T. 50+ Strategic Planning Stats: Boost Your Strategy Success. ClearPoint - The Best Strategic Planning & Execution Software. URL: <https://www.clearpointstrategy.com/blog/strategic-planning-statistics> (дата звернення: 17.10.2024).
3. Mykhaylov I. What Will Ukrainian Agriculture Look Like in 2023?. Successful Farming. URL: <https://www.agriculture.com/news/crops/what-will-ukrainian-agriculture-look-like-in-2023> (дата звернення: 17.10.2024).
4. New edition "The World of Organic Agriculture". FiBL - fiblog. URL: <https://www.fibl.org/en/info-centre/news/new-edition-the-world-of-organic-agriculture> (дата звернення: 17.10.2024).
5. OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-32 maps key output, consumption and trade trends. Newsroom. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/oecd-fao-agricultural-outlook-2023-32-maps-key-output--consumption-and-trade-trends/en> (дата звернення: 17.10.2024).
6. World Bank Open Data. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS> (дата звернення: 17.10.2024).
7. Державна служба статистики України. Збірник "Статистичний щорічник України" за 2022 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf (дата звернення: 17.10.2024)

УДК 336.02:338.11

СОКОЛОВА А.О. здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **ЗАБОЛОТНИЙ В.С.** канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО І ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ НА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Досліджено економічну суть та особливості організації бухгалтерського обліку у фермерських господарствах України. Проаналізовано основні чинники, які впливають на організацію системи обліково-аналітичного забезпечення функціонування малих та середніх фермерських господарств. Дано характеристику систем оподаткування, які можуть застосовуватись у фермерському господарстві та наведено особливості кожної з них.

Ключові слова: фермерське господарство, бухгалтерський облік, податковий облік, спрощена система оподаткування.

В нинішніх умовах господарювання в Україні склалася дуже складна ситуація пов'язана з поглибленням кризових явищ, а також різким зниженням макроекономічних показників. Згідно прогнозів в майбутньому така ситуація тільки поглибитися в першу чергу через повномасштабну війну на території України. За таких умов виникає об'єктивна необхідність пошуку та прийняття ефективних управлінських рішень. Інформаційною базою для прийняття цих рішень є система бухгалтерського і податкового обліку суб'єкта господарювання.

Дослідженням проблем організації ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення на фермерських займалися цілий ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В.П. Астахова, С. Л. Береза, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, Є. В. Калюга, М. В. Кужельний, В.О. Озеран, О.М. Петрук, А.А. Пилипенко, Т.Б. Рубінштейн, Г.А. Салтикова, В.В. Сопко, І. В., та інші економісти-дослідники.

Специфіка функціонування українського фермерства значною мірою зумовлена завданнями, які ставилися перед фермерами державою в процесі реформування аграрно-промислового сектору економіки України. Як зазначає В.Я. Месель-Веселяк, в процесі трансформації аграрного сектору земля була передана селянам, і власник міг вільно розпоряджатися нею.[1]

За своєю економічною сутністю фермерські господарства є поєднанням сімейної форми господарювання з максимізацією прибутку, як головної мети підприємницької діяльності. Тобто основою організації фермерського господарства є сім'я.

Як зазначає керівник Проєкту USAID «АгроІнвест» М. Гриценко: «Сьогодні фермерське господарство нерідко де-юре може бути фермерським, а де-факто – сільськогосподарським підприємством. Воно передбачає підприємницьку діяльність, що ґрунтується на найманій робочій силі. Тобто, зі сторони наймаються люди, а хтось один управляє ними. На думку М. Гриценка, доцільним є внесення змін до закону «Про фермерське господарство» з метою чіткого розмежування формальних та реальних фермерських господарств з урахуванням світового досвіду». [2]

Система організації бухгалтерського і податкового обліку вирішує широке коло завдань. Об'єктами обліку у фермерських господарствах є: ресурси, господарські процеси, власний капітал, зобов'язання, забезпечення, доходи та результати діяльності, витрати, збалансованість об'єктів обліку.

Варто виділити наступні особливості організації бухгалтерського і податкового обліку на фермерських господарствах:

- бухгалтерський і податковий облік веде його голова або один із членів сім'ї, через що необхідно максимально спростити його організацію;
- фермерське господарство здійснює окремі специфічні господарські операції які потрібно коректно відображати в регістрах бухгалтерському обліку;
- фермерське господарство займається сільськогосподарською діяльністю. Отже, при веденні бухгалтерського обліку господарство повинно враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку.

На ФГ, як і будь-яку юридичну особу, поширюються вимоги Закону «Про бухгалтерський облік», Порядку № 419 і НП(С)БО 25 та Закону про ФГ.

Для фермерських господарств обов'язковим є дотримання загальних методологічних принципів бухгалтерського обліку та звітності, для складання якої фермерські господарства організовують бухгалтерський облік таким чином, щоб можна було простежити рух активів і пасивів.

Аналіз існуючих методів обліку господарських засобів фермерського господарства дозволив зробити висновок, що найоптимальнішим варіантом для дрібнотоварних фермерських господарств є використання Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 422.

Основоположним економічним показником який визначає ефективність виробництва, є собівартість. Ми вважаємо, що питання калькулювання собівартості готової

продукції є досить дискусійним, так як відповідно до НП(С)БО 30 оцінку біологічних активів та готової сільськогосподарської продукції здійснюють для формування квартальної та річної фінансової звітності, однак для ефективного управління прибутком важливим є калькулювання власне собівартості, а не цін на активному ринку.

Фермерське господарство має можливість обрати для себе загальну або спрощену системи оподаткування. Загальна передбачає сплату податку на прибуток, ПДВ, та інших податків, а спрощена – єдиного податку.

На сьогодні оподаткування в агросфері є доволі неоднозначним. Що ж в плані візуального розгляду, деякі науковці вже сформуvalи когнітивну модель поведінки податкового законодавства в Україні [3]

На сьогодні оптимальною для дрібнотоварних фермерських господарств є спрощена система оподаткування яка передбачає сплату єдиного податку.

Фермерське господарство самостійно може обрати одну з чотирьох груп єдиного податку: сплата єдиного податку за ставкою 10 % від прожиткового мінімуму; ЄСВ – 22 % від мінімальної заробітної плати; сплата ЄП у розмірі 20 % від мінімальної заробітної плати та ЄСВ в розмірі 22 % від мінімальної заробітної плати; сплата щоквартально ЄП 5 % від доходу для неплатників ПДВ і 3 % для платників ПДВ та ЄСВ 22 % від мінімальної заробітної плати.

Для сільгосптоваровиробників. Податок сплачується в абсолютному виразі за земельну площу виходячи з нормативної грошової оцінки землі.

За результатами проведених досліджень нами доведено, що основною перешкодою в організації облікового процесу на фермерських господарствах є недосконале законодавство та відсутність чітких методичних рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток сільського господарства України (науково-методичне забезпечення)./В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК -2021. - № 7. - С.42-55

2. Гриценко М. Настав час зробити ставку на розвиток сімейних фермерських господарств. [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://www.agroynok.com.ua/articles/family_farms

3. А.В. Бакурова, А.В. Діденко: «Когнітивні моделі впливу податкової системи на показники динаміки підприємництва в Україні»: Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6016>

4. Белова І.М. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками / І.М. Белова, Т.В. Дідоренко // Сталий розвиток економіки. – 2018. – № 3 (28). – С. 217-220

5. Гоголь Т. А. Фактори, що впливають на якість стандартів бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу / Т. А. Гоголь // 36. тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання»; ред. кол. Веретенников В. І. та інші. – Макіївка: МЕГІ. – 2017. – С. 24 –26.

УДК 336.02:338.08

МЕЛЬНИЧУК І.О. здобувач вищої освіти,
Науковий керівник - **ЗАБОЛОТНИЙ В.С.**, канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Досліджено теоретико-методичні підходи до організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах України. Проведено аналіз основних факторів, які впливають на побудову

обліково-інформаційного забезпечення управління бюджетними установами. Охарактеризовано нормативно-правову базу обліку бюджетних установ.

Ключові слова: бюджетна установа, кошторис, облік в бюджетних установах, бухгалтерський облік в бюджетних установах.

Основоположну роль в управлінні бюджетними установами виконує бухгалтерський облік та фінансова звітність.

Дослідженням особливостей організації бухгалтерського обліку у бюджетних установах України займалися велика кількість провідних вітчизняних та зарубіжних науковців таких як: П.Й. Атамас, М.А. Болух, А.П. Заросило, Р.Т. Джога, С.Я. Зубілевич, Л.М. Кіндрацька, С.В. Свірко, М.Г. Чумаченко та ряд інших. Однак в їхніх працях недостатня увага приділяється проблемам бухгалтерського обліку та звітності про формування та виконання кошторисів бюджетних установ.

Для створення єдиної інформаційної системи зведення на всіх рівнях, державних доходів та видатків а також забезпечення порівнянності бюджетних даних Бюджетним кодексом України передбачено використання єдиної класифікації доходів і видатків.

Зауважимо, що термін «доходи бюджетної установи» має деякі відмінності від поняття «доходи бюджету». Відповідно до Бюджетного кодексу України доходами бюджетної установи є кошти, які надходять із загального фонду бюджету та до спеціального фонду установи для виконання бюджетними установами покладених на них функцій [1].

Бюджетні установи отримують доходи у вигляді плати за надані послуги, гуманітарної та спонсорської допомоги тощо. Через це є необхідність розмежування доходів бюджетних установ за двома групами: доходи загального та спеціального фондів.

Доходи спеціального фонду включають кошти, які надходять із певною конкретною метою і використовуються на фінансування відповідних видатків. Такі доходи включають власні надходження бюджетних установ і інші доходи.

Кошти, які надходять за платні послуги бюджетних установ є доходами установ, які мають постійний характер і плануються у кошторисі.

Друга група власних надходжень бюджетних установ це кошти, отримані бюджетними установами для виконання окремих функцій а також благодійні внески, гранти, спонсорська допомога та подарунки.

Видатки за економічною класифікацією групуються за їх економічним змістом. Вони поділяється на поточні і капітальні видатки, кредити, а також на предметні статті та елементи витрат.

За аналогією до доходів, видатки поділяються на видатки загального і спеціального фондів. Обидва види видатків чітко регламентовані в кошторисі, а їх бухгалтерський облік ведеться окремо.

Доходи та видатки бюджетних установ є окремими об'єктами обліку, однак в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ розглядаються у взаємозв'язку.

Кожна бюджетна установа з метою забезпечення своєї діяльності складає індивідуальний кошторис що є її фінансовим планом та відображає специфіку й особливості її господарської діяльності. Індивідуальний кошторис є основним документом при фінансовому плануванні окремих заходів.

Загальний кошторис складають на видатки однотипних установ, що обслуговуються централізованою бухгалтерією. Зведений кошторис – це узагальнення показників індивідуальних кошторисів.

Відповідно індивідуальний кошторис – це основоположний елемент бюджетного планування. Порядок його складання, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання затверджені Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» № 228 від 28.02.2002 р. (в чинній редакції). Відповідно до цієї постанови кошторис бюджетної установи має такі складові:

- загальний фонд;

- спеціальний фонд.

Дохідна частина кошторисів включає планові обсяги асигнувань, Формування дохідної частини спеціального фонду проекту кошторису здійснюється на підставі розрахунків доходів.

Обов'язковими складовими кошторису є: план асигнувань, план надання кредитів, план спеціального фонду, план використання бюджетних коштів ЗВО та наукових установ, розрахунки обґрунтування показники видатків або надання кредитів з бюджету.

Збереження і розвиток установ бюджетної сфери вимагають підвищення віддачі фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, що використовуються в цих установах, більш тісного зв'язку виділених з бюджету коштів з результатами їх використання. Основними нормативними документами, відповідно до яких організується система обліку бюджетних установ, є Бюджетний кодекс України №2456- VI від 08.07.2020р. (в редакції від 21.09.24р.) та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999 р.

З метою забезпечення єдиних методологічних основ організації і ведення бухгалтерського обліку та звітності на всій території України в умовах різних форм власності та розвитку ринкових відносин Верховна Рада України прийняла Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Цей документ передбачає базові засади організації обліку і звітності для всіх підприємств, установ і організацій, що є юридичними особами за законами України. Згідно з п. 4 статті 6 цього Закону «порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності про виконання бюджетів і госпрозрахункових операцій бюджетних установ встановлюється Державним казначейством України відповідно до законодавства» [2].

Кожна бюджетна установа, незалежно від того, чи веде вона облік самостійно, чи обслуговується централізованою бухгалтерією, для забезпечення своєї діяльності складає індивідуальний кошторис – фінансовий план конкретної установи, що відображає специфіку й особливості її виробничої діяльності. Індивідуальний кошторис є основним документом при плануванні і фінансуванні окремих заходів, передбачених кодами бюджетної класифікації.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. № 2456-VI від 08.07.2010 (редакція від 21.09.24) // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999 р.
3. НП(С)БО в державному секторі / Міністерство фінансів України. URL: <https://pravo.uteka.ua/doc/Pro-zatverdzhennya-nacionalnix-polozhenstandartiv-buxgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-2>
Лень В.С. Політика бухгалтерського обліку в бюджетних установах: зміст та структура. / В.С. Лень, В.А. Нехай // Вісник ЧНТУ. Серія економічні науки. Чернігів: ЧНТУ, 2024.— № 4. (76) – С. 289-301. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekona.org.ua/repository/view/212/>.

УДК 658.7:338.4

СТАРИНКО А.С. здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, д-р. екон. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний Університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОСТАЧАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено теоретичний базис менеджменту процесу постачання промислових

підприємств. Проаналізовано особливості організації системи управління матеріально-технічним постачанням. Визначено особливості функціонування процесів матеріально-технічного постачання на промислових підприємствах України.

Ключові слова: процес постачання, матеріально-технічні ресурси, логістика, логістичні ланцюжки.

Безперебійне забезпечення господарюючих суб'єктів матеріальними ресурсами та їх ефективне використання є ключовим фактором виконання виробничих завдань, пошуку шляхів зниження собівартості продукції та підвищення рентабельності підприємства.

Дослідженню проблем організації управління процесами матеріально-технічного постачання присвячені праці цілої плеяди українських та іноземних науковців, таких як А.В. Калина, С.І. Кручок, В.В. Ковальов, В.Є. Николайчук, С.Ф. Покропивний, А.С. Телетов та ін.

Ефективна діяльність будь якого підприємства напряму залежить від рівня його забезпеченості засобами і предметами праці та трудовими ресурсами.

Виробничі фонди класифікують на основні та оборотні за способом перенесення їх вартості на готову продукцію.

Оборотні фонди включають готову продукцію, кошти на поточних рахунках в банках, кошти в розрахунках та інші активи.

Основним завданням організації системи управління матеріальними ресурсами є їх економія та раціональне використання з метою зниження собівартості та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Економія ресурсів - це кількість вивільненої сировини та матеріалів за рахунок ефективного їх використання. Економія ресурсів передбачає впровадження режиму економії [1, с. 45 - 46].

Важливим моментом в підвищенні ефективності використання матеріальних ресурсів є максимальна переробка сировини та мінімізація відходів. В свою чергу комплексна переробка сировини є процесом в результат якого є повне використання усіх її корисних компонентів включно з технічними відходами.

Раціональна організація системи матеріально-технічного забезпечення промислових підприємств значною мірою формує ефективність використання засобів виробництва, зростання прибутку та рівня рентабельності. Цим зумовлено роль і значення системи матеріально-технічного забезпечення в системі управління підприємством.

Матеріально-технічне постачання - це процес забезпечення підприємства всіма необхідними видами матеріально-технічних ресурсів у встановлений термін і в обсягах, необхідних для нормальної роботи. Від організації своєчасного надходження матеріальних ресурсів у потрібній кількості, певної якості та асортименту значною мірою залежить рівномірний, ритмічний випуск готової продукції, її якість та ефективність роботи підприємства [2, с. 45 -55].

Основними завданнями підприємства щодо організації та управління матеріально-технічним постачанням є формування своєчасного, безперебійного і комплексного забезпечення ресурсами відповідно до встановлених планів.

Матеріально-технічне забезпечення виконує наступні основні функції: зовнішню і внутрішню [3, с.13 -25].

Зовнішні – визначають взаємовідносини підприємства з контрагентами. Внутрішні – характеризують взаємодію всередині підприємства відділу постачання з виробничими підрозділами, адміністративними та іншими підрозділами.

Служба матеріально-технічного забезпечення (далі МТЗ) – це сукупність адміністративних і виробничих підрозділів, які займаються організацією і здійсненням забезпечення виробництва матеріальними ресурсами. Основними завданнями відділу МТЗ є організація системи безперебійного, комплексного постачання господарюючого суб'єкта сировиною, матеріалами комплектуючими, тощо.

В обов'язки служби МТЗ підприємства входять:

- вивчення пропозицій та кон'юнктури на ринку сировини і матеріалів;
- укладання договорів і контроль за їх виконанням;
- вибір ефективних типів господарських зв'язків і надійних постачальників;
- організація логістичних ланцюжків;
- організація складського господарства;

Конкретну форму організації постачання матеріальних ресурсів суб'єкт обирає, виходячи з масштабів їх використання, кількості виготовленої готової продукції, якості та цін на сировину. На промислових підприємствах найбільш поширеними є такі методи постачання:

Закупівля матеріальних ресурсів однією партією.

Регулярні закупівлі невеликими партіями.

Щоденні (шомісячні) закупки за котирувальними відомостями.

Одержання ресурсів відповідно до потреб.

Через фірмові магазини.

6. Поставка ресурсів за графіком споживача.

Як правило підприємства мають досить стабільне коло основних постачальників, однак періодично виникають нові завдання, які вимагають нових постачальників, тому важливою є проблема вибору ефективних постачальників і впровадження методу ланцюгових поставок.

Мета управління ланцюгом поставок - зменшити невпевненість і ризик у ланцюзі постачання і цим здійснювати позитивний вплив на рівень матеріальних ресурсів, ритмічність циклу і, в підсумку, на якість обслуговування кінцевого споживача.

Між постачальниками і споживачами матеріальних ресурсів укладається договір, який регламентує всі умови поставок [4, с. 7-10].

Найбільш цікавими для покупців є такі форми і методи обслуговування, що забезпечують прийнятний режим поставок та відповідають їх споживчим інтересам. Тому постачальники намагаються максимально скоротити цикл постачання.

Служби МТЗ в різних галузях мають різну організаційну структуру, що зумовлено відмінностями їх виробничої діяльності, спеціалізацією і концентрацією, тощо.

ВМТЗ проводить свою діяльність в співпраці зі всіма підрозділами підприємства.

Організація роботи служби МТЗ здійснюється на основі діючого І законодавства, нормативних документів та розпоряджень керівника підприємства. Служба МТЗ підпорядковується заступнику директора з комерційних чи загальних питань, її очолює начальник відділу, що призначається і звільняється наказом директора.

Отже, можна зробити висновок, що матеріально-технічне постачання це процес забезпечення підприємства всіма необхідними видами матеріально-технічних ресурсів у встановлений термін і в обсягах, необхідних для нормальної роботи. Від організації своєчасного надходження матеріальних ресурсів у потрібній кількості, певної якості та асортименту значною мірою залежить рівномірний, ритмічний випуск готової продукції, її якість та ефективність роботи підприємства.

Раціональна організація матеріально-технічного забезпечення і збуту значною мірою визначає рівень використання засобів виробництва, зростання продуктивності праці, прибутку та рентабельності. Цим обумовлюються роль і значення матеріально-технічного забезпечення та збуту в системі управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Аналіз фінансового стану будівельної організації : монографія / С. С. Савенко, В. І. Савенко, С. І. Доценко, О. Ю. Чертков, С. П. Пальчик, І. А. Шарова, Д. Я. Кислюк, Ю. В. Орлик, І. І. Бондар. Київ, 2017. 96 с
2. Багашова Н. В. Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами. Ефективна економіка. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4154>.
3. Білявська Ю. В., Микитенко Н. В. Теорія організації : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 424 с.

4. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 400 с.

УДК 657.471.12:331.104

КРИВОТЕНКО Я.В., студентка 4 курсу
Науковий керівник – **ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
ntomilova1984@gmail.com

ОПЛАТА ПРАЦІ ТА РОЗРАХУНКИ З ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оцінено зміни чинного законодавства та пов'язані з воєнним станом нові інструменти регулювання трудових відносин. Розкрито порядок проведення виплат найманим працівникам в період воєнного стану за умовно класифікованих категоріях. Визначено основи обліку та оподаткування заробітної плати в умовах воєнного стану.

Ключові слова: оплата праці; заробітна плата; воєнний стан; облік; оподаткування.

Враховуючи ситуацію, пов'язану з військовою агресією російської федерації проти України, у суб'єктів господарювання виникають проблемні питання щодо порядку оплати праці та розрахунків з найманими працівниками: відсутність працівника на робочому місці (у тому числі на службі в Збройних Силах України, територіальній обороні); матеріальне становище (нестача коштів на оплату праці); виробничо-економічне становище (неможливість здійснення діяльності або відсутність роботи).

Позитивно оцінюючи досягнення науковців, слід зазначити, що всі вони стосуються умов оплати праці та розрахунків у мирний час. Станом на кінець квітня 41 % громадян України не повернулися на роботу (у березні були 54 %). Серед тих, хто продовжує працювати, 24 % працюють неповний робочий день або дистанційно, а 3 % почали нову роботу. Такі дані наводить Соціологічна група Рейтинг. Спостерігається поступове відновлення зайнятості. Однак можна відзначити, що майже кожен другий українець став безробітним [2]. Із запровадженням воєнного стану (з 24 лютого 2022 року) та законодавчим закріпленням нових інструментів регулювання трудових відносин багато питань залишаються невирішеними як для роботодавця, так і для працівника.

В умовах воєнного стану на підприємстві можуть бути такі умови роботи: ідеальна ситуація – підприємство працює в нормальному режимі; є умови для роботи, але частину працівників евакуювали; рота має мобілізовані та добровольчі особовий склад територіальної оборони; значно зменшився обсяг робіт; підприємство взагалі не може працювати [1].

Отже, проблеми роботодавця пов'язані з тим, де взяти кошти на виплату заробітної плати та сплату податків в умовах кризи; чи можна оголошувати «простій» і як проводити розрахунки; чи можна платити зарплату, але не платити податки; чи можливе зниження зарплати; чи можна не платити заробітну плату; чи правильно і як правильно звільнити працівника; як зберегти робочі місця? Працівника цікавить: як зберегти життя і не втратити прибуток; чи буде роботодавець продовжувати нараховувати та виплачувати заробітну плату; чи буде враховуватися стаж; чи може відбутися звільнення з ініціативи роботодавця; де знайти нову роботу; чи підтримає держава внаслідок втрати роботи? Найважливішим питанням є звільнення, яке послужить для компанії зменшенням витрат і податкового навантаження, а для працівника – втратою джерела доходу. При цьому не можна не відзначити втрати бюджету...

На вирішення питань організації праці спрямований Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (Закон № 2136) [3], який на сьогодні є пріоритетним над звичайними нормами трудового законодавства. відносин між роботодавцем і працівником під час воєнного стану.

На період дії воєнного стану порядок організації кадрового обліку та архівного зберігання документів з особового складу в районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно за умови забезпечення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці [3].

Щодо виплати заробітної плати нічого не змінилося, її потрібно виплачувати двічі на місяць. Своєчасно необхідно сплачувати податок на доходи фізичних осіб, військовий збір та єдиний соціальний внесок.

У разі неможливості виплати заробітної плати внаслідок воєнних дій виплата заробітної плати може бути припинена до відновлення здатності підприємства здійснювати основну діяльність. При цьому роботодавець звільняється від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати, якщо доведе, що таке порушення сталося внаслідок воєнних дій або інших обставин. Однак відповідальність за несплату податків і декларацій не застосовується за умови виконання всіх зобов'язань протягом 90 днів після закінчення воєнного стану. Також неможливо виплатити заробітну плату без перерахування до бюджету відповідно ПДФО, військового збору та єдиного соціального внеску.

Висновки. Наразі в умовах воєнного стану держава реалізує політику дерегуляції та лібералізації бізнесу для стимулювання економіки. Роботодавець зобов'язаний виплачувати заробітну плату на умовах, визначених трудовим договором, та відповідно до норм чинного законодавства. Кожна оплата має супроводжуватися перерахуванням ПДФО, військового збору та єдиного соціального внеску. У разі неможливості виплати заробітної плати внаслідок воєнних дій виплата може бути призупинена лише до відновлення здатності підприємства здійснювати основну діяльність. Але це не означає, що заробітну плату не потрібно нараховувати, якщо робота виконана. Незважаючи на воєнний стан, роботодавець має вжити всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати, а також подбати про безпеку працівників. Співробітники повинні усвідомлювати важливість своєї присутності на робочому місці.

Список використаних джерел:

- 1.Боденчук Л. Оплата праці в умовах воєнного стану. URL: <https://aktiv.ua/ua/materials/articles/oplatatruda-v-usloviyah-voennogo-polozheniya> (дата звернення: 16.10.2024).
- 2.Дев'яте загальнонаціональне опитування: соціально-економічні проблеми під час війни (26 квітня 2022) https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyy_opros_socialnoekonomicheskie_problemy_vo_vremya_voyny_26_aprelya_2022.html (дата звернення: 16.10.2024).
- 3.Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України №2136 від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

ШВЕЦЬ Р.В., магістрантка

Науковий керівник – **ПАСКА І.М.**, доктор економічних наук, професор *Білоцерківський національний аграрний університет*

Hveh.r@ukr.net

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Громадські організації, є невід'ємною складовою громадянського суспільства. У матеріалах висвітлено суть поняття ГО, актуальні тенденції розвитку даних організацій в Україні. Визначені основні проблемні аспекти співпраці громадських організацій з державними органами.

Ключові слова. Громадська організація, громадянське суспільство, державне управління, соціальна відповідальність, фінансова підтримка.

Ідеї об'єднання для суспільного блага виникли ще в античності та середньовіччі. У сучасному розумінні громадські організації формуються з появою інститутів громадянського суспільства в Європі, особливо в XVIII–XIX століттях, коли ідеї демократії та соціальної активності стали основою для об'єднання.

Поняття "громадянське суспільство" і пов'язане з ним термінами, включаючи громадські об'єднання, популяризували філософії епохи Просвітництва (Джон Локк, Шарль Монтеск'є), а пізніше соціальні теорії, такі як Алексіс де Токвіль, які наголошували на значимості добровільних об'єктів об'єднання для підтримки демократії. У XX столітті громадські організації здобули ширше правове визнання та стали важливою частиною суспільного життя.

Сьогодні громадські організації функціонують по всьому світу і виконують ключову роль у громадянському суспільстві, впливаючи на соціальні, політичні та економічні процеси.

Громадська організація – це об'єднання людей, яке формується на добровільних засадах, щоб досягти спільної соціально корисної мети, часто некомерційного характеру. Такі організації можуть бути спрямовані на вирішення різних соціальних питань: захисту прав людини, благодійності, екології, підтримки вразливих груп населення, розвитку культури та освіти тощо.

Основні характеристики громадських організацій: добровільність – участь базується на особистій ініціативі; автономність – вони незалежні від державної влади, проте можуть співпрацювати з нею; некомерційний характер – їх основна діяльність не спрямована на отримання прибутку; соціальна спрямованість – мета діяльності завжди має суспільне використання.

В умовах війни взаємодія органів публічного управління з громадськими організаціями набуває особливого значення. Вона стає не просто важливою для стабільності в суспільстві, але і критично необхідною для оперативного вирішення багатьох проблем, пов'язаних з гуманітарною допомогою, захистом збереження населення та забезпечення безпеки.

Основні аспекти цієї взаємодії:

1. Громадські організації (ГО) часто оперативно надають допомогу постраждалим та вимушеним переселенцям. Вони забезпечують продовольство, медикаменти, одяг, житло та інші базові потреби. Органи влади можуть надавати логістичну підтримку та сприяти швидкому переміщенню гуманітарної допомоги через кордони та в середині країни.

2. У воєнний час важливою є взаємодія органів влади з ГО у сфері інформаційної безпеки та роботи із суспільною думкою. ГО може допомогти розширити достовірну

інформацію, боротися з дезінформацією, пояснювати людям їхні права та обов'язки в умовах війни. Важливим є обмін інформацією між ГО і державними органами про потреби різних груп населення.

3. В умовах війни громадські організації, особливо правозахисні, надають юридичну допомогу постраждалим, займаються документуванням воєнних злочинів, допомагають відстоювати права населення. Державні органи повинні підтримувати такі ініціативи, залучати громадських активістів до відповідних процесів.

4. ГО мають значний людський і матеріальний ресурс, який у період воєнного часу стає критичним. Співпраця з волонтерами та благодійними організаціями дозволяє органам влади оперативніше реагувати на виклики. Наприклад, волонтерські організації можуть забезпечити військові необхідним обладнанням і медикаментами.

5. Спільно з громадськими організаціями урядові структури можуть розробляти програми, які підтримують постраждалих, переселенців і ветеранів, а також розвивати стратегії економічного відновлення. ГО, що працюють на місцях, можуть пропонувати рішення та ідеї, засновані на потребах населення.

6. Громадські організації часто мають зв'язки з міжнародними фондами, організаціями та урядами інших країн. Через співпрацю з органами ГО влада може активніше залучати міжнародну допомогу, фінансування та підтримку для відновлення країни після війни.

Загалом така співпраця базується на довірі, відкритості та чіткому розподілі завдань. Спільні дії держави та громадських організацій значно посилюють стійкість суспільства, що країні легше подолати виклики воєнного часу.

На період 2022–2024 років кількість громадських організацій (ГО) в Україні значно зросла, незважаючи на війну та складні соціально-економічні умови. Станом на 2022 рік в країні функціонувало близько 96 543 ГО. Протягом наступного року цей показник збільшився до 99 556, а за актуальними даними на кінець 2024 року загальна кількість громадських організацій в Україні перевищила 104 тисячі.

Збільшення кількості ГО пов'язане зі значною мобілізацією громадянського суспільства, спрямованою на підтримку Збройних Сил України, допомогу постраждалим та організацію гуманітарної допомоги цивільному населенню. ГО активно займаються волонтерською допомогою, підтримкою ветеранів, захистом прав людини, антикорупційною діяльністю та іншими соціальними досягненнями [1].

Рівень розвитку громадських організацій (ГО) в Україні, особливо за останні роки, працює про значний прогрес у напрямку формування дієвого громадянського суспільства. Українські ГО стали важливою частиною соціальної підтримки, надають допомогу вразливим групам і сприяють волонтерським ініціативам. Проте з іншими країнами Європи Україна має унікальні особливості та певні виклики.

Так, зокрема, ГО в Україні суттєво зміцнили свої позиції і здатні активно залучати громадян та ефективно взаємодіяти з владою, зокрема в реформуванні децентралізації та соціальної підтримки. Це відрізняє Україну від деяких пострадянських країн, де громадянське суспільство перебуває під більшим тиском і має менше можливостей для розвитку. У країнах ЄС, таких як Естонія та Польща, ГО успішно співпрацюють з державними органами, однак у них також більш стабільне фінансування та ширші правові можливості для адвокатури та контролю за державними структурами [2,3].

Проте, в Україні ГО значною мірою залежать від міжнародної допомоги, особливо в умовах війни, коли внутрішні ресурси обмежені. У багатьох країнах ЄС громадські організації підтримують суттєву підтримку з боку держави через перегляд програм фінансування, що сприяє їх довготривалій стабільності. Водночас в Україні є тенденція до покращення фінансової життєздатності ГО за рахунок збільшення обсягів донорської допомоги [4,5].

Загалом варто відзначити, що порівняно з деякими європейськими країнами, в Україні поки що нижчий рівень залучення громадян до ГО. Наприклад, у країнах Скандинавії та Західної Європи частина населення, яка активно бере участь у діяльності ГО, значно вища. Українським ГО буде додаватися соціокультурні бар'єри, які заважають повноцінному громадянському залученню [6].

Отже, ГО в Україні демонструють позитивну динаміку розвитку, і хоча досі стикаються з труднощами, особливо у сфері фінансування та правового захисту, вони продовжують набувати вплив у суспільстві та активно сприяють соціальним перетворенням, наближаючись до європейських стандартів діяльності громадянського суспільства. Для підвищення ефективності співпраці держави і громадянського суспільства потрібно спрощення бюрократичних процедур, розширення доступу ГО до процесів прийняття рішень та підтримка фінансової стабільності. Це забезпечити більш ефективну та стійку підтримку в умовах війни і післявоєнного відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. В Україні збільшується кількість громадських організацій попри війну – аналітики URL: <http://surl.li/pskqcz>
2. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року : аналіт. доп. – Київ : НІСД, 2021. – 112 с URL: <http://surl.li/wzafkc>
3. Україна покращила показник сталості організацій громадянського суспільства URL: <http://surl.li/limpiz>
4. Організаційна спроможність та інфраструктура громадських організацій посилилася, правове середовище для діяльності – погіршилося: Індекс стабільності громадянського суспільства-2017 URL: <http://surl.li/toizyc>
5. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року URL: <http://surl.li/lhznr>
6. Вітковська І. М. Соціальна відповідальність громадських організацій в Україні: сучасний стан. *Український соціум*. 2020. № 3. С. 35-43. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001175187>

УДК 338.436:631.16

ГОНЧАРУК О.В., магістрант

Наукові керівники – ВАРЧЕНКО О.М., доктор екон. наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

ДІДЕНКО С.В., канд. екон. наук, директор ТОВ «Овостар»

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуто складові інформаційно-аналітичного забезпечення управління вартістю підприємства та обґрунтовано систему показників, які необхідно розраховувати в межах вартісно-орієнтованого управління. Зроблено пропозиції щодо удосконалення фінансового підрозділу досліджуваного підприємства та висвітлено основні вимоги до формування інформації за напрямками фінансового та управлінського обліку.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, управління вартістю, фінансовий облік.

Інформаційно-аналітичне забезпечення є важливою складовою будь-якої системи управління підприємством, зокрема, такої її функціональної області як вартість підприємства. Зазначимо, що основне призначення складових інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства є сприяти створенню системи моніторингу вартісних показників [1; 2]. Визначено, що департамент фінансів групи компаній «Ovostar Union» очолює фінансовий директор, якому підпорядковано такі підрозділи: відділ роботи з ДФС, відділ фінансового обліку та відділ планування

та бюджетування. Вважаємо, що діюча організаційно-управлінська структура потребує удосконалення, саме щодо складових системи інформаційного забезпечення та інструментарію розрахунку основних показників вартості [3], які доцільно систематично розрахувати та налагодити відповідний їх моніторинг.

Узагальнення наукової літератури та практичних підходів до створення системи інформаційного забезпечення дозволило обґрунтувати напрями удосконалення відділу фінансового обліку, який пропонуємо поділити на підрозділи – фінансового обліку та управлінського обліку, оскільки в умовах впровадження принципів вартісно-орієнтованого управління існує необхідність у посиленні уваги до елементів управлінського обліку задля деталізації даних фінансового обліку та подальшої передачі даних аналізу керівникам для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ця пропозиція була розроблена на основі врахування того, що фінансовий облік складається для зовнішнього користування та не несе повної аналітичної інформації, оскільки фінансова звітність демонструє результати діяльності підприємства на конкретну дату, управлінський облік дозволяє спрогнозувати наслідки майбутніх операцій і має можливість оперативно за необхідності приймати відповідні управлінські рішення. При цьому результати управлінського обліку є комерційною таємницею, тому що містять інформацію про стратегію і тактику підприємства та призначені тільки для внутрішнього користування. Отже, фінансовий та управлінський облік є обов'язковими складовими в системі менеджменту підприємства, оскільки забезпечують вищі ланки керівництва фінансовою інформацією та даними для прийняття стратегічних цілей на підприємстві, що дасть можливість підвищувати вартість бізнесу та інвестиційну привабливість.

Окрім цього запропоновано дворівневу систему планування, яка поділяється на два рівні: верхній рівень – зорієнтований на реалізацію планів підприємства із залученням усіх рівнів управлінської структури, що виконує підрозділ управлінського обліку, і нижчий рівень – на розроблення планів за окремими напрямками фінансової діяльності з оцінкою можливих фінансових ризиків і підвищення інвестиційної діяльності підприємства. Із цією метою у фінансовому департаменті досліджуваного підприємства доцільно передбачити відділ фінансового планування, інвестиційного планування та оцінки фінансових ризиків.

Окрім цього, враховуючи мінливість зовнішнього середовища та необхідності врахування її на фінансові результати та показники вартості існує необхідність залучення фахівців із оцінки фінансових ризиків, що будуть коригувати фінансову та інвестиційну діяльність підприємства відповідно до середовища його функціонування.

Важливо обґрунтувати складові інформаційного забезпечення підприємства зокрема перелік показників, які необхідно розраховувати та налагодити відповідний контроль за їх динамікою. До таких показників слід віднести величини власного та позикового капіталу, прибуток від реалізованої продукції, чистий прибуток та показник EBITDA. Також у період девальвації гривні та нестабільного курсу необхідно зосередити увагу на оптимізації витрат підприємства, а особливо на витратах на збут, оскільки їх рівень достатньо збільшився через порушення логістичних шляхів і підвищення вартості матеріально-технічних ресурсів.

З метою посилення контролю за показниками звітності підприємства та для поліпшення методів оцінки бізнеса необхідно використовувати вартісно-орієнтоване управління відповідно до якого доцільно використовувати ряд показників, які можуть забезпечують цінність підприємства для акціонерів та майбутніх інвесторів.

Отже, при запровадженні системи вартісно-орієнтованого управління групою компаній «Ovostar Union» існує необхідність у розрахунку таких показників: економічної доданої вартості (EVA), доданої вартості грошового потоку (CVA), доданої вартості акціонерного капіталу (SVA) та грошовий потік віддачі на інвестований капітал (CFROI) [4]. Вважаємо, що перелік цих показників дозволить менеджменту підприємства оперативно приймати управлінські рішення щодо підвищення вартості бізнесу. Слід враховувати ту обставину, що кожен показник із перелічених є критерієм ефективного функціонування підприємства, але жоден із них не є універсальним, тому необхідно застосовувати комплексний підхід, що підвищить інформативність одержаних результатів. Існує необхідність також необхідність у розрахунку

показників, які становлять інтерес для стейкхолдерів підприємства, а саме показники рентабельності.

Основними джерелами інформації для розрахунку рентабельностей є Баланс підприємства та Звіт про фінансові результати, тому вони є простими в розрахунку. Водночас, показники рентабельності валової, операційної та чистої реалізованої продукції є взаємопов'язаними, оскільки вони визначають фактори, які вплинули на зміну рентабельності. При порівнянні показників рентабельності підприємства із показниками рентабельності компаній-аналогів за відповідною галуззю інвестор отримує додаткову інформацію про прибутковість компанії, а керівництво знаходить своє місце у конкурентному середовищі та має можливість покращити виробничі або управлінські процеси.

Важливе місце в управлінні вартістю підприємства слід відводити моніторингу цих показників. Так, показники фінансової звітності такі як величина власного та позикового капіталу, прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток та витрати на збут доцільно розраховувати щотижнево. Водночас, показники інвестиційної привабливості такі як грошовий потік віддачі на інвестований капітал, загальна віддача на інвестований капітал та рентабельність інвестицій [5] мають розраховуватися та оцінюватися підрозділом планування за підсумками фінансового року, кварталу, півріччя тощо.

Вважаємо, що з метою повного виконання розрахунково-аналітичної роботи при впровадженні вартісно-орієнтованого управління на підприємстві необхідно створити окремий відділу внутрішнього аудиту, який дозволить розробляти оперативні превентивні заходи щодо мінімізації та нейтралізації кризових ризиків та досягати цілей вартісно-орієнтованого менеджменту. Для цього підрозділу необхідно: здійснення пошуку таких систем контролю, які будуть налагоджувати роботу усіх бізнес-процесів; збереження активів компанії та підтримка оптимального рівня використання ресурсів; забезпечення повноти та достовірності звітності відповідно до вимог чинного законодавства, що є важливим аспектом за умови нестабільної економіки та мінливості законодавства під час воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Стащук О. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємства. Економіка та суспільство, 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-62>
2. Ільчук В. П., Чуг М. А., Штирхун Х. І. Механізм вартісно-орієнтованого управління фінансами промислових підприємств. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 2(22). С. 101–116. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2\(22\)-101-116](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2(22)-101-116)
3. Костирко Р. О., Замай О. О. Вартісно-орієнтована звітність як інструмент прозорості фінансового та управлінського обліку. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.5.50>
4. Макаренко Т.Ю. Вартісно-орієнтована звітність як фактор підвищення ринкової вартості підприємств. Економіка: реалії часу. Випуск №1(29), 2017. С. 155-161.
5. Докієнко Л. М. Фінансовий інструментарій оцінювання інвестиційної привабливості підприємства. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2016. № 11, с. 456-465.

УДК 658.114.5:005.334

ЧУРПТА М.А., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д.е.н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто алгоритм моніторингу ризиків підприємства та висвітлено основні етапи

його здійснення. Доведено, що система моніторингу вимагає налагодження регулярного збору інформації з усіх підрозділів підприємства та визначено вимоги до неї. Висвітлено підходи до встановлення критеріїв рівня керованості ризикових подій, обмеження кількості ризиків, ресурсних обмежень, індикаторів виникнення ризикових подій, на урахуванні яких розробляються відповідні управлінські рішення.

Ключові слова: моніторинг ризику підприємства, збір інформації, управлінські рішення.

На сьогодні менеджмент на рівні бізнесових структур розвивається на основі запровадження процесного підходу, де управління організацією передбачає сукупність процесів, що чітко встановлюють дії працівників і керівників у конкретних управлінських ситуаціях. Одним із етапів в ризик-менеджменті підприємства є моніторинг факторів ризику підприємства.

Очевидно, що до моменту виявлення ризику немає можливості вжити превентивних заходів щодо його зниження, отже, першим етапом буде виступатиме ідентифікація всіх імовірних ризиків. Ідентифікація та виявлення чинників ризику має відношення до найважливіших на даний час завдань щодо економічної оцінки кризових явищ у функціонуванні підприємства [1].

Внаслідок мінливості внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства перелік встановлених факторів ризику періодично модифікується. Деякі фактори ризику стають менш актуальними та не зумовлюють ніяких загроз для діяльності підприємства, таким чином, їх необхідно виключити зі списку загроз. Водночас можуть бути виявленими нові загрози, наприклад, збільшення витрат виробництва внаслідок введення підвищення цін на енергоносії, погіршення фінансових показників контрагентів, ймовірність появи у конкурентів інноваційних технологій і т.п. Отже, всі ці фактори слід проаналізувати та врахувати у процесі управління ризиками підприємства.

На наступному етапі доцільно виявити індикатори наближення ризикових подій. Індикатором ризику є подія, що сигналізує про найближчу можливість наближення до максимальних чи мінімальних меж, які визначають ймовірність виникнення тієї чи іншої ризикової події, а також може стати причиною та попередником прояву фактора ризику. Значення індикатора може змінюватися у певних розмірах – від мінімально допустимого нормативу (планового значення). Кількісне значення відхилення залежить від конкретної ситуації та визначається експертним шляхом.

З метою встановлення системою моніторингу настання ризикових подій необхідно проводити регулярний збір інформації з усіх підрозділів – учасників бізнес-процесів підприємства, у тому числі слід збирати інформацію про стан зовнішнього середовища діяльності підприємства [2]. З метою ефективності та оперативності збору інформації цей процес необхідно систематизувати в такій послідовності:

- 1) зібрана інформація має бути актуальною (важливою з метою оцінки ризиків), релевантною (відповідати поставленому завданню, максимально наближеною до сутності питання) та повною;
- 2) інформація має розподілятися за конкретними формами звітності, узгодженим та розробленим з відділами, що її формують. Отже, інформація повинна відповідати вимогам: чіткий порядок збирання, обробки та передачі інформації, точність, повноту, достовірність;
- 3) частота збору та передачі інформації визначається ринковою ситуацією, стабільністю збуту, виробництва, закупівель матеріалів, сировини тощо.

Так, якщо ринок підприємства є стабільним, то індикатори можна переглядати (раз на місяць), якщо ж ні, то доцільно проводити моніторинг три, а то й чотири рази на місяць, а у разі потреби і частіше.

Система контролю індикаторів передбачає також визначення взаємозв'язку між ними, можливого синергетичного ефекту впливу одного з чинників ризику на розвиток підприємства. Здійснюється оцінка відповідності встановлених значень індикаторів фактичним, що дозволяє встановити чи перебуває підприємство в діапазоні встановлених меж значень допустимих збитків чи ні. Потім встановлюються групи факторів ризику, одночасна реалізація яких стримуватиме розвиток підприємства та може призвести до серйозних небажаних наслідків та

відповідно неприпустима.

Встановлення критеріїв рівня керованості – це визначення меж значень допустимих збитків. Оптимальним рівнем ефективного управління вважається управління ризиковими подіями, в результаті якого після них реалізації втрати будуть на допустимому рівні і не стримуватимуть розвиток підприємства. Із цією метою необхідно забезпечити оперативний збір інформації про якість програми ресурсів та провести оцінювання за основними аспектами управлінської діяльності [3]. Важливо здійснити нормування процесів, які будуть основою досягнення оптимізації управління та планування. У результаті даного етапу є встановлення системи показників, які дадуть змогу провести оцінку шкоди та встановлення меж значень допустимих збитків.

Після цього необхідно провести обмеження кількості ризиків, тобто їхню фіксацію. У процесі фіксації ризиків встановлюються найбільш поширені та значущі ризики з метою оцінки функціонування підприємства. З цією метою з повного списку виявлених факторів ризику, який складено на початковій стадії управління, фіксуються ті фактори, які є актуальними для конкретної події чи рішення та які можуть вплинути в кількісному виразі на запланований результат.

На етапі встановлення ресурсних обмежень виявляються доступні ресурси, якими володіє підприємство з метою залучення до процесу запобігання реалізації ризикових подій [4]. Встановивши ресурсні обмеження, ми побачимо, що можна заплатити невелику премію працівникам, яка позитивно вплине на утримання кваліфікованих кадрів на підприємстві.

Отже, доступність ресурсів оцінюється не тільки в даний час, а й у прогностичному періоді а цьому етапі встановлюються всі різноманітні варіанти управлінських рішень з переліку тих, для яких необхідно визначити альтернативи рішень та провести їхню подальшу оцінку.

На стадії встановлення індикаторів виникнення ризикових подій доцільно визначити події, виникнення яких однозначно свідчатиме про високу ймовірність здійснення ризикової події або встановити рівень порогового значення показників, перевищення яких означає також високий рівень ризику. У цьому випадку рекомендується визначити індикатори реалізації ризикових подій на основі аналізу чутливості показників проектів.

На основі результатів проведеного моніторингу ризику необхідно обґрунтувати та ухвалити управлінські рішення щодо подолання ризикової ситуації на підприємстві. Вважаємо, що у системі мінімізації фінансових ризиків важливе місце відводиться використанню страхових інструментів, які доцільно використати підприємству для зменшення фінансових втрат. Це включає укладання страхових угод для випадків, коли обговорені причини, які перешкоджають виконанню контрактів, і в разі відмови замовника від їх виконання.

З метою попередження або мінімізації ризиків на підприємстві важливо встановити жорстку майнову відповідальність для матеріально відповідальних осіб. Також ефективним методом мінімізації ризиків є використання резервування засобів для покриття непередбачених витрат або самострахування. Ретельно розроблена оцінка непередбачених витрат може значно знизити ризик перевитрат коштів. Водночас, мінімізація фінансових ризиків може приймати різні форми, такі як: створення фонду розвитку підприємства; створення цільових резервних фондів, наприклад, фонд погашення безнадійної дебіторської заборгованості або фонд страхування цінового ризику; формування фінансових ресурсів за окремими елементами оборотних активів підприємства та системи страхових запасів фінансових та матеріальних ресурсів; використання нерозподіленого прибутку, отриманого в звітному періоді.

Одним із інструментів доцільним для використання досліджуваним підприємством є використання лімітування ризиків через ефективне управління позиковою політикою, ліквідністю та дебіторською заборгованістю. Цей підхід можна застосовувати, наприклад, при наданні послуг чи виконанні робіт в кредит, визначенні обсягів вкладеного капіталу та інших аспектах фінансової діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Віленчук О.М. Концептуальні підходи до ідентифікації, оцінювання та управління ризиками в аграрній сфері. Вісник Житомирського національного агроекологічного

університету. 2013. № 1–2(2). С. 137–147.

2. Ідобаєва А. Л. Інформаційне забезпечення процесу управління ризиками промислових підприємств. Ефективна економіка. 2020. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8300> (дата звернення: 01.11.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.10.149](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.149)

3. Поліщук В. В., Келемен М. Ю., Млавець Ю. Ю. та ін. Концептуальна модель оцінювання рівня керованості процесами у складних системах враховуючи ризик-орієнтовані фактори. Науковий вісник Ужгородського університету: серія Математика і Інформатика. 2021. Вип. 2 (39). С. 158-171.

4. Кічор В.П. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Львів: Растр-7, 2015. 238 с

УДК 658.14/.15:004

ЧУРПТА Я.В., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д.е.н., професор
Білоцерківський національний аграрний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнено методичні підходи оцінювання фінансового потенціалу підприємства та систематизовано основні показники, які використовуються при проведенні такого аналізу. Розкрито алгоритм проведення діагностики, визначення рівня фінансового потенціалу та описано його етапи. Зроблено висновок про те, що при аналізі використання фінансового потенціалу підприємства доцільно використовувати інтегральний показник.

Ключові слова: фінансовий потенціал підприємства, інтегральний показник.

Узагальнення наукової літератури дозволило встановити, що фінансовий потенціал підприємства розглядається як його здатність до раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів, які знаходяться у його розпорядженні, а також можливості до нарощення у разі необхідності, обсягів цих ресурсів. Очевидно, що тощо [1; 2]. Як наголошують науковці вивчення динаміки значень перелічених фінансових показників дозволяє отримати комплексну характеристику діяльності підприємства, фінансової стійкості, що у підсумку стане основою для розробки стратегії управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання.

Методи оцінювання рівня використання фінансового потенціалу підприємства передбачають аналізування результатів його діяльності за окремими напрямками, з врахуванням впливу факторів та виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Зазначимо, що за об'єктами оцінки виокремлено ресурсний, структурний, цільовий та змішаний методи оцінки рівня використання фінансового потенціалу. Ресурсний метод передбачає оцінювання наявних у підприємства фінансово-економічних ресурсів у грошовій та натуральній формах із врахуванням їх якості та ефективності використання у господарській діяльності.

Щодо структурного методу, то він передбачає аналіз окремих складових та елементів задіяних вхідних ресурсів та визначенні рівня їх віддачі. Водночас, цільовий метод передбачає порівняння фактичних результатів управління фінансовим потенціалом підприємства із плановими. При застосуванні змішаного методу використовуються окремі елементи вищезазначених підходів до визначення рівня використання аналізу фінансового потенціалу підприємства.

За рівнем узагальнення показників виокремлено методи оцінювання за допомогою

інтегрального показника чи системи показників. Використання інтегрального показника передбачає зведення окремих даних в одній математичній залежності. Натомість система показників створюється для розгляду їх значення незалежно один від одного, що дає змогу оцінити результати роботи підприємства на різних сегментах діяльності.

За результатами оцінювання фінансового потенціалу підприємства можна зробити висновки щодо ефективності системи фінансового менеджменту на підприємстві. Під ефективною системою управління фінансами визначаємо технологію побудови взаємоузгодженого за всіма структурними підрозділами та функціями планів, які містять роз'яснення щодо джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства [3]. За результатами аналізу виокремлюють такі групи підприємств за рівнем використання потенціалу: високий рівень – на підприємстві передбачена розгалужена система бюджетного планування; середній рівень – підприємство формує систему планових фінансових звітів, визначених за певними стандартами обліку; низький рівень – підприємство здійснює планування діяльності за допомогою застосування методу коефіцієнтів [4; 5].

Науковці пропонують параметри фінансового потенціалу підприємства варто досліджувати у двох напрямках: показники у динаміці, що дозволяють виявити та попередити негативні тенденції у функціонуванні фінансової сфери підприємства; моментні показники, що характеризують поточний фінансовий стан підприємства, та можуть бути використані як основа для короткострокових управлінських рішень; оцінка показників проводиться на основі порівняння з нормативними значеннями даних показників.

Рівень наявного у підприємства фінансового потенціалу визначається обсягом та якістю накопичених у підприємства фінансових ресурсів (стану активів, рівня ліквідності, можливостей та обсягів залучення кредитів). Технологія діагностики та визначення рівня фінансового потенціалу складається з трьох блоків: визначення й характеристика рівнів фінансового потенціалу та його оцінка за фінансовими показниками; оцінка фінансового потенціалу за критеріями «своєчасність та повнота розрахунків за своїми борговими зобов'язаннями»; комплексна експертна оцінка фінансових можливостей та резервів підприємства.

На сьогодні у науковій літературі представлено широкий перелік методів діагностики фінансового потенціалу: грошової оцінки елементів потенціалу, індексний, ресурсно-регресійний, індикативний, пріоритетної оцінки ресурсів; витратний, результатний, коефіцієнтний, експертний підходи. У наукових публікаціях виокремлюються економічна, фінансова й бухгалтерська моделі діагностики фінансового потенціалу підприємства. Окрім цього використовуються такі моделі як: методики Альтмана, Таффлера, Фулмера, Спрінгейта, Сайфуліна, Кадикова та інших. 3

Важливим елементом будь-якого аналізу є інформація, основним джерелом фінансової інформації – бухгалтерський звіт. На основі цієї інформації здійснюються розрахунки основних фінансових показників: прибутковість, ліквідність, стійкість тощо; отримані результати порівнюються з даними минулих періодів або інших підприємств галузі.

Відмінностями існуючих підходів щодо діагностики фінансового потенціалу підприємства можна вважати: використання різного набору фінансових показників; застосування різних методів їх розрахунку; наявність або відсутність розподілу складових фінансового потенціалу за складовимитощо. З огляду на це більш доцільно для діагностики рівня використання фінансового потенціалу підприємства використовувати інтегральний показник найвищих фінансових результатів підприємства, нормований за еталонними значеннями.

Потім доцільним є визначення коефіцієнта невідповідності фактичного рівня фінансового потенціалу підприємства еталонному. Варто зауважити, що основним чинником дестабілізації фінансового потенціалу є зовнішнє середовище функціонування, тому рівень фінансового потенціалу залежить не лише від наявності ресурсів, але й від умов доступу до них.

З метою визначення планових показників фінансового потенціалу використовують

певні способи та прийоми планово-аналітичних розрахунків, які представляють собою методи планування. На практиці найбільш поширеними методами планування є: розрахунково-аналітичний; нормативний; балансовий; оптимізації планових рішень; економіко-математичне моделювання.

Управління фінансовим потенціалом має бути спрямоване на забезпечення систематизованого надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, які забезпечують фінансову стабільність підприємства.

Список використаної літератури

1. Богма О., Камінський С., Гутник П. Фінансовий потенціал підприємства: методика оцінювання. *Scientia fructuosa*. 2022, 2. С. 36–47. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(142\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(142)03)

2. Борнос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2010. No 3. Т. 1. С. 154-166.

3. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. No 4. С. 123.

4. Алескерова Ю.В. Аналіз фінансового потенціалу аграрного підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 22. 2018. с.743-748.

5. Белінська О.В. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Економічні науки*. 2014. №4. С.267-274.

УДК 331.522.4:658.11

ТАРАСЕНКО Д.А., магістрант

Науковий керівник – **КОВАЛЬ Н.В.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДНИКИ, ОЦІНЮВАННЯ

Проаналізовано сутність та складники трудового потенціалу підприємства. Визначено мету, завдання, функції, принципи та підходи до його оцінювання. Зроблено висновок, що існування великої кількості критеріїв оцінювання трудового потенціалу підприємства та ефективності його використання зумовлює необхідність застосування комплексного підходу. Результати оцінювання рівня трудового потенціалу підприємства є основою для розробки заходів з підвищення ефективності управління трудовим потенціалом.

Ключові слова: трудовий потенціал підприємства, структурні складники, оцінювання.

Аналіз наукових публікацій переконує в існуванні різних підходів до тлумачення поняття «трудова потенціал», найбільш поширеними з яких є ресурсний, соціально-біологічний, функціональний, структурний та комплексний.

І.А. Дмитрієв та І.Ю. Шевченко, проаналізувавши 43 визначення поняття «трудова потенціал», виділили його суттєві характеристики: трудова потенціал поєднує кількісні й якісні характеристики працівників; складається з реалізованої та нереалізованої (резервної, перспективної) частин; його реалізація сприяє досягненню поставлених цілей (особистісних; суб'єктів господарювання; галузевих, регіональних, державних); а формування, розвиток і використання здійснюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників [1, с. 27].

Під трудовим потенціалом підприємства розуміємо інтегральну величину наявних та майбутніх кількісних та якісних характеристик робочої сили, її спроможності в процесі виробничої діяльності досягати цілей підприємства під впливом об'єктивних (зовнішніх) і суб'єктивних (внутрішніх) чинників.

Різними науковцями виділяється різна кількість структурних складників трудового потенціалу, що створює практичні труднощі у виробленні політики управління трудовим потенціалом.

Найважливіші складники трудового потенціалу наведено в таблиці 1.

Городня Т. А., Кабаці Б. І., Міценко Н. Г. виділяють структурні елементи трудового потенціалу працівника в умовах воєнного стану: психологічний та нервовий стан, стресостійкість; здоров'я та здатність виконувати професійні функції; рівень кваліфікації і перекваліфікації; активність, вмотивованість, усвідомлена потреба працювати; освітній і професійний рівень (наявність ключових компетентностей) [2, с. 44].

Слід наголосити, що трудовий потенціал підприємства залежить від трудового потенціалу окремих працівників, але не є їхньою сумою. Він більше суми індивідуальних потенціалів працівників внаслідок виникнення колективних емерджентних здібностей та синергетичного ефекту (завдяки командній роботі, спеціалізації та кооперації праці, розвитку внутрішньокolleктивних відносин) [3, с. 114-115].

Таблиця 1 – Складники трудового потенціалу підприємства

Складник	Характеристика
Психофізіологічний	стан здоров'я працівників, працездатність, витривалість, тип нервової системи та її стійкість, темперамент
Інтелектуальний	сукупність професійних знань, вмінь та навичок, набутих в процесі виконання завдань, розвинутих здібностей, в тому числі здатність до творчості, об'єктів інтелектуальної власності, які мають місце в процесі праці та стають джерелом додаткових надходжень, таких як: інтелектуальна рента, роялті, паушальні платежі
Ціннісно-мотиваційний	включає ціннісні орієнтири працівника (особистісні цінності, духовно-культурні, моральні характеристики, що проявляються в поведінці працівника), особливості особистості (темперамент, характер, особистісні характеристики), соціалізацію (здатність до співпраці, комунікативність, неконфліктність, авторитет між працівниками), ставлення до праці (умотивованість, вимогливість до себе, дисциплінованість, обсяги та якість роботи)
Освітній	визначається рівнем освіти працівників
Кваліфікаційний	характеризується структурою персоналу: адміністративно-управлінський, робітники, допоміжний персонал
Професійний	кількісний та якісний склад персоналу, його відповідність вимогам робочих місць, здатність виконувати складні виробничі завдання, впровадження нових професій
Організаційний	визначається можливостями організаційної структури підприємства та способом організації праці робочого місця забезпечити реалізацію поставлених завдань, включає умови функціонування трудового колективу, підлеглість, взаємодію працівників в трудовому процесі
Економічний	визначає ефективність трудового потенціалу підприємства, його здатність приносити певний прибуток
Соціально-демографічний	характеризується кількістю працівників, їх структурою за віком, статтю, місцем проживання, сімейним станом, матеріальним становищем

Джерело: складено за [4, с. 103].

Початковим етапом управління трудовим потенціалом підприємства є його оцінювання.

Метою оцінювання трудового потенціалу є аналіз тенденцій, які спостерігаються в роботі персоналу, та розробка заходів, що спрямовані на формування, розвиток, збереження та ефективне використання трудового потенціалу підприємства.

Основними завданнями оцінювання трудового потенціалу підприємства є: встановлення рівня забезпеченості підприємства необхідним персоналом; виявлення тенденцій змін трудового потенціалу підприємства; інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення управління трудовим потенціалом підприємства.

Основні функції оцінювання трудового потенціалу підприємства: 1) інформаційна (забезпечення керівників необхідними даними про роботу підлеглих та працівників щодо їхніх позитивних якостей та недоліків); 2) мотиваційна (орієнтує працівників на поліпшення трудової діяльності).

Оцінювання трудового потенціалу підприємства має відбуватись з дотриманням наступних принципів: обов'язковості; систематичності; загального охоплення; всебічності; об'єктивності; гласності; демократизму; результативності.

Основні підходи до оцінювання трудового потенціалу підприємства:

1) витратний – оцінювання розміру трудового потенціалу сумою витрат на підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації, поточне утримання і майбутній розвиток персоналу;

2) порівняльний – базується на співставленні (порівнянні) трудових потенціалів окремих працівників;

3) результативний – базується на постулаті щодо корисності праці персоналу підприємства, за ефект роботи працівників беруть кількість чи вартість виготовленої продукції, прибуток, продуктивність праці;

4) ресурсний – працівників розглядають як ресурс, будуючи ряди динаміки (наприклад, відпрацьованого часу, трудомісткості);

5) факторний – визначають стимулятори та дестимулятори трудового потенціалу, силу їх впливу на трудовий потенціал та тенденції його розвитку;

6) інтегральний – об'єднує кореляційний, факторний, кластерний аналізи, побудову рівняння регресії, метод експертних оцінок тощо;

7) коефіцієнтна методика – оцінювання трудового потенціалу працівника за групами показників: професійної компетентності, творчої активності, кількості, якості та оперативності виконання робіт, трудової дисципліни, тощо [5, с. 354-357].

Слід зазначити, що жоден із зазначених методичних підходів не є універсальним.

Марценюк Л. В. зауважує, що при оцінюванні трудового потенціалу підприємства достатньо легко визначити величину його кількісної складової, проте цього не досить з позиції вимог сьогодення. Слід визначати також якісні показники, що характеризують кваліфікаційний і особистісний потенціал працівників, а також показники результативності праці персоналу [4, с. 105].

Існування великої кількості критеріїв оцінювання трудового потенціалу підприємства та ефективності його використання зумовлює необхідність застосування комплексного підходу до його оцінювання [6, с. 155].

Результати оцінювання рівня трудового потенціалу підприємства є основою для розробки заходів з підвищення ефективності управління трудовим потенціалом, вони дають можливість виявляти чинники його зростання, встановлювати напрями необхідних змін, планувати подальше вдосконалення процесів відтворення та використання трудового потенціалу [7, с. 57].

Список використаних джерел:

7. Дмитрієв І. А., Шевченко І. Ю. Історична еволюція та сучасна інтерпретація дефініції соціально-економічної категорії «трудоий потенціал». *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2022. № 28. С. 20-36.

8. Городня Т. А., Кабаці Б. І., Міценко Н. Г. Діагностика трудового потенціалу у формуванні внутрішньої соціальної відповідальності підприємства в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 74. С. 41-48.

9. Рябенко В. В., Тимченко О. І. Формування трудового потенціалу підприємств харчової промисловості. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 69. С. 113-117.

10. Марценюк Л. В. Розвиток трудового потенціалу як основний елемент підвищення ресурсного потенціалу підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2020. № 2 (12). С. 102-107.

11. Харун О. А. Аналіз сучасних методичних підходів до оцінки трудового потенціалу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 12. С. 354-358.

12. Коваль Н. В. Управління потенціалом підприємства: навч. посібник. Біла Церква: БНАУ, 2018. 375 с.

13. Шостак Л. В., Медведчук О. В. Оцінка трудового потенціалу вітчизняних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 2(02). С. 56-60.

УДК 336.7

СМАГЛЮК В.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ДРАГАН О.О.**, канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
draganok@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Проаналізовано основні тенденції та особливості сучасного стану української банківської системи. Окреслена низка важливих викликів з якими стикається сучасна банківська система. Виокремлені перспективи та напрями розвитку сучасної банківської системи України.

Ключові слова: фінанси, банк, банківська система, фінансовий ринок.

Банківська система України останніми роками зазнала значних змін і трансформацій. Виклики, що постали перед нею через макроекономічну нестабільність, військові дії та глобальні економічні зрушення, сформували нові напрями розвитку, актуалізували необхідність в інноваційних підходах та стабілізаційних механізмах. Дана стаття розглядає сучасний стан банківської системи України, а також її перспективи розвитку в умовах сучасних реалій.

Основні тенденції та особливості сучасного стану української банківської системи:

1. Зміни структури та посилення ролі державних банків. Після націоналізації ПриватБанку у 2016 році та активізації впливу інших державних банків (Ощадбанк, Укрексімбанк) їх частка значно зростає. На сьогодні державні банки контролюють понад половину банківських активів країни, що робить їх ключовими гравцями на ринку фінансових послуг.

2. Посилення регуляторного контролю та реформування системи. Національний банк України продовжує реформувати банківський сектор, впроваджуючи стандарти, що наближають систему до європейських норм. Підвищення прозорості, ліквідності та забезпечення фінансової стійкості стали пріоритетними завданнями НБУ, спрямованими на зменшення ризиків і зміцнення довіри до банківської системи.

3. Вплив військової агресії росії на банківський сектор. Повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, стала справжнім викликом для банківської системи. Багато банків

зазнали збитків, частина відділень була зруйнована або опинилася в окупованих регіонах. Водночас банки швидко адаптувалися до нових реалій, впроваджуючи гнучкі підходи до обслуговування клієнтів, забезпечуючи безперервність надання послуг в умовах кризової ситуації.

4. Зростання обсягів кредитування населення та бізнесу. Попри складну економічну ситуацію, банки продовжують розвивати програми кредитування як для фізичних, так і для юридичних осіб, зокрема, націлені на підтримку малого та середнього бізнесу.

5. Активний розвиток цифрових технологій та онлайн-банкінгу. Українська банківська система стрімко розвиває цифрові послуги. Онлайн-банкінг, мобільні додатки та інші цифрові рішення стали звичними інструментами для українських користувачів. Діджиталізація сприяє зменшенню витрат банків та підвищенню зручності для клієнтів, що у свою чергу позитивно впливає на їхню довіру [1].

Сучасна банківська система України стикається з низкою важливих викликів:

- Військові ризики та економічна нестабільність. Постійні ризики, пов'язані з військовими діями та макроекономічною нестабільністю, призводять до втрат і вимагають від банків додаткових резервів.

- Проблема непрацюючих кредитів (NPL). Значна частина кредитного портфелю банків все ще представлена проблемними активами, що обмежує можливість банків інвестувати та розширювати кредитування.

- Ризики кібербезпеки. Зростання діджиталізації також підвищує ризики кіберзагроз, що вимагає додаткових інвестицій у захист даних та фінансових операцій [2].

Для подальшого розвитку банківська система України потребує адаптації до нових умов і врахування міжнародних тенденцій. Серед основних перспектив та напрямків розвитку можна виокремити такі:

1. Посилення діджиталізації та впровадження інноваційних рішень. Очікується подальший розвиток цифрових сервісів, зокрема в галузі штучного інтелекту та блокчейну, що забезпечить прискорення операцій, розширення спектру послуг та підвищення безпеки.

2. Залучення іноземних інвестицій. Для стабілізації та зростання банківська система потребує припливу іноземного капіталу. Спрощення законодавчих умов для іноземних інвесторів може сприяти цьому процесу, що дозволить банкам розширити інструменти фінансування економіки.

3. Покращення управління ризиками. Військовий конфлікт підсилив необхідність розробки нових підходів до управління ризиками та прогнозування кризових ситуацій. Банки можуть залучити міжнародний досвід для розробки інноваційних методик управління ризиками.

4. Розвиток фінансової інклюзії. Один із пріоритетів – залучення до банківської системи тих верств населення, які раніше були поза її увагою. Розширення фінансової грамотності серед населення та спрощення умов обслуговування дозволить банкам збільшити клієнтську базу.

5. Зміцнення державного регулювання та подальша інтеграція до міжнародної фінансової системи. Співпраця з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями сприяє впровадженню європейських стандартів і підвищенню стабільності системи [3,4].

Банківська система України сьогодні перебуває на етапі активних перетворень, що обумовлені як внутрішніми викликами, так і глобальними тенденціями. Подальший розвиток системи потребує гнучкого підходу, дотримання високих стандартів безпеки та прозорості, а також активної інтеграції інноваційних рішень. Успішне вирішення зазначених викликів сприятиме не тільки стабілізації банківської системи, а й сталому економічному зростанню країни в цілому.

Список використаних джерел:

5. Мещеряков, А., Боденчук, Л., Ліганенко, І., Рибак, О. і Лобунець, Т. (2023) «ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ ТА

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ УПЛИВІВ», *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 3(50), с. 8–22. doi: 10.55643/fcapter.3.50.2023.3993.

6. Жарикова А. ВВП України зріс більш ніж на 5% у 2023 році – НБУ. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/11/708634/> (дата звернення 18.10.2024).
7. Зарічна, Н. (2024). ФОРМАЛІЗАЦІЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Сталий розвиток економіки*, (1(48), 214-219. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-30>
8. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. № (41). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> (дата звернення 16.10.2024).

УДК 005.7:330.341.1

БРАТЧУК В.В., магістрант

Науковий керівник – **БИБА В.А.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

vbiba584@ukr.net

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано основні пріоритетні напрями формування стратегії управління інноваційною діяльністю. Обгрунтовано доцільність інноваційних рішень на підприємстві шляхом удосконалення технології формування та впровадження інновацій.

Ключові слова: стратегія; управління інноваційним розвитком; інноваційні технології.

Основною метою інноваційних процесів в Україні є інноваційний розвиток підприємства, реалізація якого має відбуватися на основі структурної трансформації перспективних виробничих галузей, оновленні технологічного процесу внаслідок використання сучасних інноваційних технологій [1]. У ролі інновацій підприємства можуть виступати будь-які внутрішньогосподарські зміни, які призводять до комерційного успіху підприємства. Це, зокрема виробництво нових видів продукції чи послуг, удосконалення чинних організаційних форм та використання новітніх методів діяльності на ринку [2].

Зокрема, значний вплив для підприємства на етапі розробки інноваційної стратегії відіграють цілі та фінансові ресурси підприємства, пріоритети та потреби управлінців, досвід у веденні інноваційної діяльності, ризики та показники часу. У той же час, важливими є розмір та структура підприємства.

Стратегія управління інноваційним розвитком спрямована на забезпечення підприємством зовнішніх конкурентних переваг, зокрема: прискорення сталого розвитку підприємства в сучасних умовах ринку; забезпечення конкурентних переваг на основі вискоєфективних виробничих технологій та якості продукції; становлення лідерської та стабільної позиції на ринку у галузі; формування привабливого та оптимального цінового рівня; створення можливостей для суспільного визнання підприємства.

Подальша стратегія управління інноваційним розвитком підприємства повинна бути спрямована на формування зовнішніх конкурентних переваг для підприємства на базі впроваджених інновацій та маркетингових дослідженнях, а також на становленні внутрішніх конкурентних переваг відповідно до інноваційного, виробничого та організаційно-управлінського потенціалу підприємства (рис. 1).

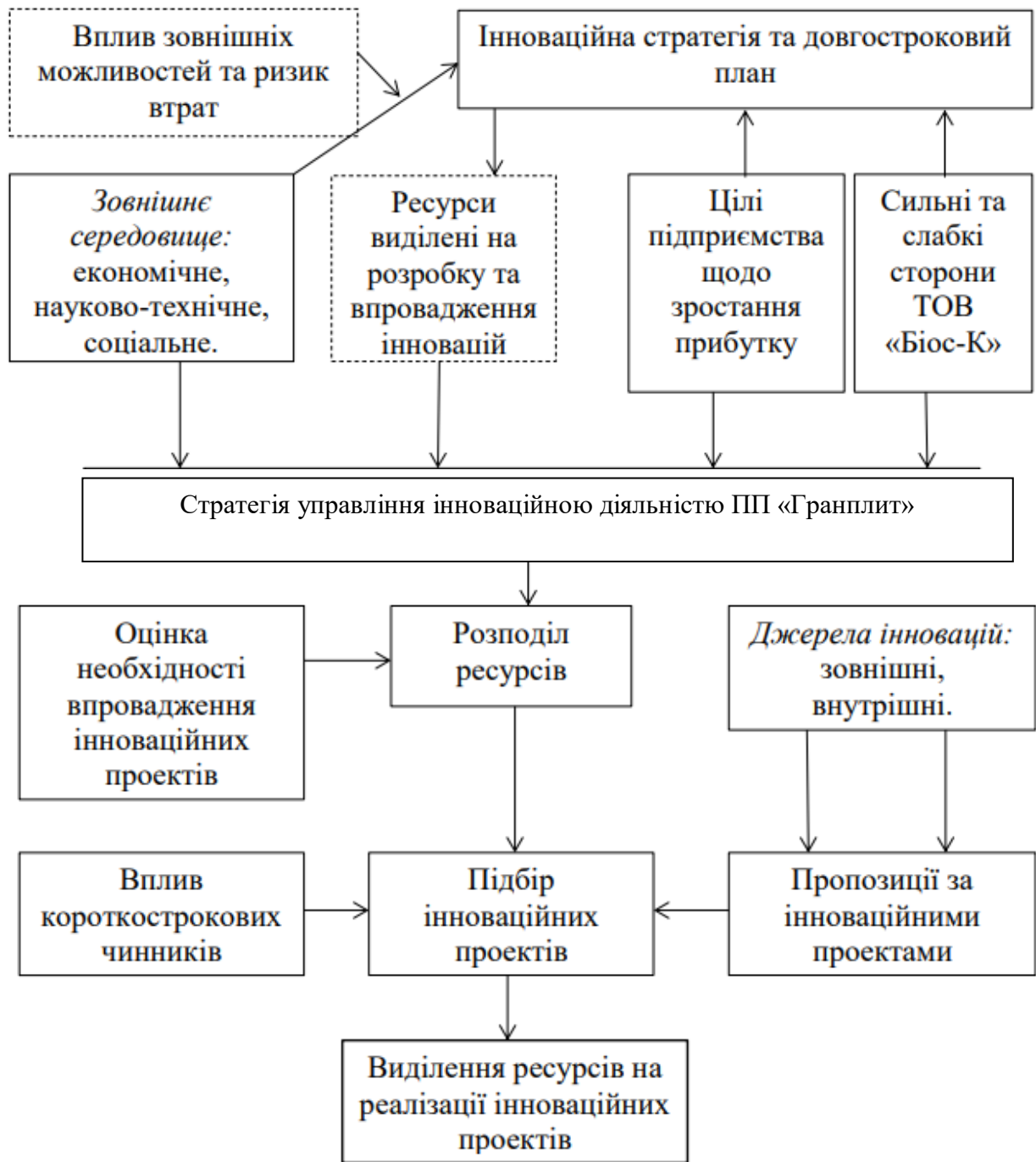

Рис. 1. Стратегія управління інноваційною діяльністю підприємства
Джерело: сформовано на підставі [2]

Для обґрунтування доцільності інноваційних рішень на підприємстві необхідно удосконалити технологію формування та впровадження інновацій, а саме: покращення показників управління інноваційним розвитком підприємства шляхом створення проектного підрозділу внаслідок чого відбуватиметься підвищення рівня інноваційної діяльності, спрощення процесу прийняття інноваційних рішень, прискорення розробки та впровадження нових технологій; вдосконалення структури підприємства та зменшення плинності кадрів шляхом покращення стимулів для мотивації персоналу, що сприятиме підвищенню продуктивності праці.

Список використаних джерел:

1.Боковець В. В., Гарафонова О. І., Сідлак С. В. Інноваційна діяльність в Україні. *Вісник Хмельницький національний університет*. 2021. Том 1. № 6. С. 711.

2. Білявський В.М. Інноваційна діяльність як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матеріали VIII міжнар. наук.- практ. конф. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 30-31.

УДК 351:[316.472.4:316.47]

ШАБЕЛЬНА Н.М., магістрантка

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЙ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДОЮ

Досліджено теоретико-методологічні засади формування комунікаційної політики в публічному управлінні, вивчено та проаналізовано її особливості в органах публічної влади, зокрема, оприлюднення публічної інформації на офіційних веб-сайтах під час дії обмежень у зв'язку із впровадженням воєнного стану; обґрунтовано можливості використання соціальних мереж як інструменту публічних комунікацій публічної влади на прикладі Узинської громади, зокрема відкритість та прозорість органів місцевого самоврядування, механізми публічних комунікацій. Розроблено шляхи посилення ефективності комунікативної політики органів публічної влади.

Ключові слова: публічна інформація, комунікації, соціальні мережі, територіальні громади, влада.

Прагнення України до членства в ЄС та НАТО вимагає формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

У зв'язку із означеним, органи місцевого самоврядування України несуть відповідальність перед жителями громади за ефективність своєї роботи, а перед державою – за законність дій. А тому, будучи суб'єктами публічної влади, вони зобов'язані презентувати свою діяльність громадськості, формувати та підтримувати позитивний імідж, використовуючи різноманітні комунікаційні інструменти, зокрема такі онлайн-інструменти, як соціальні мережі.

Варто зазначити, що вітчизняні органи місцевого самоврядування на сьогодні, переймаючи досвід органів публічної влади країн ЄС, які вже давно користуються соціальними мережами для безпосередньої комунікації зі своїми громадянами, успішно формують свої комунікаційні стратегії, оскільки жодні ініціативи національних урядів та інституцій неможливі без конструктивного діалогу та підтримки громадян. Таким чином, аналіз досвіду використання територіальними громадами України соціальних мереж у своїй комунікаційній діяльності є актуальною проблемою, яка має практичне значення і потребує поглибленого дослідження.

Взаємодія публічної влади і громадянського суспільства є основою для створення ефективної системи публічного управління в Україні. Славкова О. та Соколов М. [1] стверджують, що публічне управління як форма мислення та сфера вивчення змінюється від парадигми, в якій домінує політологія, до еkleктичного масиву теоретичних внесків усіх суспільних наук, зокрема економіки. Ми вважаємо за необхідне внести корективи до цього та додати важливість знань в галузі публічних комунікацій. Оскільки з теорії публічного управління відомо, що людина активний учасник публічного управління.

Узагальнення доступних нам наукових тверджень вітчизняних та зарубіжних науковців дає підстави стверджувати, що система комунікацій публічного управління – це комплекс взаємно узгоджених комунікативних горизонтальних і вертикальних, внутрішніх і зовнішніх, формальних і неформальних взаємодій суб'єктів суспільного простору (органів, організацій, установ та представників державної, самоврядної, громадської, медійної влад і громадян) на центральному, регіональному та місцевому рівнях, завдяки яким досягається координованість діяльності суб'єктів щодо управління суспільними процесами. Факт формування публічної комунікації є визначальним для всіх процесів публічної політики та її цілей, оскільки без неї неможливо ні налагодити інформаційні зв'язки між державними інститутами та населенням, громадянським суспільством, між державними та недержавними акторами у політичному просторі, ні легітимізувати владні рішення, а без цього неможливе порозуміння у демократичному суспільстві.

В умовах розвитку мас-медіа, громадянського суспільства спостерігається розширення сфери функціонування публічних комунікацій. Саме тому під публічними комунікаціями необхідно розуміти складний процес взаємодії органів публічної влади через мас-медіа шляхом формування відповідних поглядів, уявлень та інтересів різних прошарків суспільства, щоб досягнути спільної мети, яка полягає у виконанні завдань суспільного інтересу. При цьому вважаємо, що публічні комунікації є важливим інструментом, який дозволяє різним суб'єктам публічної сфери вступати у взаємовідносини між собою та суспільством, зіставляти точки зору та цінності, досягати заздалегідь визначених цілей.

Для комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю набуло особливої популярності використання соціальних мереж. Саме на основі онлайн-платформ відбувається розширення комунікативних каналів територіальної громади із цільовою аудиторією у віддаленому режимі. Спілкування в онлайн-мережі базується на принципах свободи, рівності та демократичності, адже користувачі самостійно обирають тематику контенту для перегляду та читання.

Органи публічної влади, виконуючи свою роботу, продукують і збирають чимало інформації: від розвідувальної – для захисту країни від ворога – до персональної, наприклад видати найпростішу довідку. Тому виходить дещо непроста ситуація. З одного боку вся ця інформація є публічною, але не всю можна розповідати.

Під час війни з'явилися нові виклики, які потрібно безперервно та оцінювати, переглядати та аналізувати: поширення якої інформації загрожуватиме життю і здоров'ю людей, територіальній цілісності, незалежності держави, збереженню її конституційного ладу. На початку повномасштабного вторгнення частина розпорядників вчинили за принципом «все, що ви скажете, буде використано проти вас», і цілковито заблокували доступ до інформації (офіційні веб-сайти, набори відкритих даних, відстрочки до перемоги [2]). Нині ситуація хоч і повільно покращується, але нерозв'язаних проблем лишається досить багато.

Треба пам'ятати, що інформація – це кисень демократії [3]. Її вільний обіг забезпечує суспільству можливість розвиватися і жити в достатку, а окремій людині – реалізовувати свої права. Прозорість роботи органів публічної влади сприяє її ефективності, а безперервний громадський контроль – запорука справедливого розподілу ресурсів та боротьби з корупцією. Досліджений нами орган місцевого самоврядування активно презентує результати своєї діяльності через соцмережі та офіційний сайт, разом з тим в категорії звіт, представлено звіти по плану соціально-економічного розвитку громади, а не окремо звіт голови. Реагування на виклики війни також представлені на сайті, про закупівлі інформація присутня. Електронні інструменти – особистий кабінет користувача та подати електронну петиції місцевій владі.

Опрацювавши всю навігацію сайту досліджуваної громади, ми прийшли до висновку, що орган місцевого самоврядування досліджуваної громади прозорий, зокрема по всіх показниках сумарно це становить 79 %. Щодо публічних комунікацій як їх бачать жителі громади, то 78,4 % респондентів (89 % молодь до 35 року) задоволені рівнем

комунікацій влади з громадою, 3,4 % (респонденти від 46 років) ні. 25 % з опитаних користуються сайтом, решта це соцмережі.

На нашу думку, специфіка комунікативної діяльності Узинської міської територіальної громади полягає у наступному: найчастіше комунікації мають обов'язковий характер, а процеси їх здійснення визначаються нормативними актами чи розпорядженнями вищих організацій та впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів; комунікативні процеси на місцях споживання публічних послуг виступають складовими елементами процедури використання цих послуг; саме через налагодження комунікативних процесів орган місцевого самоврядування здійснює оперативний контроль за результативністю свого впливу на вирішення суспільних проблем; орган місцевого самоврядування має задовольняти не лише власні інформаційно-комунікативні потреби, зумовлені завданнями та необхідністю прийняття ефективних управлінських рішень, а й потреби фізичних, юридичних осіб та центральних органів державної виконавчої влади.

Загалом в комунікаційній системі органів місцевого самоврядування можна виокремити такі інформаційно-комунікативні системи: зовнішню (комунікації місцевих органів влади з органами державної влади, у підпорядкуванні яких вони знаходяться); внутрішню (комунікації, що забезпечують взаємодію суб'єктів різних рівнів управління, шляхом налагодження комунікаційних каналів в процесі особливих контактів, обміну документацією, функціонування електронних засобів зв'язку і т.п.) [4].

Основними напрямками застосування соціальних мереж в громаді є: оперативне інформування аудиторії про поточні події в роботі органу; поширення матеріалів про поточний стан реалізації державної політики в галузі та досягнення цього органу публічної влади; публікація інформаційних матеріалів для громадян; швидкий спосіб надання громадянам короткої відповіді щодо певних питань; формування іміджу органу публічної влади через уособлення образів керівного складу

Враховуючи, що соціальні мережі на сьогодні є потужним та поки фінансово не затратним джерелом прямого контакту з великою кількістю громадян одночасно, органам публічної влади варто залучити до управлінь, що відповідають за зв'язки з громадськістю, фахівців з питань комунікації, включити до стратегічних комунікаційних планів моніторинг суспільних інтересів у сфері, яку регулює державний орган, та залучити як один з каналів комунікації соціальні мережі.

Основними напрямками удосконалення публічної комунікаційної мають стати запуск електронного урядування не у стратегії та перспективі, а на практиці, створення Єдиної державної електронної системи у сфері публічного управління та адміністрування; посилення відповідальності суб'єктів надання управлінських послуг за якість комунікацій; запровадження подання документів в електронній формі для отримання всіх послуг у сфері; запровадження відкритого доступу до інформації, через портал електронної системи.

Список використаних джерел:

1. Славкова О., Соколов М. Теоретичні підходи до визначення поняття публічне управління. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2019. 1(79), С. 77-80.
2. Ващук-Огданська О. Обмеження доступу до публічної інформації під час війни: про що говорить судова практика?. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dostupu-sudova-praktyka>. (дата звернення 01.10.2024).
3. Інформація – кисень для демократії. URL: <http://www.ucipr.org.ua/en/news/informatsiya-kisen-dlya-demokratiji> (дата звернення 01.10.2024).
4. Мазур В. Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. *Державне управління: удосконалення та розвиток* № 8, 2011. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=313>. (дата звернення 01.10.2024).

ПЕРЕСУНЬКО Є.М., магістрант

Науковий керівник – **ПОЛЩУК С.П.**, канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

e-mail:kosmos27a@gmail.com

СТАН РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розглянуто основні зміни та виклики, що виникли на ринку праці України через повномасштабну війну. Проаналізовано вплив бойових дій на зростання безробіття, релокацію підприємств, міграційні процеси та скорочення робочих місць. Визначено роль державних програм підтримки працевлаштування та адаптації працівників до нових умов.

Ключові слова: ринок праці, трудові ресурси, структурне безробіття, ВПО.

В умовах війни ринок праці зазнає значних змін, які викликані як безпосередніми наслідками бойових дій, так і загальноекономічною ситуацією в країні. Багато людей змушені залишати свої домівки у пошуках безпеки, що призводить до збільшення внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Це створює нові виклики для ринку праці, оскільки переміщені особи часто стикаються з труднощами у працевлаштуванні через брак місцевих вакансій або необхідність адаптації до нових умов. Війна змусила населення мігрувати з прифронтових зон подальше від бойових дій в інші регіони або за межі країни, тим самим порушивши баланс трудових сил в країні.

Одним із основних аспектів, що визначає стан ринку праці є зростання безробіття. Через руйнування підприємств та інфраструктури, багато компаній змушені скорочувати штат або закриватися, що призводить до збільшення рівня безробіття. За оцінками експертів, рівень безробіття може сягати критичних показників, особливо в регіонах, найбільш постраждалих від конфлікту. В той же час компанії зіткнулися з дефіцитом кваліфікованих працівників, особливо технічних професій та працівників на виробництво. Значний дефіцит персоналу спричинила значна міграція за кордон. За оцінкою ООН, загальна кількість мігрантів складає 6,7 млн осіб, переважно жінок та дітей. Близько 1,7 млн осіб були офіційно працевлаштовані в Україні до виїзду, що за підрахунками являло 10,6% економічно активного населення країни [1].

За оцінками НБУ, 44% підприємств у 2023 році, мали проблему з набором кадрів, через велике скорочення працівників, пов'язане з мобілізацією та 24% - через міграцію. Скорочення робочої сили за 2021- 2023 роки становило 40% [2]. Це зумовлено демографічними втратами, переходом працівників в економічно неактивний статус, проблемами внутрішньо переміщених осіб з пошуком роботи, окупацією територій та зміною потреб ринку, тим самим знецінивши більшість навичок працівників та призвівши до змін в структурі попиту на професії. Зростає потреба у фахівцях у сферах безпеки, медицини, логістики, гуманітарної допомоги. Водночас знижується попит на робочі місця в традиційних галузях, які зазнали руйнувань.

Війна також може спонукати до розвитку підприємницької діяльності. Люди шукають нові можливості для створення бізнесу, особливо в сферах, пов'язаних з відновленням інфраструктури та наданням послуг. Багато людей шукають роботу, проте різка зміна ринку під воєнні та інші економічні потреби, призвела до того, що багато працівників виявилися недостатньо кваліфікованими.

Навіть після відновлення економіки та збільшення попиту на робочу силу, безробіття в Україні триватиме ще певний час. За даними Мінсоцполітики, безробіття вище серед ВПО. З 4,7 млн зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, лише 38% осіб, або 800 тис. було працевлаштовано [3]. Часто вони мають професійні навички, які не відповідають потребам ринку праці в нових регіонах. Це створює потребу в додатковому навчанні та

перекваліфікації. ВПО часто не мають доступу до актуальної інформації про вакансії в нових регіонах. Це може бути пов'язано як з відсутністю локальних ресурсів, так і з недостатньою обізнаністю про місцевий ринок праці. Тому урядові організації та міжнародні організації пропонують їм програми підтримки, які включають консультації з працевлаштування, організацію ярмарків вакансій, навчання та тренінги. Це сприяє їх інтеграції в нові громади. Як результат, ВПО обирають шлях підприємництва, використовуючи свої навички для створення власного бізнесу. Програми мікрокредитування та бізнес-інкубатори підтримують такі ініціативи.

Кількість зареєстрованих у ДСЗУ безробітних суттєво знизилася: у січні 2023 року їх було 166 тис. осіб, що вдвічі менше, ніж у січні 2022 року. На початок 2024 року кількість зареєстрованих безробітних зменшилась ще майже на 40% – до 101,4 тис. осіб [1]. Насамперед це пов'язано через міграцію, небажанням чоловіків реєструватися в Державному центрі зайнятості як безробітні та офіційно працевлаштовуватись через страх мобілізації.

На сьогодні постає питання з працевлаштуванням ветеранів війни. За даними ДСЗУ можна побачити досить велику зацікавленість компаній в працевлаштуванні ветеранів та людей з інвалідністю, в основному через те, що вони не піддаються мобілізації та не потребують резервації. На сьогодні, в країні нараховується 1,2 млн ветеранів, з яких 800 тисяч являються учасниками бойових дій, решта – особи з інвалідністю внаслідок війни та учасники війни [4]. За дослідженнями Українського ветеранського фонду, Мінветеранів та Work.ua у липні 2023 року, близько 57,1% ветеранів та військових не зверталися до ДЦЗ за запитом у пошуку роботи [5]. Повернення до цивільного життя може бути ускладнене психологічними травмами, такими як посттравматичний стресовий розлад, а також фізичними обмеженнями. Це може вплинути на здатність до роботи та вибір професії. Тому існує ряд державних та неурядових ініціатив, які надають допомогу УБД у працевлаштуванні, адже повернення до роботи може допомогти у відновленні соціального статусу, стабільності та психологічного здоров'я.

Сьогодні уряд та міжнародні організації впроваджують програми підтримки безробітних, надаючи фінансову допомогу та навчання для підвищення кваліфікації, адаптує освітні програми до вимог ринку. Це допомагає людям адаптуватися до нових умов ринку праці.

Отже, стан ринку праці в умовах війни характеризується численними викликами для країни, але також і можливостями для адаптації та трансформації. Криза відкриває нові можливості та можливість повністю перезавантажити ринок, тому необхідно продовжувати підтримувати ініціативи, спрямовані на відновлення економіки та забезпечення зайнятості, а також створювати умови для розвитку нових галузей та професій.

Список використаних джерел:

1. Студеннікова І. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. URL: <https://voxukraine.org/tynok-pratsi-v-umovah-vijny-demografichni-vyklyky-dlya-ukrayiny>
2. Національний банк України. Інфляційний звіт, квітень 2024 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf?v=7
3. Міністерство соціальної політики України. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/>
4. Міністерство у справах ветеранів України URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/minveteraniv-razom-z-velikim-biznesom-rozvivatimut-mozhливosti-pracevlashtuvannya-veteraniv-j-veteranok-oleksandr-porhun>
5. Звіт «Потреби та перешкоди ветеранів при працевлаштуванні». URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/Zvit_pereshkodi_precevlashtuvanii.pdf

ЗМІСТ

Загурський Д.О., Варченко О.О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	3
Бузевська Н.О., Варченко О.М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	5
Базилюк Р.В., Варченко О.О. ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ.....	7
Стеценко В.О., Варченко О.О. СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	10
Дурдука Д.О., Непочатенко А.В. ВРМ-СИСТЕМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
Морозов А.М., Непочатенко А.В. СУЧАСНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	14
Гриценко В.В., Арбузова Т.В. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ	16
Ільїна А.Г., Арбузова Т.В. РОЛЬ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	18
Кудрицька В.М., Доманська А.М., Сокольська Т.В. ІНСТИТУТ ПОМІЧНИКА ВЕТЕРАНА ЯК НОВИЙ ЕТАП СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	21
Кущинська А.В., Рибак Н.О. ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	23
Пересунько Є.М., Панасюк В.І. ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	25
Пирог В.В., Дацій О.І. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ІННОВАЦІЯМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІКИ	27
Побережній А.М., Однорог М.А. ЄВРОРИНКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	28
Полончук Л.Ю., Арбузова Т.В. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	31
Попович В.М., Скригун Н.П. РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ.....	33
Рибак А.С., Батажок С.Г. РОЗВИТОК НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	34
Рябушенко А.С., Арбузова Т.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМНО-ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД.....	37
Бондаренко Д.М., Юхименко П.І. РОДИННІ ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ.....	39
Грузинська Є.О., Шевченко О.С., Сокольська Т.В. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	43
Дудкевич В.В., Шемігон О.І. УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ	45
Казанцева Є.М., Шемігон О.І. ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ	47
Квачук І.В., Утеченко Д.М. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	50
Макарук М.Л., Сокольська Т.В. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	51
Ольховський В.М., Юхименко П.І. СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ СТОРОНИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛОВІЛЬШАНСЬКОЇ ГРОМАДИ.....	53

Розуменко Д.Ю., Хомовий С.М. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-ПРАВОВИХ УМОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	56
Свінціцький Я.Г., Шемігон О.І. УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ ЯК АДАПТАЦІЄЮ ДО ЗМІН У ПОВЕДІНЦІ СПОЖИВАЧІВ.....	58
Шевченко К.Р., Сокольська Т.В. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	60
Юрченко О.В., Шемігон О.І. АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ - ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ.....	63
Гейло С.В., Хомяк Н.В. АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ.....	65
Гільченко М.В., Томілова-Яремчук Н.О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ.....	67
Поставнюк Г.Д., Томілова-Яремчук Н.О. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ.....	69
Фонякова Н.В., Томілова-Яремчук Н.О. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЧАСТИНІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	70
Ярова А.В., Арбузова Т.В. РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК РУШІЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	72
Янюк А.П., Герасименко І.О. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	75
Романовська Е.К., Арбузова Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ Й САМОУПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОСВІТИ.....	76
Буженко Д.В., Утеченко Д.М. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОНИТОРИНГУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ.....	79
Боковецький М.В., Панасюк В.І. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	81
Льбіна А.Г., Панасюк В.І. ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ.....	83
Романов М.Ю., Пашенко А.Є. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	86
Хахула Л.П., Петренко М.С., Гуска С.П. МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРОПІДПРИЄМСТВ.....	88
Хахула Б.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	91
Хахула Б.В., Мейта О.А., Атамашко Д.В. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	94
Хахула Б.В., Демчак С.А., Пузань А.П. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	96
Бацай Я.О., Батажок С.Г. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	98
Осипенко Б.Р. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	100
Motsar M., Novikova V. INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE USE AND REGULATION OF CRYPTOCURRENCIES AND DIGITAL FINANCIAL ASSETS.....	102
Юзвенко П.І., Юхименко П.І. ПЕРЕХІД ДО «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» НА ОСНОВІ СТІЙКИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....	104
Доманська А.М., Кудрицька В.М. АНАЛІЗ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У БІЛОЦЕРКІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	106
Баришполь Н.В., Приходько Т.В. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЕКОЛОГІЧНОСТІ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ І СВІТІ.....	108
Недашківська В.В., Приходько Т.В. ЩОДО СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	109
Кучеренко В.В., Шемігон О.І. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	111
Тарасенко О.В., Коваль Н.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	113

Федосєєв М.М., Гринчук Ю.П. КОНЦЕПТУЛЬНІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	115
Rostovtsev S.V., Brodetskyi M.V., Grynychuk Y.S. STRATEGIC MANAGEMENT OF THE USE OF PRODUCTION AND RESOURCE POTENTIAL OF ENTERPRISES.....	117
Курспін П.М., Зубченко В.В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	118
Пунько Ю.М., Драган О.О. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....	120
Скоробагата В.В., Драган О.О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	122
Романенко Ю.П., Ткаченко К.В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	123
Товстоног Д.Ю., Панасюк В.І. МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ.....	125
Цибульський К.О., Задорожна Р.П. СУЧАСНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	128
Амбарцумян С.С., Драган О.О. СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	130
Legenka V.V., Tkachenko K.V. FEATURES OF ACCUMULATIVE INSURANCE IN UKRAINE.....	131
Kurazh V.I., Tkachenko K.V. FEATURES OF COPPER INSURANCE IN UKRAINE.....	133
Пашковський В.О., Драган О.О. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	134
Алсїнікова Л.К., Драган О.О. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	136
Семеняченко Є.О., Драган О.О. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	138
Ульяненко О.О., Качан Д.А. ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК СПОСІБ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	140
Кирилюк Т.А., Ревицька У.С. ТОВАРИ ГІФФЕНА ЯК ВИКЛЮЧЕННЯ ІЗ ЗАКОНУ ПОПИТУ ...	142
Юрко А.Ю., Гаврик О.Ю. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА.....	144
Данилюк Р.В., Гринчук Ю.С. СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	145
Tarasenko A., Hazanfarov Sh., Grynychuk Y. MANAGEMENT DIRECTIONS FOR IMPROVING THE STRUCTURE OF PRODUCTION AND RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN ENTERPRISES.....	147
Киришун Я.К., Ревицька У.С. ЕФЕКТ ВЕБЛЕНА АБО СНОБІТСЬКИЙ ЕФЕКТ.....	148
Дорошенко Є.О., Коваль Н.В. КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	150
Тарасенко А.В., Вихор М.В. ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У ПІДПРИЄМСТВАХ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.....	153
Олексієнко Ю.П., Кепко В.М. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ.....	155
Качур В.Р., Кепко В.М. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА.....	157
Хвостенко В.В., Артїмонова І.В. РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	160
Хвостенко В.В., Артїмонова І.В. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	162
Степченко Ю.В., Сокольська Т.В. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	164
Джус П.С., Сокольська Т.В. МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	166
Ішук В.О., Хомовий С.М. ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	169
Бородань І.В., Паска І.М. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	172

Мужипов А.Р., Паска І.М. ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	174
Сугак А.І., Паска І.М. ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	176
Червінчик Є.Є., Паска І.М. ЛОГІСТИЧНИЙ АУТСОРСИНГ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОФІРМИ.....	178
Скиба Д.В., Паска І.М. МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	181
Шкляренко О.С., Паска І.М. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	183
Надараса Є.М., Понедільчук Т.В. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	185
Соколова А.О., Заболотний В.С. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО І ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ НА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ.....	187
Мельничук І.О., Заболотний В.С. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ.....	189
Старинко А.С., Паска І.М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОСТАЧАВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	191
Кривотенко Я.В., Томілова-Яремчук Н.О. ОПЛАТА ПРАЦІ ТА РОЗРАХУНКИ З ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	194
Швець Р.В., Паска І.М. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	196
Гончарук О.В., Варченко О.М., Діденко С.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	198
Чурпіта М.А., Варченко О.М. СКЛАДОВІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	200
Чурпіта Я.В., Варченко О.М. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	203
Тарасенко Д.А., Коваль Н.В. ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДНИКИ, ОЦІНЮВАННЯ.....	205
Смаглюк В.В., Драган О.О. СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ.....	208
Братчук В.В., Биба В.А. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	210
Шабельна Н.М., Сокольська Т.В. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЙ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДОЮ.....	212
Пересунько Є.М., Поліщук С.П. СТАН РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	215

